ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

לב טוב

(אידיש)

40

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשל"ב לפ"ק

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

לב טוב

איר אלי מענטשן דיא בשעפניש פון גאט : וואש ער האט בשאפן דיא
וועלט אונ יעני וועלט אז איר וועט לייאנן דאש ספר וועט איר
דרינן גיפונין דאש גאנצי יודשקייט : אונ עש וועלן נרויש הנאה האבן דיא
וואש וועלין לערנין דרינן : דרינן שטייט דיא הנהגה פון דעם מענטשן פון
זיין יוגנט אן : אונ אויך פיל דינים אויף הלכות שבת אונ יום טוב : אונ אלש
וואש גיצליך איז היינטיגי צייטן : אונ דער וואש וועט האלטן וואש דרינן
שטייט וועט ער זוכה זיין צו עולם הבא אמן :

שלום יודא גראס

מו"ל ספר אבן שלמה. גדר עולם. ואמרו אמן. טעמי המנהגים.
נדחי ישראל. תורת החסידים הראשונים ג' חלקים.

שנת תשכ"ח לפ"ק

דפוס

אברהם יצחק פריעדמאן

ניו-יארק נ. י.

הרוצה להשיג הספר יפנה אל האדרעס

RABBI S. J. GROSS

171 TYLOR STREET

BROOKLYN, N. Y.

Telephone: 388-8812

SINAI OFFSET CO.

34 HUBERT STREET

NEW YORK 13, N Y

הקדמה מאת המוציא לאור

ישמחו היראים ויעלזו החסידים בהגלות נגלות להם אור יקר אוצר כל כלי חמדה הספר היקר „לב טוב" שנדפס לפני כמה מאות שנים ושמו של ספרו היקר נודע בשערים בין גדולי המחברים ה"ה הספר אבן שלמה הקיצור מספרו של הגה"ק מווילנא דף ל' שמביא אותו בין הספרי מוסר שילמדו אותו ובספר זכרון ש"י מביא הצוואה של הגאון מו"ה שעפטיל זצ"ל בנו של השלה"ק אות י"ז וז"ל שהנשים יהי' רגילים לקרות חומש בל' אשכנז' גם ספר לב טוב וכו'. ובספר משכיל אל דל כרך א' ח"ב כלל א' פרט ה' דף י"א. שמביא אותו בין הספרי מוסר הנעתקים בלשון יודיש טייטש שיהא לו עיתים לקבוע ביום או בלילה ושכרם מה' כאילו עסקו בהויות דאביי ורבא. ועוד פעם מביאו בכרך א' ח"ב בכלל ה' פרט ד' דף מ"ב וזל"ק ויכול ללמוד מספרים כאלו דרך ה' להיות צדיק גמור. ובספר נזר ישראל על ה"ש מביא בהקדמתו דברי היערות דבש וזל"ק ואמרו חז"ל (שבת קי"ח) כל המשמר שבת כהלכתה אפי' עבד ע"ז כאנוש מוחלין לו. כי שבת שקולה ככל המצות (מד"ר שמות פכ"ה) ואמרו אשר דיני שבת כהררים התלוים בשערה (חגיגה י') ובעוה"ז אשר מכובד הגלות ותלאות הזמן נתמעטו הלבבות וא"א לכל איש ואיש ללמוד בש"ע ה"ש לידע כל דין ודין על בורי'. ושמתי לליבי דברי ספר המתוק יערות דבש ח"ב וז"ל מי שלא למד ה"ש על בורי' פעמים ושלוש לא יוכל להמלט שלא יארע לו חילול שבת הן דאורייתא הן דרבנן וענין שבת הוא מאוד לנו למחסה בגלות וכו' וע"כ ילמוד בש"ע בתמידות ואצל רב שיברר לו הכל ויחזור עליו תמיד חזור חזור שיהיה שגור בפיו אשרי אנוש יעשה זאת כי שכרו הרבה. ועיין בקיצור של"ה שכ' וז"ל מחויב כל אדם ללמוד בפוסקים הראשונים כל דיני שבת כי רבים הם עד מאוד והלומדים ד"ת לבעה"ב

חיוב מוטל עליהם ללמוד להם כל דיני שבת כדי שידעו להזהר לשמור ולעשות ולקיים כי יש כמה דברים שאינם יודעים להזהר מזה וכל בעה״ב שיש בו יראת שמים ישתדל להיות לו בביתו ספר הנחמד **לב טוב** שיהי׳ רגיל בו ואז טוב לו בעוה״ז ובעוה״ב עכ״ל. והנה ראיתי גודל המכשולות מהמון עם שאינם יודעים להזהר בדיני שבת ונכשלים בהרבה איסורים אשר לדעתם אינו איסור כלל והוא איסור דאורייתא לכן נתתי לליבי להוציא לאור הספר הנחמד והקדוש הזה לזכות את הרבים ויהיה לתועלת גדול לתופשי התורה והיראים כמו שיראה הקורא בו. ויהי׳ זה ג״כ לתועלת נשמת אבי מורי הרה״ח המפואר מוה״ר ישעיה זאב זצ״ל בה״ר משה אלי׳ שליט״א שנפטר בחצי ימיו ביום כ״ט חשון תשכ״ג ג״ע אשר עסק כל ימיו עבור טובת הכלל. ויה״ר שזכות המחבר יעמוד לנו שנזכה לקיים את כל הדברים האלה המובאים בספר ו׳קדוש הזה לעבוד את השי״ת באמת ובתמים ולהטהר ולהתקדש בקדושה של מעלה עד ביאת ג״צ אמן ואמן.

המו״ל הק׳ **שלו׳ יהודה גראס**

איר ליבה לייט איך וועל אייך מודיע זיין דיא סיבה וואש עש האט מיך גיבראכט. דעם ספר צו מאכן דאש איז ווייל איך האב גיזעהן פיל מנהגים וואש גיפעלן מיר ניט: דען מיר האבן (תהלה לאל) איין גרויש גיליבטי תורה וואש הקב״ה האט אונז גיגעבן אויף דעם בארג סיני דורך משה רבינו ע״ה פאר דיא אוגן פון כל ישראל: דער נאך האבן מתקן גיוועזן אונזרי נביאים אונ חכמים זייער גוטי תקנות. וויא זיא זענין בשייט אין דער גמרא אונ פוסקים. אבר אצונדרט אין אונזרי דורות אונ אין אונזרי קהילות דש עש זענין נאר ווייניג לייט וואש בגערין צו וויסן דיא רעכטי מנהגים אונ איטליכר מאכט זיך מנהגים וויא אים גיפעלט: בפרט אין שיל זענין פאר האנדין פיל לייט וואש זיצן צו קדושה אונ שמונה עשרה אונ מודים: אויך ריידין זיא אין איד דברים בטלים. אונ קיינר אידגיט דא זיא צו שטראפן. אונ אוב עש גיפונט זיך עמיץ איינר וואש וויל זיא יוא שטראפין. האט ער מורא איינש מען וועט אים ניט פאלגין: טראכט ער זיך וואש ניצט מיין ריידין. דאש אנדרי אז ער וועט אן שרייאן אויף איינים וועט ער אים נאך מזלזל זיין מיט פיל בזיונות אויך איז ניט פר האנדן אין דעם דור איין מענטש ער זאל אין זיך האבן דיא גוטי מדות פון לייטין צו שטראפן: דרום מאכט זיך איטליכר איין מנהג וויא אים גיפעלט. אז וויא עש זענין פר האנדין פיל לייט וואש זענין אין שיל נאר אן כוונה בשעת זייערי תפלות: אויך בשעת דער חזן זאגט די הויכי שמ״ע טואן פיל לייט גלייך וויא זיא גיהערין ניט דר צו: אונ זעצין זיך אנידר אפילו צו קדושה אונ מודים אונ צו קדיש אונ צום לייאנין. אויך קערט אום איינר זיין פנים צום אנדרין אונ זעצין זיך הונטרן טיש אונ ווערין פרייליך בנאנדר זויא זאלין מיר ניט שטין אין מורא פר דעם לעבדיגן גאט גילובט איז זיין נאמן דאש ער האט בשאפן הימל אונ ערד אונ ער זעהט וואש בייא איטליכן אין הארצין [illegible] זיך. קער מען דאך בוודאי שטיין אין גרויש מורא: נון ליבי לייט זעהט וויא מיר האבן איין מנהג ווען מען בענטשט מזומן דא בענטשט איינר אונ דיא אנדרי הערין אום ניט צו: אודר זיא ריידין דער וויל דברים בטלים: אזו איז ער דאך ניט יוצא אונ מוז נאך אמאל בענטשין: אזו טרעפט זיך זעלטן איינר זאל נאך אמאל בענטשין: אזו אויך אין שיל איז קיינר ניט יוצא קיין חובת תפלה איבר זייער גרויסי עבירה פון דברים בטלים: אונ דאש איז אסור אפילו אין דער היים מכל שכן אין דער הייליגר שיל. נאך מער אום שבת גישעהן אויך פיל עבירות אין אונזרי הייזר ווייל דיא בני בית ווייסן ניט וואש מותר איז אונ וואש אסור איז: דרום האב איך גימאכט דעם ספר אויף טייטש: אונ האב אים גירופן (לב טוב) דען דער וואש האט איין גוט הארץ דער קענט באלד קומן צו אלי גוטי מדות פון דער וועלט: אזו וויא מיר לערנין אין פרק רבי יוחנן בן זכאי האט גיזאגט צו זייני פינף [illegible] תלמידים דאש איטליכר פון זיא זאל זיך בטראכטין אונ זאל זאגין וועלכש עש איז דיא בעסטי מדה וואש דער מענטש זאל זיך אין אים בהעפטין זאגט רבי אליעזר איין גוט אויג איז דיא בעסטי מדה. דען ער פר גינט איטליכן דאש זייניג: רבי יהושע זאגט איין גוטר חבר: דען אן איין גוטן חבר לערנט מען פיל גוטש: רבי יוסי זאגט איין גוטר שכן: דען ער וועט זעהן פון אים פיל גוטש אונ וועט אים נאך טואן: רבי שמעון זאגט דיא בעסטי מדה איז אז דער מענטש בדענקט זיך וואש עש וועט זיין: רבי אליעזר בן ערך זאגט איין גוט הארץ איז דיא בעסטי מדה: דא זאגט צו זיא רבי יוחנן מיר גיפעלט דאש רבי אליעזר בן ערך האט בעסר גיזאגט פון אייך אלי: דען אין זיינר רייד זענין אין כלל אלי אייערי רייד אויך: דען דער וואש האט איין גוט הארץ דער קען גרינג קומן צו אלי גוטי מדות: ער נעמט אן שטראף פון אנדרי. אונ אויך שטראפט ער זיך זעלברט: ער האט ליב דיא לייט אונ האט איין גוט אויג ער פר גינט איטליכן אל דאש גוטש: אונ בגערט ניט קיין פרעמדש: אייך ווער עש וועט דעם ספר לייאנין וועט ער גיפונין פיל גוטי מדות צו קומן דורך זיא צו איין גוט הארץ: נאר דיא עצה וועל איך געבין דעם מענטשין וואש בגערט צו האבין איין גוט הארץ דאש ער מוז אויף זיך פריר נעמין די מדה פון ענוה: אז וויא עש שטייט אין [illegible] פון ענוה. דען דער ענו קען גרינג בקומן איין גוט הארץ: אבר דעם בעל גאוה איז עש שווער אויך אלי דיא גוטי מדות העגין אין ענוה: אויך הייסט דיא תורה לב טוב: דען זיא הייבט זיך אן מיט איין ב׳ בראשית־ אונ לאזט זיך אויש מיט איין ל׳ לעיני כל ישראל) דאש מאכט לב׳: אויך הייסט זיא טוב וויא דער פסוק זאגט (כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו). זוא זעהן מיר אז דיא תורה הייסט (לב טוב): דורך דעם וועלין מיר זוכה זיין אין הילגן אגר אריין צו קומן אמן:

יצחק בן לא״א מוהרר אליקום זצ״ל מק״ק פוזנא:

כל מה שברא הקב״ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי לכבודי יצרתיו ואף עשיתיו:

דער פסוק איז אזו טייטש הקב״ה האט דרום באשאפן די וועלט פון וועגן ער האט געוואלט זיין אמלוך דרום האט ער באשאפן די הימל אונ ערד אונ אלש וואש איז אויף זיא (כל מה שברא הקב״ה לכבודו) אלש וואש גאט האט באשאפן איז פון זיין כבוד וועגן דיא הימלן אונ דיא ערד אונ אלש וואש איז אויבן הימל אונ אויף דער ערד אונ אלש וואש איז אין וואשר אונטר דער ערד אלדינג האט הקב״ה באשאפן מיט חכמות פון זיין כבוד וועגן אובן אויבן הימל האט ער באשאפן דיא מלאכים אטייל פון וואשר אטייל פון פייאר אטייל פונוויגר אטייל זענען האלב וואשר האלב פייאר אונ וויל אין זיא איז ניט פר האנדן קיין בלוט אונ פלייש דרום האבן זיא אויך קיין יצר הרע ניט דען דאש איינ׳ הענגט אין דער אנדרן זיא טואן ניט קיין שום זאך נאר זיא לויבן הקב״ה טאג אונ נאכט זיא זיצן ניט זיא שלאפן ניט זיא עסן ניט זיא טרינקן ניט נאר טאג אונ נאכט טואן זיא נאר געטליכי זאכן צו דעם שליחות וואש זיא זענן באשאפן געווארן דרום האבן זיא קיין שכר ניט וויל זיא האבן קיין יצר הרע ניט: נוא קענן זיא קיין בייז ניט טאן נאר געטליכי זאכן: דער נאך האט הקב״ה באשאפן דיא בהמות אונ חיות אונ עופות אונ דיא פיש אין וואשר דיא אלי זענן גאר אייטל בלוט אונ פלייש דרום זענן זיא אייטל יצר הרע דרום קענן זיא מיין ניט טון נאר אייטל מענטשליכי זאכן עסן אונ טרינקן אונ שלאפן אונ נאך אנדרי זאכן אונ אלש וואש צום יצר הרע געהער: דרום האבן זיא אויך קיין עונש ניט וויל זיא זענן אייטל יצר הרע: נוא זעהן מיר דאך אז דיא מלאכים אונ דיא בהמות האבן קיין שכר אונ קיין עונש ניט וויל זיא קענן מיין ניט טון נאר צו דעם וואש זיא זענן באשאפן געווארן: נאך דעם אז אלש איז שוין באשאפן געוועזן אונ אויך דער גיהנם אונ גן עדן האט דיא חכמה מיט גינומן אז מזאל באשאפן דעם מענטשן דען וועז ניט דער מענטש צו וואש ניצט דאש אלש: איז דאש דען דער כבוד הקב״ה אז דער גיהנם אונ גן עדן זאל אום זונסט באשאפן זיין: אזו האט הקב״ה גיטאן איין מלאך אין איין בהמה דאש מיינט מען די הייליגי נשמה איז איין מלאך אייטל יצר טוב: אין דעם גוף וואש איז בלוט אונ פלייש איז אייטל יצר הרע. נידער מיט האט ער באשאפן איין מענטשן אונ האט אים געגעבן די תורה אונ מצות דער מיט האט ער געוויזן ווי ער זאל זיך נוהג זיין נאך צו גיין נאך דער נשמה אונ ניט נאך דעם יצר הרע אונ אויך האט ער אים געוויזן דעם ריכטיגן וועג ווי ער קענן קומן אין גן עדן: אונ אויב ח״ו פר קערט קומט ער אין גיהנם דרום אז דער מענטש טוט געטליכי זאכן אונ בצווינגט דעם יצר הרע אונ אלי זייני מענטשליכי זאכן גאר זיין כוונה איז מיט אלים פון גאטש וועגן למשל ער עסט אונ טרינקט כדי ער זאל שטארקן זיין צו דער דינשט פון הקב״ה ער שלאפט כדי זיין קאפ זאל אים זיין אפ גרואט ווייט ער קענן טואן גאטש דינשט מיט קלארקייט נוא אז דער מענטש איז זיך אזו נוהג אזו איז דער גוף אין קנעכט צו דעם הער דיא נשמה אזו ברייננט דער הער דעם קנעכט אין גן עדן אריין דען ווי אהין דער הער גייט מוז דער קנעכט נאך גיין אזו איז דער זעלביגר מענטש בעסר פון א מלאך דען דער מלאך האט קיין שכר ניט אונ דער מענטש האט יוא אגרושן שכר אונ חלק לעולם הבא אבר ח״ו פר קערט אויב דער מענטש גייט נאך דעם גוף אונ יצר הרע דאש זיין כוונה איז מיט אלים זיך אן צו טואן תענוגים אזו איז דער גוף דער הער אונ דיא נשמה דער קנעכט: אז מוז זיא נאך ציהן דעם גוף אין גיהנם אריין נוא ווערט געפונן אז דער מענטש איז נאך ערגר פון איין בהמה דען דיא בהמה האט קיין שכל ניט דרום קומט זיא ניט אין גיהנם אריין אבר דער מענטש האט יוא שכל אונ פר דארבט זיין שכל דרום קומט ער יוא אין גיהנם אריין:

דא וועל איך אייך בשיידן אלש וואש איז באשאפן געווארן פון דעם מענטשן וועגן עש איז אמשל איין מלך מאכט אסעודה פר זיין פריינד צום ערשטן רעכט ער אים צו איין שיינם פאלץ דאש ער זאל דרינן מאכן דיא סעודה דער נאך ציגט ער אן ליכט: דער נאך בשטעלט ער מארחורים וואש זאלן דינן צום טיש דער נאך שטעלט ער דארטן שייני ביימר אונ בשמים דער נאך שטעלט ער אריין דיא ליכט אין לייכטר: דער נאך ברייט ער אן צו עסן פלייש אונ אלירליא פייגל אונ גוטי שפייז: דער נאך רופט ער זיין גוטן פריינד ער זאל קומן אויף דער סעודה וואש ער האט געמאכט פון זיינט וועגן: אזו איז דיא זאך אויך: נאך

ערשטען

ערשטן האט גאט ב"ה צו גריכט איין פאלין דאש איז די וועלט: דער נאך האט ער אן גיצונדן איין ליכט: דאש מיינט מען דעם אור וואש גאט האט בשאפן אין ערשטן טאג: דער נאך האט ער בשאפן די מלאכים דאש זענין די פארויר: דער נאך די הימער אונ אלירליא קרייטעכציר: דער נאך האט ער גשטעלט די ליכט דאש איז די זון אונ לבנה אוף דעם לייכטר דש איז דער הימל: דאש זיא זאלן לייכטן איף דער ערד: דער נאך האט ער בשאפן אלירליא בהמות אונ פייגל אונ פיש: נאך אלים האט ער בשאפן דעם מענטשן: נוא זעהט מען דאך אז דאש אלץ איז בשאפן גיווארן פונים מענטשן וועגין נון וויל דער מענטש האט ניט גקענט זיין אן עסן אונ טרינקן אונ שלאפן אונ אנדרי מענטשליכי זאכן: דרום האט אים גאט גיגעבן די תורה אונ מצות צו ווייזן וויא ער זאל זיך נוהג זיין וועלכס מותר אונ וועלכס אסור איז דען ווען ניט וואלט דער מענטש גיטאן אלי זייני זאכן פון תאוות הגוף וועגין: אונ וואלט זיך אן גיטאן וואל טאג אונ וואלט זיך גימאכט יום טוב אלי טאג דאש וויל גאט ניט האבן ער זאל פר דארבן זיין נשמה: אדרבה ער וויל האבין מיזאל דעם גוף נאך ציהן נאך דער נשמה: דרום שרייבט אן די היליגי תורה (קדושים תהיו כי קדוש אני) איר זאלט זיין היליג דען איך בין אוך היליג דאש טייטשן די חכמים דוא זאלשט זיך היליגן מיט וואש מותר איז: דוא זאלשט ניט איבריג עסן אונ טרינקן אונ אלי זייני מעשים זאלן זיין לשם שמים דש ער זאל גיזונד זיין צו גאטש דינסט: דען ווען דער מענטש איז שוואך קען ער ניט רעכט גאט דינן אונ אלי זייני עסקים אונ האנדיל פון דער וועלט זאל אלש זיין לשם שמים: אבר ווען דער מענטש טוט דאש אלש פון זיין וואול לוסט וועגין אזו איז ער ערגיר אז די בהמה: דען די בהמה האט קיין יצר טוב ניט אזו מוז זיא טאן אלש וואש גיהער צו איר גוף אבר דער מענטש האט ביא זיך דעם יצר טוב דאש איז די היליגי נשמה: אונ לאזט זיא ארבייטן צו דעם גוף: דרום איז ראוי אז איטליכר מענטש זאל זעהן ניט צו פאר אום ריינגן זיין היליגי נשמה מיט וואול טיג: אונ דער גוף זאל זיין משועבד צו איר: דען איטליכר ווייסט וואול וויא דר הער גייט מוז דער קנעכט נאך גיין אזו ווערט זיא קענין קומן צו דעם אורט וויא זיא איז גינומן גיווארן הונטר דעם כסא הכבוד אונ זאל ניט לאזין די היליגי נשמה נאך גיין דעם גוף צו דער ערד: איך דארף ניט פיל מאריך זיין: נור וייל גאט האט אריין גיטאן די נשמה אין גוף אריין דרום האט ער דער צו בשאפן צוויא כלים איין כלי צום גוף דאש איז דר (ווסט) ער נעמט אין זיך אריין אלש וואש ער עסט אונ טרינקט אונ איין כלי צו דר נשמה דאש איז דר (קנה): ער ציהט ארויש דאש קול: אונ נעמט ניט אריין אין זיך קיין שום זאך: נאר דאש וואש ער פאנגט אריין אונ ארויש דעם אטום כדי דאש די נשמה זאל קענין בשטיין ביא דעם גוף: נוא ווען דער מענטש איז משועבד דעם ווסט אויך צו דער נשמה: דאש ער טוט נאר איטל גטליכי זאכן: אזו וויא איך האב גישריבן: דא איז ראוי ער זאל בעסיר זיין פון א מלאך: דען דער מלאך האט ניט קיין כלי וואש גיהער צום גוף: אונ דער מענטש האט יוא אונ איז עש גאר משועבד צו דער נשמה: אבר ח"ו ווען ער איז דעם קנה אויך משועבד צום גוף: אונ פאר אום ריינגט זיין נוטי כלי: אזו איז ראוי ער זאל ערגיר זיין אז די בהמה דען די בהמה האט ניט די כלי וואש גיהער צו דער נשמה: אבר דער מענטש האט יוא אונ פאר דארבט זיא: אונ אזו וויא דער ווסט די כלי וואש גיהער צום גוף פון יהודי איז פאר באטין גיווארן פון צו עסין טריפות אונ נבילות אונ אלש וואש טמא איז: דהיינו דעם יהודי איז פאר באטין צו עסין חזיר: בלוט אונ חלב: דען דער מיט פר אום ריינגט ער זיין כלי וואש גיהער צום גוף: אזו אויך דער קנה די כלי וואש גיהער צו דער נשמה איז אויך פאר באטין גיווארן פון צו ריידן בייזי רייד: דהיינו (שבועות) אונ (קללות) (לשון הרע רכילות ניבול פה): דען דר מיט פאר דארבט ער זיין נוטי כלי וואש גיהער צו דער נשמה: אזו וויא ער דארף ניט עסין אונ טרינקן אונ זיך וואול טאג אן טאן נאר צו דער האלטין זיין גיזונד: וויא אויבן שטייט אזו אויך דארף ער ניט ריידן קיין איבריגי רייד נאר צו זיין פרנסה: אזו וויא איך וועל דא נאך בעסיר בשיידן:

אויף דעם האט רבי שמעון גיזאגט אין פרקים אלי מייני טאג בין איך גיצויגן גיווארן צווישן תלמידי חכמים האב איך ניט גיפונן קיין בעסרי מדה אז שווייגן דאש מיינט ער מיזאל שווייגן אין וועלטליכי זאכן אונ דברים בטלים:

אבער ניט ח״ו אין דברי תורה אונ מצות אזו אויך האט שלמה המלך גיזאגט גאט איז אין הימל אונ דיא ביסט אויף דער ערד : דרום זאלין דייני רייד ווינציג זיין דען איטליכש ווארט וואש דער מענטש רעט גוטש אודר בייז ווערט אלש איין גישריבן דען איטליכש ווארט וואש דער מענטש לאזט ארויש פון זיין מויל אנטפאנגט עש איין מלאך אונ ברענגט עש פר גאט : איז עש איין גוט ווארט אנטפאנגט עש איין גוטר מלאך אונ ברענגט עש פר גאט אונ עש ווערט איין גישריבן אין גוטן בוך : איז עש אבר איין שלעכט ווארט אנטפאנגט עש איין בייזיר מלאך אונ ברענגט עש ניט פר הקב״ה : נאר ער אליין שרייבט עש איין אין שלעכטן בוך : דען הקב״ה האט ניט צו טאן מיט בייזי לייט : נאר ער גיט זיא אפ צו די בייזי מלאכים מלאכי חבלה ר״ל : אז דער פסוק זאגט (אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף אלקים וגו׳) דאש איז טייטש דוא זאלשט ניט זינדיגן מיט דיין מויל • דוא זאלשט ניט ריידין אזעלכי רייד וואש מיט זיא מאכשטו זינדיגן דיין לייב : אונ זאלשט ניט דארפן זאגן פאר דעם מלאך וואש אנטפאנגט דייני רייד עש איז איין שוגג כלומר ניט ברצון האב איך עש גירעט : ווארום זאלשטו דער צערנין גאט איבר דיין שטום : אונ עש וועט פר דארבן ווערין דיא ווערק פון דייני הענט : פון דאנין איז גידרונגן אז איטליכש ווארט אנטפאנגט עש איין מלאך אונ ער ווערט דריבר גישטראפט אונ לייד גיהנם : דרום ווען עש איז יוא אזו איז ראוי צו בשיידין דיא רייד וואש מען מעג יוא ריידין • אונ וואש מען בדארף ניט ריידן אויך וואש עש איז איין חיוב צו ריידין • עש איז פיל צו שרייבן : עש זענין דרויף גישריבן פיל ספרים אונ פסוקים : אבער איך וועל עש בקיצור בשיידין : דען מען בגערט ניט לאנגי דרשות : עש שטייט אמעשה אין ספר חסידים עש איז גיוועזן איין חסיד וואש פלעגט תמיד שווייגן • אונ ווינציג ריידין אין וועלטליכי זאכין : האבין אים די חכמים גפרעגט ווארום איז דאש האט ער זיא גיענפירט איך וועל אייך זאגין אירי ליבי חכמים די רייד פון דער וועלט זענין גיטיילט אוף צעהין חלקים : דרייא חלקים פון דיא צעהין רייד איך יוא אונ ניט די איברגי זיבן דרום זענין מייני רייד ווינציג דאש זענין דיא דרייא ערליא וואש מיזאל ריידין (תורה תוכחה : תפלה צורכי הבית) אונ דאש זענין די זיבן וואש מיזאל ניט ריידין שבועות קללות לשון הרע רכילות חניפות ניבול פה ליצנות דברים בטלים : נון וועל איך זיא קורץ בשיידין אונ בגרייפן : דען עש וועט אביסל ווידר גישריבן ווערין דיהין אין דעם פרק : אונ איר וועט וואול פר שטיין : די ערשטי וואש מען דארף אונ מחויב צו ריידין דאש זענין די רייד אין דער תורה : דאש איז דיא רעכטי רייד • דען אויף דעם איז דער מענטש בשאפן גיווארין ער זאל ריידין אין דר תורה אונ פון די מצות וויא אזו מיזאל זיך מיט זיא נוהג זיין • אונ וואש עש איז אסור אודר מותר טריפה אודר כשר • אין דעם כלל איז מיזאל שטראפן דיא לייט וואש טואן ניט רעכט : ווען ער זעהט איין יהודי אודר איין יודין איין עבירה טאן : איז ער מחויב זיא צו שטראפן מיט גוטי רייד : אונ ניט ח״ו זיי מבייש צו זיין פר לייטן • אפילו ביז הונדערט מאל בישטו מחויב אים צו שטראפן • איז ער אבר אזעלכר וואש אבט ניט קיין שטראף בישטו מחויב אים אן צו שרייאן אפילו פר לייטן אזו לאנג ביז ער שיידט זיך אפ פון זייני בייזי מעשים : אונ ווען דוא ווייסט אז ער וויל זיך ניט אפשיידין דער פון בישטו מחויב צו גיין פר דיא (ראשים) אודר (דיינים) אודר פר איין (רב) • אודר פר איין (מנהיג) איז ער אבר אזעלכיר וואש טרייבט גישפעט פון דיין שטראף : אונ זאגט צו דיר דוא בישט נאך ערגיר פון מיר די האסט דאש אונ דאש גיטאן לאז אים בלייבן אונ רייד אים ניט מין : דען ער איז ניט ווערט מיזאל אים שטראפן : אויף אים האט שלמה המלך גיזאגט (אל תוכח לץ פן ישנאך) זאלשט ניט שטראפן קיין שפעטיר טאמיר וועט ער דיך פיינד האבין : (הוכח לחכם ויאהבך) שטראף דעם חכם וועט ער דיך ליבן : אויך שטייט פריר אין פסוק (מוכיח ללץ לוקח קלון ומוכיח לרשע מומו) דער וואש שטראפט איין שפעטר דער בקומט שאנד : אונ דער וואש שטראפט איין רשע ווארפט אים אויש דער רשע אלי מומים וואש גפינט זיך אין אים זעלבשט • אויך זאגט דער פסוק (באזני כסיל אל תדבר כי יבוז לשכל מליך) (כסיל) איז טייטש איין נאר אודר איין רשע : דאש מיינט דער פסוק דו זאלשט דייני שטראף רייד ניט ריידין אין די אויערן פון אנאר אודר ארשע • דען ער פר שעהמט דייני קלוגי רייד דאש איז אלש אין כלל פון דברי תורה : דאש אנדרי איז דיא רייד אין דער תפלה וואש מען איז מתפלל פר הקב״ה • אונ דיא תחנות אונ לויב פון גאט

ראש

דאש איז אויך אחיוב : נאך איז פאר האנדרן אזעלכי רייד וואש זענן מותר אבר ניט קיין חיוב · דאש הייסט (צרכי הבית) וואש מען בדארף צו ריידן אין זיין הויז פון צרכי הבית ווענן · אין דעם כלל איז אויך וואש מען בדארף צו ריידן אין האנדיל פון פרנסה וועגן צו קויפן אודר פר קויפן :

דאש מאג מען וואול ריידן : אבר ניט איברגי רייד :

דא וועל איך אייך בשיידן דיא זיבן אירלייא רייד וואש מען בדארף ניט צו ריידן : חאטשי עש וועט ווידר שטיין דער פון אונ דיא הונטרשטי פרקים : דאך קאן איך מיך ניט אויף האלטין פון צו שרייבן : וייל איך טוא דרונן ניט אן ווערין : טאמיר וועט זיך אימנצר דער צו קערין דרום וועל איך ניט קוקין אויף מיין טירחה אונ וועל עש אויף שרייבן : וייל דיא וועלט ווערין זייער גישטרויכלט דריגן דאש ערשטי איז (שבועות) דאש מיינט מען (שבועת שוא) פאלשי שווערינג : אודר שבועות חנם) אום זונסט שווערינג דיא ביידי זענין פאר באטין אין דיא עשרת הדברות : די עבירה פון שבועות איז הארבר פון אלי עבירות אין דער וועלט : ער שווערט הונדרט מאל אין טאג אונ האט דער פון קיין הנאה ניט : אונ דער יצר הרע רעט אים נאר ניט אן דער צו ירען דער יצר הרע רעט מיין ניט אן נאר צו אזו איין עבירה וואש איז פאר האנדין אין איר הנאה) : נאר פאר זיין גרושי בייזי מדה ווענין וואש ער האט קיין מורא ניט פאר דיא גיבאט פון גאט : זענין זייא ביי אים ניט גיאכט · דרום איז זיין עונש זייער גרויש : אין דעם כלל איז אויך ווער עש מאכט איין ברכה לבטלה : אין דעם כלל איז אויך דיא מענטשין וואש זאגין נאך דיא ברכה מיטן חזן : וייל זייא האבין דאך שוין פריר גיזאגט דיא ברכה הייסט עש איין ברכה לבטלה : אזו איז ער עובר אויף (לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא) : אונ ווען איינר מאכט אברכה אוף אייפרי אונ דער נאך פאלט זיא ארויש פון זיין האנט אויף איין מיאוס אורט : דא איז ער מחוייב צו זאגין (ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד) אויף דער ערשטר ברכה : נון זערט איר וואל דיא הארבה עבירה פון (שבועת חנם) חאטשי זיין כוונה איז דאך גיוועזן מיט דער ברכה איבר דער פרי גאט יתברך צו לויבין : דאך וייל עש איז אום גערין ארויש גיפאלין פון זיין האנט ווערט ער גישטראפט דריבר ווארום ער האט די פרי ניט גיהיט : אונ ער מוז זאגין (ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד) · מכ"ש ווען איינר דער מאנט איין שם אודר איין שבועה לבטלה ווא גאר גרויש איז זיין עונש : דאש איז דאך ידוע אז דיא הייליגי מלאכים טארין ניט גידענקין דעם הייליגין שם צו לויבין הקב"ה ביז נאך דרייא ווערטר (קדוש קדוש ה' צבאות) : אונ ישראל מעגין אים גידענקין נאך צווייא ווערטר (שמע ישראל ה' וגו' : אודר (ברוך אתה ה') אבר דר רשע וואש שווערט אום זונסט גידענקט דעם שם צום ערשטין מאל אונ פאר שעמט אים דאש. מיט ער אויפט אלי טאג : דאש זענין דיא רעכטי רשעים וואש פאר שעמין זיין הייליגין נאמין דאש זייא גידענקין אים נאך אוני אין אום ריין אורט · דאש טאר מען בודאי ניט טון : אויף דעם זאגט דיא גמרא ווער עש הערט איין יהודי דער מאנט דעם שם אום זונסט זאל ער זאגין (ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד) אודר (ברוך הוא וברוך שמו) :

נאך איז אין דעם כלל ווער עש מאכט אברכה אן כוונה נאר זיין כוונה איז אויף עפיש אנדרש דאש איז אויך ניט רעכט : וויא וואלט גיוועזן איינר זאל ריידן מיט איין שר אונ ער זאל טראכטין אויף עפיס אנדרש אונ דער שר זאל עש וואול מארקין אז ער טראכט אוף עפיס אנדרש וויא וואלט עש מיט אים גיגאנגין · מכל שכן פר איין מלך וואלט אים נאך ארגר גיוועזן : נון מכל שכן פאר דעם (מלך מלכי המלכים הקב"ה) עש איז פיל דער פון צו שרייבין : עש איז דרויף גימאכט גיווארין פיל ספרים איך שרייב אבר נאר בקיצר אונ ווייטר אין פרקים וועט ווייטר שטיין דער פון :

דאש אנדרי וואש מען בדארף ניט ריידן דאש זענין קללות וואש איינר שעלט זיין חבר : סייא אין מאן סייא איין ווייב טאר מען ניט שעלטין : אונ אפילו זיך זעלברט אויך ניט עש איז איין לאו אין דער תורה גליך ווען איינר עסט חזיר : אדרבה דאש איז נאך פיל אנרעסרי עבירה פון חזיר עסין דאש וועל איך ווייזין אונ וואול בשיידין : איין טעם : פון חזיר עסין איז חאטשי פר האנדין הנאה : אבר פון קללות איז ניט דא קיין הנאה נוא טוט ער דאך דיא עבירה חאטשי דער יצר הרע רעט אים ניט אן דער צו וויא אויבין שטייט : דער אנדרר טעם איז דער יהודי וואש עסט חזיר איז נאור מטמא זיין גוף אונ דיא כלי וואש גיהער צום גוף דאש איז דער (וושט) : אבר דער וואש לאזט ארויש קללות פון זיין מויל

דער איז מטמא זיין נשמה אונ איר גוטי כלי דעם (קנה) :
דאש איז פיל ערגיר וויא מען איז דעם גוף מטמא : דער
ווייטר טעם ווער עש עשט חזיר קאן ער תשובה טאן פאר
השם יתברך איז ער אים מקבל אונ ער האט איין כפרה ·
אבר דער וואש פליכט אודר שעלט העלפט אים קיין תשובה
ניט אונ ער האט קיין כפרה ניט · ביז ער מוז איבר בעטן
זיין חבר וואש ער האט אים גישאלטן : אונ אפילו ער שעלט
זיין אייגן קינד מוז ער אים אויך איבר בעטן : אין דעם כלל
איז ווען איינר זאגט אויב עש איז ניט אזו אונ אזו זאל אויף
מיר קומן דיא קללה · דאש איז אויך זייער שלעכט : אונ
עש איז אין כלל פון לאו (לאו תקלל) : אזו וויא מיר גיפינן
ביא יהודה ער האט גיזאגט צו זיין פאטר גיב מיר דעם יונג
בנימן : אונ אויב איך וועל אים ניט צו ריק ברענגן אונ
שטעלין פאר דיר זאל איך זיין גיזונדיגט פאר דיר אלי מייני
טעג פון דעם ווארט וועגן האבן זייני ביינר קיין רוא ניט
גיקענט האבן אין קבר ביז משה רבינו ע"ה האט גימוזט
תפלה טאן פאר אים האט אים גאט מוחל גיוועזן קורץ פון
דער זאך איטליכר מענטש זאל זיך היטן עש זאל ניט ארויש
גיין קיין שבועה אונ קיין קללה פון זיין מויל : אונ אוב ער
איז דרויף מורגל גיווארן אונ קען זיך ניט אפ גיוויינן דער פון
שטייט שוין אין ספרים וויא ער זאל טאן : דאש ער זאל זיך
איין קנס מאכן : אז ווען ער וועט ארויש לאזן איין שבועה
אודר איין קללה פון זיין מויל : זאל ער געבן דעם זעלבין
קנס צו עניים : אזו ווערט זיין עבירה צו איין מצוה : ניט מער
ער מוז יענים איבר בעטן אונ חרטה האבן אויף זייני זינד :
אונ בפרט וייל איטליכם ווארט וואש דער מענטש לאזט
ארויש פון זיין מויל ווערט אן גישריבן למעלה : דרום
זאל ער זיך פריר גוט בטראכטן אידר ער רעט : אין ספר
ראשית חכמה שרייבט ער אויך מיזאל בעסר גלט אויש
געבן אידר איין ווארט צו ריידן : דען דאש געלט קען מען
ווידר גיווינן : אבר דאש ווארט איז שווער צו ריק צו האבן
וייל עש ווערט אן גישריבן למעלה פידין ניט גרויש
תשובה : אין דעם כלל איז אויך ווען איינר איז מבייש זיין
חבר : אודר ער איז אויף אים מוציא שם רע : אודר ער איז
זיך מתכבד מיטען חברש שאנד : דאש זענין דיא הרבה
עבירות אז וויא דא שטייט אין דיא פרקים ווען איינר איז
מבייש זיין חבר האט ער ניט קיין חלק לעולם הבא : עש איז
גלייך מיט איין קללה : אודר מיט אנדר ווארט איז ער אים
גלייך מבייש : זעה דאך ווען איינר זעהט זיין חבר איין עבירה
טאן : דא איז ער אים מחוייב צו שטראפין : אבר ער דארף
אים ניט מבייש זיין פאר לייט מיט זיין שטראף : ווען ער
וועט זיך דרויף מצער זיין : מכ"ש אז ער טאר זוים ניט
מבייש זיין מיט זיין אן שרייאן : אויף דעם זאגט קהלת
(דברי חכמים בנחת נשמעים מזעקת מושל בכסילים) דאש
איז טייטש דיא שטראף רייד פונם חכם זענין שטילר הוים
אונ באמעלך דרום ווערין זייא גיהערט : אבר דער נאר
שרייט אן אויף דיא לייט אזו ווערין זייני רייד ניט אן גינומן :
אין דעם כלל פון מוציא שם רע איז אויך ווען איינר האט איין
צו נאמין וואש ער שעמט זיך מיט אים זאלסטו אים ניט רופין
מיט דעם צו נאמין · דען דער מיט גיסטו אים מבייש :
אודר דער וואש איז זיך מתכבד מיטען חברש שאנד : דאש
איז ער בריימט זיך איך בין בעסיר אונ גרעסיר פון מיין חבר
אודר ער בריימט זיך איך האב מיין חבר טובות גיטאן דאש
איז אלש אין דעם כלל וואש איך האב גישריבן :
לשון הרע מיינט מען דער וואש בערעט דיא לייט נייא צו
רעכט אודר צו אום רעכט : דהיינו ער זאגט זוין דעם
הויז עסט מען וואול אלי טאג דער האט שייני קליידר :
דער האט דאש גיטאן : דער האט יענש גיטאן : אונ
זיין כוונה איז צו ביין צו ברייידין דאש הייסט (לשון הרע)
בעו"ה פון דער עבירה וועגין ווערט דיא גאנצי וועלט
גישטרובילט : בפרט אום שבת אז דער עולם שטייאן אין
מארה דארעט איינר פון דעם אנדרין : אונ ווערליך עש קען
איין שבועה זאגין אויף אנדרין איין שאנד אודר איין זינד
אודר ווען איינר זאגט עפיש איין שאנד אודר איין זינד אודר
איין שפעט : דא פרייאן זיך דיא אנדרי דאש איז אלש אין
כלל פון לשון הרע : דער פון קומט (שנאת חנם) : אונ
בעו"ה אונזר בית המקדש איז חרוב גיווארין איבר שנאת
חנם דיא עבירה ווערט בעו"ה אלי מאל גימערט : דער
וואש האט ניט צו טאן שטעלט זיך אויף דער גאס אונ
מאכט איין רעדיל ארום זיך אונ טרייבט גישפעט אויש דיא
לייט : אונ בערעט זייא אונ מאכט זייא לאכין : דיא לייט
וואש זיצן אין קראמין די טואן ניט אנדרש נאר פון פרעמדי
ריידין : אונ בפרט אום שבת איז דיא עבירה נאך גרעסר
דען ער איז דער מיט מחלל שבת דען ער זינדט אן אזו איין

פייאר וואש דער הוצט דיא לייט בעגדר אונ מאכט שנאת חנם אזו וויא איך וועל דאז נאכדעם בשיידן :

אין דעם כלל איז אויך רכילות דער וואש גייט פון איינם צום אנדרין אונ טראגט רכילות אונ זאגט וואש יענער האט גיטאן אודר גירעט אויף אים : אודר אויף אנדרין : דער פון קומט רציחות : אפילו עש איז אמת היישט עש אויך רכילות איך דארף דער פון ניט מאריך זיין ווייל איטליכר ווייסט וואל וואש רכילות איז : אונ דער וואש נעמט אן רכילות האט אזו גוט איין עבירה אונ עונש וויא דער וואש זאגט רכילות : דער פון קומט (לשון הרע) אונ (שנאת חנם) :

חניפות דאש איז ווער עש חנפת צו איין רשע ווען ער זעהט אים טוען אום רעכט אונ זאגט אים דוא האסט רעכט גיטאן ער מאכט דאש דער רשע האט ניט חרטה אויף זייני בייזי מעשים אונ שטארקט אים נאך : אויך ווער עש חנפת איין רשע פון זיין הנאה וועגין : דאש ער וויל ביא אים עפיש בקומן דרום שטראפט ער אים ניט דאש היישט אויך חניפות וויא עש וועט בעסר בשיידט ווערין :

ניבול פה דאש איז דער וואש רעט שענדליכי רייד פר לייטין דעם מאכט מען איין טיף גיהנם (איטליכר ווייסט וואל וואש ניבול פה איז) אפילו דער וואש הערט צו (ניבול פה) מוז אויך עונש ליידין : אזו ווי די גמרא זאגט איטליכר ווייסט ווארום דיא חתן כלה גייאן באנגדר הונטר דער חופה : נאר דער וואש רעט ניבול פה דער האט קיין חלק ניט לעולם הבא : ווייל ער פר דארבט זיין גוטי כלי אונ האט דער פון קיין הנאה ניט אזו איז דיא עבירה נאך גרעשר : דרום זאל איטליכר גיווארינט זיין דרוגן :

ליצנות דאש איז ווער עש שפעט פון לייטין אונ מאכט די לייט לאכין דאש קומט מחמת זיין וואל טאג אונ גאוה דש עש דאכט זיך אים ער איז העכיר פון אלי דרום שפעט ער פון איטליכין : דעם זעלביגין זאל מען ניט שטראפין דען ער נעמט ניט אן דיא שטראף : אז וויא שלמה המלך ע"ה האט גיזאגט דוא זאלשט ניט שטראפין איין שפעטר דען ער טרייבט גישפעט דרום : אונ האט דיך פיינט דר ביי : נאר דוא זאלשט שטראפין איין חכם וועט ער דיך ליב האבין : אין דעם כלל פון ליצנות איז אויך דברים בטלים : דהיינו ער רעט פון חדושים אודר שמועות דער פון קומט קיין נוטש ניט ארויש אונ ער פר דארבט זיך זיין גוטי כלי : נאך ארגיר דער פון איז פר האנדין דיא רייד וואש דער מענטש רעט מיט צארין : עש איז פיל דער פון צו שרייבין : אבר איך וועל עש קורץ בשרייבן ווייל עש וועט דר נאך בשיידט ווערין : דער ראשית חכמה שרייבט אין פרק שטייט דער וואש ווערט באלד דער צערנט אונ איז ניט באלד צו בוויליגן דער הייסט איין רשע : אוך שטייט אין קהלת (כעס בחיק כסילים ינוח) דער צארין רואט אין דעם שוס פון די נארין די משוגעים : אודר (כסילים) די רשעים : דרום זאגין די חכמים דער וואש איז צארנג איז ער גליך אז וויא איין משוגע : ער רעט וויא איין משוגע : ער שרייאט וויא איין משוגע : ער טוט וויא איין משוגע : דרום שטייט ניט אן קיין חכם צו זיין צארנג : אז וויא מיר גפונין אין דער גמרא אז הלל איז קיין מאל ניט צארנג גיוועזן : אויך גיפונין מיר אין דער תורה דריי מאל איז משה צארנג גיוועזן דרום האט ער זיך טועה גיוועזן : חאטשי ער איז דאך גיוועזן איין נביא איבר אלי נביאים : חאטשי ער איז רעכט צארנג גיוועזן דאש ער האט גישטראפט דיא ישראל : אזו האט ער עש דאך גיטאן פון קידוש השם וועגין : פון דעסט וועגין שרייבט אונז פארט דיא תורה אז ער האט זיך טועה גיוועזן איבר זיין צארין : דען ער האט זיא גיקענט שטראפין אן צארין : מכל שכן וקל וחומר אז אנדרר איז צארנג פון נארישקייט וועגין : איז ער זיך בוודאי טועה זיין אלי זייני עסקים : דרום האבין אים די חכמים גרופין משוגע : מה דאך אז איינר איז צארנג פון געלט וועגין פאליירט ער זיין שכל בפרט די רייד וואש ווערין גירעט אין צארין זייא שאטין בוודאי צו דער גאנצר וועלט גאט זאל אונז הוטין : אז וויא עש וועט דא נאך בעסר בשיידט ווערין : דען ווען איינר איז צארנג שטעלין זיך לעבין אים פיל מלאכי חבלה אונ אנטפאנגין זייני בייזי רייד וואש ער לאזט ארויש פון זיין מויל : אונ דיא זעלביגי מלאכי חבלה ווילין אליש פר טילגין וואש זיא בגעגינן ר"ל : ווען ניט הקב"ה זעלבשט וואלט זייא אויף גיהאלטין אונ זאגט צו זייא וואש זעגין דיא אנדרי לייט שולדיג אז דער נאר איז צארנג אונ ווערט משוגע פון דברים בטלים אונ פון געלט וועגין : זיצט איר שטיל איך וועל אים זיין שכר אליין בצאלין אזו פיל חלאים

אונ יסורים וועלן אויף אים קומן אונ דער נאך אלי דיא גיהנם וואש איך האב בשאפן וועלן גיוועלטיגן אין אים אזו גיאן אוועק די מלאכי חבלה אונ שרייבן אויף אלי זיינע ווערטיר אונ אין בוך אבר אויב ער צו רייסט אודר ער צו ברעכט עפיש אין זאך אין זיין צארן : אזו גיין זייא ניט אוועק : אונ זייא זאגין דער איז אגזרר : ער קאן קיין תשובה ניט טאן ער ווערט נאך מער זינדיגן : וויל ער לאזט אזו גיוועלטיגין אויף זיך דעם יצר הרע אונ זייא רייצן אים אן ער זאל אפילו עבודת גילולים דינן : דרום איז זייער גרויש די עבירה בורעם וואש רייד בייזי רייד מיט צארן אודר ער ווארפט עפיש אין זאך פון זיין האנט אין צארן :

דיא חכמים ז"ל גליכן דעם צארן צו די הארבי עבירות :

דער צארן אונ פעס קומט פון גאוה : אונ דער וואש איז בעל גאוה איז גליך אז ועלט דינן עבודת גילולים : דען ער פר לייקנט אין דעם (יחיד) איינציגין גאט : אונ הקב"ה האט פיינד דיא צארנגיגי לייט מכ"ש די בעלי גאוה אונ בפרט ווען איינר שווערט אין צארן : אודר ער שילט אונ שלאגט זיין חבר אפילו זיין קינד : חאטשי ער וויל אים לערנין צו גוטן איז אויך אין איסור : אונ זיין זינד איז זייער גרויס דאש עם העלפט אים קיין תשובה ניט ווייא אויבן שטייט · דרום האבין דיא חכמים גיזאגט אז ווען איינר וויל אמורא מאכין אויף זיין גיזונד אודר אין אב בית דין אודר ראש הקהל וואש וויל אמורא מאכין ווייא זאל ער טאן : זאל ער זיך מאכין גליך ווייא ער איז צארונג · אבר באמת זאל ער ניט זיין אין צארן : דער זעלביגר מענטש וואש טוט אזו האט ער בוראי מורא פר גאט : אונ גאט האט אים ליב : אבר איין (רגזן) דער האט ניט אין זיך גאטש פארכט : אז ווייא אויבן שטייט · דען אז מען שטראפט אים איז ער נאך מער צארניג : אונ רעט נאך מער בייזי רייד : ער האט קיין מורא ניט פאר קיינים · ער לאזט זיין צארן פריה גיין אונ גידענקט ניט אז ער פאר דארבט זיין גוטי כלי : אונ פאר אום ריינגט זיין הייליגי נשמה : אונ עש טאר אים קיינר ניט ריידן אין צארן : אזו אויך שטייט אין פרק רה זאלשט דיין חבר ניט איבר בעטין בשעת כעם · אונ קיין ווארט ניט ריידין : דען ער ווערט נאך מער אין כעם :

עש איז אמאל גיוועזן אחסיד האט ער גילאזט צוואה זיין זון דאש ער זאל ניט צערנין אונ אין קיין שום וועג זאל ער ניט צארניג ווערין : אונ אויב עש וועט זיך אים טרעפין דאש ער וועט ניט קענין אויף האלטין זיין צארין : זאל ער אים חאטשי נאר אויף האלטין אין שעה אונ זאל ניט ריידין אונ קיין שום מעשה ניט טאן : ער האט דרייא גישווארין זיין פאטור אז ער וועט זיין צוואה ניט ברעכין : דער חסיד איז גישטארבין אונ זיין זון איז גיוועזן אגרושר סוחר : אונ האט גינומין אין ווייב אין פרומי יודני אמאל איז ער גיפארין האנדלין אופין ים אונ האט זיך גיזומט אויפין וועג פופצעהין יאר : אונ איז אהיים מיט גרויש עשירות אונ ער איז אהיים גיקומין בייא נאכט · איז ער דורך גיגאנגין בייא דער קאמיר וואש זיין ווייב ליגט דרינן : זעהט ער דאש איין בחור ליגט בייא זיין ווייב : אזו איז ער זייער צארניג גיווארין אונ האט זיי ביידי גיוואלט דר שלאגין זאיזבעט האט ער זיך דער מאנט אין זיין פאטרש צוואה אונ האט אויף גיהאלטין זיין צארין ביז אין שעה האט ער גיהארכט דהונטר דער טיר ווייא זייא ריידין באנגדר : אונ ער הערט ווייא זיין ווייב זאגט מיין ליבר זון דיא ווייל איז מיר גרויש גיין דיין פאטר וועט אהיים קומן עש איז שוין צייט דיר אין ווייב צו געבין : נאר אויב ער לעבט וועט ער בוודאי קומין : איך האב אים שון ניט גיזעהן וויפל דוא ביסט אלט : אז דער סוחר האט דאש דער הערט איז ער אריין גיגאנגין מיט גרויש פרייד : אונ האט גיבענטשט זיין פאטור מיט ברכות אין חבר גן קענט איר וואל גידענקין וואש עש קען קומין פון צארין : דער פון קומט אויך חילול השם : אונ דער צארין איז פון דער מדה פון גאוה : וואש פון איר קומן אלי בייזי מדות : אונ הקב"ה האט אויך פיינד דעם בעל גאוה : דען הקב"ה זאגט איך אונ ער קענין מיר באנגדר ניט וואנין אין איין וועלט : אויך גיעמט ער קיין שטראף ניט אן פון קיין שום מענטשן · דען אים דאכט זיך ער איז בעסר פון דעם וואש שטראפט אים · ער הייסט איין גאותן : אויך איין (נרגן) דאש עש פאר דריסט אים אלש וואש יענר טוט דען ער מיינט יענר טוט אים דער ווידר זיין כבוד : עש פאר דריסט אים וואש יענר רעט : ער האט קיין מאל ניט רוא אויף זיין הארצין : אלש וואש מען רעט אונ מען טוט איז בייא אים צו איין גנאי : אונ דיא טובות וואש מען טוט אים איז בייא אים אלש קארג : דען ער מיינט ער איז נאך פיל

איין

מיקווערט: ער הייסט איין (נדגן) דש איז איין מאלמלר איין קופלר אודר בעטלר אלי צו נאמן זעגן אים קארג פר זיינע בייזי מדה נן איר ליבי לייט זעהט דאך וויפל בייזי זאכן הענגן אין דעם וואש רעט אין צארן ער איז מטמא זיין גוטי כלי די נשמה דאש זענן דיא בייזי הייר וואש דער חסיד האט נוט גיוואלט היידן : אונ דיא זעלבגי לייט וואש היידן יוא דיא הייר האט זיא גאט זייער פיינט : אונ עש איז אים מיאוס פאר זעלכי לייט מכל שכן דאש זיין תפלה ווערט ניט גיהערט אונ גיבראכט פאר השי"ת עש איז איין משל איין שר האט איין שייני כלי וואש ער טרינקט דער פון תמיד : אזו נעמט איינר דיא כלי אונ וועלגרט זיא אין טינוף אונ אין קויט אונ שווענקט זיא ניט רעכט אויש : אונ ברענגט זיא פארן שר ער זאל דער פון טרינקן קען ער דאך אפילו זיא ניט אן זעהן : ווייל מיהאט זיא איין גישמירט פאר זיינע אויגן : אונ עש איז מיאוס ביי אים אונ מען טאר עש אפילו ניט ברענגן פאר אים : מכ"ש דער מלך מלכי המלכים הקב"ה ער זעהט אלש וויא דער מענטש האט פאר אום ריינגט זיין כלי מיט בייזי רייד נוא וויא אזו זאל זיין תפלה דער הערט ווערן אודר ווער טאר זיא ברענגן פאר הקב"ה : דרום ווערט זיין תפלה אוועק גישטוסן : אונ ער מאכט דש זייני בוזי מעשים ווערין גידאכט : אזו וויא עש ווערט ניט גישענקט דעם וואש ברענגט פארן שר איינאום ריינע כלי אונ גיט אים צו טרינקן אונ אפילו דר מענטש זאל שוקרי כלי גוט אויש שווענקן ביז עש זאל שוין אויף איר קיין שפרענקלי ניט בלייבן דאך אז דר שר גדענקט דידי כלי איז גוועזן איינקוט איז אים נאך מיאוס דר פון טרינקן : ביז מען מוז דיא כלי איבר נייאס מאכן : אזו אויך אפילו דער מענטש טוט תשובה נאר דיא תשובה איז ניט רעכט העלפט ניט : סיידן ער מאכט זיך איין נייאי מחשבה אונ נעמט אויף זיך קיין מאל ניט צו ריידן דיא בייזי רייד : אזו ווערט זיין גוטי כלי גימאכט איבר נייאס דענמאלט ווערט זיין תפלה דער הערט : דען ער איז שוין ניקס דער ערשטר מענטש : פריר איז ער גיוועזן איין זינדיגר : אונ היינט איין בעל תשובה : פריר האט אים השי"ת פיינד גיהאט אונ היינט האט ער אים ליב : פריר איז זיין תפלה מיאוס גיוועזן פאר השי"ת אצונד לוקט ער צו איר ווייל ער האט אפ גילאזט פון זייני בייזי רייד אונ אויב ער נעמט אויף זיך אז ער רעט עפיש ניט מיט זילן ניט ער איין קנם דיא ארמי לייט דא ווערט זיין עבדה צו איין מצוה : אונ זיין תפלה ווערט דער הערט:

השי"ת האט ליב אזעלכי לייט אונ גלוכט צו זייערי תפלות : דרום זאל איטליכר מענטש ליינן אין דיא ספרים וואש שרייבן דער פון אין ספר דמרות אונ דאש ספר נזוהר איז דער בראנד שפיגיל ער איז גינומן גיווארן אויש דיא ספרים אונ אין דעם ראשית חכמה אונ אנדרי ספרים שרייבן אויך פיל דער פון אונ ברענגן דרויף פיל פסוקים : עש איז צו לאנג דער פון צו שרייבן : אונ עש קומט זייער פיל זונ גיץ אין אונזרי דורות : אבר איך האב דריגן ניט גיוואלט מאריך זיין ווייל עש וועט ווידר פר מעלט ווערין הונטן אין דיא פרקים : דרום וויל איך עש לאזן בלייבן אונ וועל אן הייבן צו שרייבן וויא מיזאל זיך נוהג זיין אין שיל ווייל עש איז מיר עטליכי זאכן ניט גיפעלן דאש זיא זענן אום רעכט דרום וועל איך עש קארץ בגרייפן אונ בשיידן :

הנהגת בית הכנסת

דא וועל איך אייך ארויש שרייבן פון דעם אורח חיים אונ אויש דעם ספר מוסר : אונ אויש אנדרי ספרים וויא מיזאל זיך נוהג זיין איידר מען גייט אין דער הייליגר שול אריין : אונ וויא מיזאל זיך נוהג זיין אין שיל : דער וואש יועט דאש לייאנין וועט גיפונן דעם אמת דאש איך האב עש ניט גישריבן פון מיין קאפ : נאר אלן ווערט גיפונן אין ספרים : גאנץ פריא אז דער מענטש וואכט זיך אויף זאל ער אויף שטיין גישווינד צו דינן דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה וואש ער האט ווידר גיגעבן זיין נשמה וואש ער האט אים גיגעבן בהאלטן איבר נאכט : אונ דער מענטש בקומט זיא פיל בעסיר פון פריר : דען בשעת ער האט זיא גיגעבן בהלטן אין דאנט פון הקב"ה : אונ האט גיזאגט ובידך אפקיד רוחי) אין דיין האנט בהאלט איך מיין זייל : דענמאלט איז זיא גיוועזן מיד : אונ אויש גיארבייט : אונ אצונד בקומט ער זיא וואול אויש גירואט : דרום דארף ער אים לובן אונ דאנקן : אויך זאל ער זיך בטראכטן וויא וואלט גיוועזן ער זאל וויסן עפיש געלט צו פר דינן : אודר איין שר אוזרי אין סוחר זאל אים זאגן זייא ביי מיר מארגן גאנץ פריא : וואלט ער זיך בודאי ניט פר שלאפין אונ וואלט גישווינד אויף גישטאגין : דען ער וואלט מורא גיהאט פארין שר אודר ער וועט דאש געלט אן ווערין : מכל שכן דאש ער דארף זיך אונ גישווינד אויף שטיין פר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה דער נאך זאל ער זיך ויאול ריינגן : אונ זאל אויש דוימן זיין מיסט אונ אום פלייט : דאש ער זאל דער מיט ניט קומן פר השי"ת : דער נאך זאל ער וואשן זייני הענט דרייא מאל מיט ריין וואסיר : אזו גייט פון אים אוועק דער רוח הטומאה וואש האט בייא אים גירואט בייא נאכט : אונ ווען

גייט ער ניט אוועק : אונ איידר ער וואשט זיך טאר ער ניט אן רירן מיט זייני הענט קיין עסין שפייז : אויך ניט אויף זייני אויגן אונ זיין מויל אונ זיין נאז אונ זייני אויערן דען עש איז איין סכנה פון וועגן דעם רוח רעה וואש רואט אויף זייא : אונ נאך דעם וואשין זאל ער מאכן דיא ברכה על נטילת ידים אונ דיא ברכה אשר יצר :

אטייל לייט זאגין זיך נוהג צו מאכין די ברכה ענטי אין שיל : דען עש איז בעסיר מיט קהל : אונ ער זאל דיא ברכה זאגין מיט גרויש כוונה דעם ערשטין היליגן שם : חאטשי אלי דיא שמות מוזן האבין כוונה : אבר דר ערשטר שם דארף נאך מער וויא איך וועל עש וואול בשיידין : עש איז איין משל ווען איינר גייט פר איין שר בשר ודם : ווען ער רופט דעם שר ביא זיין נאמין צום ערשטין מאל האט ער גרויש פארכט אונ ציטרניש : אז ער קומט מיט אים ארין אונ ריידין אזו האט ער שוין ניט אזו איין גרושי פארכט : אזו אויך פר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : אונ ווען ער זאגט (ברוך אתה ה') זאל ער דעם (שם המיוחד) שארף ארויש ריידין (אדני) מיט גרויש כוונה אונ פארכט אונ ציטרניש אונ דער שרעקניש: אונ זאל גידענקן אין זיין ריידין (אדני) וויא ער איז גישריבן מיט דער י אונ מיט דער ה אונ מיט דער ו אונ ווידר מיט דער ה : דאש בטייט (היה הוה ויהיה) דאש איז טייטש ער איז גיוועזן איידר דיא וועלט איז בשאפן גיווארין : אונ איז אצונד אויף דער וועלט אונ וועט זיין נאך דער וועלט : אונ מוז אויך איין כוונה האבין (אדני) איז טייטש איין הער איבר דער גאנציר וועלט : אונ אויף דיא מלאכים אונ איבר דעם הימל אונ הונטר דער ערד : אונ אויף אלי זייטין : דאש איז וועקס עקלייא אויבן אונ הונטן : אונ צו מזרח אונ צו מערב אונ צו צפון אונ צו דרום : אונ ווען ער זאגט (אלהינו) אודר (אלהים) אודר (אל) זאל ער מכוין זיין ער איז איין שטארקר אונ מעכטיגר גאט ער קען בווייזן זיין מאכט אונ קראפט אלי צייט ווען ער וויל : אונ ער גיוועלטיקט איבר אלי עולמות וויא ער וויל אונ ווען ער וויל : אונ האט בכח דיא וועלט חרוב מאכין אונ ווידר צו בויאן וויא עש גיפעלט אים : אונ ווען ער וויל לערנין אודר תחנות זאגין אין דער היים איידר ער גייט אין שיל ארין : זאל ער זאגין ברכת התורה : דאש איז (אשר קדשנו לעסוק בדברי תורה) : אויך דעסט גלייכין ווען ער וויל זאגין אין שיל תחנות אודר סליחות זאל ער זאגין דיא ברכה פון דער תורה דען וויל מען זאגט פיל פסוקים דרום איז ניט רעכט מיזאל זאגין אן אברכה : אטייל זאגין זיך נוהג צו זאגין דיא ברכה דער נאך מיטן חזן : אבר עש איז פיל בעסיר מיזאל זאגין פר דיא פסוקים : בפרט דער וואש לערנט פר טאג : אבר דער וואש זאגט די ברכה אין דער היים אודר אין שיל פאר תחנות אודר סליחות טאר ער

דער נאך מיטן חזן נאך אמאל ניט זאגין : דען עש הייסט איין ברכה לבטלה חס ושלום : אונ גלייך וויא איינר שווערט אום זוסט : אונ איידר ער גייט אין שיל זאל ער ריינגן זיין גוף אונ נשמה : אונ זאל ניט לויפן אין גאטש הויז ארין מיט אום ריינקייט אונ זאל ריין מאכין זיין גופי כלי וואש ער האט פריר איין גיזודלט אין קויט : דאש זיין תפלה זאל ניט גיין פון איין אום ריינגי כלי : דען וויא אזו קען ער אזו איין בשמירטי כלי ברענגין פר דעם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא : עש איז פיל בעסר ער זאל אין דער היים בליבין : אונ וויא אזו זאל ער ריינגן זיין גופו כלי דיא נשמה : ער זאל זיך שטעלין אין איין אורט אליין אונ זאל זיך בטראכטין וואש פר זינד ער האט גיטאן מיט מעשים פייא מיט בייזי רייד : אונ זאל חרטה האבין אונ וויינגן אויף דעם וואש ער האט בשמירט זיין גוטי כלי : אונ האט זיא בזודלט אין קויט : אונ זאל זיך גידענקן וויא קאן איך אויף הייבין מיין פנים : וויא קאן איך קומן הונטר דעם פנים פון השי"ת תפלה צו טאן : וויל איך בין אזו איין חוטא : אונ האב דיא אונ דיא עבירה גיטאן אונ גירעט בייזי רייד : אונ האב מיין גאט י"ת דער צערינט מיט דער אונ דער עבירה : איך וועל ווייל מיין לעבין וועט זיין אזעלכי עבירות ניט טאן : דרום גאט י"ת זייא מיר מוחל מייני עבירות : אונ מעק אויש מייני זינד פון דעם בוך וואש זייא זענין דרונן איין גישריבן גיווארין : דען איך ווייס וואול דאש אלי מייני זינד זענין איין גישריבן גיווארין דא האב איך חרטה אויף אלי מייני זינד וואש איך האב גיטאן פון מיין יוגנט ביז אצונד : אונ איך וועל שוין קיין מאל ניט ריידין אזעלכי בייזי רייד אונ טאן אזעלכי בייזי מעשים : אונ איך וועל געבין קנס אויב איך וועל ריידין בשוגג אשלעכט ווארט : גאט יתברך היט מיין מויל עש זאל דער פון ניט ארויש גיין קיין בייז ווארט : אונ גאט יתברך בהיט מיך פר עבירות : אונ העלף מיר דער צו איך זאל מיך קענין היטן דער פון : דען איטליכר וואש בגערט זיך צו ריינגן העלפט אים דער צו : אונ נון אויף אלי די בייזי רייד אונ מעשים וואש איך האב גיטאן האב איך חרטה : אונ בין אויף מיר מקבל תשובה אונ קנס צו ענים : אזו באלד אז ער בטראכט זיך אזו : אודר ער זעט אזו אליין אין איין ווינקיל מיט גאנצין הארצין : אזו באלד איז ער גליבט אין דיא אויגן פון השי"י : אזו מעג ער גיין אין שיל ארייך תפלה צו טאן פר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : דען לאז זיך דר מענטש אין זין ארין געמין וויא וואלט גיוועזן אז ער זאל גיין פר איין שר : אודר אפילו פאר איין פריץ : אונ דער שר ווייסט אז ער האט קשין אים גיזונדיגט וואלט ער דאך ניט גיקענט קומן פר דעם שר ביז ער זאל שיקין לייט אים איבר צו בעטין אונ ווידר צו קעריין צו

גיגאר

גינאר : מכ"ש פר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : אבר ער דארף
קיין אנדרן מענטשין ניט שיקן פר אים תפלה צו טאן : נאר
ער אליין זאל פר זיך מתפלל זיין : דען דער מלך מלכי המלכים
הקב"ה בגערט ניט מיזאל צו אים שיקן פרעמדי לייט אז וויא פאר
איין שר בשר ודם : אויך בגערט ער ניט קיין געלט אונ גוטש :
נאר ווידוי אונ חרטה אויף דעם בייז וואש ער האט גיטאן : ער
מוז אין זיין זין ארייַן נעמן דש ניט צו טאן : דאש הייסט חרטה :
נוא ווען דער מענטש טוט דאש אלש איז ער גליך וויא
אנייאר מענטש · דען פריר איז ער גיוועזן איין חוטא :
אצונד איז ער אפרומר מאן : פריר איז ער גיוועזן איין רשע :
אצונד איז ער אצדיק : דען אלי זייני עבירות ווערין
אים אלי אן גישריבן פאר מצות : אז וויא עש וועט שטיין
אין הלכות תשובה : פריר איז ער גיפיינט גיוועזן אין נאטש
אויגן אצונד איז ער גיליבט · דען הקב"ה איז איין רחמן :
אונ דער בארימט זיך תיכף איבר זייני לייט : דרום זאל
איטליכר זאגין ווידוי מיט גיוויין אונ זאל חרטה האבין אויף
זייני בייזי מעשים : אזו דער בארימט זיך הקב"ה איבר אים
דען ער האפט אויף דער תפלה פון זעלכי לייט · אונ דער
מענטש איז מער גיליבט בייא הקב"ה פון אצדיק אונ זיין
חלק עולם הבא איז גרעסיר וויא דער חלק פונם צדיק · דען
דיא צדיקים קענין ניט שטיין אין דעם גבול וויא דיא בעלי
תשובה שטיאן · אונ ווייטיר אין הלכות תשובה וועט שטיין
וואש דיא תשובה איז אויף איטליכר עבירה : אונ אז דער
מענטש איז אויף זיך מקבל דיא תשובה אידר ער גייט אין
שיל אריין : דער נאך איז זיין תפלה אן גינומן עש זענין דרויף
פיל פסוקים נאר איך וועל נאר ברענגין אטייל פון זייא :
דער פסוק זאגט (מורה ועוזב ירוחם) דער וואש בקענט זייני
זינד אונ פאר לאזט זייא ווערט ער דער בארימט : אונ
עש שטייט אויך אין דער היליגר תורה מיט דיין מויל אונ
הארצין קענסטו תשובה טאן · אויך זאגט דער פסוק (יעזוב
רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וירחמהו ואל
אלהינו כי ירבה לסלוח) לאז דער רשע פאר לאזן זייני בייזי
וועג אונ דער אום רעכטר מענטש זייני בייזי מחשבות אונ
זאל ווידר קערין צו גאט וועט ער אים דער בארימן : אונ
צו אונזר גאט · דען ער מערט צו פאר געבין : דרום זאל
איטליכר מענטש זייער גיווארינט זיין צו רייניגין זיין גוף :
מכ"ש זיין נשמה אז וויא איך האב דא גישריבן דאש ער
זאל ניט לויפן אין נאמשהויז וויא איין שכור לויפט איבר

הויז : אונ ווען ער גייט אין שול אריין זאל ער גינך לויפן
גליך אז וויא איינר לויפט נאך איין מציאה : אונ בשעת ער
גייט פון דער שול זאל ער גיין באמעליך : עש זאל ח"ו ניט
גליך זיין וויא ער האט גיפאטירט פון זיך איין משא · אז וויא
איך וועל נאך מער דער פון שרייבין :

אונ ווען ער גייט אין שול אריין זאל ער זעהן צו זיין דער
ערשטיר אין שיל · אונ אויב ניט זאל ער דאטשי
זעהן צו זיין פון דיא ערשטי צעהן : דען דיא ערשטי צעהן
האבין אזו פיל שכר אז וויא דאש גאנצי קהל · אונ אויב ער
קען דאש אויך ניט אויש פירין זאל ער זעהן קיין שום ארבית
ניט צו טאן פארין דאוונין דען איטליכר איז שולדיג צו בעטין
פאר גאט אויף זיין לייב אונ האב אונ גוטש · אונ אויף זיין
היליגי נשמה : אונ פאר כל ישראל · אז וויא אונזרי תפלות
זענין שוין גימאכט גיווארין נוא וויא זאל ער טאן זייני זאבין
אודר אנדרי זאבין פר נאטש זאבין · אונ ווען ער גייט אין
שול צריין זאל אויף אים פאלין איין מורא אונ ציטרניש : ווען
ער וואלט גינאנגין פאר איין שר בשר ודם וואלט ער דאך אויף
אים גיפאלין איין מורא · מכל שכן וק"ו פאר דעם מלך מלכי
הקב"ה אונ ער זאל גיין מיט שווער גימיט ניט מיט גילעכטר
אודר מיט עזות קייט אונ ניט מיט שמועות : נאר ער זאל
אריין גיין מיט גרויש פארכט אונ ציטרניש ; אז דער פסוק
זאגט (ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל
קדשך ביראתך) אונ איך מיט דיין גרויש גינאד קום איך אין
דיין הויז : איך ביק מיך צו דיין היליגן היכל מיט גרויש
פארכט · דער נאך זאל ער גיין אין שיל צריין אזו ווייט וויא
צווייא טירן ברייט : אודר ער זאל זוימן אזו לאנג דאש ער
וואלט גיקענט גיין צווייא טירן ברייט : דער נאך זאל ער
זיך בוקן פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : דער נאך
זאל ער זיך אנידר זעצין אונ זאל נישט ריידין אונ זאגין נאר
ער זאל זיך בטראכטין ווער בין איך דאש איך זאל זוכה זיין
תפלה צו טאן פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה פאר
אזו איין גרויסן הער : איך בין דאך איין זינדיגר מענטש · אונ
האב אופט דער צערינט הקב"ה מיט מייני בייזי מעשים אונ
בייזי ווערטיר · אונ אך בין איטל בלוט אונ פלייש איטיל
יצר הרע : איך בין ניט ווערט אונ ראוי צו נידרעגין זיין
היליגין נאמין ; מכל שכן דאש איך זאל תפלה טאן : אונ
זאל אזו אופט ריידין זיין היליגין נאמין מיט מיין מויל . וויא
קען

קען איך אויף הייבן מיין פנים קעגן אים · ווייל איך האב אים אזו אופט דער ווידר גיטאן : אבר פון וועגן זיין גרויש חסד אונ בארים הארציקייט : וואש ער דער בארימט זיך אבר זייני לייטן וואש קערן זיך צו אים מיט דיא זאכן וואש אויבן שטייאן מיט דעם קום איך פאר אים :

דער נאך זאל ער אויף שטין אונ זאל זאגן (מה טובו אוהליך יעקב) · אונ אדון עולם אונ יגדל · אונ אויך אלי דיא ברכות וואש שטייאן פאר אים מיט גרויש כוונה :

אונ אויב ער האט שוין גיזאגט עטליכי ברכות אין דער היים טאר ער זיא נאך אמאל ניט זאגן אין שול סיידין ער האט דער ווייל זיין צורך גיטאן אודר ער האט משתין גיוועזן : דא איז ער מחוייב נאך אמאל צו זאגן דיא ברכה (אשר יצר) אונ ער זאל זאגן איטליכי ברכה מיט גרויש כוונה · אונ זאל זיך פריר וואול בטראכטין · אונ זאל ניט לאזין ארויש פאלין דיא היליגי ברכה מיט דעם שם אן כוונה אונ בטראכטונג ער זאל תמיד גידענקן ער שטיט פאר איין שר בשר ודם · אונ ווען ער וואלט אים גילובט אן בזינן · וואלט ער בוראי גישטראפט גיווארין : מכ"ש פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : אונ זאל זיך טראכטין מיט דעם בין איך בעסיר פון אמלאך : דען דער מלאך טאר ניט גידענקין דעם שם סיידין נאך דרייא ווערטר · אונ אפילו אזו אויך ניט אזו גיך אז וויא איך · דרום זאל איטליכר זיך פריר וואול בטראכטין איידר ער לאזט ארויש דעם גרויסין שם : אונ ער זאל אזו זאגין זיצנדיג ביז קרבנות · אונ זאל ווידר אויף שטיין · דען דאש איז אויף דעם אורט פון דעם קרבן אונ אז מהאט מקריב גיוועזן דעם קרבן האט מען גימוזט שטיין : דער נאך מעג ער ווידר זיצן ביז ברוך שאמר : אונ פאר ברוך שאמר מאג ער זאגן תחינות וויא פיל ער וויל : אויך מעג ער ליגן דעם טלית אונ תפילין וויא ער וויל : אפיל ליגן זיא פאר עוטר ישראל בתפארה : אפיל ליגן זיא פאר קרבנות אפיל פאר ברוך שאמר : נאך ברוך שאמר הייבט זיך אן דיא רעכטי תפלה : אזו וויא איך וועל דא נאך בעשיר בשיידין : אונ דער וואש איז גיוויינטליך צו זאגן תחינות אלי טאג : זאל ער זיא זאגן פאר ברוך שאמר : אודר נאך דעם דאווגין : אבר צווישן דיא תפלות טאר מען שוין ניט זאגן קיין תחינות :

אפיי' לייט זאגן פאר ויברך דוד דיא לויב פון הקב"ה דהיינו (אתה הוא אלהינו בשמים ובארץ) אונ אויך (ואמרת והאמונה) אבר קיין תחנות טאר מען ניט זאגן בשעת תפלות : בפרט אין דער קהלש תפלה : דאש הייסט פון ברוך שאמר ביז נאך שמונה עשרה ביז נאך דעם אונטרשטין קדיש טאר מען קיין ווארט ניט ריידין : אונ אפילו נאך דעם אונטרשטין קדיש טאר מען אויך קיין שום ווארט ניט ריידין נאר דעם שבח פון הקב"ה : דען ווייל מען רופט אויש מצות דרום טאר מען קיין דברים בטלים ניט ריידין סיידין דברי תורה אודר תחנות אונ מעמדות אבר בשעת דער חזן זאגט שמונה עשרה טאר מען ניט ריידין אפילו קיין דברי תורה אונ קיין תחנות : נאר איטליכר איז מחוייב צו הערין איטליכה ברכה פונם חזן : אונ זאל כוונה האבין אויף איר : אונ זאל נאך זאגין (ברוך הוא וברוך שמו) אודר (ברוך הוא ושמו) : אונ זאל זאגין אמן אוף איטליכר ברכה איך וועל דא דיא זאך בשיידין מיט אין משל : ווען ער זאל שטין פאר איין שר בשר ודם אונ זאל ריידין מיט אים אונ אינמיטן דריגן זאל ער דעם שר אוועק לאזין : אונ אן הייבין ריידין מיט אנאנדרין : וואלט ער בוודאי חייב מיתה גיוועזן : מכ"ש פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : דרום זאל איטליכר זייער גיווארינט זיין דאש ער זאל ניט ריידין קיין שום ווארט בשעת דאווגין : אונ זאל אויך קיין אנדרי מחשבה ניט האבין נאר צו הקב"ה :

פאר צייטין אז מיר זענין גיזעסין אין אונזר לאנד ארץ ישראל ווען דיא ישראל האבין מלחמה גיהאלטין מיט די אומות : איז גיוועזן איין (כהן משוח מלחמה) ער איז גיזאלבט גיוועזן צו מלחמה : האט ער אזו אויש גישריגין דער וואש האט איין עבירה גיטאן זאל זיך אום קערין אהיים · דאש ער זאל ח"ו ניט גיהרג ווערין פון זיין עבירה וועגין : אונ ווען איינר האט גיהאט אין זיך דיא עבירה : דאש ער האט גירעט פון ברוך שאמר ביז ישתבח : האט ער זיך אויך גימוזט אום קערין פון דער מלחמה דען דיא עבירה איז זייער גרויש : מכל שכן ווען ער האט גירעט צווישין דיא ברכות פון ק"ש : בפרט בשעת דער חזן זאגט דיא שמונה עשרה איז זיין עבירה נאך גרעסר : עש טאר קיינר קיין שום ווארט ניט ריידין נאך ישתבח אפילו קיין דברי תורה ביז דער חזן לאזט אויש דיא שמונה עשרה ביז נאך קדיש : אונ איטליכר מוז שטיין אונ צו הערין איטליכי ברכה פונים חזן אונ זאל נאך זאגין אמן : אונ ווען דער חזן זאגט (ברוך אתה ה') זאל ער זאגין (ברוך הוא וברוך שמו) אודר (וברוך הוא ושמו) :

דער נאך זאל ער זאגן אמן : אונ זאל דעם אמן ניט אוועק
חאפין : אונ זאל אים אזו לאנג מאריך זיין ביז ער זאל גידענקן
עס איז אמת וואס ער זאגט ; אונ איך גלייב עס : דען דער
וואס זאגט נאך אמן איז בעסיר פון דעם וואס מאכט דיא ברכה אונ
זיין מצוה איז בעסיר ; אז וויא איך וועל דא בשיידן ;

דרום זאל ער ניט טאן אזו וויא אטייל לייט טואן ; דאס זייא
זאגין תחינות וייל דער חזן זאגט שמונה עשרה ; עס
איז טויזינט מאל בעסיר ער זאל גאר ניט זאגין : אונ עס וואלט
בעסיר גיוועזן ער זאל נוט גיין אין שול ארייין דען ער העט ניט
צו דעם חזן אונ זאגט ניט נאך אמן : אונ אפילו ער זאגט נאך
אמן אזו טוט ער ערשט דער מיט איין עבירה ; דען ער ווייסט
ניט אויף וועלכי ברכה ער זאגט דאס הייסט איין (אמן יתומה) :
אונ זיין עונש איז דער פאר דאס זייני קינדר ווערין פאר וויסט
אונ יתומים : מדה כנגד מדה ; אזו וויא דער יתום קען ניט זיין
פאטור אונ מוטר ; אזו אויך דער אמן קען אויך ניט זיין ברכה ;
אונ ווען איינר זאגט נאך אמן בכוונת אז וויא איך האב אויבן
גישריבן ; אפילו עס איז אים בשערט שלעכטץ פר זעכציג יאר
איז ער דער מיט מבטל דיא זעלביגי גזירה ;

נון איר ליבי לייט איר זאלט ניט ריידן אין שול אפילו ניט בשעת
דאווינן דען עס איז אגרושי עבירה צו ריידן אין גאטש הוז
פון הענדיל : עס איז גלייך אז וויא איינר שטייט אין איין חדר
פון אשר בשר ודם ; אונ רעט פרעמדי זאכין : אזו ווערט ער
דאך דער פאר זייער הארט גישטראפט ; מכל שכן אין דעם חדר
פון דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה טאר מען בוודאי ניט ריידין
קיין דברים בטלים : אפילו אין זיין היים איז דאך אגרושי עבירה
צו ריידן דברים בטלים אז וויא דיא גמרא זאגט (ודברת בם ולא
בדברים בטלים) אין דער תורה דארפסטו ריידן ; אבר ניט קיין
דברים בטלים ; נוא זעהן מיר דאך אז דער זעלביגר מענטש וואס
רעט דברים בטלים איז עובר אויף איין עשה : מכ"ש אין דר
הייליגר שול פאר דער הייליגר שכינה : נון ווייטר מכל שכן וקל
וחומר דער וואס רעט בשעת דאווינן פון ברוך שאמר ביז דעם
קדיש נאך שמונה עשרה : אזו איז זיין עבירה פיל גרעסר אונ
הארביר ; דאס ער אכט ניט הקב"ה אונ זיין שכינה אונ אין זייני
הייליגי תפלות : אונ ער שייאט זיך ניט פאר אים אונ פאר דער
הייליגר תורה וואס שטייט אין ארון קודש : אונ דער וואס האט
קיין מורא ניט פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה איז ער דאך
בוודאי אגרוסר עזות פנים ; אונ עס שטייט (עזות פנים לגיהנם)
דאס האבין מיר דאך בקבלה אז פר צייטן איז גיוועזן אין אלי לענדר
וואו יהודים האבין גיוואנט זייער שייני שולין אונ שייני הייזר : אונ
אך גרויס עושר אונ כבוד איז דאס אלש פאר שטערט גיווארן
פון וועגין זייא האבין גירעט דברים בטלים אונ קרית אין זייערי
שילן : אונ האבין זייא ניט נוהג כבוד גיוועזן אזו אויך דאס
הייליגי בית המקדש האט אויך גאט יתברך דרום פאר שטערט ;
וייל זייא האבין דראן ניט נוהג כבוד גיוועזן ; אז וויא עס שטייט
בשיידליך אין פסוקים ;

אויך שטייט אין דער תורה צווייא מאל דער פסוק (את שבתותי
תשמרו ומקדשי תיראו) מיין שבת זאלט איר היטין אונ
פאר מיין בית המקדש זאלט איר זיך פארכטין ; איין מאל שטייט
אין (קדושים) דאס אנדרי מאל אין (בהר) דאס דרשת דיא גמרא
אזו וויא מען איז מחוייב שבת צו האלטין סייא בשעת דער בית
המקדש איז גישטאנין ; אונ סייא אצונד אז דער בית המקדש איז
שוין חרוב ; אזו איז מען מחוייב זיך צו פארכטין פאר דעם בית
המקדש אפילו אצונד אז ער איז חרוב ; דאס מיינין זייא מען
איז מחוייב מורא צו האבין פאר אונזרי שילן אונ בתי מדרשים ;
זייא זענין אויף דעם אורט פונים בית המקדש : אונ דרום שטייט
דער פסוק צווייא מאל ; דאס וויזט אונז ; אז וויא ביא שבת
דארף מען מוסיף זיין מחול על הקודש ; דאס מען דארף מקבל
שבת זיין נאך פאר נאכט ; אונ דער נאך ניט אוועק צו לאזן אים
ביז שטערין שטייאן ; אזו אויך דיא מורא פון דער שיל דארף זיין
סייא פארין דאווינין סייא נאך דעם דאווינין ; דאס מיזאל ניט
ריידין דרונין קיין דברים בטלים ; מען טאר ניט ארייין גיין אין
שיל ארייין ניט מיט אום ריינע שיך ; אונ ניט מיט פלעקינדיגי קליידר
מיט אלי זאכין זאל ער דיא שיל האלטין אין כבוד ; גלייך אז
וויא ער גייט פאר איין שר בשר ודם ; אזו אויך פאר דעם מלך
מלכי המלכים הקב"ה : אז דער פסוק זאגט (הכון לקראת אלהיך)
דוא זאלסט זיך שיין אן ברייטין קעגין דיין גאט: דו זאלסט זיך צירין
גלייך אז וויא פר איין מלך בשר ודם: חאטשי עס איז ניט גלייך צו
אנגדר פון דעסט וועגן האבין די חכמים ניט גיוואלט דארבר מאכן ; הלוואי
וואלטין מיר אזו פיל מורא גיהאט פאר הקב"ה וויא פאר איין מלך
בשר ודם ; מיר זעהין דאך אין דער שיל איז פאר זאגין דיא
הייליגי תורה וואס גאט האט אונז גיגעבין אויפן בארג סיני דורך
משה רבינו ע"ה ; אונ אין שיל רואט זיין הייליגי שכינה : מיר
האבין גיהאט לאנד אונ לייט ; אונ דאס בעסטי לאנד אין דער
וועלט ; אונ מלכים אונ שרים אונ נביאים אונ סנהדרין : פון אלי
דיא טובות האבין מיר ניט מער נאר דיא הייליגי ספר תורה : נוא
ווען עס שייאט זיך ניט פאר איר אונ רעט דברים בטלים מוז
ער בוודאי אגרושר עזות פנים זיין ; דאס ער זאל ניט גידענקן
אין דער שכינה וואס רואט אין הייליגי שילן אונ אכט ניט דיא
הייליגי תורה וואס הקב"ה זעלברט האט גישריבין מיט זיין רעכטי
האנט: מיט שווארץ פייאר אויף ווייס פייאר אז וויא דיא תורה

וואש מיר האבין : ניט איין ווארט מער אונ ניט ווייניגר : גוא וויא זאל דעם מענטשין קיין מורא ניט אן חאפין אז ער זעהט דיא הייליגי תורה אין ארון הקודש : אונ ער זאל ריידין דברים בטלים אודר נאך אנדרי רייד . אזו איז דאך זיין כוונה צו פאר טרייבין דיא הייליגי שכינה אויש דער שיל :

עש איז איין משל איינר גייט אונ בעט איין שר בעשר חדם אוף דר סעודה וואש ער האט אים גמאכט אונ ער בעט אים זייער אונ זייער : אונ דר שר האלט זיך גיט גרויש אונ גייט צו אים אוף זיין סעודה : אז דר שר זעצט זיך ביי אים הונגריג טיש דא לאזט אים אוועק דער זעלביגר שלעכטר מענטש : אונ גייט הערין אנדרי שמועות מיט אנדרי לייט : אודר ער הריגט זיך מיט זיין הויז כזונד : דער נאך גייט ער אונ בריינגט פארין שר ניט נוטי זאכין : אונ דער שר זעהט דאש אלש צו : דא ווערט ער דאך זייער ברוגז אויף אים אונ זאגט דער עזות פנים האט מיך ניט גיוואלט אפ לאזין ביז איך בין גיגאנגין צו אים : אצונד טוט ער מיר אן אזעלכי יסורים אונ האט פר מיר קיין מורא ניט : אזו איז אונזר זאך אויך : דען נאר אונזר תפלה איז די שכינה זאל דוואן צווישן אונז : אונ מיר זאלין אים לובין : אונ ער זאל צו הערין אונזרי תפלות : דאש איז כמעט אלי אונזרי תפלות אונ דער עזות פנים לאזט אוועק דיא שכינה אונ דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה אונ טוט גאר אנדרי זאכין : אונ בשעת דאווין רעט ער מיטן מויל אונ דאש הארץ טראכט גאר עפיש אנדרש אויף הענדיל אודר אנדרי נארישקייט : אונ אפשר נאך אויף איין עבירה : דאש איז גליך וויא יענר וואש טראגט ניט נוטי זאכין פארין שר : פון דעם קען זיך איטליכר אמוסר נעמין וויא עש איז הארב דאש ריידין אין שיל : וויא דאש ער דער צערינט זיין הייליגן נאמין : אונ ער מאכט דאש דיא הייליגי שיל ווערט חרוב ח"ו : אונ מאכט דאש ישראל ווערין פר טריבין ח"ו נאט זאל אונז היטן : דרום זאל זיך איטליכר זעלברט שטראפין : אונ זאל גידענקין פר וועמין ער שטייט : אונ זאל האבין גאטש פארכט : אונ ער זאל ניט פר זינדיגן זיך אונ כל ישראל ח"ו :

גון וועל איך בשריבין וויא מען דארף שטיין בשעת דאווינן : אונ וויא מען מעג זיצן : דער ראשית חכמה שרייבט פון דעם זוהר וועגן דאש איטליכר איז מחויב צו שטיין ביי דיא הייליגי זאכין : דאש הייסט דאש וואש איין יחיד אליין טאר עש ניט זאגין : נאר מיט איין מנין : דהיינו קדושה אונ ברכו אונ קדיש : דאש מוז דער חזן זאגין במנין : אונ דאש קהל זאלין שטיין אונ נאך זאגין : נאך זענין פאר האנדין וואש קיין יחיד טאר זיא ניט זאגין : דהיינו איבר חזרין דיא שמונה עשרה : אודר צו לייאנין אויש דער ספר תורה מיט איין ברכה : אודר צו זאגין שלש עשרה מדות : דאש טאר מען ניט זאגין סיידין בקהל : נאך זיין עטליכי זאכין וואש מען פלעגט שטיין פון מנהג וועגין : צו אדון עולם אונ יגדל פון וועגין דאש איז דער גרושר שבח פון הקב"ה : צו קטורת ווייל עש איז אויף דעם ארט פונם קרבן צו ברוך שאמר ווייל עש איז דער ערשטיר שבח פון פסוקי דזמרה : דאש מיינט מען דיא הללוים : אז מען זאגט (ישמחו השמים ותגל הארץ) ווייל דיא ר"ת זענין דער שם (הויה) : צו (פותח את ידיך) ווייל מען דארף כוונה האבין דאש ער שפייזט גרויש אונ קליין אפילו דיא ווערים אין דר ערד : צו (ויברך דוד) ביז (אתה ה' לבדך) דאש זעלביגי איז בקבלה : פון ישתבח ביז נאך ברכו : פון (תהלות לאל עליון) ביז נאך שמונה עשרה : אונ אויך ביי לאנג (והוא רחום) איז מען אויך מיין מחויב צו שטיין אז וויא ביי שמונה עשרה אונ וען דער חזן לייאנט אויש דער ספר תורה : ווייל עש איז איין דבר שבקדושה אונ עש מוז זיין במנין : אונ אז מען עפינט דעם ארון קודש זאל מען אויך שטיין : אונ ווער עש שטייט זאל גיווארינט זיין דאש זיין פנים זאל זיין צו מזרח : אונ ניט וויא אטייל לייט זענין ניט מקפיד דרויף אונ קערין זיך אום קיין מערב אודר קיין צפון : אודר קיין דרום : דאש ווייזט ח"ו אז ער האט אנדרר גלויבין : בפרט זיי לייט וואש קערין אום זייער רוקן צום ארון הקודש : זיא זענין בוראי מחלל השם : אז דער פסוק זאגט נאט האט גיזאגט צום נביא יחזקאל (ואחוריהם אל היכל ה') אטייל לייט פון ישראל זענין רשעים אונ שטעלין זיך מיטן רוקן צום היכל פון גאט : אונ הש"י איז זייער צארינג גיוועזן איבר די לייט : דרום איטליכר וואש וויל רעכט דינן גאט יתברך שמו זאל ער אום קערין זיין פנים צו מזרח וען ער שטייט אונ ניט צו קיין אנדרי זייט : אבר בשעת ער זיצט קוועג ער אום קערין זיין פנים וויא אהין ער וויל דאש איז קיין עבירה ניט : ווייל זיין שטאט וואש ער זיצט דרויף איז אזו גימאכט

גווארין

ניוואָרין : אָבר אין אטייל ערטר זענין גימאכט גיוואָרין אלי
שטעט צום אָרון קודש : אָבר אין אנדרי קהלות איז דער
מזרח אזו וויא איך האָב דא גישריבן : נאך אהנירם דער פון
קאן אַרויש קומן אז דער מענטש קערט ניט אום זיין פנים
קיין מזרח : דען אמאל קומן אויש צוויא לייט אייך
אקעגן אנדרין : אזו האָבין זייא נאָר אנדרי מחשבות אודר
ער רעט מיט אים שמועות בשעת דאווינן : אזו קומט דער
פון איין חילול השם וויא אויבן שטייט : דען ווען איטליכר
זאָל אום קערן זיין פנים קיין מזרח וואָלט ער בוודאי ניט
גיהאט קיין אנדרי מחשבות ווען ער וואָלט גיזעהן דעם
אָרון קודש אונ דיא הייליגי ספר תורה : אונ אויך די פסוקים
וואש שטייאן גישריבן אויפן אָרון קודש : דהיינו דער פסוק
(שויתי ה' לנגדי תמיד) : אונ אנדרי פסוקים : דאש דער
וועקט אים בוודאי זיין כוונה צו גאט ב"ה : אָבר דער וואש
קערט זיך אום צו אנאנדר זייט דער בגערט ניט זיין כוונה
זאָל דער וועקט ווערין : לאז זיך איטליכר נעמן אמשל ווען
איינר שטייט פר איין שר בשר ודם קערט ער זיך דאך בוודאי
ניט אום זיין רוקן צו אים : בפרט ווען ער האט עפיש איין
משפט פארין שר וועט ער דאך בוודאי שטייאן אין אייטיל
ציטריניש אונ אנגשט : מכל שכן ווען דער משפט רירט אן
אן זיין גוף אודר אין זיין געלט וועט ער דאך בוודאי נאך
מער ציטרניש אונ אנגסט האָבין : אונ וועט בוודאי קלאָר צו
הערין דיא רייד פונם מליץ פונים שר : דאש ער זאָל אים
ניט פר געסן צו זאָגין זייני זכיות : נון מכ"ש פר דעם מלך
מלכי המלכים הקב"ה דער משפט רירט דאך בוודאי אן אין
זיין גוף אונ געלט גוא וויא זאָל ער ניט רעכט צו הערין דיא
רייד פונם חזן וואש ער איז דער מליץ צווישן הקב"ה אונ
ישראל :

אויך דיא לייט וואש לעהנין זיך אן : אודר זייא לייגן זיך
אויפן שטענדר : אודר זייא שאקלין זיך אופין שטענדר
בשעת דער חזן זאָגט שמונה עשרה וויא אזו ווילין זייא זיך
קענין פר ענפרין פר הקב"ה זייא פר שמאבין דאך גאטש
דינסט אונ גידענקין ניט פר וועמן זייא שטייאן : אונ לאזין
זיך קיין פארכט ניט אן גיין : אונ מיראכטין נאָר אויף דברים
בטלים : אויך פר זוימין זייא דריבר אמן נאך צו זאָגין אויף
איטליכר ברכה אודר וויא קען איינר דאש האָבין אין זיין
פנים דאש ער זאָל אום קערין זיין אחור צום אָרון קודש '

אודר ער זאָל זיך אן לייאנין אין אוונט אודר אין אשטענדר :
מכל שכן דער וואש שאקולט זיך אויף איין שטענדר אונ
מאכט זיך איין שפילכין אין שיל גליך וויא ער וואָלט גיוועזן
אונ דער היים : ווען ער גייט דאך אין אנדר הויז שעמט ער
זיך דאך צו שאקלין אודר אנדרי חצפות טרייבין : אונ אין
דער הייליגר שיל שיאט ער זיך ניט פר גאט אונ פר לייט :
דער כלל איז איטליכן מענטשין זאָל זיך דאבטין גליך וויא
ער האט עפיס איין משפט : פר אשר בשר ודם :
אונ דער משפט רירט אן אין זיין גוף אונ געלט : מיט א[illegible]
איין מורא זאָל ער שטיין פר הש"י : חאטשי דער משפט
פון הש"י איז פיל טויזנט מאל מער אונ גרעסיר דער מלך
מלכי המלכים הקב"ה קען ביא דיר אלש אוועק נעמן
אפילו דיא נשמה : אונ אויך דיא וועלט אונ יעני וועלט
נוא וויא זאָל דעם מענטשין קיין מורא ניט אן חאפין : וויא
זאָל ער ריידין מיט זיין מויל אונ דאש הארץ איז ניט דער
ביא : אודר וויא זאָל ער ניט צו הערין דיא רייד פונם מליץ
אודר וויא זאָל ער פאר שעהמן דיא גרוס' מצוה פון אמן נאך
צו זאָגין דאש קאסט דאך אים נאָר קיין געלט ניט : נון
קענט איר דאך וואול פר שטיין וויא הארב דיא עבירה איז
פון דעם וואש קערט אום זיין אחור צום אָרון הקודש : אודר
ער הערט ניט צו דיא תפלה פונם חזן : אודר ער זאָגט
ניט נאך אמן אויף איטליכר ברכה : אודר דער וואש
רעט דברים בטלים אין שיל : אונ וייל דיא מצוה איז
זייער גרויש צו צו הערין דעם חזן : דרום זאָל קיין
שום מענטש דריגן ניט העלפין דעם חזן אונ
מיט אים נאך זינגין אפילו ער וועט ניט זאָגין דעם שם דען
מיוועט ניט וויסין וועמין צו צו הערין צו אים צו דעם חזן :
דרום איז זיין עונש זייער גרויש : אויך זאָל איטליכר זעהין צו
זאָגין זיין תפלה מיט דעם קהל : דען אזו ווערט זיא געבר אן
גינומן : אז דער פסוק זאָגט (הן אל כביר לא ימאס) נון גאט
יתברך פאר שעמט ניט דיא תפלה פון פיל לייט : אָבר דיא
תפלה פון איין יחיד ווערט באלד פאר שעמט פון זייני זינד
וועגין : אז וויא איך האב אויבין גישריבן דאש זיין תפלה
ווערט ניט אן גינומן ווען עש קומט אים אריין איין פרעמדי
מחשבה בשעת דאווינין : דאש איז גליך אז וויא איינר לאזט
דעם שר זיצין אונ גייט זיך שפאצירין : אונ זייני זינד ווערין
גיראכט : דען ער זאָגט (השיבנו) אודר (סלח לנו) גיזאך מיך

רעכטע תשובה טאן. אונ פאר גיב מייני זינד אין ער האט ניט חרטה אויף זייני זינד דאש ער טוט זיא נאך אמאל : אודר ער זאגט (סלח לנו) אונ וויל האבין דאש הקב"ה זאל אים פאר געבין זייני זינד אן תשובה דאש קען דאך ניט זיין : אז וויא עש וועט שטיין אין הלכות תשובה אודר ער זאגט (רפאינו) דאש איז טייטש הייל מיך פון מייני מכות אונ פון מייני זינד אונ האט נאך קיין תשובה ניט גיטאן נוא מאכט ער דאך דאש זייני זינד ווערין גידאכט:

אבר ווען איינר טוט זיין תפלה מיט קהל בנאנגר זעגין דאך בודאי פאר האנדרין צווישין זיא ליט וואש האבין יוא תשובה גיטאן : אזו ווערין אפילו דיא תפלות פון דיא איבריגי ליט אויך אן גינומן : אז וויא דער פסוק זאגט (הן אל כביר לא ימאס) גאט יתברך פאר שעמט ניט דיא תפלה פון פיל לייט : נאך דעם אז ער האט שוין אפ גיזאגט ישתבח אונ (ברוך ה' המבורך לעולם ועד) זאל ער זיך זעצין מיט גרויש פארכט : גלייך וויא ער זיצט פאר איין שר בשר ודם ער זאל זיך ניט אן לעגין אונ זאל ניט לייגין זיין האנד אויפין שטענדר גאר ער זאל זיצן מיט גרויש פארכט : זייני פיס זאל ער האלטין בנאנדר : זייני הענט אויף זיין בריסט : דעם קאפ אראפ גילאזט : דאש ער זאל ניט זעהן וויער עש זיצט אין זייני פיר איילין : אונ זאל גרויש כוונה האבין דאש דיא ווערטר פון זיין מויל זאלין ניט ארויש פליהן ח"ו אן כוונה : אונ איטליכן שם זאל ער שארף ארויש רידין אונ זאל אים ניט אוועק חאפין ווען ער וואלט גירעט פר איין שר בשר ודם וואלט ער זיך בודאי זייני רייד ניט אוועק גיחאפט : מכ"ש פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : אונ זאל גידענקין דאש הש"י איז (היה הוה ויהיה) : אונ איז איין הער איבר דיר גאנצר וועלט : ווען ער זאגט (אל) אודר (אלהינו) אודר (אלהים) זאל ער גידענקין וואש ער האט דיא קראפט אונ מאכט איבר דער גאנצר וועלט אונ איבר אונז : אונ אויף אלי פיר זייטין : בפרט אין ק"ש זאל ער זאגין דיא הייליגי שמות מיט גרויש כוונה : בשעת ער זאגט שמע ישראל זאל ער מיט זייני אויגין ארויף קוקין : דען (שמע) איז די ר"ת : (שאו מרום עיניכם) הייבט אויף קעגין הימל אייערי אויגין : אונ וויא באלד ער זאגט דעם הייליגין שם זאל ער צו מאכין דיא אויגין אונ דאש פנים אראפ האלטין : כדי ער זאל כוונה האבין אויפין שם : אונ עש זאל אים ניט אריין קומין קיין אנדרי מחשבה ח"ו : ער זאל דיא הייליגי שמות זאגין מיט גרויש פארכט אונ ציטרניש אונ אנגסט אונ דער שרעקניש אונ מיט שוויים אונ מיט גרויש כבוד :

בשעת ער זאגט (ה' אלהינו ה' אחד) זאל ער מכוין זיין דש ער איז אצונד אונזר גאט אונ ער וועט זיין (ה' אחד) איין גאט : אונ זאל מכוין זיין דיא א' פון אחד בטייט ... איז איין גאט : די ח' בטייט דאש ער איז אייבר אויף דיא זיבן הימל אונ אויף דער ערד : די ד' בטייט דאש ער איז אייגר אויף אלי פיר זייטין פון דער וועלט : מען טאר דיא (א) ניט לאנג מאריך זיין דיא (ח) אביסל לענגר דיא (ד) נאך לענגר דעם פסוק זאגט מען גאנץ הויך : כדי זיין כוונה זאל גאנץ זיין : (ברוך שם כבוד מלכותו) זאל מען ניט הויך זאגין : אונ זאל אביסל שטיל שווייגין צווישין (ועד) אונ (ואהבת) דער נאך זאל ער זאגין (ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך) : אונ זאל זיך גידענקין דאש ער וויל מקדש השם זיין אונ מען אים וואלט אוועק נעמין זיין לייב אונ געלט אונ גוטש וואלט ער ניט דער ווידר גיטאן גאט יתברך : אונ וואלט מקדש השם גיוועזן : גלייך אז וויא עש שטייט אן אפרומין יודין : דען ווען ער גיעמט זיך אזו אין זיין מחשבה אריין דאש ער וויל ליב האבין גאט מיט גאנצין הארצין אונ מיט גאנצין לייב אונ מיט גאר זיין גוטש אזו איז גלייך אז וויא ער וואלט אלי טאג מקדש השם גיוועזן : ער זאל זאגין ווארט ביא ווארט : אונ זאל קיין שום ווארט ניט אוועק חאפין : ווען איין ווארט לאזט זיך אויש אז וויא דאש אנדרי הייבט זיך אן דהיינו (בכל לבבך) אודר (עשב בשדך) אויך ווען איין ווארט לאזט זיך אויש מיט איין (מ) אונ דאש אנדרי הייבט זיך אן מיט איין (א) זאל ער אביסל מפסיק זיין צווישין דיא ווערטיר אזו אויך צווישין (נשבע) אונ דעם שם : מען מוז זיצין בשעת ק"ש אונ אירי ברכות וואש פריר אונ דער נאך ביז (תהלות לאל עליון) : דער נאך זאל ער אויף שטיין אונ זאל זיך צו גרייטין גלייך אז וויא ער וואלט אריין גיגאנגין פאר איין שר בשר ודם אונ זאל זיך שטעלין זיין פנים קיין מזרח : זייני פיס בנאנדר גלייך אז וויא דיא מלאכים שטייאן : ער זאל זיך ניט אן לעגין אויף קיין וואנט : אונ ניט אויף קיין שטענדר : זייני ביידי הענט זאל ער האלטין אויף זיין הארצין : זיין רעכטי האנט אויף זיין לינקר האנט : זיין קאפ זאל זיין גיבוקט ניט אויף גירעכט : זייני אויגין זאל ער

אראפ

אז אפ האלטין דאש ער זאל קיינס ניט זעהן אפילו אויף דער וואנט: זיין הארץ זאל ער האלטין איבר זיך זיין כוונה זאל ער האבין צו גאט אליין ניט ח״ו צו קיין מלאך. אוך ניט ח״ו אפילו צו דער שכינה: אונ ער זאל מכוון זיין בשעת ער זאגט דעם שם המיוחד: אז וויא אובין איז גישטאנין: ער זאל שטיין מיט גרוש פארכט אונ אנגשט אונ ציטרניש אונ מיט איין שרעקליך הארץ: גליך וויא ער שטייט פאר איין שר בשר ודם אונ בעט בייא אים פאר זיין לעבין: עש טאר קיינר ניט אויש שפייאן אין מיטן שמונה עשרה: אונ אויב עש קומט אים ארייון שפייאכץ אין זיין מויל זאל ער עש אראפ שלינגן: אונ ווער עש מיאוסט זיך זאל ער שפייאן אין איין טיך: האט ער קיין טיך ניט זאל ער זיך אום קערין צו דער לינקר זייט אונ זאל הונטר זיך אויש שפייאן: עש טאר קיינר ניט היסטן אונ דיא נאז שנייצין אין מיטן שמונה עשרה: אין שמונה עשרה אונ ק״ש זאל ער זיך אביסל שאקלין דאש ער זאל לובין גאט מיט זיין גאנצין לייב: אז דער פסוק זאגט (כל עצמותי תאמרנה ה׳) דאש איז טייטש

אלי מייני ביינר טוען זאגין דיין לויב גאט יתברך:

דא וועל איך אייך שרייבין וויפל מאל מען בדארף זיך בוקן אונ וויא מען בדארף זיך בוקן: האטשי עש וועט נאך אמאל בשיידט ווערין אין הלכות תפלה איטליכר איז מחוייב זיך צו בוקין פינף מאל אין ש״ע ניט מער ניט ווייניגר: אז ער הייבט אן (ברוך אתה) זאל ער זיך בוקן אונ צום שם זאל ער זיך ווידר אויף רעכטין: דאש אנדרי מאל אין סוף פון דער ברכה: צו (ברוך אתה) זאל ער זיך בוקין: צו (מגן אברהם) זאל ער זיך אויף רעכטין דאש דריטי מאל צו מודים מוז ער זיך בוקין צו (אתה ה׳ הוא אלהינו) אונ צום שם זאל ער זיך ווידר אויף רעכטין דאש פערדי מאל אויך אזו: צו (ברוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות): דאש פינפטי מאל סוף ש״ע זאל ער זיך בוקין אונ זאל גיין דרייא טרעט הונטר זיך אזו גיבוקט מיט דעם לינקן פיס פריר: דער נאך זאל ער זיך אום קערין צו דער לינקר זייט אונ זאל זאגין (עושה שלום במרומיו) דער נאך אויף דער רעכטר זייט אונ זאל זאגין (הוא יעשה שלום עלינו) דער נאך זאל ער זיך בוקן פאר זיך אונ זאל זאגין (על כל ישראל ואמרו אמן): דאש אלש איז גירעכינט פאר איין בוקן: ווייל ער מוז אזו הונטר זיך גיין איין גיבוגין: אונ ער טאר זיך ניט אויף רעכטין ביז ער האט גיזאגט אמן: דער נאך זאל ער זאגין (יהי רצון) וויא לאנג ער וויל: אונ זאל אזו בלייבין שטיין ביז דער חזן הייבט אן שמונה עשרה: אודר ביז קדושה: דער נאך זאל ער ווידר גיין אויף זיין אורט אונ זאל זיך ווידר בוקן: גליך אז ער קומט ווידר פר דעם מלך: אונ עש טאר קיינר זיך ניט ארום קוקן אין שמונה עשרה ביז ער קומט ווידר אויף זיין אורט נאך (עושה שלום) כלל שכן דאש ער טאר זיך ניט ארום קוקן אז דער חזן זאגט שמונה עשרה אונ אז ער גייט אויש (עושה שלום) זאל ער בלייבין שטיין אויף זיין אורט איין ווײַלי גליך אז וויא איינר וואש ווארט אויף איין ענטפר:

איטליכר זאל גיווארינט זיין צו זאגין אמן אויף איטליכר ברכות: אונ זאל גיט צו הערין דיא ברכה וואש דער חזן לאזט אויש דען אויב ניט איז זיין אמן וואש ער זאגט אויף דער ברכה איין (אמן יתומה): אונ דיא קדושה זאל ער זאגין מיט גרוש פארכט: אונ זאל זיך אזו גידענקין איך זאג קדושה אז וויא דיא מלאכים אין הימל: צו (מודים) זאל ער זיך בוקן: אבר ווען דער חזן זאגט (מודים) זאל ער זיך ניט שטארק בוקן: נאר ביז עש זאל ווערין איין שפאלט בייא דעם הארץ גרובל: אונ ווער עש בוקט זיך שטארק איז דאש איין גאווה: אוך זאל ער זיך ניט צו שטארק בוקין ביז זיין פנים זאל אויש קומן פאר זיין ערוה: אונ ווייל ער איז אזו איין גיבוגין זאל ער זאגין (מודים דרבנן): איטליכן זאל זיך דאכטין ער איז פון דיא צעהן וואש דארפין צו הערין דעם חזן: דען ווען ניט עש איז פאר האנדין צעהן וואש הערין צוא דעם חזן אונ זאגין אמן: איז עש איין ברכה לבטלה ח״ו אבר דיא לייט וואש זינגן אונ זאגין נאך דעם חזן אז ער זאגט שמונה עשרה אודר ער לייאנט אין דער תורה: וואלט פאר זיא בעסיר גיוועזן אין דער היים צו בלייבין דען מיר דארפין אלי זיין אין איין קשר: אונ דארפין טאן אונזרי תפלות בנאנדר: כדי זייא זאלין אן גינומין ווערין: אבר דיא וואש שיידין זיך אפ פונים קהל אזו איז עש אגרושי עבירה: איך וועל אייך דא שרייבין דער פון: אטייל דער פון שטייט שון אויבן: דען דער וואש טוט זיין תפלה בזונדר ווערט זיא ניט דער הערט: בפרט אז ווען דאש קהל דאווינין מאכט ער זיך איין בזונדר תפלה: דאש איז גלייך אז וויא ער בויאט איין (במה): דאש מיינט מען ווער עש ברענגט ניט זייני קרבנות קיין ירושלים: אונ האט זיך גיבויאט אבזונדר מזבח. (במה) הייסט איין הויבש עבירה: יען אונזרי תפלות זענין אויף דעם אורט פון דיא קרבנות: אונ ער גייט אין שיל ארייון אונ טוט זיין תפלה בזונדר: דרום זאל איטליכר נזהר זיין דאש ער זאל דאווינן מיטן קהל: אונ זאל צו הערין דעם חזן אונזר מליץ: אונ זאל זאגין אמן אויף איטליכר ברכה: אונ זאל אזו שטיין אין פארכט גלייך וויא זיין מליץ וואלט גירעט פארין שר: אונ ער האט איין משפט וואש רירט זאן אין זיין גוף אונ געלט אזו וואלט ער זיך בודאי גישטאנין זאין גרויש

פארכט : אונ וואלט גיט צו גיהערט דעם מלין דאש ער זאל זיך ניט טועה זיין · אודר ער זאל אום ניט פר געסין זייני זכיות · אונ וועט זיך בודאי גוויש ניט אנידר זעצין · אויך וועט ער דאך בודאי זיין פנים ניט אום קערין פונם שר · אונ וועט זיך ניט אן לענין אין איין וואנט אודר אויפן טיש · אויך וועט ער זיך ניט שאקלין אויף איין שטענדר · אונ וועט בודאי קיין אנדר ווארט ניט ריידין וואש גיהערט ניט צו דין משפט : אויך וועט ער מיט קיין אנדרין ניט ריידין פארין שר : נוא ווען דאש איז אזו פאר איין שר בשר ודם מכ"ש פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה וואש ער לעבט אייביג : אונ זיין כבוד האט קיין סוף ניט (ברוך הוא וברוך שמו) : אונ אויך זעהט ער אלי הערצר : אונ פריבט אלי מחשבות : קער מען דאך בודאי שטיאן פאר אים אין ציטרניש : בפרט ווען אונזר מלין דער חזן דאוינט זויא זאל דר מענטש טואן אזעלכי בייזי מעשים : דאש ער זאל אום קערין זיין אחור צום ארון קודש צו דער הייליגר ספר תורה : אודר דאש ער זאל זיך שאקלין אויף איין שטענדר : אודר ער זאל זיך אן לענין אין איין וואנט : אונ אלי דיא בייזי מעשים : דרום איר ליפה לייט נעמט אייך אין אייערי הערצר גלייך וויא איר שטייט פר אשר בשר ודם אין זיין חדר : אונ ער זעהט אלי אייערי מעשים אונ רייד : אונ מיט אלי זאכין זאל זיך אייך הקטין גלייך זויא איר שטייט פר אשר בשר ודם מכ"ש דאש איר ווייסט דאך דאש דיא הייליגי שכינה איז אין אונזר שיל : אונ השי"ת זעהט אונ ווייסט אלש וואש איז אין דעם הארץ פונם מענטשין אונ אין זייני מחשבות : נוא זויא זאל אויף אים קיין מורא ניט פאלין : לאמיר זעהן דער מענטש איז דאך מחויב צו גידענקין אין דעם נאמין פון הקב"ה אפילו אין זיין חדר : דאש ער זאל ניט זאגין ווער זעהט מיך נייארט עש זאל זיך אים דאכטין דאש הקב"ה שטייט קעגין אים אונ זעהט אלי זייני מעשים : אז דער פסוק זאגט (ומלא כל הארץ כבודו) עש איז דיא גאנצי וועלט פיל פון זיין כבוד : אויך זאגט דער פסוק (שויתי ה' לנגדי תמיד) איך האב גיטאן גאט יתברך קעגין מיר תמיד : אויך זאגט דער פסוק (ובכל דרכיך דעהו) : אין אלי דייני זאכין זאלשטו גידענקין אין הקב"ה אונ עש זאל זיך דיר תמיד דאכטין דיא שטייסט קעגין הקב"ה : מכ"ש אז ער איז מחויב צו גידענקין אין גאט אין גאטש הויז אין דער הייליגר שיל : וואש דארטין איז דיא הייליגי שכינה אונ הייליגי תורה · קער ער דאך נאך מיין מורא האבין : אזו וויא דר מענטש וואש שטייט פר איין משפט פארין שר האט ער דאך מער מורא וויא אין זיין הויז : דער זעלביגר מנהג איז אין דער הייליגר שיל · בשעת מען זאגט קדושה זאל איטליכר מענטש זייני אויגין ארויף האלטין אז ער זאגט קדוש קדוש קדוש · אונ דער נאך צום שם זאל ער זיא ארויף האלטין · צו דער (ברכה ירושלים) זאל ער אביסל איין בייגין זיין קאפ אונ זאל אים גנאלד אויף ריכטין : נאך דעם אז ער האט אויש גיהערט אלי ברכות פונם חזן : מאג ער זאגין (אמן ואמן) אויף דער הונטרשטר ברכה (המברך את עמו בשלום) : דער נאך זאל ער צו דעקין זיין פנים מיט דער לינקר האנט אונ זאל זאגין (רחום וחנון) דאש הייסט תחינות דאש איז גירעט גיווארין בייא נאכט אז ער האט ניט קיין תפילין אויף זיין לינקר האנט אבר אין דר פרי זאל ער פאלין אויף זיין רעכטי האנט : אונ זאל אויך נייגין זיין קאפ צו דער לינקר זייט : אונ ווען דער חזן הייבט אן (קדיש) זאל ער ווידר אויף שטיין אונ צו אשרי ובא לציון מאג ער זיצן אודר שטיין וויא ער וויל : אבר עש איז בעשיר צו זיצן : דען דער אורח חיים שרייבט מען מוז אגרושי כוונה האבין צו דער קדושה פון (ובא לציון) אונ זיצנדיג קען מען מער כוונה האבין : אז וויא דער דין איז בייא ק"ש : צו קדיש מוז ער ווידר אויף שטיין : קורץ פון דער זאך אלש וואש מען טאר ניט זאגין נאר במנין דארף מען עש זאגין שטייאינדיג · אונ דאש וואש איין יחיד אליין מאג עש אויך זאגין מעג ער עש זאגין זיצנדיג : נאר שמונה עשרה אונ לאנג (והוא רחום) חאטשי מען מעג עש זאגין ביחידות דארף מען פארט שטייאן דער בייא · דען מ'האט אזו מתקן גיוועזן :

ווער עש איז איין אונס דאש ער קען ניט שטיין אודר ער פארט אויף איין וואגין מאג ער אפילו בייא שמונה עשרה אויך זיצן אבר ער זאל ניט זיצן אן גילענט : נייארט אזו וויא דער דין איז בייא ק"ש : אונ ווען דער חזן לייאנט אויש דער ספר תורה דארף מען אויך צו שטיין אונ ער טאר זיין פנים ניט אוועק נעמין פון דער ספר תורה : אונ זאל צו הערין דעם חזן וואש לייאנט : אונ טאר אים ניט העלפין · צווישין דעם אויף רופין פון איינם צום אנדרין מאג מען זיצן : בשעת דער חזן זאגט קדיש דעקט מען צו דיא ספר תורה : אזו מוז מען זיך אום קערין פון דער ספר תורה מיט דעם פנים קיין מזרח ווייל דיא ספר תורה איז צו גידעקט : נאך קדיש זאל מען זיך ווידר אום קערין צו דער ספר תורה : ווען מען זאגט הלל דארף מען אויך שטיין (ברוך הוא אלהינו שבראנו לכבודו) זאל ער זאגין מיט אפרייליך הארץ : גלייך אז וויא איינר וואש גייט אויש אויף אים זיין משפט צו פר ברענגין אונ עש זאל קומין איין שר אונ זאל אים מציל זיין נאך געבין גרוישי שררה : וואלט ער דאך גיוועזן אין גרויש שמחה : אזו אויך זאל ער פריילך זיין דאש השי"ת בשעת ער האט אונז פון מצרים ארויש גיפירט אין דיא תורה על הר סיני גיגעבין האט ער אונז אפ גישיידט פון דיא עובדי גלולים · אונ האט אונז גיגעבין איין גוט גלייבין : דער מיט ווערין מיר בהיט פון דעם פייאר פונים גיהנם : אונ גיט אונז

דיא

דיא גרויש שררה דעם גן עדן : דרום זאל איטליכר זעהן ניט צו פר זינדיגן די שררה מיט זייני בייזי מעשים · אודר בייזי רייד וויא אויבן שטייט :

צו מנחה צייט זאל איטליכר גיווארנט זיין צו גיין גישווינד אין שיל אריין · אונ זאל אוועק ווארפן זייני הענדיל · אויך זאל ער גיווארנט זיין ניט צו גיין אויף אסעודה צו מנחה צייט : אויך זאל ער ניט אן הייבן קיין שום מלאכה האטשי ער ווייסט ער וועט זיא קאנטשין פאר מנחה: אונ ער זאל זעהן צו דאווינן מנחה בקהל אונ ער זאל זייער גיווארנט זיין ניט עובר מנחה צו זיין : דען דיא תפלה פון מנחה איז אן גינומן ביא הקב"ה מער פון אלי תפלות · דען עש איז ביא טאג אונ ער ווארפט אוועק אלי זייני הענדיל אונ גייט לויבן גאט : דאש איז ביא גאט זייער ליב : פאר מנחה מוז מען אויך ריינגין זיין גוף אונ נשמה : אונ מיט שטיין אונ זיצן איז דער דין וויא צו שחרית:מעריב צו (ברוך ה' לעולם אמן ואמן) אונ צו עלינו מוז ער אויף שטיין : צו מארגינש פריא איז דער דין וויא אויבן שטייט בשעת ער וויל ארויש גיין פון דער שיל זאל ער זיך אביסל אנידר זעצין אונ זאל ניט גיין איילינדיג אונ זאל זיך פרייאן אין זיין הארץ דאש הש"י האט אים מזכה גיוועזן תפלה צו טאן פר אים איך טיא מיין תפלה צו דעם לעבדיגן גאט ית"ש וואש ער דער הערט דיא תפלות פון אלי מיילר וואש ריפן אים אן מיט גאנצין הערצין : אבר ער זאל זיך ניט גידענקין עש איז ראוי הש"י זאל אן נעמין מיין תפלה וויל זיא איז מיט גרויש כוונה : דען ער גידענקט ניט אין זייני עבירות אונ בייזי דייר : אונ דאש ער האט מטמא גיוועזן זיין גוטי כלי אונ דיא עבירות וואש ער האט גיטאן מיט זייני בייזי מחשבות אונ דאט נאך דרויף קיין תשובה ניט גיטאן אונ וויל האבין דאש זיין תפלה זאל דער הערט ווערין : אונ דער וואש גידענקט זיך יוא אזו דער טיט גרושי זינד אונ כאכט דאש זייני זינד ווערין גידאכט אונ ער ווערט גימשפט ה"ו צום גיהנם : נאר ער זאל זיך אזו גידענקין מיין ליבר גאט דיא טושט דאך גינאד אונ בארים הארציקייט מיט מיר זינדיגר מענטש : איך האב פיל זינד גיטאן מיט אלי מייני גלידר : אונ האב דיר דער ווידר גיטאן אונ דאך שטעל איך מיך פאר ד"י אונ טיא תפלה גלייך וויא איך וואלט ניט גיזינדיגט · נאר איך האף צו דיין דער בארימקייט אונ הערליכקייט אונ דיין געטליך גינאד דאש דו וועשט פר דיר נעמין מיין תשובה אונ וועכט מיר מוחל זיין אלי מייני זינד כדי מיין תפלה זאל דער הערט ווערין דאש זאל זיך איטליכר מענטש גידענקין פארין דאווינן אונ נאך דעם דאווינן :

איך זאל זיך דער מענטש בטראכטין ווען איך וואלט גירעט פר איין שר בשר ודם אונ מיין הארץ זאל ניט זיין דער ביא אודר איך זאל מחשבה האבן אויף עפיש אנדערש : וואלט עש

אים בוראי פר דראסין : אזו אויך וויא קאן איינר תפלה טאן פאר הקב"ה אונ דאש הארץ זאל ניט ווישן דאש ער רעט · אויף דעם האט ישעיה הנביא גישטראפט דיא ישראל אונ גיזאגט גאט יתברך האט גיזאגט דאש פאלק ישראל גינעהנין תפלה צו טאן מיט זייער מויל אונ לויבן מיך מיט זייערי לעפצין אונ דאש הארץ איז ווייט דער פון · זייא טואן נאר זייער גיוואינקייט דאש מויל רעט אונ דאש הארץ וויכט ניט דער פון נן ליבי לייט וויא זאל זיין תפלה דער הערט ווערין אז זיין מחשבה איז אויף עפיס אנדערש · ווען הקב"ה וועט אים ענטפרין אזש וואש דוא בגערשט וועל איך דיר געבין וואש וועט ער קענין ענטפרין דער ער ווייסט דאך זעלבסט ניט וואש זיין בגער איז · דרום זאל איטליכר מענטש זיין תפלה פר שטיין אונ זאל וויסן וואש ער רעט אונ בגערט פון הקב"ה : אונ ווער עש פר שטייט ניט קיין לשון קודש : זאל ער זיין תפלה טאן מיט וואש פאר איין לשון ער פאר שטייט · אונ דער וואש דאווינט בכוונה אפילו אביסל איז עש פיל בעסיר פון דעם וואש איז מאריך אין דאווינן אן כוונה :

אצונד וועל איך אייך שרייבן פון דיא לייטן וואש זאגין פיל תחינות אודר מעמדות אודר יוצרות אודר מערבית אודר מחזיר אודר קליחות אונ פאר שטייאן עש ניט : איז פיל בעסיר אז זייא זאלין נאר ניט זאגין : דאטשי זיין כוונה איז דאך דער מיט גאט צו דינן : אבר ער ווייסט דאך ניט וויא אודר וואש ער דינט : עש איז פיל דער פון צו שרייבין : דאש איז דאך ידוע אז דיא תפלה וואש מיר זיין מחוייב צו דאווינן אלי טאג איז בעסיר פון אלי תפלות פון דער וועלט : דאש מיינט מען קריאת שמע אונ שמונה עשרה : דאש האבין מתקן גיוועזן דיא אנשי כנסת הגדולה אונ דיא סנהדרין : אונ צווישן זייא איז גיוועזן הונדרט מיט צוואנציג נביאים : אונ (חגי זכריה ומלאכי) אונ אנדרי פרומי לייט וואש האבין גיקענט (כל התורה כולה) : זייא האבין אונזרי תפלות מתקן גיוועזן מיט גרויש כוונה : אונ גרושי כוונות וואש איז ניט צו דער גרינטווין דאש ווייסט איטליכר ווערליג זיין שכל אונ וואש ער האט בקבלה : אונ אצונד איז נאר ווינציג לייט פאר האנדין וואש זאלין וויסן דיא חכמה דער פון : פון דעסט וועגין זעגין זייא דאך יוצא דער מיט : דען וואלטין דיא אנשי כנסת הגדולה גיוואלט האבין מיזאל עש וויסן : אזו וואלטין זייא עש ניט גישריבין בסוד אונ פאר דעקט : דרום אפילו דער גימיינר מאן וואש ווייסט ניט דיא כוונות איז ער דאך יוצא : אבר דיא טייטש

פון

פון דיא ווערטיר מוז איטליכר וואול פאר שטיין אונ דריך כוונה האבין אוך שטייט (טוב מעט בכוונה מהרבה שלא בכוונה) עש איז בעסיר ווינציג תפלה מיט כוונה אידר פיל אן כוונה : נוא אז ער ווייסט ניט דיא טייטש פון די ווערטיר וויא אזו קען ער מכוון זיין : אונ דאש איז דאך אוך ידוע אז אונזרי תפלות זענין גימאכט גיווארין אויף דעם אורט פון דיא קרבנות : נוא ווען איינר זאל ברענגין איין קרבן אונ זאל ניט מכוון זיין אויף וואש עש איז מכפר אונ צו וואש ער ניצט : אזו איז ער דאך חייב מיתה : דען עש הייסט חולין בעזרה : אויך איז דער דין גיוועזן ביא דעם קרבן איין עושר האט גיבראכט איין אוקס : דער מיטליר מענטש האט גיבראכט איין שאף · איין ארימאן האט גיבראכט איין טויב אונ דער וואש איז גאנץ ארום האט גיבראכט אביסל זעמיל מעל צו איין קרבן : שטייט דרויף אין דער תורה (ריח ניחוח לה׳) דיא מנחה דער קרבן פונם ארימאן איז אן גינומן ביא הקב״ה גלייך אז וויא דאש קרבן פונם עשיר ארבה עש איז נאך מער אן גינומן : דען עש שטייט דער ביא (ונפש כי תקריב) מיט דעם ביסיל מעל וואש ער ברענגט איז ביא הקב״ה אן גינומן גלייך וויא ער וואלט מקריב גיוועזן זיין נפש אוב זיין הארץ איז נאר גוט דער צו :

דיא גמרא זאגט (אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים) עש איז גלייך ביא הקב״ה דער וואש ברענגט פיל קרבנות אונ דער וואש ברענגט ווינציג קרבנות : נאר ער דארף מכוון זיין זיין הארץ צו הקב״ה גון ווען יוא אונזרי תפלות זענין אויף דעם אורט פונם קרבן : דרום איז פיל בעסיר דער וואש דאוונט אביסיל מיט כוונה אונ ווייסט דיא טייטש פון דיא ווערטר פון דעם וואש דאוונט פיל אן כוונה אונ פאר שטייט ניט דיא טייטש פון די ווערטר דרום דער וואש וויל יוא פיל תפלות זאגין זאל ער זאגין מיט דעם לשון וואש ער פאר שטייט : דען ווען איינר זאל אפילו זאגין אגאנצין טאג דורך אנאנדר אויב ער ווייסט ניט וואש זיין בגער איז צו וואש ניצט זיין זאגין : אדרבה ער איז נאך מתרף ומגדף מיט עטליבי ווערטיר וואש ער זאגט ניט רעכט : דאש איז דאך אגרושי עבירה : דען דיא תפלות זענין נאר גימאכט גיווארין פאר דיא לייט וואש פאר שטייאן דיא : דרום זאל זיך איטליכר היטין ניט צו זאגין דיא תפלות וואש ער פאר שטייט זיא ניט : אונ איטליכר איז מחויב צו לערנין דיא טייטש פון דעם דאוונין פון אלי טאג אונ אויב ניט זאל ער עש זאגין מיט דעם לשון וואש ער פאר שטייט : פאר צייטין פלעגט ניט שכיח זיין היין מחזורים אודר סליחות אין שיל : נאר איין מחזור פון דעם חזן ווען אזו פלעגט קיינר ניט זאגין נאר דער חזן אליין : דען ער האט גימוזט וואול פאר שטיין דיא טייטש דער פון : דען מען פלעגט נעמין חזנים פון (ראשי ישיבות) : אונ מיהאט ניט גיקוקט אויף זיין קול · אז וויא מיר טואן בעו״ה דאש ווען ער האט נאר איין קול איז שוין גינוג · אבר פאר צייטין פלעגט מען נעמין חזנים צדיקים אונ חסידים : אז וויא דער דין איז : אונ אויך אנדרי לייט וואש האבין פאר שטאנין דיא טייטש פון דיא ווערטר האבין נאך גיזאגט מיטין חזן : אבר ווייטר האבין קיינר ניט גיזאגט נאר דיא תפלה פון אלי טאג : אויך דיא יוצרות אונ דיא מערבות פלעגט נאר דער חזן אליין זאגין אונ ווייטר קיינר ניט : אבר אצונד האבין איטליכר איין מחזור אונ איין סליחה : דאש מאכט וויל דיא דרוק איז אויף גיקומן : אונ איטליכר שרייאט נאך העכיר פונם חזן גלייך וויא ער פאר שטייט עש וואול : אויף זיא זאגט דער פסוק (נתנו עלי בקולה על כן שנאתיה) איר האט אגרויש גישרייא גישריגן אין אייער בית המקדש דאש האב איך פיינט זאגט גאט אויך זאגט דער פסוק (למה לי רוב זבחיכם כו׳) (מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי כו׳ לא תוסיפו הביא מנחת שוא קטורת תועבה) דאש איז טייטש צו וואש ניצין מיר אייערי קרבנות ווער בגערט דאש פון אייך איר זאלט טרעטין אין מיין הויף זאגט גאט איר זאלט ניט מערין ברענגין פאלשי מנחות : אונ אום ווערדיגי קטורת : אויך זאגט ווייטר דער פסוק : (גם כי תרבו תפלה אינני שומע ידיכם דמים מלאו) : אפילו איר וועט מערין תפלה וועל איך ניט הערין וויל אייערי הענט זענין פיל מיט בלוט אודר (דמים) אייערי הענט זענין פיל מיט געלט דאש בשעת איר דאוונט איז אייער מחשבה אויפין געלט : נוא אזו וואול אזו איינר ברענגט איין קרבן אודר קטורת אונ זיין כוונה זיין אויף עפיש אנדרש איז עש דאך אום ווערדיג : אזו אויך ביא תפלה : דרום זאגט דער נאך דער פסוק (רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע למדו היטב : אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו) דאש איז טייטש וואשט אונ לייטרט אייך אונ טוט אב

איערי בייזי ווערק פון קעגין מייני אויגין: פאר מיד דאש ביז אזו ווען איער זינד זענין אזו רויט וויא ארויטר פארים וועלין זייא וויים ווערין אזו וויא שנייא אונ אויב זייא זענין אזו רויט וויא איין ווערמיל זייד וועלין זייא זיין וויא ווייסי וואל דרום לערנט איך צו פר שטיין איערי תפלות אזו וועלין זייא אן גנומן ווערין אויב איר וועט נאר טון וויא דער נביא זאגט: פון דעם קען מען אפ לערנין אז עש איז ניט גיט דער וואש דאוויינט אונ ווייסט ניט דיא טייטש דער פון אודר זיין כוונה איז אויף עפיש אנדרש: דאש קומט אלש פון וועגין גרויש גאוה: דרום גייט ער זיך אנראבין מהזור אונ סליחה אונ אנרוסין סידור אונ שרייאט מוטין חזן אודר נאך העבר גלייך וויא ער וואלט גוויסט דריגן: דאש איז גלייך וויא איין פויגל שרייאט אונ ווייסט ניט וואש ער שרייאט: אודר אז וויא איין הונט וואש בולט אונ ווייסט ניט וואש ער בולט: דאש קומט אלש פון גאוה: דאש אגאנץ יאר גיעמט ער ניט קיין סליחה אונ קיין מחזור אין דריגן צו לערנן אונ אז עש קומט יו״ט אודר אין שבת דא שרייאט ער דריגן גלייך וויא ער האט עש אגאנץ יאר גילערנט:

נון איר ליבי לייט וויא זאל עש הקב״ה וואל גיפעלין דאש איז איינש פון דיא זאכין וואש משיח צדקנו קומט ניט אונ אונזרי גרושי לייט שטוסין זיך נאר דרויף ניט דאש זייא זאלין וויסן דעם זעלבינן מענטשין צו שטראפין דרום זאל זיך איטליכר אלין שטראפין אונ זאל זאגין אזעלכי תפלות וואש ער פאר שטייט ניט אונ דאש דאוויגן פון אלי טאג זאל ער לערנין דיא טייטשדר פון אונ אויב ניט זאל ער מתפלל זיין מיט דעם לשון וואש ער פר שטייט אויפשטייט גישריבין (תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה) ווען איין גוף איז אן איין נשמה וואלט דאך בעסיר גיוועזן פאר אים ער זאל ניט גיבארין ווערין: אזו אויך דער וואש דאווינט אן כוונה איז בעסר ער זאל גאר ניט דאווינן: זעהט איר ליבי לייט וויא דיא וועלט זענין נאר בלינד אין דער זאך אונ אז מען פרעגט איינם ווייסטו וואש דוא האשט גידאווינט שפעט ער דרוים אונ זאגט צום מענטשין וואש פרעגט אים דוא ווייסט דען אלש: אונ לאכט דרוים גלייך וויא ער דארף ניט וויסן דאש זענין דיא רעכטי נארין וואש מען טאר זייא ניט שטראפין: אז וויא עש וועט בעסיר בשיידט ווערין: אונ דאש איז דער עיקר אפילו דער מענטש ווייסט וואול אונ

האט כוונה דרויף אונ טוט תשובה פארין דאווינן אונ אלש וואש אויבן שטייט: דאך זאל ער זיך טראכטין אונ פארטין טאמיר האב איך נאך ניט יוצא גיוועזן וויא איך בין שולדיג: אויך טאמיד האב איך פאר געסין מתודה זיין אויף עטליכי זינד: אודר טאמיר האב איך אזו פיל גאט דער צערינט דאש ער וויל מיר ניט מוחל זיין: אונ ער זאל שטיין מיט גרויש פארכט אונ מיט איין צו בראכין הארץ אונ מיט ענוה מיט אנגשט אונ פארכט אונ ציטרניש פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב״ה אונ זאל אזו גדענקין אין זיין הארצין הקב״ה איז דער בארומיג איבר זיין פאלק ישראל אונ גלויבט צו זייערי תפלות מער אז פון אלי פעלקיר פון דער וועלט דרום מיין ליבר הער גאט מיין גאט פאר נעם מיין גיבעט: אונ דער הער מיין תפלה פון וועגין דעם זכות פון מייני עלטערין אברהם יצחק ויעקב אבר ניט פון מיין זכות וואש דען איך בין איין זינדיגר: אונ איך בין ניט ווערט איך זאל שטיין פר דעם מלך מלכי המלכים הקב״ה נאר פון וועגין זיין גרויש דער בארימקייט איבר זיין פאלק ישראל: אבר ער זאל זיך ניט גידענקין ווען איך האב שוין תשובה גיטאן אונ חרטה גיהאט אויף מייני עבירות אזו איז ראוי מיין תפלה זאל דער הערט ווערין: דען דער וואש גידענקט אזו מאכט ער דאש מען גידענקט זייני עבירות אונ מען זאגט דער הדיוט וויל האבין דאש זיין תפלה זאל זיין אן גינומן פון זיין תשובה וועגין: אונ ער האט דאך גיטאן די אונ די עבירה. אונ באמת האט ער נאך ניט חרטה גיהאט דרויף. אונ ער ווערט פר שטוסין אונ זיין תפלה ווערט פר שעהמט:

דאש זאל זיך איטליכר מענטש בטראכטין ווען איך זאל אפילו זיצן טאג אונ נאכט אונ זאל דער ציילין דיא גינאד וואש הש״י האט גיטאן מיט מיר זינדיגר מענטש אונ בפרט מיט מייני עלטערין אונ טיט נאך אצונד אויך גינאד: וואלט איך דאך ניט גיקענט אויש דער ציילין אפילו קיין טויזנט חלק פון זיין לויב אונ אכפערקייט אונ פון זיין גרושי ניסים וואש ער האט גיטאן מיט זיין פאלק ישראל: אונ טוט נאך היינט אלי רגע: דרום זאל זיך קיין שום מענטש ניט גרויש האלטין מיט זיין תורה לערנין אודר מיט זיין צדקה אודר מיט זייני גוטי מעשים: דען דער מענטש איז נאר דרויף בשאפין גיווארין מכ״ש דאש איין מענטש טאר זיך

ניט

ניט באריכן מיט זייני גוטי מעשים : אז וויא עש שטייט אין פרקים (אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת) דוא זאלסט זיך ניט איבר נעמן מיט דיין תורה לערנן דען דוא ביסט דרויף באשאפן גיווארין : נון איך זאל ווילן ארויש שרייבן אלי מצות פון דער תורה איז אום מגלה צו דער שרייבן דען עס זענן זעקס הונדרט מיט דרייצעהן מצות : אונ איטליכר מענטש זאל ארויש זוכן אז עס זאל אים צו קומן איין מצוה · גליך וויא ער הקמט ארויש עפיש אויף איין זאך : אונ ווער עש בטראכט זיך ניט דאש ער איז אויף זיך מקבל אלי מצות דער טוט ניט רעכט :

אויך דער יהודי וואש אבט ניט אין אטייל מצות אונ טוט זיא ניט אודר אין אטייל עבירות אונ טוט זיא יוא : אפילו עש איז דיא גרינגשטי זאך פון דער תורה איז ער אין כלל פון (ארור אשר לא יקום את דברי התורה הזאת) דיא מצות פון דער תורה זענן זעקס הונדרט מיט דרייצעהן : דרינן איז דרייא הונדרט אונ פינף אונ זעכציג לאוין וואש מען טאר ניט טאן הענין דיא טעג פונים יאר : אונ איטליכר טאג זאגט צום מענטשין איך בעט דיך טויא אין מיר קיין עבירה ניט · אונ ווייטר זענן דרינן צוויא הונדרט מיט אכט אונ פערציג מצות עשה וואש מען איז מחויב צו טאן קעגן דיא איברים פונם מענטשין : אזו זאגט איטליכר אבר צום מענטשין איך בעט דיך טויא מיט מיר איין מצוה : אזו איז פך הכל זעקס הונדרט מיט דרייצעהן :

אטייל מצות זענן נאר נוהג אין ארץ ישראל דהיינו תרומה אונ מעשר אונ דיא מצות וואש זענן נוהג אין בית המקדש : דהיינו (קרבנות) אונ (בגדי כהונה) : אטייל קומן ניט צו איטליכן מענטשין דהיינו חליצה אודר גיטין : אטייל מצות זענן גאר ניט נוהג אין דיא דורות דהיינו (שמיטה) אונ (יובל) אונ (עבד עברי) : נאך זענן פר האנדין עטליכי מצות וואש זענן ניט נוהג ביא איטליכן מאנצבול אונ אשה עש איז פיל דער פון צו שרייבן : נאר איך וועל שרייבן די מצות וואש זענן אצונד נוהג אין אונזר היינר אונ קהילות אין אונזרי דורות : אונ וועל פאר מיר נעמן דעם ספר המוסר אונ וועל דיא זאכין ברענגן אין צוואנציג פרקים : אטייל וועל איך ברענגן פון ספרים : אונ דאש וואש גיצוג איז וועל איך צום ערשטין שרייבן דען דער סדר איז פון דער וועלט

דאש זיא לייגן נאר פארן אין איין ספר איזהונטין לאזן זיא בלייבן דרום וועל איך אן הייבן שרייבן הלכות תפלה אונ הלכות תשובה אונ הלכות צדקה : וויא עש שטייט (תשובה תפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה) : דער נאך וועל איך שרייבן אטייל פון הלכות שבת אונ פון הלכות יום טוב אונ פון הלכות חול המועד דער נאך הלכות דרך ארץ : חאטשי דאש שטייט צום הונדרטשטן אין ספר המוסר : דען אין זייני צייטן איז מער דרך ארץ גיוועזן וויא אין אונזרי צייטן דרום איז גוט עש זאל שטין פון פארנט : דען דאש איז נוהג ביא איטליכן מענטשין וואש וויל אן נעמן שטראף : אז וויא אצונד איז דער מנהג : אונ דרום וועל איך ניט מאריך זיין דרינן : דען דער וואש קערט זיך ניט צו שטראף וועט אים קיין פיל שטראף אויך ניט העלפן · אונ דער וואש קערט זיך יוא דעם איז גניג ווייניג שטראף : אונ אים איז לייכט צו שטראפן : אונ אין אים איז איין סימן ברכה : אונ ער איז איין בן עולם הבא :

הלכות תפלה

(את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע) פאר גאט זאלשטו זיך פארכטין אונ זאלסט אים דינן : אונ אין אים זאלסטו זיך בהעפטין ווען דוא האשט אין דיר דיא אלי מדות אזו מעגסטו שווערין ביא זיין נאמן : דיא גמרא דרשת אזו (את ה' אלהיך תירא) איז ראך דאש ווארט (את) איבריג : דאש קומט מרבה צו זיין דוא ביסט זיך אויך מחויב צו פארכטין פאר איין תלמיד חכם : (ואותו תעבוד) דאש מיינט מען צו אים זאלשטו דיין תפלה טאן (ובו תדבק) אין אים זאלשטו זיך בהעפטין : דיא גמרא פרעגט וויא איז דאש מגלה זיך צו בהעפטין אין גאט : ער איז דאך איטל פייאר וואש פר פרעגט אנדר פייאר נאר דאש מיינט מען דוא זאלשט זיך בהעפטין צו תלמידי חכמים אונ זאלסט זיך אפ לערנין זייערי גוטי וועגן אזו איז גליך וויא די וואלשט זיך בהעפטט אין הקב"ה דאש זענן דיא גוטי וועגן וואש דוא זאלשט דיך פירן אין זיא : דאש דוא זאלסט זיין איין רחמן אונ איין גומל חסד אונ צו שפייזן דיא נאנצי וועלט אום זוסט אונ זאלשט בגערין תשובה אונ זאלסט מוחל זיין דעם וואש האט דיר דר ווידר גיטאן : אונ זאלסט מאכין דיא לייט תשובה טאן : אונ זאלשט בגינען פיא דעם גוטן

מענטשין

מענטשן פיא דעם שלעכטן מענטשין : אונ דיא איברגי
גוטי וועגן מיט אלים זאלשטו זיך אפ לערנין פון הקב"ה אונ
אזו וויא ער בגערט מיזאל פר אים תפלה טאן מיט גאנצין
הארצין אונ בגערט דיא תפלה פון דיא צדיקים : אזו אויך
זאלשטו פאר אים תפלה טאן מיט דיין גאנצין הארצין אונ
לייב : אונ זאלשט זיין איין צדיק : כדי ער זאל
גלוסטין צו דיין תפלה : וויא דער מענטש דארף זיך
נוהג זיין פאר דאווינן שטייט שון אויבן אין הלכות בית
הכנסת : דער כלל איז מיט אלים זאל זיך אים דאכטין
גלייך וויא ער גייט אודר ער שטייט פאר איין שר בשר ודם
אונ איידר ער גייט אין שיל אריין זאל ער זיך צו רעכטין מיט
אלי זאכין גלייך וויא ער וואלט גיגאנגין פאר איין שר בשר
ודם : דאש זייני קליידר זאלין זיין ריין ניט איין גריבט : ניט
בפעדריג : אויך זיין בארד אונ דיא האר פון זיין קאפ זאלין
ניט זיין מיט פעדרין : אבר הקב"ה לעבט דאך איביג נוא
דארף מען זיך אים פיל מויזנט מאל מיין כבוד אן טאן :
דאך האבין דיא חכמים קיין חילוק ניט גימאכט : אונ זאגין
הלואי וואלט דער גימיינר מאן חאטשי אזו זיך גיהיט לטין פר
גאט : דרום זאל איטליכר זייער גיוואונט זיין דאש זייני
קליידר זאלין ריין זיין אונ אויך זיין נשמה :

אונ אזו וויא איינר וויל גיין פאר איין שר בשר ודם צום
משפט אונ ער וייסט דאש דער שר איז ברוגז אויף אים
אונ האט אים פאר ווערט אריין צו קומן פאר אים : אזו מוז
ער אים דאך פריר איבר בעטין : אזו אויך ווען איינר וויל זיך
שטעלין פאר גאט אונ ער וייסט דאך דאש גאט האט איין
שנאה אויף אים פון וועגין זייני זינד : דרום מוז ער פריר
תשובה טאן : אונ זאל ניט זאגין דאש ח"ו הש"י ווייסט מיך
ניט : דען דער וואש האט בשאפין דיא אויגין אונ דיא אורין
איז דען מיגליך דאש ער זאל ניט זעהן אונ הערין אלי זאכין
פונם מענטשין : אויך זאלסטו ח"ו ניט מיינין דאש ער האט
פאר געסין אודר דיא דארפט דער פר קיין עונש ניט ליידין
דאש איז נאך פיל ערגר : דרום איז איטליכר מחויב אכטונג
צו געבין אויף זייני קליידר אונ שיך דאש עש זאל אויף זיא
ניט זיין קיין אומריינקייט : אונ אויך אז וויא איינר גייט צום
משפט פאר איין שר בשר ודם אין זיין חדר : גייט ער דאך
מיט מורא אונ ציטרניש אן גילעבטר אונ פאר געסט זייני
נארישקייט : נאר ער טראכט זייני טענות אזו אויך זאל ער
גיין אין שיל אין דעם חדר פון גאט דען ווען איינר גייט אין
שיל אריין מיט שמועות אודר מיט גילעכטר הייסט עש איין
קלות ראש : אונ דאש איז זייער פאר באטין פאר אגרויסן
איסור בשעת מען גייט אין שול אריין אונ בשעת דאווינן :
דען ווען איינר זאל גיין מיט שמועות אונ גילעכטר פאר איין
שר בשר ודם אזו איז דאש דאך אים קיין כבוד ניט אונ
ער ווערט בשר'ראפט : דרום איז אין איטליכר שיל איין
פאליש : דאש מען זאל זיך דארטין וואול צו גרייטין איידר מען
קומט פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה דיא חכמים
רופין דעם פאליש (פרוזדור) איין פיר הויז : אזו אויך שטייט
אין פרקים גרייט דיך אן אין (פרוזדור) איידר דוא גייסט אין
חדר פונם שר : מכל שכן דאש דער מענטש איז זיך מחוייב
צו גרייטין איידר ער גייט פאר דעם מלך מלכי המלכים
הקב"ה : אונ וויא אזו ער זאל רייניגן זיין גוף אונ נשמה
שטייט שון אויבן אין הלכות בית הכנסת : דער מדרש
פרעגט אויף דעם פסוק (שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו
כו:) דוא דער הערסט דיא תפלות פון ישראל : עש וואלט
גיקערט שטיין (תפלות) לשון רבים : ניט תפלה לשון יחיד
ענפרט ער וייל כל ישראל טאן ניט זייערי תפלות אין איין
צייט נאר איין קהל פאר דעם אנדרין אונ ווען דש אונטרשטי
קהל האבין שון גיטאן זייער תפלה : דא קומט איין מלאך
וואש איז ממונה דריבר אונ נעמט אלי דיא תפלות : אונ
מאכט פון זיא איין קרון אויף דעם קאפ פון הקב"ה : דאש
איז איין תרוץ : דער אנדרר תרוץ איז א מענטש קען ניט
אויש הערין קיין צוויא זאכין אבר הקב"ה דער הערט אלי
דיא תפלות מיט אמאל גלייך וויא איין תפלה : דער דריטר
תרוץ איז ווארום שטייט ניט תפלות · ווארין הקב"ה לאזט
איטליכין פיר ער הערט זיין תפלה צו · עס זיא ארום אודר
רייך · אודר ער האט גיטע קליידר אודר בייזע קליידר · אונ
עש איז נאר מיט כוונת הלב : אדרבה הקב"ה האט בגעהר
ליב דיא תפלה פונם ארומאן אז פונם רייכין : דען ער איז
נעביך איין עני : אבר איין רייכר האלט זיך בגאוה : אונ
גאט האט דאך פיינט גאוה : פון וואנין איז גידרונגין אז
הקב"ה בגערט אין תפלה : אז דער פסוק זאגט (קחו עמכם
דברים ושובו אל ה׳) נעמט מיט איך רייד פון תפלה אונ
קערט ווידר צו גאט : אונ פון וואנין איז גידרונגין אז דיא
תפלה פונם ארומאן ווערט פריד אן גינומן : אז דער פסוק

זאגט (לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה) דאש צו בראכין אונ צו שטויסין הארץ טוט גאט ניט מבזה זיין :

דאש איז דאך ידוע אז יעטליכר פון דיא דרייא אבות (אברהם יצחק ויעקב) איז איין סימן אויף דיא גלותן פון זייערי קינדר : אברהם איז געוועזן איין סימן אויף גלות מצרים : אזו וויא ער האט גיצויגן קיין מצרים פון וועגן דעם הונגר וואש איז געוועזן אין ארץ ישראל : דר נאך האט פרעה גינומן זיין ווייב : אזו דאט צום גאט גישלאגן מיט גרושי מכות אונ ער האט זיא גמוזט ווידר געבן. מיט גרויש גוטין אונ געלט : אזו אויך דאבין זייני קינדר גיצויגן קיין מצרים מיט יעקב אבינו פון וועגן הונגר דער נאך האט ער זייא גינומן אונ האט גיארבייט מיט . זיא איז ער גישלאגין געווארן מיט גרושי שלאק : אונ דער נאך זענין זייא אויך ארויש גיגאנגין מיט גרויש גוטין אונ געלט . יצחק איז געוועזן איין סימן צו גלות בבל : ער איז אויך פאר טריבין געווארן פון (אבימלך) דער נאך איז (אבימלך) ווידר גיקומן מיט זיין הויבט דגעבט אונ האט אים איבר געבעטין אונ שלום גימאכט : אזו אויך אין גלות בבל זענין דיא ישראל אויך חשוב געוועזן אין דיא אויגן פון דעם שר אונ דיא שרים : אונ אזו וויא דש איבל גיין פון יצחק האט ניט לאנג גיווערט : אזו אויך דער גלות בבל האט מיין ניט געווערט נאר זיבציג יאר : יעקב איז אסימן צום גלות וואש איז געוועזן בשעת חורבן בית שני : אזו וויא יעקב האט פיל צרות גיהאט פון דינה : דער נאך מיט יוסף אונ שמעון אונ בנימין : דיא אלי צרות האט ער אויש גילוטין : דער נאך איז ער דער פרייט געווארן פון אלי זייני צרות : אזו האבין מיר דעמאלט גיהאט צרות אין מיר זענין דער פרייט געווארן אמן :

דיא דרייא אבות האבין אונז מתקן געוועזן די דרייא תפלות קעגין דיא דרייא גלותן : אברהם האט מתקן געוועזן די תפלה פון שחרית : אז וויא דער פסוק זאגט (וישכם אברהם בבוקר) אברהם האט זיך גיפעדערט גאנץ פריא אונ האט גידאווינט תפלות שחרית : (מנחה) האט מתקן געוועזן יצחק אז וויא דער פסוק זאגט (ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב) יצחק איז ארויש גיגאנגין תפלה טאן אין פעלד פאר נאכט : דאש איז תפלת מנחה : יעקב האט מתקן געוועזן תפלת ערבית : אז וויא דער פסוק זאגט (ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש) ער האט תפלה גיטאן אויף דעם ארט אונ האט דארפין גינעכטיגט ווייל דיא זון איז שוין גיהאט אונטר גיגאנגין דאש איז תפלת ערבית : קעגין דעם גלות מצרים וואש האט גיווערט פיר הונדרט יאר איז דיא תפלת שחרית פיר שעה אויפין טאג : אזו וויא איך וועל דא בעסר בשיידין מנחה איז דיא צייט זיבן שעה אויפין טאג : קעגין דעם גלות בבל וואש האט גיווערט זיבציג יאר : אונ אזו וויא דעמאלט אז מען האט אן גיהובין צו בויאן דעם בית המקדש האט מען אים ניט גיטארט עש קאנטשין ביז נאך צווייא אונ זיבציג יאר : אזו אויך איז דיא צייט פון מנחה צווייא אונ צוואנציג שעה אויפין מעת לעת דאש הייסט צווייא שעה פאר נאכט :

אונ אזו אויך דאש אנדרי אות פון (אברהם) איז דיא (ב) דאש מאכט (בוקר) דיא פריא תפלה : דאש אנדרי אות פון יצחק איז דיא (צ) דאש מאכט (צהרים) נאך מיטאג תפלה : דאש אנדרי אות פון יעקב איז דיא (ע) דאש מאכט ערבית : דאש איז תפלת מעריב : דער נאך האבין זייערי קינדר גיהאלטין דיא תפלות אין מצרים : אונ אין דער מדבר אונ דער נאך אין ארץ ישראל : אבר דער נאך אז דער בית המקדש איז גבויאט געווארין האבין . זייא נאך מוסף געוועזן מתפלל צו זיין אז דאש בית המקדש אונ דאש (מלכות בית דוד) זאלין אקוים האבין : אזו אויך אצונד טואין מיר אויך אזו תפלה דאש דער בית המקדש זאל גיך גיבואיט ווערין אונ משיח בן דוד זאל קומן בבי"א . נמצא זענין דיא תפלות פון אייביג אן . נאך גלות בבל איז אויף גיגאנגין עזרא מיט ווייניג לייט מיט פערציג טויזנט . אונ האבין דש בית המקדש ווידר גבואיט אין אייטיל מורא אונ ציטרניש פר די שונאים וואש האבין זייא ניט גילאזט בויאן : דעמאלט זענין זיך צום הויף גיגאנגין דיא (אנשי כנסת הגדולה) הונדרט אונ צוואנציג זקנים . אונ צווישין זייא (חגי זכריה ומלאכי) אונ מרדכי וואש שטייט אין דער מגילה זייא האבין ערשט רעכט מתקן געוועזן דיא תפלות וואש מיר האבין אונ האבין גיציילט דיא אותיות אונ ווערטיר : דאש עש זאל ניט זיין קיין איבריג אות : אונ אויך ווינציגר איין אות : אונ האבין עש גימאכט קעגין פסוקים : אונ האבין דריגן גימאכט גרוסי סודות אונ כוונות : וואש איז ניט צו דער שרייבין : אונ האבין וואול אויש גיטראכט דיא צאל פון דיא ווערטר פון איטליכר ברכה : אונ דאש

זיין

אין ברכה הענגט אין דער אנדירר : דיא ערשטי אונ דיא הונטרשטי דרייא ברכות זענין קעגין ,דיא דרייא אבות אברהם יצחק ויעקב : דיא מיטלסטי ברכות קעגין דיא צוועליף שבטים נאך איין ברכה האט מען מתקן גיוועזן אין דער ישיבה פון (יבנה) קעגין דיא (מינים) : זיא איז קעגין דעם דרייצענטין שבט : דען יוסף הצדיק איז גירעכנט פאר צווייא שבטים (אפרים ומנשה) : אזו איז סך הכל אין שמונה עשרה ניינצעהן ברכות : דיא ערשטי דרייא ברכות זענין גליך אז וויא איינר וואש קומט פאר איין שר גיט ער אים אפ צום ערשטין איין גוט מארגין · אודר אנדרי ברכה: דיא מיטלסטי זענין גליך אז וויא איינר בגערט עפיש פונים שר : דיא הונטרשטי דרייא ברכות זענין אייטיל לויב אונ דאנק : גליך אז וויא איינר דאנקט דעם שר אויף דעם וואש ער האט אים גיטאן זיין בגער : דער נאך גייט מען אויש (עושה שלום) דרייא טרעט הונטר זיך גליך אז וויא איינר גייט אוועק פונים שר אזו קערט ער זיך דאך ניט אום צו אים מוטין רוקין : אונ זאל בלייבין שטיין איין ווייל אויף דעם אורט וואש ער איז אהין אויש גיגאנגין ווערליג מיקען גיין פיר איילין גליך אז וויא איינר ווארט אויף איין ענטפר אונ רשות פונים שר אונ צום בעסטין איז ער זאל בלייבין שטיין ביז דער חזן הייבט אן דיא הויכי שמונה עשרה : אודר ביז קדושה : נמצא אז דיא דרייא תפלות זענין גימאכט גיווארין קעגין דיא דרייא אבות : אונ קעגין דיא דרייא גלותן גלות מצרים אונ גלות בבל אין גלות בשעת חורבן בית שני :

איך זענין דיא תפלות גימאכט גיווארין קעגין די קרבנות וואש אונזרי עלטרין פלעגין ברענגין אין בית המקדש (תפלת שחרית) איז קעגין דעם (תמיד של שחר) דאש קרבן וואש מיהאט גיבראכט גאנץ פריא (תפלת מנחה) איז קעגין דעם קרבן וואש מיהאט גיבראכט צו מנחה (תפלת ער-ית) איז קעגין דיא קרבנות וואש האבין גיברענט אגאנצי נאכט אויפין מזבח : אז דער בית המקדש איז גישטאנין ווען איינר האט איין עבירה גיטאן אזו האט ער גיבראכט איין קרבן (חטאת) אודר איין (אשם) אודר איין עולה : אודר איין שלמים : ווערליג זיין עבירה איז גיוועזן אונ האט גיזאגט צום כהן דאש ברענג איך פר איין (חטאת) אודר (אשם) אזו האט ער אים שון ניט גידארפט זאגין וואש זיין עבירה איז : נייארט ער האט זיא מתודה גיוועזן שטילד הייט קיינר זאל אים ניט הערין : דרום איז דאזט אויך גיוועזן איינש פון דיא צעהין ניסים וואש זענין גיוועזן אין בית המקדש : דאש חאטשי זיא זענין דאך גישטאנין ענג אבר אז זיא האבין זיך גיבוקט אונ מתודה גיוועזן זייערי עבירות זענין זיא גיוועזן ווייט פיר איילין איינר פון דעם אנדרין : דאש איינר זאל ניט הערין די ווידוי. אונ תשובה פון זיינים חבר אונ הקב״ה האט אים מוחל גיוועזן אבר אצונד מיר אביונים האבין מיר ניט קיין בית המקדש אונ ניט קיין כהן : אונ אויך ניט קיין קרבן מיט וואש צו ווערין פר געבין אונזרי עבירות :

דרום זאגט דער נביא איך בגער ניט אייערי קרבנות נאר איר זאלט זיין פרום אונ נידריג גימיט : אז דער פסוק זאגט (זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה) דיא קרבנות פון גאט איז דיא צו בראכני גימיט אונ דאש צו בראכין אונ צו שטוסין הארץ טוט גאט ניט פאר שעהמין : אויך זאגט דער פסוק (קחו עמכם דברים ושובו אל ה׳) נעמט מיט אייך רייד פון תפלה אונ קערט ווידר צו גאט :

נון ווען דיא תפלה איז יוא אויף דעם אורט פון דיא קרבנות דרום ווען איין מענטש טוט זיין תפלה פאר הקב״ה מיט גאנצין הארצין אונ לייב : אונ זאגט ווידוי : אונ האט חרטה אויף זייני בייזי מעשים : אונ טראכט אין זיין הארצין דאש ער זאל קיין מאל ניט טואין אזעלכי בייזי מעשים : אזו דער הערט גאט זיין תפלה אונ איז אים מוחל אלי דיא עבירות וואש זענין צווישין גאט אונ צווישין דעם זעלבינין מענטשין : אבר דיא עבירות וואש זענין צווישין אים אונ זיין חבר איז אים הקב״ה ניט מוחל ביז ער מוז איבר בעטין זיין חבר אז דער פסוק זאגט דער נביא זאגט פון גאטש וועגין (שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם) טוט תשובה איר ווילדי קינדר דאש מיינט מען זינדיגי לייט אזו וועל איך אייך היילין פון אייער ווילדיקייט דאש איך וועל אייך מוחל זיין אייערי זינד אונ ווען איינר וויינט בשעת דאווינין אויף זייני זינד דאש דריבר קען ניט גיבויאיט ווערין דער בית המקדש : אונ איבר דיא זינד פון זייני עלטרין וואש דריבר איז דער ביהמ״ק חרוב גיווארין : אזו איז עש באלד אן גינומין פאר הקב״ה : דען הקב״ה איז איין רחמן אונ דער בארימט זיך איבר אים דען דער זעלביגר מענטש האט בוראי חרטה אונ נעמט אויף

זיך ניט צו טאן קיין מאל קיין עבירה : אויך דעסט גלייכן זאגט דער פסוק (קרעו לבבכם ואל בגדיכם) דאש מיינט מען צו רייסט אייערי הערצר דורך תשובה אזו וועלין ח"ו ניט שטארבן אייערי קינדר איבר אייערי זינד אונ איר וועט ניט בדארפן צו רייסן איבר זייא אייערי קליידר : אויך זאגט דער פסוק (שובו עדי נאום ה' בצום ובבכי כו') קערט חידר צו מיר מיט פאסטין אונ גיוויין : אזו וועט דער הערט ווערין אייער תפלה : נאך איין פירוש איז אויף דעם פסוק (קרעו לבבכם כו') צו רייסט אייערי הערצר דאש איר זאלט ניט זיין קיין בעלי גאוה : גיוארט ענוים : דען הקב"ה האט פיינט די תפלה פון די האפרדיגי לייט : אזו ווי מיר געפונין דיא חכמים האבין אמאל גוזר תענית גיוועזן אויף רעגין אונ האבין דיא תעניתים גיהאלטין מיט אלי זאכין גלייך ווי יום כיפור : האט זיך רבי אליעזר גישטעלט פארין עמוד אונ האט גידאווינט פיר אונ צוואנציג ברכות אין זיין תפלה גיט דער הערט גיווארין : דא האט זיך רבי עקיבא גישטעלט פארין עמור אונ האט תפלה גיטאן : אונ האט גיזאגט (אבינו מלכנו חטאנו לפניך) אזו איז באלד גיקומין איין גוטר רעגין : איז אראפ גיגאנגין איין בת קול פונים הימל אונ האט גיזאגט איר זאלט ניט מיינין אז רבי עקיבא איז פרומר פון רבי אליעזר : נייארט וויל דער איז איין עניו דרום איז זיין תפלה דער הערט גיווארין : אבר רבי אליעזר האט ניט איטליכן מוחל גיוועזן : דער נאך זאגט ווייטר דיא גמרא עש איז נאך אמאל קיין רעגין ניט גיוועזן : האט רבי אליעזר גוזר גיוועזן דרייצעהן תעניתים : אונ עש איז ניט גיקומין קיין רעגין : צום הונטרשטין האט רבי אליעזר גיזאגט צו די ישראל גייט אונ גראבט אייך איטליכר איין קבר אונ לייגט זיך ארין דרינן איידר איר זאלט שטארבן פאר הונגר : אזו האבין כל ישראל אן גיהובין צו וויינין אונ האבין תפלה גיטאן איז באלד גיקומין איין רעגין : נוא זעהן מיר דאך אז דער וואש מאכט זיך אונטר טעניג קעגין הקב"ה אונ טוט תפלה מיט גיוויין : אזו ווערט זיא באלד אן גינומין :

אויך האבין גיזאגט די חכמים ז"ל דר וואש טוט תפלה אונ דער צייט איז ער זוכה צו דער וועלט אונ צו יענער וועלט אז ווי דער פסוק זאגט (הללו ה' דורשיו ויחי לבבכם לעד) : דיא וואש לובין גאט אויף דער וועלט וועלין לעבין אייביג אויף יענער וועלט : אונ פון וועגין דעם זכות פון תפלה ווערט דער מענטש בהיט פר איין מיתה משונה · אונ זייני קינדר ווערין בהיט פאר יסורים אונ פאר חיות רעות : דער (ספר המוסר) ברענגט דרויף פיל מענטשין זענין זייערי קינדר בשירמט גיווארין פון יסורים פון וועגין דעם זכות פון תפלה איך וויל ניט מאריך זיין דרינן : דער וואש טוט תפלה אין שיל מיט דעם קהל ווערט זיין תפלה פיל גיכער אן גינומין פון דעם וואש טוט תפלה ביחידות : אז ווי דער פסוק זאגט (הן אל כביר לא ימאס) גאט פאר שעהמט ניט דיא תפלה פון פיל לייט : דרום זאל איטליכר תפלה טואן בקהל :

רבי שמעון בן לקיש זאגט דער וואש האט איין שיל אין שטאט אונ גייט ניט אין איר דאווינין ווערט ער גירופין איין שכן רע · אונ מאכט דאש זייני קינדר ווערין פאר טריבן : אזו ווי דער פסוק זאגט (כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנגי נותשם מעל אדמתם) דער נביא זאגט אזו זאגט גאט ווייא גישריגין אויף מייני שלעכטי שכנים וואש קומין ניט תפלה טאן אין גאטש הויז : נון איך וועל זיא פאר שטוסין פון זייער לאנד (רב) זאגט ווער עש גייט אלי טאג אין שיל אריין · אונ איין מאל גייט ער ניט פרעגט גאט אויף אים ווארום איז דער (פלוני) ניט גיקומין אין שיל ארין : זאגט הקב"ה איז ער אנדירש ניט גיקומין איבר איין מצוה (נוגה לו) זאל אים דיא מצוה לייכטין לעוה"ב איז ער אבר ניט גיקומין איבר זיין הענדיל אזו ווערט פאר פינצטרט זיין וועג כלומר ער ווערט גישטראפט ווארום ער האט זיך ניט פר זעכרט אין גאט : דאש ער קען אים וואל ממלא זיין דעם היזק וואש ער וואלט פאר זוימט ·

רבי יוחנן זאגט פון רבי יצחק וועגין ווען דיא ישראל דאווינין אין זייער שיל אונ בית המדרש רואט דיא שכינה אויך דרינן :

אויך זאגט רב הונא פון רבי יצחק וועגין דיא שכינה רואט אין דיא שילן אונ בתי מדרשות אז ווי דער פסוק זאגט (ואהי להם למקדש מעט כו') אונ איך וועל זיין צו ישראל אין זייערי שילן צו איין קליין בית המקדש : אזו ווי די שכינה האט גירואט אין גרוסן בית המקדש אזו רואט זיא אויך אין אונזרי שילן : דאש הייסט דאש קליין בית המקדש : נוא איז פון דאנין גידרונגין אז דיא שכינה רואט אין אונזרי שילן · אונ ווען ישראל זאמלן זיך איין אין זייערי שילן אונ דאווינין מיט כוונה (לשם שמים) · אזו גידענקט הקב"ה אן דעם חורבן פונים בית המקדש : אונ דאש ישראל זענין פר שפרייט · אונ איז זיך מצער דריבר : אונ דער באריכט זיך איבר זייא : אז ווי דיא גמרא זאגט דש אמאל איז רבי יוסי בן קסמא ארין גיגאנגין אין איין חורבה תפלה צו טאן · איז (אליהו הנביא) גיקומין אונ האט גיווארט אויף דער טיר ביז ער איז ארויש גיגאנגין האט ער גיזאגט צו אים (שלום עליך רבי ומורי) · האט (אליהו הנביא) אים גיפרעגט מיין זון וואש האסטו גיהערט אין דיין תפלה : האט ער אים גיענטפרט איך האב גיהערט איין בת קול וואש האט גיברומט ווי איין טויב : אונ האט אזו

גזאגט

גיזאגט וויא דאש איך האב פר וויסט מיין הויז אונ האב פר ברענט מיין בית המקדש ווייל דאש איך האב פר טריבן מייני קינדר האט (אליהו הנביא) צו אים גיזאגט מיין זון איך שווער בייא מיין קאפ אונ בייא מיין איביג לעבין דאש ניט אצונד אליין האט הקב"ה גילאזט אויש גין איין קול : נאר אלי טאג ווען דיא ישראל גייאן אין זייערי שילן אונ זאגין (אמן יהא שמיה רבא זגו) מיט גרויש כוונה · אזו שאקילט הקב"ה מיט זיין קאפ אונ זאגט וואול צו דעם מלך דאש מען לויבט אים אזו אין זיין הויז · אונ וויא צו דעם פאטור דאש זייני קינדר זענין פאר טריבין : אונ וויא צו די קינדר דאש זייא זענין פאר טריבן גיווארין פונים פאטרש טיש : נון דער וואש גייט אלי פריא אונ אבינט אין שיל תפלה צו טאן : דר לעבט לאנג :

אויך זאגט די גמרא רבי יהושוע בן לוי הט גיזאגט צו זייני תלמודים פעדרט אייך אונ שפעטיגט אייך אין שיל : כלומר איר זאלט גייאן אין שיל אריין אין דער פריא אונ פאר נאכט : כדי איר זאלט מאריך ימים זיין : רבי אחא בר חנינא ברענגט דרויף אפסוק · עש שטייט (אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי) · וואול דעם מענטשין וואש הערט מיך צו : צו קלאפין אויף מייני טירן אלי טאג : צו היטן דיא מזוזות פון מייני טירן שטייט ווייטר (כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה') דען דער וואש גיפונט מיך מיט גיפונין לעבין אונ ציהט אויש איין ווילין פון גאט פון דיא פסוקים איז גידרונגין אז ווער עש פעדרט זיך פריא אונ פאר נאכט אין שיל אריין איידר דער חזן הייבט אן דאווינן דר לעבט לאנג:(אבא בנימין) זאגט קיין שום תפלה איז ניט אזו אן גינומין אז וויא דיא תפלה פון קהל אין שיל אזו וויא דער פסוק זאגט (לשמוע אל הרנה ואל התפלה) אויף דעם אורט וויא מען פלעגט לויבן מיט גיזאנג · דאש מיינט מען אין שיל דארט איז אן גינומין דוא תפלה (רבין בר אדא) זאגט פון וועגין (רבי יצחק) פון וואנין איז גידרונגין דאש הקב"ה איז גיוויינטליך אין שיל : עש שטייט אפסוק (אלהים נצב בעדת אל) הקב"ה שטייט כלומר זיין שכינה רואט צווישן דער עדה וואש זאמלין זיך איין תפלה טאן צו גאט · נוא זעהין מיר דאך וואל דאש הקב"ה לאזט רואן זיין שכינה אונ אונזרי שילן : נון איר ליבי לייט וויא זאל דעם מענטשן קיין מורא ניט אן תאפין אז ער גייט אין שיל אריין · לאז זיך אים דאכטין ער גייט פאר איין שר בשר ודם · אודר פאר איין שופט : אודר אפילו פאר איין הערין אויף איין עצה · הלוואי וואלט ער גיגאנגין אין שיל חאטשי מיט העלפט מורא דער פון אזו וואלט ער בוודאי ניט גיגאנגין מיט (קלות ראש) אונ מיט שמיעות אונ גילעכטר · אונ וואלט זיך בוודאי פריר צו גיגרייט אין פאליש גליך וויא איינר גרייט זיך צו איידר ער קומט פאר איין שר בשר ודם : דרום זאל איינר דעם אנדרין מזהיר זיין אונ דער מאגין דרויף דאש ער זאל גיין אין גאטש הויז אריין מיט גרויש מורא : דא וועל איך אייך שרייבין אזו איין זאך וואש אביסל דער פון שטייט שון אויבן : נאר ווייל דר (ספר המוסר) שרייבט עש דרום מוז איך עש נאך אמאל איבר חזרין :

ווען דער מענטש וואכט אויף פון זיין שלאף איז ער מחוייב צו לובן אונ צו דאנקין השי"ת דש ער הט אים ווידר גגעבין זיין נשמה : דאש ער איז ניט טויט גיבליבין אין שלאף : אונ השי"י האט זיא אים דאך בעסיר אפ גיגעבין איידר וויא פריר בשעת ער האט זיא גיגעבין צו בהאלטין: דען פריר איז זי גיוועזן מיד אונ אויש גארבייט: אצונד בקומט ער זיא אויש גירואט : דרום זאל איטליכר מענטש גידענקין אין דעם חסד וואש השי"י טוט : אזו וועט אים באלד אן פאלין איין פחד אונ מורא : אונ זאל באלד ארויש שפרינגין פון זיין בעט : גליך אז וויא איינר וואש האט עפיש איין משפט פאר איין שופט אודר פר איין שר: אזו וועט ער דאך בוודאי ניט פר שלאפין אונ וועט אויף שטיין פון זיין בעט : מכ"ש פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : אונ ער זאל זיפצין אונ זיין בזארגט : אונ זאל זיך בדענקין וויא קען איך פאר געסין דעם גרויסן חסד וואש הקב"ה האט מיר גיטאן ווען איך זאל אפילו לעבין צווייא מאל צווייא טויזנט יאר : אונ זאל טאג אונ נאכט מער ניט טאן נאר לויבן אונ דאנקין הקב"ה אויף דיא גרושי גינאד וואש ער האט מיט מיר אליין גיטאן : איז דאך אויך ניט גינוג : מכ"ש דיא גרושי חסדים אונ ניסים וואש ער האט גיטאן מיט אונזרי עלטרין : דען עש איז דאך אום מיגליך צו דער ציילין זייני ניסים ונפלאות : ווען עש וועט זיך אזו בדענקין וועט אים בוודאי איין מורא אן תאפין :

אונ ווען דער יצר הרע וועט דיך אן רייצין עש איז נאך פריא אויף צו שטיין : דוא וועשט נאך בצייטין קומן אין שיל אריין : אודר ער וועט דיר זאגין דיא קעלט איז זייער גרויש : אודר אום זומר וועט ער דיר זאגין דיא נאכט איז גאר קליין עש איז נאך צייט צו שלאפין : אז וויא דער סדר איז פונם יצר הרע : דאש ער קען פאר פירן דעם מענטשין מיט טענות : דא זאל ער דעם יצר הרע אקעגין גיין אונ זאל אים ענפרין אין זייני גידאנקין גייא אוועק דיא יצר הרע ווען עש זאל מיך רופן איין שר אודר איין נגיד עפיס צו פאר דינן וואלט איך דאך בוודאי גישווינד אויף גישפרונגין פון מיין בעט מיט גרויש לוסט : מכ"ש תפלה צו טון פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : דאש איז דאך אגרויש פאר דינסט : אונ אויב ניט איז עש אגרויש אן ווערונג : דען עש רירט אן אין זיין לייב אונ גוטש · אונ אין דער נשמה : אונ אין דער וועלט אונ יענר וועלט : אונ ווען דער מענטש זאל זיך בדענקין אין דיא

גינאד

גינאד אונ בארימהרציקייט : אינ ניסים ונפלאות וואש הקב״ה מיט מיט אים אלי שעה אונ אלי רגע וואש ער זעלבסט ווייסט גאר דר פון ניט אונ וואש ער האט אים גישפייזט פון זיין יוגנט ביז אצונד : אונ האט אים בשערמט פר אלי בייזי בגעגניש אונ פר ביטרי לייד : אונ פאר בייזי קרענק ר״ל : אונ פאר וואשר אונ פר פייאר אונ פאר אלי בייזי צו קומניש ר״ל : אונ זאל אויך גידענקן אין זייני פיל חטאים גוא וויא וואלט ער גיקאנט איין לינן אונ זאל גיט אויף שטיין צו לויבן דעם הערין וואש האט אים אזו פיל גוטש גיטאן : אונ טוט אים נאך היינט אויך : דרום הייבט אן דער (אורח חיים) אונ זאגט אזו (רבי יהודה בן תימא) זאגט זייא אזו שטארק וויא איין לעמפרט : אונ אזו גרינג וויא איין אדליר : אונ אזו שטארק וויא איין לייב : אונ אזו גישווינד ווי איין הירש : צו טאן דאש ווילן פון השי״ת ער האט דרום גיזאגט די פיר ארלייא : דען דריגן הענגט אלי דיא מעשים פונים מענטשין :

ער הייבט אן דיא אזו שטארק וויא אלעמפרט: אזו וויא דר לעמפרט איז איין עזות פנים : דאש אז ער פאר ציקט אבהמה עסט ער זיא בפרהסיא פאר אלי לייט : אונ שייאט זיך ניט פאר קיינם : אזו זאלסטו זיך אויך ניט שייאן פאר דיא שפעטירם ווען דוא האסט גיטאן עפיש גוטין : אודר דוא ווילסט טאן עפים גוטין : אונ טוא דאש ווילן פון השי״י : דער נאך זאגט ער זייא אזו גרינג אזו וויא איין אדליר : דאש ער פליהט גאר גישווינד אזו זאלסטו אויך זיין גישווינד אין גאטש דינסט אונ זאלשט ניט פאלגין דעם יצר הרע אז וויא אויבין שטייט : דער נאך זאגט ער זייא אזו גישווינד וויא אהירש דאש מיינט מען דיא זאלשט גישווינד לויפין צו איין מצוה אונ זאלסט ניט פויל זיין דריגן : עש זאל זיין בייא דיר גלייך וויא דוא וואלשט גילאפין נאך איין מציאה אודר אנאנדר ריוח : דער נאך זאגט ער זייא אזו שטארק וויא אלייב : דאש מיינט מען אויב דער יצר הרע וועט דיך אפ ריידין פון גאטש דינסט : אונ וועט זאגין עש איז קאלט אודר איין רעגין אודר אגרושי היץ אודר ער וועט דיר זאגין דיא קענסטו פאסטין דוא וועסט ח״ו קראנק ווערין אודר ער וועט זאגין וויא קאנסטו צדקה געפין דייני קינדר זעגין בילבער : דוא האשט דאך זעלברט גיט דיין גינוגין צו טאן : אז וויא דער סדר איז פונים יצר הרע : דרום זאגט ער זייא אזוי שטארק וויא איין לייב : דאש ער האט קיין מורא ניט פאר קיינם אונ לאזט זיך ניט אפ ריידין ווען ער פאר ציקט עפים : אזו זאלשטו זיך אויך ניט לאזין אפ ריידין דעם יצר הרע מיט זייני בייזי טענות אונ זאלשט זיין גיפרישט אונ גרינג אונ שטארק אין גאטש דינסט בייא טאג אונ בייא נאכט : אונ זאלשט דינן גאט ית׳ מיט דיין גאנצין הארצין אונ מיט דיין גאנצין לייב :

אונ איידר ער הייבט אן צו טאן גאטש דינסט זאל ער פריר זיין צורך טאן דאש ער זאל ניט גיין צו גאטש דינסט מיט טינוף אונ אומריינקייט דער נאך זאל ער וואשין זייני הענט דאש ער זאל אויף גישן אויף זייא פון איין כלי אונ אויב ער וואשט זיך פון איין פאס זאל ער אויף עפנין דעם צאפין אונ גיסן אויף זייני הענט אונ ווידר פאר מאכין אונ ווידר עפנין אונ ווידר פאר מאכין ביז דריי מאל דען דער רוח רעה וואש רואט אויף זייני הענט אין שלאף ער גייט ניט אוועק ביז מען גוסט אויף וואשיר אויף דיא הענט דרייא מאל אונ איידר ער וואשט זיך זאל ער ניט אן רירן אין מויל אודר אין דיא אויגן : אודר אין דער נאז אודר אין דיא אויערין : דען עש איז אסכנה : נאך דעם וואשין זאל ער מאכין דיא ברכה (על נטילת ידים) אונ (אשר יצר) : אונ ווען ער וויל פריר לערנין איידר ער גייט אין שיל אריין זאל ער מאכין דיא (ברכת התורה) : אונ וויא מזאל זיך גוהג זיין איידר מען גייט אין שיל אריין : אונ אז מען איז אין שיל : אונ וויא מזאל רייניגן דעם גוף אונ מכ״ש דיא נשמה : אונ וואש מיטאר ניט ריידין אין שיל קיין דברים בטלים דאש שטייט אלש אויבן אין הלכות בית הכנסת אונ דער ספר המוסר שרייבט אויך פיל פון דיא לייטין וואש ריידין אין שיל : אין מדרש שטייט אמעשה רבי יוסי זאגט אמאל בין איך גיגאנגין אין וועג האב איך בגעגינט (אליהו הנביא) : אונ ער האט מיט זיך גיהאט פיל קעמלין אן גילאדני האב איך אים גיפרעגט מיט וואש האשטו דיא קעמליך אויף גילאדין : האט ער מיר גיענפרט מיט איטל מלאכי חבלה וואש הייסט (אף אונ חמה) דא פרעג איך אים פון וועמיש וועגין האשטו דאש אן גילאדין : אונ וויא אזין פירסטו עש : זאגט ער איך פיר עש אין גיהנם אריין צו בצאלין דיא לייט וואש ריידין אין שיל בשעת דאוונין : פון (ברוך שאמר) ביז נאך (שמונה עשרה) : אונ נאך דעם קדיש וואש נאך (רחום וחנון) : אויך דיא תפלה פון דרום זעלבינין מענטשין ווערט ניט דער הערט : אונ ער איז איין עזות פנים דאש ער שיאט זיך ניט פאר דער הייליגי שכינה אונ פאר דיא הייליגי (ספרי תורות) וואש זענין אין שיל : דער (ראשית חכמה) שרייבט אויך פיל דער פון אונ דאש דער זעלביגר מענטש פאר זינדיגט זיך אונ אויך דיא הייליגי שיל אונ כל ישראל ח״ו : אזו וויא אויבן שטייט אין הלכות בית וכנסת

הכנסת : דרום איז דער דין ווען מען שרייאט אן אויף דעם וואש רעט אין שיל : אונ ער קערט זיך ניט דרינן : מאג מען אים זאגין עזות פנים גייא ארויש אונ פאר זינדיג ניט דיא שיל אונ כל ישראל ח״ו : דאש האט גיפסקנת (מהו ליב יצ״ו) דער בעל גור אריה ז״ל : נון וועל איך איך שרייבן פון דעם ראשית חכמה וועגין פון וואגין דאש קומט וואש פיל לייט ריידן אין שיל אונ גידענקין ניט אין דעם גרושין עונש דער פון : דאש קומט ווייל דיא וועלכי לייט האבן אין זיך ניט נאטיש פארכט : אייער זעהט עש פעם אנדרין אונ שרייט אים ניט אן אדרבה ער הערט נאך אויך צו : דען ער מיינט עש שאד אים נאר ניט : אונ ער ווייסט ניט אז עש איז גלייך דער עונש פון דעם וואש הערט צו ריידין ווייא דער וואש רעט אליין : דען ווען ער וואלט אים ניט צו גיהערט וואלט יענר ניט גירעט : וואלט ער זיך גיפארכטין פאר גאט וואלט ער יענים ניט צו גהערט מכל שכן דש ער וואלט אליין ניט גירעט : דאש קומט אלש פון דעם וואש די לייטין קערין אים דאש פנים אייער צום אנדרין : אונ זעצין זיך ארום טיש גלייך ווייא אויף סעודה : אונ רעדן אלץ וואש מוט זיך אין שיל : וויער עש גייט אריין אונ ווער עש גייט ארויש : וואלטין זייא מורא גיהאט פאר גאט וואלטן זיך איטלכר אום גיקערט זיין פנים צו דער וואנט ווייא דער דין איז : דאש איטלכר זאל זייני אויגין האלטין אראפ : אונ דאש הארין ארויף צו הקב״ה : אפילו ווען אייער זיצט איז דער דין דאש ער זאל ניט קוקין ווער עש שטייט אונ גייט אין זייני פיר איילין : דרום מאכין צו אטייל לייט זייערי אויגין בשעת ק״ש אונ (שמונה עשרה) : דרום ווער עש וויל אין זיך געמין גאטיש פארכט זאל זיין פנים צו דער וואנט זיין בפרט בשעת דער חזן זאגט שמונה עשרה · כדי ער זאל קענין מכוין זיין נאך צו זאגין אמן אויף איטלכר ברכה : אז ווייא אויבן שטייט אונ זאל מכוין זיין פאר וועמן ער רעט : אונ זאל גידענקין דיא מורא וואש ער וואלט גיהאט פאר אין שר בשר ודם מכ״ש וקל וחומר פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב״ה אבר ווען אייער קוקט אופין אנדרין פאר גייט אים זיין מורא : מיר שטייאן פאר אונזר גאט וואש לעבט אייביג : אונ איז (הוה הוה ויהיה) : אויך זענין מיר אין פאלק (בני ברית) דיא קינדר פון (אברהם יצחק ויעקב) מיר האבין איין וואר האפטיגן גאט אונ איין וואר האפטיגי תורה אונזר אמונה איז אמת אונזר תפלה איז אמת : דרום זאל איטלכר שטיין אין אייטל מורא אונ זאל טראכטין אין תקנה דאש זיין תפלה זאל זיין מיט כונה :

ווער עש גייט פאר טאג אין שיל אריין דארף ער זיין טלית ניט לייגין : אבר (ארבע כנפות) דארף ער זאן טאן אן אברכה : אונ ווען ער טוט אן אין שיל דעם גרושין טלית זאל ער אין זין האבין יוצא זיין מיט דער ברכה אויף דעם (ארבע כנפות) אויך : אונ בשעת ער טוט אן דעם טלית אודר ארבע כנפות) זאל ער מכוין זיין דאש ער וויל מקיים זיין דיא מצוה פון ציצית אז ווייא עש שטייט אין דער תורה (ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם) אונ זאל אזו זאגין דא בין איך מקיים דיא מצוה פון ציצית : דאש איך וויל זיין גיצייכנט מיט דער גרוישר הייליגי מצוה וואש הקב״ה האט אונז גיגעבן זיא איז גיוואגין קעגין כל התורה : אזו ווייא עש וועט דא נאך בעסר בשיידט ווערין : אונ בשעת ער לייגט תפלין זאל ער זאגין דא בין איך מקיים דיא גרוישי מצוה פון תפלין : דאש איך וויל זיין גיצייכנט מיט דעם צייכן פון הקב״ה אזו ווייא דער פסוק זאגט וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך) : אונ דרינן איז גישריבן דיא פיר פרשיות קדש : והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע) : אונ בשעת ער זאגט דיא ברכה זאל ער זיא זאגין מיט גרויש כונה : אונ זאל אויף זיך מקבל זיין (עול מלכות שמים) דעם יאך פון הקב״ה : אונ דאש איז איין עדות אז מיר זענין זיין פאלק אונ ער אונזר גאט : אזו ווייא אשר הערנט אן זייני קנעכט איין חותם דאש זייא זאלין אים קענין אזו אויך דיא ציצית אונ תפלין איז דער חותם פון הקב״ה : דרום איז איטלכר מחוייב צו האלטין דיא תפלין מיט זאר מיט זייא ניט גיין אויף אין אום ריין אורט : אויך זאר מען אין זייא ניט ריידן קיין דברים בטלים ער מוז תמיד אין זינן האבן אויף די תפלין עש איז אוף אים דער הייליגר שם (הגדול והנורא) מיט זאר אפילו קיין רגע אין זייא ניט פאר געסין :

אונ ווייל מיר קענין זיך ניט האלטין אגאנצין טאג הייליג אונ ריין : דרום האבין דיא חכמים גיזאגט דאש מזאל נאר אן טון תפלין בשעת (קריאת שמע) אונ (שמונה עשרה) : ביז נאך (ובא לציון) : דען דיא ווייל קען מען זייא האלטין הייליג אונ ריין : אונ במדא אונ זאל תמיד גידענקין אין דעם שם (המיוחד הגדול הגבור והנורא ונורא שמו הגדול

הגדול) וואש ער האט אויף זיך : אונ זאל לכל הפחות האבן אין זיך גאטש פארכט דיא ווייל דאש ער זאל ניט ריידן אין דיא תפילין · אבר דיא ציצית זענין ניט אזו הייליג וויא תפילין דען אין תפילין שטייט גישריבן דער שם וויפל מאל אבר ניט אין ציצית : דרום מעג מען וואל גיין מיט זיא אפילו אין בית הכסא אריין : אויך טאר קיינר ניט גיין פיר איילין אן ציצית : דען דיא מצוה איז זייער גרויש : אונ איז גירעכינט קעגין אלי תרי"ג מצות דען דאש ווארט ציצית בטרעפט זעקש הונדרט : אונ אכט פעדים אונ פינף קניפן : איז סך הכל זעקש הונדרט מיט דרייצעהן : אונ זיא העגין אויף די פיר עקין : דאש בטייט אויף דיא פיר עקן פון דער וועלט : וויא דוא ביסטו מחוייב צו האלטין דיא תרי"ג מצות : זעה (יוסף הצדיק) איז גיוועזן אין מצרים אונ האט פארט גיהאלטין אלי מצות אויך זאגט דער פסוק (וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' וגו' ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגו' וראיתם וגו') : אין דעם פסוק איז צו פרעגן פיל קשיות אונ דיא גמרא שרייבט פיל דער פון : נאר איך וועל קורץ בשרייבן :

דיא גמרא פרעגט ווארום שטייט (וראיתם אותו) · בלשון יחיד עש וואלט גיקענט שטין (וראיתם אותם) : בלשון רבים דען עש גייט דאך אויף דיא ציצית : דרום זאגט דיא גמרא פון דאנן לערנין מיר ווער עש האלט רעכט דיא מצות איז ער זוכה צו זעהן דיא שכינה זעלברט אונ אויך דר וואש איז גיווארנט אין דער מצוה פון ציצית : דער האט ארום זיך פיל שומרים וואש היטן אים פאר אלים בייזן : אונ ווערט בשירמט פון דעם יצר הרע · אויך גיפונן מיר אין מעשה אין דער גמרא· עש איז גיוועזן אמענטש וואש פלעגט זייער נזהר זיין אין דער מצוה פון ציצית : אמאל האט ער גיהערט וויא עש איז פאר האנדין אין איין שטאט אשייני זונה פון דיא היידין : אונ זיא איז ביא קיינים ניט גילעגין סיידן ער האט איר גיגעבן פיר הונדרט גילדן דער מענטש האט גישוקט צו איר פירהונדרט גילדין : אונ זיא האט אים אפ גישטעלט איין צייט ווען ער זאל צו איר קומן : ער איז אהין גיקומן צו איר אויף דער צייט אונ ער האט זיך גיזעצט אויף איר טיר : איז ארויין גיגאנגין איר מויד : האט ער איר גיוויזין דיא בריב וואש דיא זונה האט צו אים גישיקט : זיא האט דאש דער ציילט דער זונה : האט זיא אים גיהייסן אריין קומן : אונ זיא האט אויש גיבעט זיבן בעטין פון זילבר : אונ נאך איין בעט פון גאלד : אונ ביא איטליכן בעט איז גיוועזן א זילברנר לייטר : אונ ביא דעם גילדרינים בעט א גילדנר לייטר : זיא איז ארויף גיגאנגין אונ האט זיך גיזעצט אויפן גילדינים בעט : אונ ער האט זיך גיזעצט אקעגין איר אין דעם קומן זייני פיר ציצית אונ שלאגין אים אויף זיין פנים : אזו גייט ער ארא אונ זעצט זיך אויף דער ערד : גייט זיא אויך ארא אונ זעצט זיך לעבין אים · אונ פרעגט אים וואש פאר איין אום ווערדיקייט האשטו גיפונן אין מיר · דאש דיא ווילשט ביא מיר ניט ליגן : דא שווערט ער איר איך האב קיין מאל קיין שענירין מענטשין ניט גיזעהן פון דיר · נאר איך וועל דיר זאגין ווארום איך וויל ביא דיר ניט ליגן : גאט האט אונז גיגעבן דיא מצוה פון ציצית שטייט דער ביא צוויא מאל (אני ה' אלהיכם) דאש בטייט אזו וויא איך שטראף דעם וואש אבט ניט דיא מצוה : אזו אויך גיב איך שכר דעם וואש אבט זיא דיא מצוה : אונ אצונדר זענין מיר אקעגין גיקומן אלי פיר ציצית אז וויא פיר עדות וואש וועלין עדות זאגין דאש איך טוא מיט דיר דיא עבירה : דרום בין איך פון דיר אוועק גיגאנגין : איך וועל לאזין פאר פאלין דיא פיר הונדרט גילדין אונ וויל מיט דיר ניט זינדיגין דא זאגט זיא איך וועל דיך ניט אוועק לאזין ביז דוא זאלשט מיר אויף שרייבן וויא דו הייסט אונ פון וואנין דוא ביסט : אונ צו וועלכין רבי גייסטו אין בית המדרש אריין : ער האט איר דאש אלש אויף גישריבן אונ לאזט איר דאש געלט אונ גייט אהיים : אזו באלד איז דיא זונה גיגאנגין אונ האט צו טיילט איר געלט אויף דריא חלקים : איין שליש האט זיא אפ גיגעבן דעם שר וואש זיא האט דארטין גיוואנט : איין שליש דיא ארמי לייט : אונ איין שליש האט זיא מיט זיך גינומן : אונ זיא איז גיקומן פאר רבי חייא אונ זאגט זיים מיך מגייר : איך וויל ווערין איין יודני : זאגט ער צו איר טאמיר האסטו גיגעבן דייני אויגין אויף איין בחור : דאש דיא האסט לוסט צו אים אונ ביסט ביא אים גילעגין דרום ווילסטו דיך מגייר זיין : זאגט זיא ניין מיין ליבר רבי אזו אונ אזו איז דיא מעשה גיוועזן : אונ זיא ווייזט אים דיא בריב וואש דער מענטש האט איר גיגעבן : דא זאגט רבי חייא צו דעם זעלבינגין מאן אונ צו דער זעלבינר פרויא גייט אונ נעמט זיך בנאנדר : אונ איר זאלט האבן כוזל אונ

ברכה

ברכה באנדר אונ דיש בעט וואש איר האט דרויף געוואלט ליגן באיסור ליגט אצונד בהיתר דעם שכר האלשטו בקומן אויף דער וועלט אונ דעם רעכטן שכר וועסטו האבן אויף יענער וועלט : דער האט גאר קיין שיעור ניט דרום זאל איטליכר געווארנט זיין אין דיא מצוה פון ציצית אונ זאל זיא בודק זיין פאר דער ברכה אויב עש זענין גאנץ אלי אכט פעדים : ווסט היישטו עש אברכה לבטלה :

אונ ווען איינר וויל אן טון זייני ציצית באלד ווען ער שטייט אויף פון זיין בעט : דאש ער וויל ניט גיין פיר איילן אן ציצית זאל ער זיי אן טוזן אברכה אונ נאך דעם וואשן זאל ער זיא בודק זיין אונ זאל מאכן דיא ברכה : אונ ווען ער גייט אין שיל אריין אונ טוט אן דעם טלית דארף ער נאך אמאל אברכה מאכן אודר ער זאל אין דער היים קיין ברכה ניט מאכן : נאר ער זאל אין זין האבן יוצא צו זיין מיט דער ברכה פונם טלית אויף בידי : אזו אויך ווען איינר טוט אן דורך אנאנדר צעהן קליידר מיט ציצית זאל ער מאכן איין ברכה אבר אלי : אבר אז ער טוט זיא ניט אן דורך אנאנדר : ער בטראכט זיך נאך דער ברכה נאך קליידר אן צו טאן : דארף ער איבר דיא איבריגי איבר נייאם אברכה מאכן : אויך אום שבת אונ יום טוב איז ניט מיזאל אויף איטלכין בזונדר אברכה מאכן דען אין דיא טעג איז ניט מיזאל פיל ברכות מאכן :

רבי אליעזר זאגט דער וואש האט ביא זיך ציצית אונ תפלין אונ מזוזות אונ זייני טירן : דאש זענין דריא געשווינדי קעסטליכי אונ גרושי מצות : דער קומט ניט באלד צו קיין עבירה דען דער יצר הרע האט קיין מאכט ניט אין דעם מענטשין וואש איז ארום גירינגלט מיט מצות : (רבא) זאגט דער וואש טוט אן דעם טלית אונ ליינט תפלין אונ ליינט קריאת שמע מיט כוונה איז ער פאר זעכרט אז ער איז איין בן עולם הבא : (אביי) זאגט איך בין אים ערב אז דאש גיהנם וועט ניט שליט זיין אין אים : (רב פפא) זאגט איך בין אים ערב דאש הקב״ה איז אים מוחל אלי זייני עבירות דריבר : דרום ווייל דיא רבנים זענין אזו ערב זאל איטלכר געווארנט זיין צו ליינין טלית אונ תפלין מיט כוונה אונ זאל אויך מכוין זיין דאש מיר זענין זיין פאלק : אונ מיר וועלין טראגן אויף זיך זיין חותם : אונ דער מיט נעמין מיר אויף זיך דעם יאך פון זייני מצות : צו טאן זיא מיט גאנצין הארצין אונ לייב : איטלכר זאל געווארנט זיין צוזאגין אין שיל פון דיא ערשטי צעהן : דען דיא חכמים זאגין אז דר וועלכר מענטש בקומט אזו פיל שכר וויפל דאש גאנצי קהל :

דיא צייט וואש מען מעג שון אברכה מאכן איבר דיא ציצית איז ווען מיקען דר קענין צווישן ווייס אונ בלאו אבר דער וואש טוט אן דעם (ארבע כנפות) פריר מואר ער קיין ברכה ניט מאכן נאר אז עש קומט דיא צייט זאל ער בודק זיין די ציצית אונ זאל אברכה מאכן אודר ער זאל אן טואן אנגדר קלייד מיט ציצית אונ זאל אין זין האבן יוצא צו זיין מיט דער ברכה אויף יענים אויך : אונ דיא צייט וואש מען מעג שון אברכה מאכן איבר דיא תפלין איז ווען עש איז שון אזו טאג דאש ער דער קענט פיר איילין ווייט דאש פנים פון זיין חבר וואש איז ניט געוויינליך ביא אים : אבר פריר ניט אבר ווען איינר וויל ארויש גיין אין פעלד אריין פאר טאג זאל ער זיא ליגין אן אברכה : אונ אז עש ווערט טאג זאל ער גרייפין אין זיא אונ זאל אברכה מאכן : אבר חאטשי ער איז אין פעלד דארף ער דיא תפלין היין האלטין דאש ער זאל ח״ו קיין נפיחה ניט לאזין אויך ניט משתין זיין אונ אויך כל זמן ער האט דיא תפלין אויף זיך מוז ער זיא אין זין האבן אויך טאר ער אין זיא ניט ריידין קיין דברים בטלים גלייך וויא ער גייט אין זיא אונ שיל : ווייל ער האט אויף זיך דעם (שם הגדול) אונ דיא לייט וואש גייאן אזו אהיים מיט טלית אונ תפלין אודר זיא שפאצירין זיך אין זיא אונ ריידין שמועות אונ דברים בטלים אודר אפילו זייערי עסקים : דיא וועלין בוודאי עונש ליידין ליום הדין : אטייל לייט ליגין דיא תפלין אין דער היים איידר זיא גייאן אין שיל אריין כדי דש זיי זאלין זיין ארום גירינגלט מיט דריא גרושי מצות ציצית אונ תפלין אונ מזוזה עש איז זייער גיט ווער עש קען דאש טאן אבר דיא לייט וואש גייאן אוועק אין שיל ארין נאך פאר טאג קענין זיא דאש ניט טואן : אטייל לייט ליגין דיא תפלין פאר (ברוך שאמר) אטייל פאר קטורת : אטייל צו (עוטר ישראל בתפארה) :

איטלכר האט זיך זיין כוונה אונ עש איז אלש גוט : אונ איטלכר מענטש זאל לויפין אין שיל אריין גישווינד : אונ פון דער שיל זאל ער גיין באמעליך : אונ בשעת ער גייט אין שיל אריין זאל ער אריין גיין וועדליך צוויא טירן ברייט אודר ער זאל ווארטין אזו לאנג ביז ער וואלט גיקענט צוויא

ער פריט גיכער נאך זאל ער זיך בוקן אונ זאל גיט תפלה מון ביז ער זיצט זיך אנידער אונ ווי באלד ער זעצט זיך זאל ער זיך בעטן ווער בין איך פון וואגן בין איך אזוי גיקומן אונ ווייא אזוי זאל איך גין ווייא קאן איך אזוי הייבן מיין פנים קעגן דעם גרוסן הערן וואש איך האב קעגן אים גיזינדיגט אונ האב אים אפט דער ווידר גיטאן דאך פון זיינר גרושי גינאד אונ בארים הרציקייט וואש ער טוט מיט זייני לייט: דער מיט קום איך ווידר מענטש תפלה טאן פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה דער נאך זאל ער אויף שטיין אונ זאל זאגן (מה טובו) אונ זאל זאגן אלי דיא ברכות דורך אנאנד ווייא זיא שטיין פאר אים אונ רמזרות אונ איזהו אונ ברוך שאמר (מזמור לתודה אשרי הללויה ויברך דויד ויושע) ישתבח אונ ברכו אונ קריאת שמע אונ אמת ויציב אונ שמונה עשרה אונ מיט זיצן אונ שטייאן שטייט שוין אויבן:

דיא צייט פון דער תפלה פון שחרית איז זינט עש ווערט טאג ביז דרייא שעה אויפן טאג · דאש איז דיא רעכטי צייט אבר דער עיקר מצוה איז אז ווייא דיא פרומי לייט האבן גיטאן אין ירושלים דאש זייא האבן אן גיהובן קריאת שמע אייער דיא זון איז אויף גיגאנגן אונ דאבין באלד אן גיהובן (שמונה עשרה) זייא זענין גיוועזן חכמים אונ דאבין גיקיינט טרעפין דיא זעלביגי רגע: אבר מיר ווייסן ניט דיא חכמה · דרום איז דיא צייט ביז דרייא שעה אויפן טאג · אונ אויב ער דאט ניט גיקענט דאוונן אין דיא ערשטי דרייא שעה דאבין איז דיא חכמים גיגעבין נאך אשעה צייט ביז פיר שעה אויפן טאג · אבר דער וואש דאוונט דער נאך איז דיא צייט פאר זיימט: אונ ער נעמט ניט אזו אין גרוסן שכר ווייא דער וואש דאוונט אין דער צייט: אבר דער וואש פאר זיימט דיא תפלות שחרית ביז נאך מיטאג: דא מוז ער צו מנחה צווייא מאל דאוונן: קיין מענטש טאר ניט גיין צו זיין חבר אים אפ צו געבין א גוט מארגין אייזר ער דאט זיין תפלה גיטאן פאר הקב"ה · אבר אז ער בגעגינט אים אויף דער גאס מאג ער אים וואול זאגן א גוט מארגין · ווייל ער פלייבט זיך ניט צו גיין צו אים אהיים: אויך טאר קיינר קיין שום ביסן נט עסין אונ טרינקן פארין דאוונין: אבר וואשיר מעג ער יוא טרינקן אויב ער וויל גאר אטרינק:

ווען איינר קומט שפעט אין שיל אריין אז דאש קהל האלטין שון אין מיטן דאווינן: אונ ער איז דאך מחויב צו דאוונין בקהל דאש זיין תפלה זאל בעסיר מקובל זיין · ווייא זאל ער טאן זאל ער אן הייבין פאריגט אונ זאל איבר היפן (איזהו):

אונ זאל ווייטר דאוונין בקהל כסדרי · אונ נאך דעם דאוונין זאל ער זאגן (איזהו): אונ אויב ער קומט אן נאך שפעטיר זאל ער (הודו) אויך איבר היפן: אונ ווען ער קומט · אז נאך שפעטיר זאל ער אן הייבין פון (וברוך שאמר) · קומט ער אבר אן אז דאש קהל זאגן ברכו · זאל ער מיט זייא דאוונין כסדר · דער נאך זאל ער אן הייבין פאריגט אבר ברכת התורה דארף ער שוין ניט זאגן: ווייל ער דאט שוין יוצא גיוועזן מיט ברכת (אהבה רבה): דאש ויא איז אויך אברכה אויף דער תורה: אונ אויך (וברוך שאמר) אונ (ישתבח) זאל ער זאגן דיא ברכה אן איין (שם) דאש ער זאל זאגן (ברוך מהולל בתשבחות) אונ ווו ישתבח (ברוך אל מלך גדול בתשבחות כו') · אבר דיא איבריגי ברכות דארף ער יוא זאגן:

דיא גמרא זאגט אין (פרק אין עומדין) דאש קיינר מאר זיך ניט שטעלין שמונה עשרה דאש ער האט גירעט ווייר אפילו דברי תורה ביידן ער מאכט זיך פריר אלויטרי מחשבה: מכ"ש דורך איטל גילעכטר ח"ו דאש הייסט קלות ראש: נייארט דורך גרויש כוונה: ער זאל זיך גידענקן פר וועמין ער שטעלט זיך צו רידן זינדערייד דרום דאט מען מתקן גיוועזן מ'זאל פריר דאוונין (ברוך שאמר) אונ הללויה אונ ישתבח אונ קריאת שמע כדי אז דער מענטש ווען קומין אן · צו הייבין שמונה עשרה וועט ער שוין זיין אין אלויטרי כוונה: דרום דיא ערשטי צדיקים אונ אנדרי גוטי לייט פון פאר צייטן פלעגין ווייבין איין שעה אייער זייא האבן אן גיהובן שמונה עשרה: דאש זייא האבין פון זיך ארויס גיווארפין דיא אנדרי מחשבות: אונ האבן אן גיהובן שמונה עשרה גיפלייכט מיט גרויש כוונה: ווען מ'ראט אפילו פייאר גיליגט אויף זייער לייב בשעת שמונה עשרה דאבין זייא אויך ניט גיפילט · אונ דיא גמרא ברענגט אויך דורך פיל מעשות דאש עש זענין גיוועזן פיל צדיקים אונ חסידים וואש איז זייא צו גיקומין פיל סכנות בשעת שמונה עשרה: אונ זייא האבין ניט מפסיק גיוועזן · איטליכר איז מחויב זייני פיס גליך צו האלטין בשעת שמונה עשרה: אז ווייא דיא מלאכים שטייאן · ווייא דער פסוק זאגט (ורגליהם רגל ישרה) · דיא מלאכים שטייאן גליך גיפלייסט מיט זייערי פיס: אונ זאל אים קערין זיין פנים צו דער וואנט פון מזרח אז ווייא דער פסוק זאגט (ויסב חזקיהו פניו אל הקיר) חזקיהו דאט אים גיקערט זיין פנים צו דער וואנט אונ האט תפלה גיטאן · אונ אפילו ער שטייט בייא אנאנדרי זייט ניט בייא מזרח זאל ער דאך אום קערין זיין פנים צו דער וואנט: אויך זאל מען צו האלטין דיא אויגין בשעת קריאת שמע אונ שמונה עשרה כדי זייא זאלין ניט קוקן בשעת דאוונין אויף קיין שום זאך וואש איז מבטל זייער כוונה: אונ אויך אז

יער

זער חזן זאגט דיא הוכי שמונה עשרה זאל ער אוין אום קערין זיין פנים צו דער וואנט פון מזרח אונ אפילו דיא לייט וואש האבן שטעט זאלין אויך אום קערין דאש פנים צו דער וואנט דאש זיי זאלין ניט זעהן וואש עש טוט זיך אין זייערי פיר איילין אונ סייא ער זיצט סייא ער שטייט טאר ער ניט קוקין וואש עש טוט זיך אין זייני פיר איילין · איטליכר איז מחויב צו האלטין זייני אויגין אראפ אונ דאש הארץ ארויף צו הקב"ה : אונ ער טאר ניט קוקין אויף דר וואנט אפילו זיא איז אין זייני פיר איילין : ווען ער איז אויף אזו איין אורט דאש ער ווייכט ניט וויא מזרח איז זאל ער זיך שטעלין וויא אים דאכט זיך צום בעסטין · אונ זאל זיין הארץ האבין צו הקב"ה : איטליכין זאל זיך דאכטין ער רעט מיט הקב"ה : אזו וועט אים בודאי אן האפין איין מורא אונ פחד : אונ זאל גידענקין מיט ווענין ער רעט אונ פר ווענין ער שטייט עש טאר קיינר ניט אויש שפייאין אין מיטן שמונה עשרה : אונ ווען עש קומט אים אן שפייאכן אין זיין מויל זאל ער שפייאין אין איין טוך : אונ אוב ניט זאל ער אים קערין זיין פנים הונטר זיך צו דער לינקר זייט אונ זאל אויש שפייאן אבר ניט אויף זיין רעכטי זייט : מכ"ש דש פאר זיך אונ זאל איין וויל שטיל שווייגין פארין שפייאין אונ נאך דעם שפייאין : דאש ער זאל דיא צייט קיין שם ניט זאגין ח"ו : דען עש איז גלייך אז וויא איינר רעט מיט איין שר אונ שפייאט אים אין זיין פנים :

ווען איינר דאווינט פארין קהל איז עש אויך איין איסור אונ אפילו ווען איינר דאווינט אין דער היים זאל ער זיך פלייכין צו דאווינן אין דער זעלביגר צייט וואש דאש קהל דאווינן דען דענמאלט איז זיין תפלה מער אן גינומין אונ בווילגט פאר השי"י אז וויא דער פסוק זאגט (ואני תפלתי לך ה' עת רצון) דוד המלך זאגט איך טוא מיין תפלה צו דיר גאט אין דער צייט אז דאש קהל טואין זייער תפלה : דען דיא זעלביגי צייט איז דיא תפלה אן גינומין אונ בווילגט פאר דיר גאט · איטליכר איז מחויב צו זעהין ער זאל האבין איין שטאט אין שול : מיט היינט זאל ער דאווינן אויף דער שטאט אונ מארגין אויף אנדער שטאט : רב הונא זאגט ווער עש האט איין שטאט צו זיין תפלה איז דער גאט פון אברהם אין זיין הילף :

איטליכר איז מחויב צו האבין בזונדרי קליידר צום דאווינן : דש זייא זאלין ריין זיין : דיא צדיקים אונ חסידים אונ אנדרי גרושי לייט זענין זייער נזהר דרינן : ער זאל שטיין בשעת דאווינן אז וויא איין קנעכט שטייט פר זיין הערין : אונ אז וויא איינר שטייט פר אמלך אודר פר איין שר : אונ האט פר אים אזו איין משפט וואש רירט אן אין זיין גוף אונ געלט : ער זאל שטיין מיט זייני אויגין אראפ אונ זיין הארץ ארויף צו השי"י זייני הענט אויפין הארץ : דיא לינקי האנט אין דער רעכטיר : אונ זיין קאפ זאל זיין איין גיבוגין ניט מיט גאוה איטליכר איז מחויב צו צו דעקין זיין קאפ : ניט צו גיין מיט דעם הוילן קאפ אונ אויך ארום צו גארטלין זיך מיט אגארטיל : דאש ער זאל מאכין אצווישין שייד צווישין זיין הארץ אונ דיא ערוה : דאש זיין הארץ זאל ניט זעהין דיא ערוה : אונ זונסט טאר ער קיין שם ניט זאגין אויך זאל זיך איטליכר וואול ריין מאכין פארין דאווינן : ער זאל זיך פריר אויש היסטן אונ אויש שנייצין דיא נאז : ווען איינם בייסין זיין פלאם בשעת דאווינן טאר ער זייא ניט אראפ נעמין מיט דיא הענט נאר דורך אמלבוש : ווען איינם פאלט אראפ זיין מאנטיל אודר זיין טלית בשעת דאווינן זאל ער ניט מפסיק זיין דיא כוונה אים אן צו טאן נאר ער זאל ווייטר דאווינין : דען דער וואש דאווינט מיט כוונה זאגט אויף אים דער פסוק (תכין לבם תקשיב אזניך) דיא וואש בריטין אן זייערי הערציר בשעת דאווינן פאר נעמט הקב"ה זייער תפלה : אונ אויב ניט ווערט זיין תפלה ניט דער הערט : אז וויא דער פסוק זאגט (בפיו ושפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה) מיט זייער מויל אונ לעפצין הערליכן זייא מיך אונ זייער הארץ איז ווייט פון מיר : אונ זייער פארכט פאר מיר איז נאר אז וויא איינר טוט זיין גיוויינטליך קייט כלומר דאש מיינט מען אן כוונה : אויך זאגט דר פסוק (קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם) זייא זענין נאהנט מיט זייער מויל אונ ווייט מיט זייערי גידאנקין : אויך זאגט דער פסוק (ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבו לא נכון עמו) זייא ריידין אים איבר מיט זייער מויל : אונ זייער צונג לייקנין זייא נאר צו אנדר מחשבה : דען זיין הארץ איז ניט אן גירעכט צו הקב"ה אויך זאגט דער פסוק גאט ב"ה זאגט (ולא אותי קראת יעקב) ניט מיך האסטו גירופין יעקב דאש מיינט מען דיא ישראל : דאש זייער כוונה איז ניט צו גאט :

נוא זעהן מיר דאך אז דער וואש טוט תפלה אן כוונה ווערט זיא ניט דער הערט : אונ ווען ער קען קיין כוונה ניט האבין איז בעסיר ער זאל גאר ניט דאווינן : דען תפלה אן כוונה איז אזו וויא אגוף אן אנשמה : אטייל זאגין ווער עש האט גידאווינט אן כוונה דארף ער איבר נייאס דאווינן : אונ אטייל זאגין וואש ווענן עש אים העלפין : ער וועט דאך דאש אנדרי מאל אויך קיין כוונה ניט האבין : אזו איז עש דאך נאך אגרעסרי עבירה דרום האבין דיא חכמים מבטל גיוועזן דיא זאך טאמיר וועט ער דאש אנדרי מאל אויך ניט מכוון זיין : אבר ווען ער האט ניט מכוון גיוועזן אין דיא ערשטי דרייא ברכות דארף ער זייא נאך אמאל זאגין מיט כוונה : אבר אטייל זאגין אז אפילו דיא ערשטי דרייא ברכות זאל מען אויך נאך אמאל ניט דאווינן : נן קענט זיך וואול

פאר שטייאן וויא גרויש דיא עבירה איז דער פון, ז אויבן איז אויך
פיל געשריבן דער פון אויך איז איטליכר מחויב די ווערטר שארף
ארויש צו ריידן מיט דיא לעפצן : דאש דיא אויערין זאלין
הערין וואש דאש מויל רעט ; אבר ער זאל ח״ו ניט הויך שרייאן
דען ער איז ח״ו (מקטני אמנה) דאש ער גלייבט ניט דאש הקב״ה
דער הערט דיא תפלה וואש מען דאוונט שטילר הייט :

ווען איינר איז איין שיכור דאש ער וואלט שוין ניט גיטארט
ריידן פאר איין שר ; טאר ער ניט דאוונין : אונ ווען ער
דאוונט יוא איז זיין תפלה אום ווערדיג : כלומר הקב״ה איז ממאס
זיין תפלה : נאר ער זאל ווארטין ביז ער ניכטרט זיך אויש דער
נאך זאל ער דאוונין : אבר אפילו אז ער האט גידאוונט בשעת
שכרות הייסט עש אויך איין תפלה דאש ער דארף ניט נאך אמאל
דאוונין : אבר ארעבטר שיכור איז זיין תפלה גאר ניט, ער מוז
נאך אמאל דאוונין : ווען איינר האט פאר זוימט דיא צייט פון
שמונה עשרה זאל ער בצאלין צו דער אנדיר תפלה וואש ער
דאוונט דער נאך : אז וויא עש ווערט בשיידן ווערין אויך מאר
קיינר ניט זיצן אין תחת ד׳ אילן בשעת דער חבר שטייט
שמונה עשרה : אפילו ער דאוונט אויך : ווען איינר האט שוין
גידאוונט שמונה עשרה : אונ קומט אין שול אריין בשעת דאש
קהל דאוונין שמונה עשרה: אונ ער קען עפים מחדש זיין אין דער
תפלה וואש ער האט עש פריר ניט מתפלל גיוועזן : למשל ער
וויל זאגין איין (יהי רצון) פאר אקראנקן אין דער ברכה פון
(רפאינו) : אודר ווידוי אין דער ברכה (סלח לנו) אודר עפים אנדר
חידוש אודר ער האט פריר גידאוונט אן כוונה מעג ער נאך אמאל
דאוונין מיט קהל : אונ זוסט ניט ; אונ וואש ער זאל מכוין זיין
בשעת שמונה עשרה אונ פריר אונ דער נאך שטייט שוין אויבן
קיינר זאל זיך ניט איבר נעמין מיט זיין תורה אונ מעשים טובים
אודר מיט זיין כוונה : דאש ער ווערט זאגין דריבר איז ראוי זיין
תפלה זאל אן גינומן ווערין: דען ער מאכט נאך זיין תפלה צו איין
עבירה חס ושלום : נאר ער זאל תפלה טאן ווייל השי״ת איז איין
רחמן אין דער בארימט זיך איבר דיא וואש רופן אים אן מיט
גאנצין הארצין אונ לייב :

גן וועל איך שרייבין וויא מען מעג מחדש זיין אין שמונה
עשרה : אונ וויא מיטאר ניט אין דיא ערשטי אונ דיא
הינטרשטי דרייא ברכות טאר קיין יחיד ניט מחדש זיין ; אבר
אין דיא מיטלסטי דרייצעהן מעג מען יוא מחדש זיין : ווען איינר
וויל מתפלל זיין גאט זאל אים געבין ער זאל קענין לערנין אודר
אגוט הארץ זאל ער זאגין זיין (יהי רצון) אין דער ברכה פון אתה
חונן : ווען איינר וויל מתפלל זיין דער יצר הרע זאל אים ניט אפ
ריידן פון תשובה זאל ער זאגין זיין יהי רצון אין דער ברכה פון
(השיבנו) : וויל ער זאגין ווידוי זאל ער זאגין אין דער ברכה פון
(סלח לנו) : וויל ער מתפלל זיין פאר אקראנקן זאל ער זאגין זיין
(יהי רצון) אין (רפאינו) : וויל ער מתפלל זיין אויף פרנסה אונ
שפייז : זאל ער זאגין זיין (יהי רצון) אין (ברך עלינו) אנזייל זאגין
אין דער ברכה פון (ראה נא בענינו) ; אין דער ברכה פון (שמע
קולינו) מעג ער מתפלל זיין וואש ער וויל : דען זיא איז דער כלל
פון אלי ברכות : וויא ער זאל זיך בוקן אין שמונה עשרה שטייט
אויבן אין הלכות בית הכנסת ׳

ווען איינר האט זיך טועה גיוועזן אין שמונה עשרה אין דיא
ערשטי דרייא ברכות מוז ער נאך אמאל אן הייבין פונם אן
הייב : האט ער זיך טועה גיוועזן אין דיא הינטרשטי דרייא ברכות
דארף ער זיך אום קערין צו רצה ; אבר אז ער האט זיך טועה
גיוועזן אין דיא מיטלסטי ברכות זאל ער זיך אום קערין צו דר ברכה
וואש ער האט זיך טועה גיוועזן ׳ ווען איינר האט גיזאגט (משיב
הרוח) אום זומר זאל ער נאך אמאל אן הייבין פון (אתה גבור) ;
אבר אז ער האט שוין אויש גילאזט דיא ברכה פון (מחיה מתים)
מוז ער אן הייבין פונים אן הייב : אזו איז אויך דער דין אז ער
האט פאר געסין צו זאגין (משיב הרוח) אום ווינטר : אונר אז ער
האט פאר געסין צו זאגין (טל ומטר) איז אנדר דין : דינר מאנט
ער זיך פאר רצה : זאל ער עש זאגין אין דער ברכה (שמע קולינו)
דער מאנט ער זיך אבר נאך רצה אפילו פאר (עושה שלום) זאל
ער זיך אום קערין צו (ברך עלינו) אבר אז ער דר מאנט זיך אז ער
איז שוין אויש גיגאנגין (עושה שלום) מוז ער ווידר אן הייבין
פונים אן הייב : אונ מוז דאוונין איבר בייאם שמונה עשרה : ווען
איינר האט פאר געסין צו זאגין יעלה ויבא אום ראש חודש אודר
חול המועד ; איז דער דין אזו : האט ער פאר געסין צו שחרית
אודר צו מנחה דארף ער נאך אמאל דאוונין ש״ע ; אבר ניט צו
מעריב : אונ ווען ער דער מאנט זיך פאר עושה שלום זאל ער אן
הייבין פון רצה : אונ ווען איינר האט פאר געסין צו זאגין על
הניסים אום (חנוכה) אודר (פורים) דארף ער זיך ניט אום קערין ;
ווען איינר האט גיזאגט דיא וואכינדיגי שמונה עשרה אום שבת
אונ האט זיך דער מאנט אין מיטען א ברכה ; זאל ער גומר זיין דיא
ברכה : אונ זאל אן הייבין פון שבת : דער נאך זאל ער זאגין רצה
ביז סוף : דא וועל איך בשיידן ווען איינר האט פאר זוימט איין
תפלה וויא ער זאל טאן :

ווען איינר האט פר געסין צו דאוונין מנחה : אודר ער איז גיוועזן
איין אונס ; אונ האט ניט גיקענט דאוונין : דארף ער דאוונין
צו מעריב צווייא מאל שמונה עשרה ; דאש נאך מעריב זאל ער
אן הייבין (אשרי) אונ דאוונין מנחה ; האט ער פאר געסין דאוונין
מעריב זאל ער דאוונין צו שחרית צווייא מאל שמונה עשרה ;

האט ער פאר געסן צו דאווינן שחרית : זאל ער דאווינן צו מנחה צווייא מאל שמונה עשרה : אבר דיא תפלה פון דער וועלביגר צייט זאל ער פריר דאווינן : דער נאך דאש בצאלונג : דען ער קען ניט בצאלין קיין אלטין הוב איידר ער בצאלט דעם נייאם חוב : אונ ווען ער האט פר געסין צו דאווינן מנחה אום ערב שבת זאל ער דאווינן צו מעריב צווייא שמונה עשרה פון שבת : דעסט גלייכין אז ער האט פאר געסין מנחה פון שבת זאל ער דאווינן מוצאי שבת צווייא וואכינדיגי שמונה עשרה : אבר ער דארף ניט זאגין (אתה חוננתנו) אין דער אנדרי שמונה עשרה : אונ אויב ער האט יא גיזאגט אין ביידי איז ער אויך יוצא : אבר אז ער האט אין דער ערשטיר ניט גיזאגט : אונ אין דער אנדרר יא : נוא וויל ער דאך האבין דיא ערשטי פר מנחה אונ די אנדרי פר מעריב דרום איז ער ניט יוצא : אונ מוז נאך אמאל דאווינן איין שמונה עשרה פאר מנחה :

אונ ווען איינר וויל בצאלין איין שמונה עשרה מיט דעם דאש ער וועט צו הערין דעם חזן אונ נאך זאגין ווארט ביא ווארט איז ער אויך יוצא : נאר ער זאל זעהן ניט צו פאר הערין קיין שום ווארט אונ זאל נאך זאגין אמן אויף איטליכר ברכה : אונ אויב ניט איז ער ניט יוצא : אזו איז אויך דער דין מיט יעלה ויבא : אונ וויא איז דאש גירעט אז עש העלפט בצאלין נאך אשמונה עשרה : דאש איז נאר אז ער האט פאר געסין : אודר ער איז גיוועזן איין אונס : דאש ער האט ניהאט אמשפט פאר איין שר אונ האט ניט צייט ניהאט : אודר עש האט אים זיך גיטראפין איין סכנה : אודר ער האט גימיינט עש איז פריא איך וועל נאך צייט האבין צו דאווינן : אבר דער וואש האט אין מיט וויל פר זימט דיא צייט צו אים זאגט דער פסוק (מעות לא יוכל לתקן) דער פאר פרימטר קען ניט בצאלין : אבר פון דעסט וועגין אז ער וויל נאך אמאל דאווינן בתורת נדבה ניט בתורת חובה מאג ער דאווינן אונ דארף גאר ניט מחדש זיין אונ וויא ער זאל זאגין אמן שטייט שוין אויבן אביסל דר פון : דיא חכמים זאגין עש איז מער מצוה דער וואש זאגט נאך אמן פון דעם וואש זאגט דיא ברכה דען דער וואש זאגט דיא ברכה איז גליך אז וויא איינר דער ציילט עפיס אודר ער ווייזט איין שטר אן עדות אזו קאן זיין אז עש איז איין שקר : אבר אז ער האט עדות דרויף מאכין דיא אים פאר איין ווארהאפטיגין מענטשין : אזו אויך דער וואש זאגט נאך אמן איז גליך אז וויא איין עדות : נון ווען

יא עש איז אזו איין גרושי זאך : דרום זאל איטליכר ניווארנט זיין דרינן : אז וויא איך וועל דא בשיידין : איטליכר איז מחוייב נאך צו זאגין אמן מיט גרויש כוונה : דאש ער זאל גלייבין אין דער ברכה וואש דער חזן זאגט אז עש איז אזו גיוועזן : אונ עש וועט אזו זיין : אונ זאל אזו לאנג (מאריך) זיין מיטן אמן ביז ער זאל דאש מבוין זיין ניט מער אונ ניט ווינציגר : דיא גמרא זאגט ווער עש זאגט נאך אמן מיט דער גאנציר כוונה אפילו עש איז אויף אים גזר גיווארן ביז ח״ו פאר זיבציג יאר : איז ער עש דר מיט מבטל : עש איז פר האנדין פיל כוונות אויף דעם אלים וואש שטייט דא : אבר דאש איז דיא עיקר כוונה וואש דער מענטש זאל האבין בשעת ער זאגט אמן דרום זאגט דיא גמרא עש זאל קיינר ניט זאגין קיין אמן (חטופה) : דאש האט אין זיך צווייא טייטשין : דאש ער זאל ניט זאגין מיט איין פתח (אמן) אודר אמן : נאר ער זאל זאגין (אמן) : נאך איין טייטש איז (חטופה) פאר צוקין : דאש ער זאגט אמן איידר יענר לאזט אויש דיא ברכה : דרום זאגט בן עזאי ווער עש זאגט איין (אמן חטופה) וועדין פאר צוקט זייני יאר ח״ו : דער נאך זאגט דיא גמרא ווער עש זאגט איין אמן (חטופה) איילנדיג אונ פאר צוקט אן כוונה : ווערין זייני יאר איילנדיג פאר צוקט : אונ דער וואש זאגט איין (אמן יתומה) גלומר ער ווייסט ניט אויף וועלכיר ברכה ער זאגט דעם אמן : איז זיין עונש דאש זייני קינדר וועדין יתומים : אבר דער וואש איז מאריך אזו לאנג וויא איך האב אויבין גישריבן דער לענגרט מען אים זייני יאר :

דער וואש זאגט אמן מיט דער גאנציר כוונה עפינט מען אים דעם טויער פונם גן עדן : אזוויא דער פסוק זאגט (ויבוא גוי צדיק שומר אמונים) עש זאל ארין קומין דער צדיק וואש ווארט מיטן אמן ביז יענר לאזט אויש די ברכה אונ זאגט עש מיט גרויש כוונה : בשעת דער חזן האלט (מודים) איז איטליכר מחויב זיך צו בוקין : אונ זאל זאגין (מודים דרבנן) אונ זאל אויש לאזין ברוך אל ההודאות אן אשם : אונ זאל זיך ניט צו שטארק בוקין : דאש זיין פנים זאל ניט אויש קומין קעגין דער ערוה : די לייט וואש שטייאן ניט אויף צו (מודים) : אונ בוקין זיך ניט : דאש איז איין עבירה אין דיא אנדרי : איינש ער זיצט בשעת דער חזן זאגט דיא שמונה עשרה : דאש אנדרי ער בוקט זיך ניט צו

מודים) : דיא גמרא זאגט ווער עש בוקט זיך ניט צו מודים ווערט פון זיין (שדרה) נאך זיין טויט איין שלאנג : דען אז דער דין ער זאל זיך בוקין גישווינד : אונ זאל זיך באמיגלך אויף הייבן אזו וויא דיא שלאנג טוט · אונ ער טוט דאש גוט : דרום ווערט ער אשלאנג:ווען איינר האלט אין מיטען שמונה עשרה : אונ דער חזן דאט אן גיהובין צו זאגין קדושה : זאל ער שטיל שווייגין : אונ נאר צו הערין אין הארצין : אזו איז אויך דער דין ביי מודים: זאל ער צו הערין אין הארצין:אונ טאר זיך ניט בוקין:סייא ער האלט אין מיטען אברכה:אודר תחלת אודר סוף פונדי ברכות וואש מידארף זיך ניט בוקין : אטייל זאגין מיטאר ניט צו הערין אין הארצין אוך : נאר ער זאל דאווינין בכדר :

נאך שמונה עשרה זאל ער אויש גיין (עושה שלום) אזוויא אויבן שטייט אין הלכות בית הכנסת · דער נאך זאל מען זאגין תחנון : פאר נאכט זאל מען פאלין אויף דער לינקר האנט · אין דער כריא אויף דער רעכטיר אזוויא אויבין שטייט · דער נאך זאל מען זאגין אשרי למנצח ובא לציון) · מען בדארף גרויש כוונה האבין צו דער קדושה פון (ובא לציון) : דען עש איז אויף תרגום לשון : אויך שרייבט דער טור אורח חיים רבי שמעון בן גמליאל זאגט פון רבי יהושע בן לוי ווען אויף וואש שטייט דיא וועלט · אויף דעם וואש מיזאגט ובא לציון : אונ אויף דעם (אמן יהא שמיה רבא) וואש מיזאגט נאך דער דרשה : דאש איז זייער אגרושי מצוה : דרום מוז מען עש זאגין מיט גרויש כוונה : אונ אז ער קומט צו (ברוך אלהינו שבראנו לכבודו) זאל ער זיך פרייאין מיט גאנצין הארצין : אזוויא אויבין שטייט דער משל דער פון : דער נאך זאל דער חזן זאגין גאנץ קדיש : דער נאך (עלינו) אונ קדיש יתום : אונ ער זאל ניט באלד ארויש גיין פון דער שיל : דען עש איז גליך וויא ער פאטירט צראפ פון זיך אמשא ח״ו : נאר ער זאל זיצן אביסל · אונ דאש איז אויך אגרושי מצוה אזוויא דער פסוק זאגט (אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה) : אום מאנטיג אונ דאנרשטיג זאגט מען לאנג (והוא רחום אונ ה׳ אלהי ישראל) דען דאש זענין דיא צווייא טעג וואש הקב״ה האט מוחל גיוועון צו דיא ישראל אויף דעם חטא (עגל) דען אז דיא האבין דער נאך תשובה גיטאן האט גאט ית׳ גיזאגט צו משה גייא אויף צו מיר אויפין בארג סיני וועל איך דיר שרייבין אנדרי לוחות אויף דעם אורט פון דיא ערשטי וואש דוא האסט צו בראכין דא איז משה ארויף גיגאנגין אום דאנרשטיג אונ האט זיך דארטין גיזומט פערציג טאג אין פערציג נאכט אונ איז ווידר אראפ גיקומן אום מאנטיג האט אים הקב״ה אין בשורה טובה גיזאגט (סלחתי כדבריך) איך האב פאר געבין אזוויא דו האסט גיבעטין דיא אלי פערציג טעג אונ אויך נעמט מען אויש דיא ספר תורה : אונ מען לייענט צעהן פסוקים אין דער פרשה פון דער וואך אבער קיין הפטורה זאגט מען ניט ווייל דאש פאלק אילין זיך צו זייער מלאכה אונ העדריל :

אויך דעסט גליכין אום ראש חודש זאגט מען אויך קיין הפטורה ניט פון דעם טעם וועגין · אבער שבת אונ יום טוב זאגט מען יוא אין הפטורה · תענית צו מנחה זאגט מען אויך אין הפטורה ווייל דעגמאלט אילין זיך ניט דאש פאלק צו זייער ארבייט : אין אטייל ערטר זאגט מען (אל ארך אפים) : אום מאנטיג אונ דאנרשטיג אין שבת צו מנחה אונ אין אין תענית רופט מען מען ניט אויף נאר דרייא אונ אום ראש חודש רופט מען אויף פיר · אונ אום יום טוב פינף אונ אום יום כיפור זעקס : אונ אום שבת זיבן : בשעת לייגין מוז זיין אמנין אונ אויב עש איז מער ניט דא נאר ניין חאטשי עש זענין פאר האנדין ווייבר אונ קינדר וואש זענין נאך ניט אלט דרייצעהן יאר טאר מען ניט לייגין מיט אברכה אויך אז דער מנין זענין אין צווייא חדרים טאר מען אויך ניט לייגין מיט אברכה : פיידין דער חזן שטייט אויף דער טיר וואש פון אין חדר אין אנדרין · דעם וואש מען רופט אויף טאר ניט מאכין דיא ברכה ביז דער חזן ווייזט וויא מוועט אים לייגין אונ ער זאל זיך אום קערין אויף אזייט אודר ער זאל צו מאכין דיא ספר תורה בשעת ער מאכט דיא ברכה : בדי מיזאל ניט מיינין דיא ברכה שטייט אין דער ספר תורה: אזו איז אויך דער דין ביא דער אנדרר ברכה וואש נאך דעם לייגין אונ מיזאל דיא מענטשין דורך אנאנדר אויף ריפן אונ דעם וואש מען רופט אויף צום הינטרשטין זאל בלייבין שטיין אויפין בלעמיר ביז מען הייבט אויף דיא ס״ת אונ זאל זיא בלייטין אזוויא דער בעל גלילה דאש פיל לייט זאלין זיא בלייטין אונ טון איר כבוד · נאך דעם לייגין הייבט מען אויף דיא ס״ת אונ מען ווייזט דאש כתב איטלכין מענטשין דרום גיט דער בעל הגבה אויף אלי זייטין אזוויא דער סדרי איז

אטייל

אטיל קהילות זאגין תחינות אונ (יהי רצון) אונ אטייל זאגין
(אב הרחמים) נאך דעם ליינין איטליכי שטאט וויא איר מנהג
איז דער נאך זאגט מען (אשרי ובא לציון) :

תפלת מ[illegible]

דיא צייט פון מנחה איז נאך זעקס שעה מיט אהלבי אופין
טאג אונ מיר רעכנין תמיד דעם טאג פאר צוועליף
שעה : אונ אויך דיא נאכט פאר צוועליף שעה : סייא אום
זומר סייא אונ ווינטר: אונ דיא צייט פון מנחה איז דרייא שעה
מיט אהלבי אופין טאג : דאש הייסט מנחה גדולה : רבי
יהודה זאגט דיא צייט איז ביז עלף שעה מיט אפערטיל אופין
טאג דאש איז דרייא פערטיל שעה פאר נאכט · אונ וויא
איטליכר וויל זאל ער טאן נאר ער זאל זעהן ניט צו פאר זומן
דיא צייט : דרום זאל זיך איטליכר אין זין ארייין נעמין ניט צו
פאר זוימן דיא צייט פון מנחה : דען דיא תפלת מנחה איז
מער אן גינומן בייא הקב״ה פון אלי תפלות אזו וויא מיר
גיפונין אויך בייא אליהו דאש זיין תפלת מנחה איז דר הערט
גיווארין אונ עש איז אראפ גיקומן אפייאר פונם הימל פאר
דיא אויגין פון כל ישראל: אונ דאש איז דער טעם דרום איז
דיא תפלת מנחה מער אן גינומן ווייל דערמאלט האט דער
מענטש זייני רעכטי עסקים אונ ער באצווינגט זיין יצר הרע
אונ גייט אונ טוט תפלה פאר הקב״ה : דען הקב״ה האט
ליב דיא לייט וואש באצווינגין דעם יצר הרע : אונ האט פיינט
דיא לייט וואש ציהן אים נאך : דרום [illegible] חכמים פאר
באטין דאש קיינר זאל זיך ניט זעצ[illegible]עסין אודר אן הייבין
מלאכה פאר מנחה אפילו ער וועט זיא קאנטשין פאר
מנחה ביז ער זאל פריר דאווינין מנחה: אונ וועןאיינר האט אן
גיהובין איין מלאכה אודר ער האט זיך גיזעצט צו איין סעודה
איז ער מחוייב אוועק צו ווארפין אונ דאווינין מנחה· דען דיא
תפלת מנחה איז חשובר בייא הקב״ה פון דיא קטורת אונ
קרבנות : אז וויא דער פסוק זאגט עש זאלין אן גנומן ווערין
מייני תפלות מער פון דיא קטורת אונ מער וויא איך וואלט
אויף גיהובין מייני טעייר צו ברענגין קרבנות דאש מיינט
מען תפלת מנחה :

אין איין תענית מוז מען מיין כוונה האבין צו מנחה וויא
אנאנדרט מאל צו מנחה · דען דערמאלט איז מען הונגריג
אונ מיד : אונ דאש לייב איז דער שלאגין : אזוויא דער
פסוק זאגט (תפלה לעני כי יעטוף) דאש מיינט מען דיא
תפלה פון איין עני וואש ווענר זיך ארום מיט אן מעבמיקייט
ער פאר גיסט זיין תפלה פאר גאט מיט כוונה : איטליכר איז
מחוייב זייני הענט צו וואשין איידר ער קומט אין שיל ארייין
אפילו איינר זיצט איבר איין ספר אונ לערנט טאר ער דער
נאך ניט דאווינין ביז ער מוז פריר דיא הענט וואשין · ווען
איינר האט אבר קיין וואשיר ניט איז ער מחוייב צו גיין אין
מייל וועגס ווייטר פון וואשר וועגין : אונ צריך איז ער נאר
מחוייב גיין אתחום שבת · אונ מער ניט: אבר אז ער ווייש אז שון
שפעט דאש ער וועט מיט זיין גיין עובר זיין דעם זמן תפלה :
אודר עש איז אום מיגליך וואשר צו קר[illegible] זאל ער אפ רייבין
זייני הענט אין דער וואנט :

מען דארף זאגין (אשרי) פאר שמונה [illegible] וויא דיא
גמרא זאגט דער וואש זאגט אשרי דרייא מאל אלי
טאג דער איז בוודאי איין בן עולם הבא : דער טעם איז וויל
דרינן שטייט (רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם)
הקב״ה טוט דאש ווילין פון זייני פארכטיר אונ דער הערט
זייער גישרייא אונ העלפט זייא : אזו וועט ער דער
נאך דאווינין שמונה עשרה מיט אפרייליך גימיט :
דיא גמרא זאגט עש זאל זיך קיינר ניט שטעלין
שמונה עשרה (בקלות ראש) דאש מיינט מען
אז ער רעט פריר שמועות : אודר מכ״ש דברים בטלים :
אודר ער איז אין צארין : גיארט דורך פריירין אונ פארכט
אונ זאל אביסל ווארטין פאר שמונה עשרה אונ נאך שמונה
עשרה אזו וויא בייא שבת ביסטו מחוייב מוסיף צו זיין
(מחול על הקודש) פריר אונ דער נאך : אזו אויך ביסטו
מחוייב בכבוד האלטין אונזרי שילן וואש זיא זענין אויף דעם
אורט פונים בית המקדש פארין דאווינין אונ דער נאך : אוך
זאגט דיא גמרא אפילו איין חרובי שיל ביסטו אויך מחוייב
נוהג כבוד זיין : אזוויא דער פסוק זאגט (והשימותי את
מקדשיכם) איך וועל פאר וויסטין אייער בית המקדש :
נוא ווערט עש דאך גירופן בית המקדש האטשי עש איז שון
וויסט אונ דיא קדושה איז נאך דרויף: ווען איינר גייט אין שיל
ארייין אמיצין ארויש רופן : אודר עפיס ארויש צו טראגין אונ
ארייין טראגין : איז ער זיך מחוייב אין שיל אנידר זעצין אונ
זאל זאגין עטליכי פסוקים וויל דיא שכינה רואט דרינן : אונ
אויב ער קען קיין פסוק ניט זאל ער זאגין (אשרי יושבי ביתך

עוד ידלוך כלה) קאן ער דאש אויך ניט זאל ער אזו בלייבן זיצן אין וויילי: אונ זאל זיך גידענקן ווען ער וואלט גיגאנגן פאר איין שר בשר ודם אין זיין חדר אזו וואלט ער דאך גיגאנגין מיט גרויש מורא: מכ"ש פר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה: אונ ניט אזו וויא אטייל לייט מאכין אגישריא נאך דעם דאווינן וויא אין אביר הויז אונ אופט קריגן זייא זיך אין ש"ל: דאש איז איין הארבי עבירה צו דיא זעלביגי לייט וואש טואן אזעלכי ביטרי עבירות אין די ליבי שילן: נון איר ליבי לייט איך וועל אייך לערנין וואש איר זאלט טאן אז עש זאל אויף אייך פאלין דיא מורא פון גאט: איר זאלט זיך אום קערין מיטען פנים צו דער וואנט דאש איר זאלט אז ת קיינם ניט זעהן אין זייני פיר איילן בשעת דאווינן: אונ פר וועמין איר שטעלט זיך צו דיינן: ווערט אייך בוודאי איין מורא אן תאפין אונ דער וואש האט ניט קיין שטאט צו דער וואנט זאל ער אראפ האלטין זייני אויגין אונ זאל אויף קיינם ניט קוקין: אונ ווער עש בגערט דאש צו טאן העלפם אים הקב"ה דער צו: אז וויא דיא גמרא זאגט (הבא לטהר מסייעין לו) ווער עש קומט זיך ריינגין העלפט מען אים פונים הימל: (הבא לטמא כו') אונ ווער עש קומט זיך מטמא זיין מיט זייני ביזי מחשבות בקומט ער אויך זיין בגער: דרום זאל איטליכער אויף זיך נעמין דיא מורא פון גאט: דער מענטש דארף גאר אן הייבין: אז וויא דיא גמרא זאגט (כל התחלות קשות) אלי אן הייבונג איז שווער: אבער דער נאך קומט עש אים גרינג אן: איר ליבי לייט לאז אייך דיא יראה קיין קליני זאך ניט זיין. דען דיא וועלט אונ יעני וועלט העגנט דרויגן אז וויא דער פסוק זאגט (ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך) משה רבינו ע"ה האט גיזאגט צו ישראל נון וואש בגערט הש"י פון דיר גאר דיא זאלסט זיך פארכטין פאר גאט דיין גאט מיט דיין גאנצין הארצין אונ לייב נון זעהין מיר אז אונזר גלייבן העגנט אין גאטש פארכט: דען דער זעלביגר מענטש וואש פארכט זיך פאר גאט טוט ניט באלד קיין עבירה: אונ אלי מצות קומין אים גרינג אן אונ ער האט דיא וועלט אין יענע וועלט: אונ דער מענטש וואש פארכט זיך ניט פאר גאט איז ביא אים אלש פאר קערט: אונ ער איז אזו וויא איין גוף אן איין נשמה: אז וויא עש וועט נאך בעסיר בשיידט

ווערין אין פרק (ענין המצות)

דער וואש גייט אודר פארט אין וועג אודר ער רייט אויף איין פערד: אונ עש קומט דיא צייט צו דאווינין זאל ער אזו דאווינין גיאיינדיג אונ זיצנדיג אודר רייטנדיג אפילו ער קומט ניט אויש מיט זיין פנים קיין מזרח דען אז ער וועט זיך אנידר שטעלין וועט ער קיין כוונה ניט קענין האבין וויל ער איילט צו זיין וועג: אטייל לייט זעגין זיך זיא נוהג אנידר שטעלין צו דעם ערשטין פסוק פון קריאת שמע דאש איז (שמע ישראל) אונ צו דיא הונטרשטי דרייא ברכות פון שמונה עשרה: כדי דיא זאלין קענין אויש גיין (עושה שלום) דאש איז אויך רעכט: אונ דער וואש דאווינט שמונה עשרה רייטנדיג אויפן פערד: זאל ער עש פירין דרייא טריט הונטר זיך צו עושה שלום דרום אויך ווער עש פארט אין איין וואגין אודר אין אשיף אויב ער קען זיך שטעלין איז זייער גוט פון עושה שלום ווענין: ווען איינר איז אין וועג אין איין מקום סכנה דאש ער קען ניט זיין תפלה טאן: זאל ער זאגין דיא קורצי תפלה וואש שטייט אין (אורח חיים סימן ק"י): אונ איטליכר זאל זיך אויף שרייבין דיא (תפלת הדרך): אונ זאל עש זאגין באלד אז ער גייט ארויש פון זיין הויז: אונ עב"פ זאל קיין מענטש ניט גיין קיין מייל אן (תפלת הדרך) אונ אז ער האט פאר געסין זאל ער עש נאך זאגין ביז אין תחום שבת פון דער שטאט וואש ער וויל דארט בלייבין געכטיגין: איטליכר איז מחויב גיווארינט צו זיין צו לייאגין קריאת שמע אויף זיין בעט אזו ווערט ער בשירמט פר רוחות רעות אונ פר אלי מזיקים ר"ל: אונ ער זאל אזו לאנג לייאגין קריאת שמע ביז ער ווערט אנטשלאפין: אזו וועט אים ניט צו קומן קיין ביזי חלומות דיא זעלביגי נאכט וויל ער איז אנטשלאפין גיווארין פון דברי תורה:

אויך זאל איטליכר גיווארינט זיין דאש ער זאל זיין בצניעות אין זיין קאמיר: אונ זאל זיין העמד ניט אויש טאן ביז ער לייגט זיך אין בעט אריין: אויך אין דער פריא זאל ער עש אן טאן בצניעות דאש דיא פיר ווענט זאלין ניט זעהן זיין בלויז לייב: דער כלל פון דער זאך איטליכר זאל גידענקין (מלא כל הארץ כבודו) אז דער כבוד פון הקב"ה איז איבר דער גאנצר וועלט אונ דוא קענסט זיך ניט פר בארגין פאר אים: דער צדיק וואש האט גאטש פארכט אין זיך איז ער גיוויש מדקדק אין אלי זייני מעשים אונ עש דאכט זיך אים

תמיד ער שטייט פאר הקב״ה : אז וויא דוד המלך ע״ה האט גיזאגט (שויתי ה׳ לנגדי תמיד) איך טוא גאט יתברך צו קענין מיר תמיד : אויך האט ער זיין זון שלמה צוואה גילאזט (בכל דרכיך דעהו) אין אלי דייני וועגין אונ מעשים גידענק אים : אונ לאז זיך דיר דאכטין דיא שטייסט פאר הקב״ה . אין דיא צוויא פסוקים הייגט (כל התורה כולה) : אונ דער זעלביגער מענטש וואש האט גאטש פארכט אין זיך גידענקט ער אין דיא פסוקים אונ ער וועט בוראי קיין עבירות ניט טון אונ דיא מצות קומין אים גרינג אן אונ איז ארעכטער צדיק אונ חסיד אבער דער וואש איז ניט קיין גאטש פארכטער העלפט אים ניט אפילו קיין הונדרט פסוקים דען ער קערט זיך ניט דרינן אונ גייט נאך דעם יצר הרע : אונ ער איז פון דיא רעכטי רשעים וואש הקב״ה האט פיינט אונ זייער תפלה ווערט ניט דער הערט אבער דיא תפלה פון צדיקים איז גליבט אין גאטש אויגין אונ ער גלוסט דער צו :

סילוק הלכות תפלה : בעזרת האל אשר לו נאה תהלה : איידר איך וועל שרייבין דעם אנדרין פרק וועל איך שרייבין איין הג״ה :

דיא (יראה) אונ (אהבה) פון הקב״ה איז גיטיילט אויף צווייאן עש איז פאר האנדין איין מענטש וואש פארכט זיך פאר הקב״ה : דאש ער וועט אים שטראפין אין זיין לייב אונ גיטש · אודר ער פארכט זיך פארין גיהנם · דיא זעלביגי יראה איז זייער גיט דאש ער פארכט זיך תמיד פאר הקב״ה · אז דער פסוק זאגט (למען תהיה יראתי על פניכם לבלתי תחטאו) דרום זאל זיין דיא פארכט פון גאט אויף אייך כדי איר זאלט ניט זינדיגן · אבער עש איז נאך פאר האנדין אבעסרי יראה דער פון · דאש איין מענטש פארכט זיך פאר הקב״ה חייל ער איז אגרויסר הער אונ האט אין זיך זייער פיל מעלות אונ גדולות · דער זעלביגר וואלט זיך גיפארכטן פאר הקב״ה ווען אפילו עש זאל קיין עונש ניט זיין : דאש איז דיא רעכטי יראה : אויף דעם האט משה רבינו ע״ה גיזאגט וואש בגערט הקב״ה פון אייך ניט מער נאר איר זאלט זיך פארכטן פאר אים דער וואש האט דיא מדה אין זיך וואול צו אים אבער דר וואש פארכט זיך פאר עונש איז עש ניט קיין רעכטי יראה · דען ווען ניט דער עונש וואלט ער עובר גיוועזן אויף אלי עבירות אונ וואט נאך גינאגין דעם יצר הרע · אויף דעם זעלבין זאגט דער פסוק (ויראת מאלהיך אני ה׳) זאלסט זיך פארכטין פאר דיין גאט : דען איך בין גאט וואש קען שטראפין :

דיא (אהבה) איז אויך גיטיילט אויף צוויא חלקים : עש איז פאר האנדין אמענטש וואש האט ליב הקב״ה פון שכר וועגין : דהיינו דאש ער הט אים גגעבן עושר אונ כבוד : אודר ער זאל אים געבין גן עדן : אודר פון עולם הבא וועגין : עש איז וואול גוט דאש ער האט זיין בטחון אויף הקב״ה : אבר עש איז ניט דיא רעכטי (אהבה) : דען ווען ניט דאש וואלט ער אוועק גילאזט דיא (אהבה) : דיא אנדרי איז דיא רעכטי (אהבה) דאש איין מענטש האט ליב הקב״ה ניט פון שכר וועגין נאר ער בגערט תמיד צו דינן צו זיין הייליגן נאמין אונ צו טאן זיין רצון פון ליבשאפט וועגין : גלייך אז וויא איין קינד וואש האט ליב זיין פאטיר אזו וויא (אברהם אבינו) האט גיטאן דאש ער האט זיך גילאזט אין פייאר אריין ווארפין פון קידוש השם וועגין : אונ אזו אויך (חנניה מישאל ועזריה) אונ נאך פיל צדיקים אונ חסידים האבן מקדש השם גיוועזן : אונ האבן זייער לייב אונ גיטש ניט גיאכט קיגן דער ליבשאפט פון הקב״ה : וואול צו דעם מענטשן וואש איז זוכה צו קומן צו דער מדה וואול צו זייני עלטרין : אונ זייני קינדר אונ קינדש קינדר דורי דורות גניסן זיין זכות :

דער פרק רעט פון תשובה וויא מיזאל תשובה טאן :

הלכות תשובה פרק שלישי

שובה (ישראל עד ה׳ אלהיך כי כשלת בעונך) דער נביא שטראפט דיא ישראל אונ זאגט טיא תשובה צו גאט דיין גאט דען דוא ביסט זייער גישטרויכלט אין דייני זינד : (רבי לוי) זאגט דיא תשובה איז אזו גרויש זאך דאש זיא גרייכט ביז אין דעם כסא הכבוד · וויא דער פסוק זאגט (שובה ישראל עד ה׳ אלהיך) דאש מיינט ביז אין דעם כסא הכבוד : אויך זאגט דער פסוק (אם תשוב ישראל אלי תשוב) ווען איר ישראל וועט תשובה טאן וועט אייער תשובה גרייכן ביז צו מיר צו מיין כסא הכבוד · (רבי יהודא בר סימון) זאגט טיט תשובה ישראל : ווען אפילו איר האט פאר לייקנט אין גאט חיו : דאש אין דאך דיא הרבסטי עבירה העלפט פארט תשובה : אז וויא מיר גיפינן דאש דיא ישראל האבן עטליכי מאל עבודת גלולים גידינט · אונ הקב״ה האט זיא איבר גיענפרט צו דיא פיינט אין דיא הענט אריין · דער נאך אז זיא

האבן

האבן תשובה גיטאן האט גאט יתברך זיא אן גינומן : און האט זיא גישוקט איין נביא און ער האט זיא גיהאלפין פון זייערי פיינד : און האבן גיטאן נקמות אין זייערי פיינד : פון דעם לערנין מיר אז דיא תשובה העלפט אויף אלי עבירות אין דער וועלט : אז וויא עס וועט דא נאך בעסיר בשיירט ווערין : רבי אליעזר זאגט דער מנהג איז אז איין מענטש איז מבזה זיין חבר פאר לייט און דער נאך בעט ער אים איבר זאגט ער צו אים בעט מיך איבר פאר לייט וועל איך דיר מוחל זיין · אבר אליין וויל איך דיר ניט מוחל זיין : אבר הקב״ה איז ניט אזוי ווען איינר טוט איין עבירה פאר לייטין אודר ער שענט און איז מבזה פאר לייטין : דער נאך אז ער שטעלט זיך אין זיין חדר אליין און ווייגט און פאסט און טוט תשובה און בעט מחילה פון הקב״ה : דא איז ער אים מוחל :

און הקב״ה האלט אויף זיין צארין : און האלט אויף דער תשובה פון דיא רשעים : אז וויא מיר גיפונן בייא משה רבינו ע״ה אז ער איז ארויף גיקומן אויפן הימל האט ער גיזעהן דאש הקב״ה האט גישריבן (ה׳ ארך אפים) גאט ית׳ האלט אויף זיין צארין טאמיר וועט ער תשובה טאן : דאט אים משה רבינו ע״ה גיפרעגט פאר וועמן שרייבסטו דאש : האט אים הקב״ה גיענפרט פאר דיא צדיקים און פאר דיא רשעים : האט משה רבינו גיזאגט דיא רשעים לאזין באלד פלארין ווערין : און זיא זיא דן מיט דיין צארין : האט הקב״ה גיזאגט משה דוא וועסט נאך קומן דער צו : און אז דיא ישראל האבן גיזונדיגט מיטן עגל און מרגלים האט משה גיבעטן (ה׳ ארך אפים) : האט אים הקב״ה גיענפרט משה דוא האסט דאך גיזאגט דיא רשעים לאזין פלארין ווערין : האט משה אן גיהויבן און גיזאגט (ועתה יגדל נא כח ה׳ כאשר דברת לאמר) אצונד לאז זיך דער גרייסן דער כח פון גאט וויא דוא האסט גירעט צו זאגן דאש דוא דער לענגירסט דיין צארין צו דיא רשעים : האט הקב״ה גיזאגט יוא איך וועל אויף האלטין מיין צארין אויב זיא וועלין תשובה טאן : עס איז אגרושי זאך און ווען מיזאל רעכט תשובה טאן וואלט באלד גיקומן משיח :

און משה רבינו ע״ה האט אונז דרויף פר זיכרט ווען מיר וועלין תשובה טאן וועט הקב״ה מקבל זיין אונזר תשובה : און וועט אונז דער לייזן : אז וויא דער פסוק זאגט (ושבת עד ה׳ אלהיך ושמעת בקולו וגו׳) : אז וויא עש וועט נאך בעסיר בשיירט ווערין אין פרק פון דער גאולה : רבי יהושע בן לוי זאגט דיא תשובה איז אגרושי זאך : דאש אפילו דיא עבירות ווערין אים גירעכנט פאר מצות : און דיא תשובה דער לענגרט אים זיין לעבין אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט : אז וויא דער פסוק זאגט (ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם חיו יחיה) אז דר רשע קערט ווידר פון זיין שלעכין און טוט משפט און צדקה דער לענגרט אים הקב״ה זיין לעבין אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט : (רבי חמא בר חנינא) זאגט די תשובה איז זייער גרויש דאש זיא ברענגט ארצואה אויף דער וועלט : אז וויא דער פסוק זאגט (שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם) טוט תשובה איר זינדיגי לייט וועל איך איך שיקן איין רפואה אויף דער וועלט :

רבי אליעזר זאגט קום און זעה וויא איין גרושי זאך איז דיא תשובה : הקב״ה איז ניט וויא איין מענטש : ווען אז איין מענטש דער צערינט דעם אנדרן און דער נאך וויל ער אים איבר בעטין : אזו איז אים אספק אויב ער וועט אים מוחל זיין און אויב ניט : אויך איז אים אספק טאמר דארף ער צו אים שיקן לייט : אודר ער זאל אים איבר בעטין מיט געלט : אבר הקב״ה איז ניט אזו ער בגערט ניט מיזאל צו אים שיקן לייט און אויך קיין געלט נאר ווערטר און אגוט הארץ · אז וויא דער פסוק זאגט (קחו עמכם דברים ושובו אל ה׳) נעמט מיט אייך רייד און קערט ווידר צו גאט אזו וועט איר בקומן אלי רעכט גוטין : אויך זאגט דער פסוק (ומודה ועוזב ירוחם) דער וואש בקענט זייני זינד און פאר לאזט זיא ווערט ער דער בארימט : און זיין רייד און ווידוי וואש ער זאגט פאר הקב״ה איז גליך אז ער וואלט גיבראכט אלי קרבנות פון דער וועלט און ווען ניט תשובה וואלט דיא וועלט קיין קיום ניט גיהאט : אויך הקב״ה האט ניט גיוואלט בשאפין דיא וועלט ביז ער האט פריר בשאפין דיא תשובה : און דאש איז איינש פון דיא זיבן זאכין וואש זענין בשאפן גיווארין איידר דיא וועלט איז בשאפין גיווארין : ווען הקב״ה האט גיוויסט דש דער מענטש ווערט בשאפין מיטן יצר הרע אזו וועט ער בוראי זינדיגן : נוא ווען הקב״ה זאל אים משפטין נאך זייני מעשים גאך אזו וואלט דיא וועלט קיין קיום ניט גיהאט : דרום האט הקב״ה

בשאפין

זיין יסורים את תעניתים ; דענמלט ווערט עש אים ערשט פר געבין : אבר אז איינר טוט אין עבירה וואש העננט דריינן חילול השם ; דהיינו ער טוט איין עבירה בפרהסיא פאר אמנין לייט ; אודר ער שווערט שבועת שוא ; אודר שבועת שקר ; אודר שבועת חנם דער מיט איז דאך ביא אים נאר ניט גיאכט דער כבוד פון (השם יתברך) ; אודר ער איז מחלל השם מיט זיינע בייזי מעשים : אודר איין תלמיד חכם וואש איז זיך ניט נוהג וויא מען דארף : דער מיט ברענגט ער דאש דיא עמי הארצים פאר שמעהן דיא תורה ; אודר איין תלמיד חכם וואש טוט איין אום רעכט : אונ ער מאכט דאש דיא לייט טאן עש אים נאך : דעם זעלביגן העלפט ניט ביז ער מוז האבין דיא פיר : תשובה ; אונ יום כיפור ; אונ תענית ; דער נאך אז ער שטארבט ווערט עש אים פאר געבין : דיא פיר איטליא תשובה דארף וויסן איטלכר בעל תשובה ;

נאך זענין פאר האנדין זיבן זאכין וואש איטלכר בעל תשובה דארף זיא וויסן ; דאש ערשטי ער מוז לידין גיהנם פון וועגין זייני זינד : אונ מוז חשבון אפ געבין אויף זייני מעשים וואש ער האט גיטאן ביא זיין לעבין ער זאל חו זיך ניט גידאנקין עש איז ניט פאר האנדין קיין דין ומשפט אויף יענר וועלט ; דרום מאג איך טאן וואש מיין הארץ גלוסט : ווארום זאל איך פאסטין איך וועל בעסיר לעבין אין וואול טעג דער וואש גידענקט זיך אזו אונ טוט קיין תשובה ניט ; זאל ער וויסן דאש הקב״ה וועט אים ברענגן צום דין אונ משפט וויא דער פסוק זאגט (על כל מעשיך יבי׳ ה׳ אלהים למשפט) אויף אלי דייני זאכין וועט דיך גאט ברענגן צום משפט סיא אויף דיא גוטי סיא אויף דיא שלעכטי : אונ אפילו דיא פאר הולטי זאכין וואש דוא מיינסט עש איז שוין לאנג פאר געסין אונ דוא ווענסט גיצאלט ווערין נאך דייני מעשים נאך אזו וויא דער פסוק זאגט (כי אתה תשלם לאיש כמעשיהו) דען דיא גאט בצאלסט איטליכן נאך זייני מעשים נאך ; דרום זאל ער זיך גידענקין אז ער וועט תשובה טאן אין ווידוי זאגין וועט זיך גאט מרחם זיין איבר אים אונ וועט אים מוחל זיין ; אזו וויא דער פסוק זאגט (מכסה פשעיו לא יצליח) דער וואש פר הולט זייני זינד ; וועט ניט גלליקן ; אבר דער וואש בקענט זייני זינד ווערט דער בארימט ;

דאש אנדרי ער מוז זיך ברענקן אונ בטראכטין וואש פאר עבירות ער האט גיטאן ; אונ מוז זיך תמיד צום הארצין נעמין אז ער איז אחוטא ; אזו וועט ער תשובה טאן דרויף ; אזו וויא דער פסוק זאגט (אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך וגו׳) נאך מיין ווידר קערין האב איך מיך בדאכט וואש פאר עבירות איך האב גיטאן ; אונ נאך דעם אז איך בין גיוואר גיווארין פון מייני זינד האב איך מיך גיקלאפט אויף דיא זייטן אונ אופן הארץ אונ האב ווידוי גיזאגט ; דאש דריטי ער מוז וויסן דעם גרוסין שכר וואש ער וועט האבין אז ער וועט רעכט תשובה טאן ; אז וויא דער פסוק זאגט (יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה׳ וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח) לאז דער רשע פאר לאזין זיין בייזין וועג אונ דער אום רעכטר מענטש זייני בייזי מחשבות ; אונ זאל ווידר קערין צו גאט מיט תשובה ; אזו וועט זיך הקב״ה דער פארמין איבר אים אונ צו אונזר גאט דען ער גווערט צו פאר געבין ; אונ אז ער וועט ניט גידענקין אין דעם שכר וועט ער בודאי קיין תשובה ניט טאן ; דאש פערדי ער מוז גידענקין אז אלי זייני עבירות ווערין איין גישריבן אונ גיחתמת אויף אלי זייני גלידר וואש ער האט טוט זיא גיזינדיגט ; אז וויא דער פסוק זאגט (וביד כל האדם יחתם לדעת כל איש מעשיהו) אין דער האנט פון איטליכן מענטשין איז גיחתמת צו וויסן איטליכר מענטש זייני מעשים ; אונ הקב״ה גידענקט אלי דיא מעשים ; אז וויא דר פסוק זאגט (הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרתי לי נקם ושלם וגו׳) פאר וואר אייערי שלעכטי מעשים זענין פאר חתמת אין מיין אוצר איך וועל מיך נוקם זיין אונ וועל בצאלין נאך זיין פאר דינסט נאך ; נוא ווען ער וועט דריבן גידענקין וועט ער בודאי רעכט תשובה טאן ;

דאש פונפטי ער מוז וויסן דאש זייני זינד ווערין אים פאר געבין אונ הקב״ה איז אים מוחל דורך רעכטי תשובה : אזו וויא דער פסוק זאגט דיא ישראל האבין גיזאגט צום נביא (כי פשעינו ארנו וחטאתינו עלינו ובם אנחנו נמוקים ואיך נחיה) אלי אונזרי שולד זענין מיט אונז אונ אונזרי זינד זענין אויף אונז אונ דורך זייא וועלין מיר מוזין צו גיין אין גיהנם וויא קענין מיר האבין דש אייביג לעבין האט זייא דער נביא גיענטפרט אזו האט גאט גיזאגט (חי אני נאום ה׳ אלהיכם אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשובו מדרכו וחיה) איך שווער ביא מיין אייביג לעבין זאגט גאט אייער גאט אויב איך וויל אין דעם טויט פונים רשע דש ער זאל קומן אין גיהנם נאר ער זאל תשובה טאן אויף זייני בייזי מעשים וועט ער בקומין דאש אייביגי לעבין ;

דאש זעקסטי איטליכר זאל זיך צום הארצין נעמין אונ זאל וויסן וואש השי״ת האט אים גיטאן ער האט אים בשאפין מיט

אלי זייני גלידר : און האט אים געבראכט אויף דער וועלט : און האט אים געגעבן איין הארץ צו פריבן את צו פאר שטיין איין זאך און אויגן צו זעהן · און אויערין : און דיא איבריגי גלידר ער זאל מיט זייא דינן הקב״ה און טאן זיין ווילן כדי ער זאל זוכה זיין צו עולם הבא : און ער האט געזינדיגט קעגין אים מיט אלי זייני גלידר און אויב ער וועט ניט גידענקן וועט ער בודאי קיין תשובה ניט טאן דרום איז איטליכר בעל תשובה מחוייב צו ווענן מיט זיין שכל דעם שכר קעגין דעם עונש און זאל בצייטן תשובה טאן · דאש זיבטי ער זאל ליידין דעם יאך פון דער תשובה : און זאל זיך אפ שיידין פון אלי עבירות וואש ער פלעגט צו טאן :

און אז דער יצר הרע וועט אים אן ריידין צו עבירות זאל ער אום בצווינגן · און זאל בעסיר פאלגין דעם יצר טוב : און זאל ניט קוקן אויף דעם וואש איז אים שווער און שלעכט אוועק צו וארפין זיין געוויינטליכקייט ער זאל זיך גידענקן אז וויא איין קראנקן גוט מען איין ביטרי גיטראנק און רפואות · כדי ער זאל געזונד ווערין און לעבין בלייבין · נוא וויפל איז דען גאר דש לעבין פונים מענטשין נאר זיבציג יאר : מכל שכן וק״ו דאש איינר זאל זיך וויא טאן דאש זיין נשמה זאל געזונד ווערין און זאל בקומן דאש אייביג לעבין : דען אזו וויא דער קראנקיר איז קראנק אין זיין גוף : אזו איז דער חוטא קראנק אין זיין נשמה · אזוויא דער פסוק זאגט (שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם) קערט ווידר איר ווילדי קינדר וועל איך היילן אייך פון אייערי ווילדיקייט און זינד ואוך שטייט (ושב ורפא לו) לאז ער ווידר קערין וועט אים גאט היילן אויך שטייט (הסולח לכל עונכי הרופא לכל תחלואיכי) גאט פאר גיט אויף אלי אייערי זינד און היילט אלי אייערי ווייטאג · נוא זעהן מיר דאך אז עש שטייט דאש ליזון רפואה ביא תשובה · דרום איטליכר וואש וויל תשובה טאן מיט גאנצין הערצין זאל ער גידענקן אין דיא זיבן זאכין : און אויב ניט וועט ער ווייל זיין לעבין וועט ער קיין תשובה ניט טאן : און אויב אפילו ער וועט יוא תשובה טאן וועט זיא ניט זיין מיט גאנצין הארצין :

אויך דיא תשובה האט פיר כללים : און איטליכר כלל האט פינף פרטים : אזוויא איך וועל דא בשיידין אי״ה · דער ערשטר כלל איז ער זאל זיך בדענקן אויף זייני זינד און בייזי מעשים דאש אנדרי ער זאל זייא פר לאזין · דאש דריטי ער זאל בוויליגן הקב״ה מיט זיין תשובה : דאש פערדי ער זאל גידענקן דעם גרוסין שכר פונים בעל תשובה : אצונד וועל איך בשיידין דיא פינף פרטים פונם ערשטין כלל · דער ערשטיר פרט איז ער זאל באלד תשובה טאן : און זאל זיך פארכטין טאמיר וועט ער שטארבין איידר ער וועט תשובה טאן : אודר טאמיר וועט אים הקב״ה באלד שטראפין אויף דער וועלט וויא דער פסוק זאגט · ותנו כבוד לה׳ אלהיכם בטרם יחשיך) גיט כבוד צו אייער גאט איידר עש ווערט פינצטר אייער ליכט : אויך זאגט דער פסוק (זכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה) גידענק דיין בשעפר אין דייני יונגי טעג איידר עש וועלין קומין דיא בייזי טעג · פלומר טיא תשובה אין דיין יוגנט · דען אויף דער עלטיר וועט דיר שווער אן קומין · דער אנדרר פרט ער זאל הונטר טעניג זיין פאר הקב״ה פון וועגין זייני זינד וויא דער פסוק זאגט (ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם) : זייא זאלין הונטר טעניג זיין מיין פאלק כדי עש זאל גירופין ווערין מיין נאמין אויף זייא : אויך שטייט (ובהכנעו ישוב חרון אף ה׳ ממנו) דער וואש איז זיך מכניע קעגין גאט קערט ער ווידר זיין צארין פון אים :

דער דריטר פרט איז דער וואש וויל זיין ארעכטיר בעל תשובה זאל ער פר ענדרין זייני קליידר און זיין עסין און טרינקן און זייני רייד : דען איין בעל תשובה דארף טאן אייטיל מעשים טובים : און זאל גיין אין איין רעכט פארטיגן וועג : אויך זאל ער זיך זעצין אויף אנדר אורט וויא ער פלעגט פריר צו זיצן : סייא אין שיל סייא אין דער היים ואוך זאל ער וואנדרוין פון איין שטאט אין דער אנדריר : און דאש איז זייער מכפר דען צווישין פרעמדי ווערט מען זייער הונטר טעניג : און זאל זיך פארכטין פאר דיא עבירות וואש ער פלעגט צו טאן · דהיינו האט ער געזינדיגט מיט איין אשה זאל ער מיט קיין שום אשה ניט ריידין און ניט קוקין און פאר קוקין איר · סייא מיט אלמנות סייא מיט בתולות · און זאל תמיד זיפצן און וויינן און שרייאן וויא איבר מייני זינד וואש איך האב גיטאן און זאל בעטין פון הקב״ה ער זאל אים מוחל זיין און זאל מקבל זיין זיין תשובה · אזוויא דער פסוק זאגט (קרעו לבבכם ואל בגדיכם) צו רייסט אייערי הערציר מיט וויינן · אז וועט איר ניט צו רייסן אייערי קליידר איבר אייערי קינדר : דען פון דיא זינד וועגין שטארבין דיא קינדר ר״ל : דער נאך זאגט דר פסוק (ושובו אל ה׳ אלהיכם) און טיט תשובה צו גאט אייער גאט · אויך זאגט דער פסוק (על זאת הגרו שקים וספדו והיללו) אויף דעם דאזיגן גערט אן זעק און קלאגט און וויינט : אויך שטייט (הלכוף כאגמון ראשו ושק ואפר יציעו ויתכסו שקים האדם והבהמה ושובו אל ה׳) בוקט אייער קאפ אז וויא איין טשרעטיל: און טיט אן איין זאק און אש אויף אייער קאפ · לאזין זיך בדעקן מיט זעק דיא מענטשין און בהמות : דאש מען מיינט דיא שלעכטי לייט זעגין וויא דיא בהמות : און טיט תשובה דען דיא גרייכט ביז אין דעם כסא הכבוד פון גאט :

דער פערדיר פרט ער זאל זיך פאר וואנדרין אויף דעם וואש ער האט גיטאן אזעלכי גרושי עבירות · און זאל וויינן און זיפצן און טרויארין דרויף : וויא דער פסוק זאגט (פלגי מים ירדו

עיני על לא שמרו תורתיך) מאכין מיט וואשיר האבין גירונן מיינע אויגין איבר דיא לייט וואש היטן ניט דיין תורה · דער פינפטר פרט איז ער זאל תמיד אזו זאגין ווייא צו מיר דאש איך האב זיך ניט גישעהמט אזעלכי עבירות צו טאן : וויא האב איך גיקענט אזו דער צערגין מיין ליבן גאט יתברך אז ער וועט זיך אזו איין ריידין וועט ער בוודאי תשובה טאן : וויא דער פסוק זאגט (כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך בושתי וגם נכלמתי וגו) נאך מיין תשובה האב איך מיך גיבראכט · אונ נאך דעם אז איך בין גיוואר גיווארין פון מיינע זינד האב איך מיך גישעהמט דא וועל איך שרייבין דיא פינף פרטים פונם אנדרן כלל : דער ערשטיר פרט איז ער זאל פאר לאזין זייני בייזי מעשים : אונ

זאל טאן איטילי מצות אונ דאש ווילן פון הקב"ה פון ליבשאפט וועגין · וויא דער פסוק זאגט (שנאו רע ואהבו טוב) האט פיינט בייז אונ האט ליב גוטץ : אויך שטייט (שש הנה שנא ה׳ ושבע תועבת נפשו עינים רמות ולשון שקר וידים שופכות דם נקי לב הורש מחשבת און רגלים ממהרות לרוץ לרעה יפיח כזבים עד שקר ומשלח מדנים בין אחים) זעקס זאכין וואש הקב"ה האט פיינט ואוג דש זיבטי איז פר אום ווערדיגט זיין לייב : דיא הויכע אויגין דאש מיינט מען בייזי אויגין וואש פאר גינט ניט די לייטין : אונ דיא פאלשי צינג : אונ דיא הענט וואש פאר גיסן אום שולדיג בלוט : דאש מיינט מען דער וואש פאר שעהמט זיין חבר דא פאר גיסט ער זיין בלוט אונ דאש הארץ וואש טראכט אים רעכט : אונ דיא פים וואש לויפין צו בייזין : אונ דער וואש זאגט פאלש עדות : אונ דער וואש מאכט קריג צווישן איינם אונ זיין חבר · אויך שטייט (שומר ירו מעשות כל רע) ער זאל היטין זייני הענט פון צו טאן אלי דאש בייזי : אויך שטייט (יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה׳ וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח) לאז דער רשע פאר לאזין זיין בייזין וועג : אונ דער אום רעכטיר מענטש זייני בייזי מחשבות : אונ זאל ווידר קערין צו גאט וועט ער זיך דער בארמין איבר אים : אונ צו אונזר גאט דען ער מערט צו פאר געבין : למשל ער זאל ניט קוקין אויף איין אשה וואש איז אסור צו אים : אודר אויף איין אנדרי זאכין · דער אנדריר פרט איז ווען עש קומט אים אריין איין שלעכטי מחשבה זאל ער טראכטין א מצוה צו טאן : אודר צדקה צו געבין אז וויא דער פסוק זאגט (ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם) : אונ איר זאלט ניט

אום קערין נאך אייערי הערציר אונ אויגין בייז צו טאן :

דער דריטר פרט איז ער זאל פאר לאזין דיא עבירות פון זיין תשובה וועגין : אונ פון גאטש פארכט וועגין : אז וויא דער פסוק זאגט (סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי) עש האט גיגרילט פאר דיין פחד מיין לייב : אונ פאר דיינע משפטים טיא

איך מיך פארכטין אונ נאך שטייט (יראה ורעד יבא בי ותכסני פלצות) פארכט אונ שרעקניש איז גיקומן אין מיר אונ עש האט מיך בדעקט ציטרניש ; דער פערדיר פרט איז ער זאל פאר לאזין די עבירות פון וועגין גאטש פארכט · ניט ער זאל ווייזין פאר לייטין אז ער איז פרום : אונ דאש הארץ איז גאר אנדירש אזו וויא דר פסוק זאגט (ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה) גאט האט גיזאגט צום נביא דיא פארכט פון ישראל פאר מיר איז גאר וויא די מענטשן וואש טאן זייער גיוויינטליכקייט : למשל ער איז גיוויינט צו גיין אין שיל אריין · אונ טוט עש ניט פון מצוה וועגין · אודר ער דאווינט אן כוונה · דאש מויל רעט אונ דאש הארץ ווייסט ניט וואש : איין בעל תשובה דארף זיך דער ווייטרין דער פון : נאר ער זאל זיין

כוונה האבין צו גאט יתברך :

דער פינפטר פרט איז ער זאל פאר לאזין זייני עבירות : אונ זאל אויף זיך נעמין ער זאל ווייל זיין לעבין וועט זיין קיין בייזי מעשים ניט צו טאן · אז וויא דער פסוק זאגט (ולא נאמר עוד למעשה ידינו אלהינו) מיר וועלין ניט זאגין גאט צו אונזרי מעשים · בלומר מיר וועלין ניט זאגין צו דער עבודת גלולים דוא ביסט אונזר גאט אויך זאגט דער פסוק (אם פעלתי און לא אוסיף) אויב איך האב גיווערקט אום רעכט : וועל איך שוין ניט מערין צו טאן אזעלכים : דא וועל

איך שרייבין דיא פינף פרטים פונם דריטן כלל :

דער ערשטיר פרט איז דעם בעל תשובה זאל זיך דוכטן זייני עבירות זענין זייער גרויש : אונ אפילו ער האט גיטאן אקליני עבירה פאר לידט ער אויך פיל גוטש : אז וויא דער פסוק זאגט (וחוטא אחד יאבד טובה הרבה) פון וועגין איין חטא וועט ער פאליהרן פיל גוטש : דער אנדריר פרט איז עש זאל זיך אום האבטן דיא עבירה שטייט פאר אים : אז וויא דער פסוק זאגט (וחטאתי נגדי תמיד) מיין זינד איז קעגן מיר תמיד דער דריטר פרט איז ער זאל אויף שטין פאר טאג אונ זאל תפלה טאן צו גאט אז ער זאל מקבל זיין זיין תשובה : אז וויא דער פסוק זאגט (קומי רוני בלילה לראש אשמורת) שטייא אויף אונ טוא תפלה בייא נאכט אין אן הייב פון דער דריטר (אשמורה) דען די נאכט איז גיטיילט אויף דרייא (משמורות) דאש איז חלקים : אונ זאל זאגין ווידוי אונ תחנות : דען דיא וועלכיני צייט גידענקט הקב"ה אין זיין בית המקדש וואש איז חרוב גיווארין : אונ דאש זייני קינדער זענין פאר טריבין גיווארין : אונ גידענקט אין זייני צדיקים אונ חסידים וואש לאזין זיך אום ברענגין פון קידוש השם וועגין :

דרום

ומי יכלכל את יום קענין בשטיין : אז וויא דער פסוק זאגט (ומי יכלכל את יום בואו וגו׳) ווער קאן אויש לייִדין דעם טאג פון זיין קומן : אונ

דיא חופה איז ניט מכפר סיידין דורך תשובה : דאש אנדרי הקב"ה איז ניט מוחל בשעת דער חופה דעם וואש האט גקענט

גיהענט תשובה טאן אונ האט ניט תשובה גיטאן : דאש זענין דיא הארבי פיר עבירות וואש האלטין אויף פון דער תשובה :

נאך זענין פאר האנדין פינף זאכין פון דיא פיר אונ צוואנציג וואש האלטין אויך אויף דעם מענטשין פון תשובה :

אבר דיא ערשטי פיר זענין הארבר דער פון : דאש ערשטי ווער עש שייד זיך אפ פונם קהל ווען זייא טואן תשובה אודר דאש קהל האבין גוזר תענית גיוועזן אונ ער שייט זיך אפ דער פון : אזו איז ער ניט זוכה צו זעהן אין זייער נחמה : אונ ער האט קיין חלק ניט אין זייערי (זכיות) : דאש אנדרי דער וואש קריגט אויף דיא רייד פון דיא חכמים : דער פון קומט דאש ער גייט ניט צו זייא : אונ לערינט זיך ניט פון זייא דעם וועג פון תשובה : דאש דריטי ווען איינר זעהט זיין חבר אמצוה טאן שפעט ער אונ לאכט פון אים : דאש פערדי ווער עש איז מבזה זייני רבנים : אונ רעט אויף זייא שענדליכי רייד : דאש פופטי דער וואש האט פיינט שטראף דאש ער זאגט צו זיין חבר עש דארף מיך קיינר ניט שטראפין : ציא דיך זעלברט בייא דיין נאז : דאש מיינט מען שטראף דיך זעלברט : אונ קריגט זיך מיט אים : דער זעלביגר הייסט איין לץ אונ איין (כסיל) דאש האט אין זיך צווייא טייטשין : (כסיל) איז איין נער : אודר איין רשע : שלמה המלך ע"ה האט אויך גיזאגט מזאל קיין לץ אונ קיין כסיל ניט שטראפין דריבר קען ער אויך קיין תשובה ניט טאן : דען ער האלט זיך פאר איין פרומן מאן : אונ אז דער רב אונ דרשן פון דער שטאט קומט שטראפט דיא לייט קומט ער ניט צו דער דרשה אונ אפילו ער קומט שון יוא הערט ניט צו אונ קערט זיך ניט דער צו : דען זייני מעשים גיפעלין אים זייער וואל :

נאך זענין פאר האנדין פינף זאכין פון די פיר אונ צוואנציג וואש דריבר קען דער מענטש קיין תשובה ניט טאן סיידין דורך שווערקייט : דאש ערשטי דער וואש שעלט פיל לייט דען ווען איינר שעלט אין מענטשין קען ער אים איבר בעטין : אונ אז ער איז אים מוחל איז אים הקב"ה אויך מוחל : אבר פיל לייט ווייסט ער ניט וועמין צו בעטין : דרום קען ער ניט תשובה טאן סיידין דורך שווערקייט : דאש אנדרי ווער עש טיילט זיך מיט אגנב : דער גנב זעלברט קען בעסר תשובה טאן פון אים : דען ער ווייסט בייא וועמין ער האט גיגנבית אזו קערט ער עס אים אום : אודר ער בעט אים ער זאל מוחל זיין : אבר דער זעלביגר מענטש העלפט נאך דעם גנב : אונ ער מאכט אים מער גנבנן : אונ ער ווייסט דאך ניט וועמנאפ צו געבין אודר פון וועמין ער זאל בעטין מזאל אים מוחל זיין דרום איז זיין תשובה דורך שווערקייט : דאש דריטי ווער עש גיפונט עפיס אונ לאזט ניט אויש רופן : דאש פערדי ווער עש גזלת עניים אודר יתומים אונ אלמנות : דאש פיפטי דער וואש נעמט שוחד איינם צו צו פסקינן דאש איז אויך אגרושי עבירה ווייל ער ווייסט ניט וויפל געלט ער האט יענים אויש גיבראכט מיט דעם וואש ער האט דעם צו גיפסקת :

נאך זענין פאר האנדין פינף עבירות פון דיא פיר אונ צוואנציג דאש אבר זייא העון ער ניט תשובה טאן . ווייל זייא זענין בייא אים גרינג : אונ ניט גיאכט אין זייני אויגן . דאש ערשטי ווער עש עסט מיט איין בעל הבית אונ דער בעל הבית זעלברט האט ניט גינג צו עסין דאמש ער האט אים דאך גיבעטין עסין : הייסט עש דאך איין (אבק גזל) דאש אנדרי ווער עש לייאט געלט איין ארומאן אויף אזו אין משכון וואש דער ארומאן האט זיין פרנסה דער פון : דהיינו איין האק אודר איין זעג אונ ער ניצט דער מיט : דש ער טראכט וואש שאט עש דער כלי . דאש איז אויך איין אבק גזל : דאש דריטי ווער עש קוקט אויף דיא ווייבר וואש זענין אסור צו אים אונ האט הנאה דער פון : דאש איז אויך איין הארבי עבירה : דען ער טראכט איך האב מיט זייא חלילה קיין עבירה ניט גיטאן אזו טוט ער קיין תשובה דרויף ניט . אז וויא דער פסוק זאגט (ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם) איר זאלט ניט אפ קערין נאך אייערי הערציר אונ אייערי אויגן דאש מיינט מען איר זאלט ניט גלוסטין מיט אייערי הערציר אונ אויגן וואש אסור איז . דאש פערדי ווער עש איז זיך (מתכבד) מיט דער שאנר פונם חבר דש מיינט מען ער האלט זיך חשוב אונ דער מיט איז ער מבזה זיין חבר אונ שעמט אים : אפילו דער חבר איז ניט דער ביא איז עש אויך אגרושי עבירה . דער טוט אויך קיין תשובה ניט דען ער טראכט זיך וואש האב איך יענים גיטאן : דש פופטי ווער עש איז חושד (בכשרים) איין ערליכן מאן אז ער האט אום רעכט גיטאן : דער טוט אויך קיין תשובה ניט . דען ער טראכט זיך וואש האב איך יענים גיטאן :

נאך זענין פאר האנדין פינף הארבי עבירות פון דיא פיר אונ

צוואנציג וואש דער מענטש קען זיך ניט אפ גיווינן פון זייא: אז וויא דיא גמרא זאגט ווער עש טוט איין עבירה צווייא דרייא מאל · איז זיא בייא אים שוין גליך וויא איין היתר : דרום טוט ער דרויף קיין תשובה ניט : דרום מוז איטליכר זייער אונ זייער גיוואורנט זיין אוועק צו ווארפין דיא שלעכטי מידות : דאש ערשטי איז רכילות אונ לשון הרע : דאש אנדרי איז איין רגזן : דאש דריטי איז דער וואש פלוכט איין חכם אודר אפילו זיין איינן קינד אודר אפילו זיך זעלברט · דאש פערדי ווער עש שווערט פאלשי שבועות אודר אום זוסטי שבועות : דאש פופטי ווער עש טראכט שלעכטי מחשבות אונ דער וואש בהעפט זיך צו רשעים · דען ער לערינט זיך פון זייא קיינטש ניט . דיא אלי טיאן קיין תשובה ניט : דען וויל זייא זענין גיוואונט דרינן איז עש בייא זייא קיין עבירה ניט · נון ליבי לייט דאש זענין דיא פיר אונ צוואנציג זאכין וואש דער לאזין ניט דעם מענטשין תשובה צו טאן : דאך ווען ער טוט יוא תשובה דרויף הייסט ער אויך איין בעל תשובה : אונ האט אויך איין חלק לעולם הבא :

(בזמן שבית המקדש היה קיים) אין דער צייט אז דאש בית המקדש איז גישטאנין ווען איינר האט איין עבירה גיטאן : אונ האט דרויף תשובה גיטאן · אז עש איז גיקומן יום כיפור האט מען גינומן איין ציקלי אונ מיהאט עש אוועק נישוקט (לעזאזל) · אין דער מדבר ארין · דא האט דאש זעלביגי ציקלי מיט זיך גינומן אלי דיא עבירות פון כל ישראל אין דער מדבר ארין אבר אצונד בעו״ה האבן מיר קיין בית המקדש ניט : אבר דיא תשובה איז נאך גיבליבן : אונ אפילו ווען איינר איז גיוועזן ארשע אלי זייני טעג אונ טוט תשובה איידר ער שטארבט · אזו ווערין אים פאר געבין אלי זייני עבירות : אונ עש ווערט אים ניט גידאכט קיין שום עבירה : אדרבה זייא ווערין אים נאך גירעכינט פאר מצות : אז וויא דער פסוק זאגט (ורשעתו לא יכשל בה ביום שובו מרשעתו) אונ זיין שלעכין פונם רשע ווערט ער ניט גישטרויכלט אין דעם טאג ווען ער טוט תשובה דרויף · (איזהו היא תשובה גמורה) וועליבם איז דיא רעכטי תשובה וואש נאט וויל האבין פונם מענטשין · אונ זיא איז גיליבט אין זייני אויגן : דאש איז ווען דער מענטש טוט סייא איין גרינגי סייא איין הארבי עבירה אונ האט חרטה דרויף · אונ זאגט ווידוי : אונ דער נאך קומט אים ווידר דיא עבירה צו דיא הענט · אונ ער

האט זיא בכח צו טאן : אונ טוט זיא ניט · למשל ווען ער האט עפים גיגנבת : אונ טוט תשובה דרויף : אונ דער נאך קומט אים ווידר צו דיא הענט דאש ער וואלט ווידר גיקענט גנבען : אונ קיין מענטש וואלט ניט גיוואר גיווארין דער פון אודר ווען איינר האט מזנה גיוועזן מיט איין אשה · אונ טוט תשובה דרויף דער נאך קומט דיא אשה ווידר צו אים : אונ ער טוט ניט דיא עבירה : דאש איז דיא רעכטי תשובה וואש נאט וויל האבין : אז וויא דער פסוק זאגט (וזכור את בוראך בימי בחרותיך) גידענק דיין בשעפר אין דיין יוגנט אז דוא האסט נאך בכח דיא עבירה צו טאן לאז זיא אוועק פון וועגין דיין בשעפר וואש האט דיך בשאפין: אונ ווער עש טוט תשובה ערשט אויף דער עלטיר : חאטשי זיא איז ניט אזו גוט וויא דער וואש טוט תשובה אין דער יוגנט ווערט ער דאך גירעכינט פאר איין בעל תשובה : אונ אפילו ער איז גיוועזן איין רשע גמור אלי זייני טעג נאר דעם טאג פארין טויט טוט ער תשובה אונ שטארבט אין דער תשובה ווערין אים אויך פאר געבין אלי זייני עבירות : אז וויא עש שטייט אין פרק (שוב יום אחד לפני מותתך) · טיא חאטשי תשובה אטאג פארין טויט אזו הייסט עש אויך איין תשובה :

אויך זאגט דער פסוק (תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם) הקב״ה ברענגט יסורים אויפן מענטשין דאש ער זאל תשובה טאן איידר זיין נשמה גייט אים אויש : אונ דאש איז אים אויך גירעכינט פאר איין תשובה : אונ זייני עבירות ווערין אים פאר געבין : אויך זאגט דער פסוק אין איוב (ותקרב לשחת נפשו וגו׳) איידר עש גינעהנט צו דער גרוב זיין לייב דאש איידר זיין נשמה גייט אים אויש · אונ ער בעט צו גאט מיט תשובה אונ ווידוי : אזו איז עש אויך בווילגט צו גאט : אזו וויא מיר גיפינן אין דער גמרא עש איז גיוועזן איינר וואש האט גיהייסן רבי אליעזר בן דורדיא : וויא אונ דיא פרקים שטייט נוא זעהן מיר דאך ווער עש איז איין רשע אלי זייני טעג אונ איין שעה פאר זיין טויט טוט ער תשובה · אזו איז זיא אן גינומן : אונ ער האט עולם הבא : אונ דער תנא זאגט אויך אין פרק ק״ק דיך ארום בצייטין דיא זאלסט ניט פאר זוימן דעם טאג פארין טוט אן תשובה: דרום איז איטליכר מענטש מחוייב אלי טאג תשובה צו טאן : ווייל ער ווייסט דאך ניט ווען ער וועט שטארבין: דרום הייסט הקב״ה (נוראיען ער ווערט גיפערבט : וואלט

ער ניט מוחל גיוועזן דיא עבירות : דא וואלט איטליכר פארט עבירות גיטאן אונ וואלט זיך ניט גיפארכטן פאר הקב"ה : אבר וייל הקב"ה איז יוא מוחל דיא עבירות : אזו האט איטליכר מורא פאר הקב"ה : אונ מיט תשובה כדי ער זאל אים מוחל זיין דיא עבירות דען עש איז א משל איין שר וואש האט ליב אטייל חשובים אונ זיא זענין זייער חשוב אונ הויך גיאכט אין זייני אויגן : אמאל האלטין דיא שרים צווישן זיך איין עצה אונ גיאן בייא נאכט אונ עפנין אויף דעם אוצר אונ גנבינן גאלד אונ זילבר אונ אבנים טובות : אין דער פריא שטייט ער אויף אונ גיפינט דאש זיין אוצר איז אפין אונ עש איז אלש ארויש גיגנבת : דא גיבייט דער שר זייני קנעכט דאש זיא זאלין נאך קלערין ווער עש האט דיא מעשה גטאן דיא קנעכט זענין גיוואר גיווארין אונ גיאן צום שר אונ זאגין צו אים ווייסט איר ווער עש האט דאש גיטאן אייערי ליבי שרים וואש איר האלט זיא אזו חשוב : זיא האבן איך בגנבת : אזו איז זיך דער שר זייער מצער אויף זייני חשובים מער וויא אויף זיין גיזינדש אונ ער וואלט זיא גינגערין בשירמט פון דעם פאלק וואש ווילן אין זייער נקמה : אזו הייבט ער אן צו זאגין צו זייני קנעכט איר זאגט ליגנרים גייט אונ ברענגט זיא פאר מיר וועל איך זעהן אויב זיא האבן עש גיטאן אודר ניט אונ ער שיקט שטילר הייט צו זיא איין גיטרייאן קנעכט ער זאל זיא זאגין ווארפט אריין דיא גניבה אין ים אריין : דען מיר גייט ניט אין געלט איך האב נאך פיל אוצרות : אונ דיא עבירה איז ניט גיאכט אין מייני אויגן קינן אייער ליבשאפט : אזו האבין אלי אריין גיווארפין דיא גניבה אין ים אריין : נאר איינר האט זיך גיפונן וואש האט בהאלטין זיין גניבה : נון אז זיא קומן פארין שר שטעלט ער זיך קעגין זיא זייער צארינג אונ הייסט זיא בזוכן : אונ הייסט זיא אויש טין זייערי קליידר אונ גיפינט בייא קיינים ניט נאר בייא דעם איינם : אזו ווערט ער זייער ברוגז אויף אים : אונ זאגט דיא אנדרי עבירה וואש דוא האסט גיטאן איז ערגיר פון דער ערשטר : דען פריר האב איך זיך גיטראכט עש איז קיין חידוש ניט דען עש קען זיין דער יצר הרע האט דיך אן גירעט : דרום האב איך דיר גילאזט ווארנין דוא זאלשט די גניבה אין ים אריין ווארפין : אונ דוא האסט מייני רייד ניט פאר גומן : אונ דייני חברים האבין מיך יוא גיפאלגט נון זעה איך דיין בייז הארץ : אזו וועל איך דיר דיין שכר געבין

אונ האט אים גיהייסין אן טאן גרושי יסורים : אונ דיא אנדר האט ער אהיים גישיקט מיט גוטין מיר : אונ דער רשע מוז יסורים ליידין פאר זיא אלי : אזו איז דאש אויך הקב"ה האט גישיקט זייני גיטרייאי משרתים דאש זענין דיא נביאים אונ האט זיא גיווארינט אויף דער תשובה אונ זיא זאלין פון זיך ארא פווארפין דיא זינד אידר זיא קומן צום משפט אונ דער רשע וויל זייני זינד ניט ארא פווארפין : אונ האלט זיא בייא זיך : דא איז ערגיר פון דעם וואש ער האט די עבירה גיטאן : דען פריר האט אים דער יצר הרע בצווינגין : אבר דא זעהט ער דאך זיין טויט פאר זייני אויגין אונ האלט פארט בייא זיך דיא עבירות אונ קערט זיך ניט צו דיא רייד פון דיא נביאים וואש האבין גיזאגט טוט תשובה איר קינדר ישראל אזו וועט איר האבין דאש אייביגי לעבין : אונ אויב ניט וועט איר פלוצלינג שטארבין אונ וועט פאלירן אייער עולם הבא : אבר דער וואש טוט תשובה אפילו אשעה פארין טויט האט ער אחלק לעולם הבא אזו וויא מיר זעהן וויא עש איז גיגאנגין מיט (רבי אלעזר בן דורדיא) :

אזו אויך זאגט דער פסוק (טוב שם משמן טוב כו") עש איז בעסר איין שם טוב פון אלי שמעקינדיגי אייל : אזו איז אויך בעסר דער טאג וואש דער מענטש שטארבט אין איז מיט תשובה איידר דער טאג וואש ער איז גיבארין גיווארין : דען אז דער מענטש ווערט גיבארין איז איין ספק אויב ער וועט שטארבין מיט תשובה אונ אויב ניט : אבר ווען ער איז שוין גישטארבין מיט תשובה דא איז ניט זיין חלק אויף יענר וועלט צו עולם הבא : דרום זאל איטליכר בצייטין תשובה טאן איידר זיין ניט אונטר דאש מיינט מען איידר עש קומט דיא צייט ער זאל שטארבין : נון וועל איך בשיידין וועלכם עש הייסט איין רעכטי תשובה : דאש ערשטי ער מוז פאר לאזין זייני עבירות זיא ניט צו טאן : דאש אנדרי ער זאל אין זיין מחשבה האבין ער וויל דיא עבירות שוין ניט טאן : דאש דריטי ער זאל זיך תמיד בדענקין : אונ זאל חרטה האבין אויף דעם וואש איז אים גישעהן : אונ זאל זיך דרויף זייער מצער זיין : דאש פערדי ער מוז זיין מחשבה לויטר מאכין ביז דאש הקב"ה זעלברט וועט אויף אים עדות זאגין דאש ער האט שוין דיא עבירות ניט גיוואלט טאן : דאש פונפטי ער מוז ווידוי זאגין : אונ בקענין זייני זינד פאר הקב"ה אונ אין זיין ווידוי זאל ער כוונה האבין ניט צו טאן

טאן דיא עבירות : אונ זאל דרויף חרטה האבין אונ זאל זיך מצער זיין : אין אויב ער איז דאש ניט מכוין איז זיין תשובה אונ ווידוי גאר ניט גירעכינט : ניט אזו וויא אטייל לייט זאגין ווידוי אן כוונה : אונ ווייסין ניט וואש זיא זאגין : דיש זעקסטי ער טוז צרויש ריידין מיט דעם מויל איטליכי עבירה בזונדר : אונ דרויף בקענין אונ חרטה האבין פאר הקב״ה :

אז ער זאל זאגין זיין ווידוי שטילר הייט : דאש קיינר זאל אים ניט הערין : אדרבה עש איז איין עזות קיט ווער עש בקענט זייני זינד פאר לייטין : דרום איז דאש אויך גיוועזן איינש פון דיא ניסים וואש זענין גיוועזן אין בית המקדש דאש בשעת זיא זענין גישטאנין זענין זיא גישטאנין זייער ענג : אונ בשעת זיא האבין זיך גיבוקט איז גיוועזן ווייט איינר פונם אנדרין פיר איילין דאש קיינר זאל ניט הערין דיא ווידוי פון זיין חבר • דאש איז אלש גירעט גיווארין פייא דיא עבירות וואש צווישין אים אונ צווישין הקב״ה : אבר ווען איינר האט איין אום רעכט גיטאן קעגין זיין חבר פייא מיט געלט : אודר מיט אנאנדר זאך : איז זיין תשובה ער זאל זאגין פאר לייטין ליבי רבותי איך האב מיין חבר אום רעכט גיטאן : אצונד בעט איך פריר מחילה פון הקב״ה : דער נאך פון מיין חבר : איך האב גיזונדיגט צו גאט יתברך דער נאך צו מיין חבר : היינט האב איך חרטה אונ בין אויף מיר מקבל תשובה דאש איך וועל אים שון קיין מאל קיין אום רעכט ניט טאן אונ אויך ניט קיין אנדרין דאש איז דיא רעכטי תשובה : אויך זאל איטליכר מענטש וויסין דאש יום כיפור איז ניט מוחל דורך תשובה נאר דיא עבירות וואש צווישין אים אונ צווישין הקב״ה דהיינו ווען איינר האט גיזונדיגט מיט אזונה • אודר ער האט גיגעסין טריפות אודר נבילות : אודר רעכט גלייבין אנדרי עבירות דרויף דארף ער זייני עבירות ניט בקענין פאר לייטין : נייערט ער זאל דאש פארכטין מיט פאסטין אונ חרטה אונ ווידוי אונ תשובה אבר דיא עבירות וואש זענין צווישין אים אונ זיין חבר טוז ער פריר זיין חבר איבר בעטין אז וויא אויבין שטייט :

אח אויך אפילו ער האט זיין חבר נאר דער צערינט מיט רייד טוז ער אים איבר בעטין : וויל ער עש אים ניט מוחל זיין : זאל ער אים איבר בעטין פאר דרייא לייט : וויל ער אים נאך ניט מוחל זיין זאל ער ווידר נעמין אנדרי דרייא לייט : אז ביז דרייא מאל : אבר אז ער וויל אים נאך דעם אלים נאך ניט מוחל זיין זאל ער אים לאזין גיין : אונ דיא עבירה איז אויף אים : וויל ער איז אזו אום דער באדמיג אונ וויל אים דיא עבירה ניט מוחל זיין : וויא זאל אים דען גאט זייני זינד מוחל זיין : אונ דעם וואש איז גרינג צו דער צערינן : אונ איז שווער צו בווילגן דער איז ניט פון דיא קינדר פון אברהם אבינו : דרום זאל איטליכר באלד מוחל זיין פדי גאט זאל אים אויך באלד מוחל זיין : אויך דער וואש וויל ניט מוחל זיין ווערט זיין תפלה ניט דער הערט : אדרבה ער מאכט דאש זייני זינד ווערדין גידאכט : דען מען זאגט וויא אזו זאל אים גאט מוחל זיין זייני זינד : ער האט דאך יענים ניט גיוואלט מוחל זיין : דרום ווערט זיין תפלה פאר שטוכן : אונ ווערט ניט דער הערט : אונ ווען זיין חבר איז גישטארבן איידר ער האט אים איבר גיבעטין : זאל ער נעמין צעהן לייט : אונ זאל זיך שטעלין אויף זיין קבר : אונ זאל זאגין איך האב גיזונדיגט צו גאט פון ישראל אונ צו דעם (פלוני) וואש ליגט דא אין דעם קבר : אונ אויב ער איז דעם מת עפיס שולדיג גיבליבן זאל ער עש אפ געבין זייני יורשים : אונ אויב עש איז ניטא קיין יורשים זאל ער עש אפ געבין דעם בית דין : דר בעל תשובה זאל זיך ניט אריין נעמין אין זינש הקב״ה האט אים פיינט פון וועגין זייני עבירות וואש ער דאט גיטאן פאר זיין תשובה : עש איז ניט אזו • אדרבה ער איז נאך גיליבט אין דיא אויגן פון הקב״ה גלייך וויא ער איז ערשט נייא גיבארין : אונ נאך מער זייני זינד ווערדין אים גירעכינט פאר מצות : וויל פריר האט ער הנאה גיהאט פון דער עבירה : אונ אצונד לאזט ער אוועק דיא הנאה אונ זיא איז אים מיאוס : אונ בצווינגט זיין יצר הרע : אונ פר לאזט זייני בייזי מעשים :

דיא חכמים זאגין אפילו דיא רעכטי צדיקים קענין ניט שטיין אויף דעם אורט וויא דיא בעלי תשובה שטייאן לערה : איך וועל דא קורץ בשיידין דיא זאך : איין בעל תשובה האט פאר זוכט דיא הנאה פון עבירות : אונ פאר לאזט עש פון זיין תשובה וועגין : אבר דער צדיק האט ניט פאר זוכט דיא הנאה : אזו קען זיין אפשר אויב ער וואלט זיא יוא פאר זוכט וואלט ער זיא ניט אפ גילאזט : נון זעהט וואש פאר אגרוישי מעלה דער בעל תשובה האט : פריר איז ער גיפיינט גיוועזן אין גאטש אויגן : אצונד איז ער גיליבט : פריר איז ער אפ גישיידט גיוועזן פון הקב״ה : אצונד איז ער בהעפט אין אים : אונ איז בייא אים נושא חן : פריר איז זיין תפלה ניט דער הערט גיוועזן : אצונד איז זיא יוא דער הערט : אונ ער ווערט גיענפרט אויף אלי זייני בקשות : אונ ניט דאש אליין הקב״ה גלוכט נאך צו זיין תפלה : דער בעל תשובה זאל זיך אז פרג זיין : ער זאל זיין איין עניו : אונ ווען איינר שפעט פון אים : אונ זאגט צו אים וואש האלכטו דיך אזו פרום דוא האכט דאך דיא אלע דיא עבירה גיטאן : אז זאל אים דאש ניט דארין

ארגנוז

פריתקדט ער זאל שטרייבן אונ זאל זיך פריידן : דען דער געמט ביא אים ארויס זייני עבירות : אונ דער וואש ווארפט אים דאש אויש איז ער איין נאר אונ איין רשע : אונ ער מוז דריבר עונש ליידן גלייך וויא ער וואלט ווערבן די עבירה גיטאן : דרום זאל איטליכר גיוואנינט זיין ניט צו שעמען פון איין בעל תשובה : דען ער פר זונדיגט זיך באלד אין אים :

אזו אויך זאגט דיא גמרא ווען דיא זעהסט איינם איין עבירה טאן זאלסטו אים ניט אויש ווארפין : נאר שטראף אים שטילך הייד : אונ ווען דוא זעהסט איין תלמיד חכם איין עבירה טאן זאלסטו אים דריבר ניט שלעכט האלטין : דען ער האט בודאי דרויף תשובה גיטאן : אזו אויך דעסט גלייבן אנאנדרין טארפסטו איך ניט אויש ווארפין : דען מאמיר האט ער דרויף תשובה גיטאן : די תשובה פון איחיד איז ניט אזו גוט וויא פון אקהל : דען די תשובה פון אקהל ווערט תמיד אן גינומן : אזו וויא דער פסוק זאגט (הן אל כביר לא ימאס) נון גאט פאר שמעהט ניט דיא תפלה אונ תשובה פון פיל לייט : אויך זאגט דער פסוק (ומי גוי גדול אשר לו אלהים) ווער איז אזו איין הויך פאלק וואש גאט איז נאהנט צו אים : אונ אלי צייט ווען זייא רופן אים ענטפערט ער זייא אונ נעמט אן זייער תשובה אונ תפלה : אבר עש איז פאר האנדין צייטין דרויף דהיינו אום עשרת ימי תשובה איז זיין תשובה מער אן גינומן וויא אנאנדירט מאל : אזו וויא דער פסוק זאגט (דרשו את ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב גו') פארשטייט גאט אין דער צייט אז ער איז נאהנט צו איך : זאגין דיא חכמים אז דאש גייט אויף דיא עשרת ימי תשובה : אויך זאגט דער פסוק (ובקשתם משם את ה' אלהיך כו') איר זאלט זוכין פון דארטין גאט דיין גאט אונ דוא ווערסט אים גיפונן אויב דוא ווערשט צו אים תשובה טאן מיט גאנצין הארצין אונ לייב : זאגין דיא חכמים אז דאש גייט אויך אויף דיא עשרת ימי תשובה : דען הקב"ה האט אויש דער וויילט אין דעם חודש תשרי מער איידר אין אלי חדשים ווייל ער איז דער זיבטר : אזו אויך האט גאט אויש דער וויילט דעם זיבטין טאג צו מאכין שבת : אונ דאש זיבנטי יאר צו מאכין שמיטה דיא זיבנטי שמיטה צו מאכין (יובל) : אזו אויך דאש זיבנטי טויזנט יאר איז גאר הייליג : אזו וויא עש ווערט בשיידט ווערין אין הלכות שבת : אויך האט זיך הקב"ה אויש דער וויילט אין דעם זיבנטין הימל וואש הייסט (ערבות) : אויך דיא זיבנטי שעה איז די נשמה אריין גיגעבין גיווארין אין אדם הראשון : דאש זיבנטי דור פון אדם הראשון איז חנוך לעבדיגר הייט אין הימל אריין דאש זיבטי דור פון אברהם אבינו איז גיוועזן משה רבינו ע"ה : דער זיבטר אין פון ישי איז דוד המלך ע"ה : דער זיבטר זון פון דוד איז שלמה המלך ע"ה : דרום איז אויך דיא תשובה אין דעם חודש תשרי מער גילובט זיין גאנטש אויגין : אבר באמת איז דיא תשובה אגאנין יאר גוט אבר ניט אזו וויא אין חודש תשרי :

אודר דרום איז אין דעם חודש תשרי מיין אן גינומן די תשובה ווייל אדם הראשון איז בשאפין גיווארין אום ראש השנה : אונ אין דעם זעלבין טאג האט ער גיזונדיגט : אזו איז הקב"ה זייער צאריג גיוועזן איבר אים : אונ זאגט צו אים איין מצוה האב איך דיר געבאטין : אונ דיא האשט זיא ניט גיקענט האלטין : וויא ווערין דייני קינדר טואין אז איך ווער זייא געבין זעקס הונדרט מיט דרייצעהן מצות : אז אדם הראשון האט דאש דער הערט האט ער חרטה גיהאט : אונ האט תשובה גיטאן : אזו האט אים הקב"ה מוחל גיוועזן : אונ האט אים דער לענגירט זייני יאר : אונ האט צו אים גיזאגט דוא זאלסט זיין אסימן צו דייני קינדר : דאש ווען זייא ווערין תשובה טאן וועל איך זייא אויך זייערי זינד פאר געבין אזו וויא איך האב דיר פאר געבין : דיא גמרא פרעגט ווארום האט דיא תורה אן גישריבין אויף ישראל דיא גרושי עבירה פון עגל : הקב"ה האט זייא דאך מוחל גיוועזן דרויף : אזו אויך ווארום האט די תורה אן גישריבין דיא הארבי עבירה פון דוד ה"ה הקב"ה האט אים דאך מוחל גיוועזן דרויף : אונ אויך עש איז דאך פאר האנדין אנדרי מלכים וואש האבין גרעסרי עבירות גיטאן : איינר האט מזנה גיוועזן מיט זיין מוטר : איינר האט מזנה גיוועזן מיט זיין שוועסטיר : אונ איינר מיט זיין טאכטיר : ווארום האט דאש דיא תורה ניט בשיידליך אן גישריבין : ענפרט דיא גמרא דאש קומט צו ווייזין אז ווען איין קהל אודר אפילו איין יחיד ווערט איין עבירה טואין : אזו זאלין זייא תשובה טואין ווערט זייא גאט מוחל זיין :

אונ זעקס אירליא מעלות אונ צייטין איז פאר האנדין אויף דער תשובה אייני ארגיר פון דער אנדריר דיא ערשטי מעלה איז ווער עש טוט תשובה אין דער יוגנט אז דער יצ"ה איז נאך שטארק ביא אים אונ ער בצווינגט אים אויף דעם האט גיזאגט דער נביא (והשליכו מעליכם את כל פשעיכם וגו') ווארפט פון אייך אראפ אייערי זינד אונ מאכט איך פריש הארץ אונ נייא גימוט דאש איר זאלט נאך זיין דעם יצר טוב : אויך זאגט דער פסוק (וזכור את בוראך בימי בחורותיך) גידענק דיין בשעפר אונ טוא תשובה אין דייני יונגי טעג : דיא אנדרי מעלה איז אויך ווער עש טוט תשובה אין דער יוגנט אבר זיין תשובה קומט דרום ווייל ער קען שוין ניט קומן צו דער עבירה : דאש איז אויך גוט אבר ניט אזו וויא דיא ערשטי : דיא דריטי מעלה איז ווער עש טוט תשובה דרום ווייל ער פארכט זיך פאר יסורים אונ עונש פון זיין זינד וועגין : דיא פערדי מעלה איז ווער עש טוט

תשובה

תשובה דרום ווייל עס האט אים גיטראפין יסורים אודר
אנאנדר זאך : דיא פיפטי מעלה ווער עס טוט תשובה אויף
דער עלטר אז ער ווערט אלי מאל שלאפיר אונ קאן שוין
ניט מאן זעלכי עבירות וויא ער פלעגט צו טון · דיא זעקסטי
מעלה איז ווער עס טוט תשובה. אז ער ליגט שוין קראנק
פארין טויט דרום ווייל עס איז יוא אזו איין תשובה איז בעסר
פון דער אנדרר : זאל קיינר ניט פאר זוימין מיט זיין תשובה
אונ וויא באלד איינר ווערט קראנק זאל ער תיכף ווידוי
זאגין : אונ זאל ניט ווארטין ביז דיא קראנקהייט ווערט זיין
שווער אויף אים טאמר ווערט ער ח"ו דער נאך ניט קענין
ווידוי זאגין אודר טאמר ווערט ער ח"ו פון זינן קומן : אונ
דיא לייט וואש זענין ביא דעם קראנקין זענין מחויב אים צו
דר מאנין ער זאל ווידוי זאגין אונ זאלין צו אים זאגין עש זענין
דאך פאר האנדין פיל לייט וואש האבין שוין ווידוי גיזאגט :
אונ אצונדר גיאין זיא ארום אופין מארק דען דיא ווידוי איז
איין רפואה אונ עש זענין פאר האנדין פיל לייט וואש האבין
ניט גיוואלט זאגין קיין ווידוי : אונ זענין אזו גשטארבין אן
ווידוי אבר מיטאר אים ניט זאגין דיא רייד פאר זיין ווייב אונ
קינדר דאש זייא ווערין וויינין אונ ווערין אים שווער מאכין
זיין הארץ מיזאל אים אויך זאגין אפילו דיא מענטשין וואש
גיין ארום אופין מארק זענין אויך ניט זוכר פארין טויט דרום
ווערט ריד ניט שאטין אז דוא ווערסט ווידוי זאגין :

עש איז פאר האנדין אמענטש וואש טוט איין עבירה · אונ
ווערט אויף איר מער גישטראפט וויא זיין חבר ווערט
אויף איר גישטראפט דהיינו אז איין תלמיד חכם טוט איין
עבירה האט ער מער עונש פון איין עם הארץ וואש טוט איין
עבירה · אזו אויך איין אלטיר אז ער טוט איין עבירה האט
ער מער עונש פון איונגין : אז איין רייכיר גנבת האט ער
מער עונש וויא איין ארומר גנבת אונ ווען איין שלעכטיר
מענטש האלט זיך בגאוה האט ער מער עונש וויא אגרושר
מאן האלט זיך בגאוה · אונ דער וואש גזלט איין ארומאן
האט ער מער עונש וויא ער גזלת איין רייכין · אזו אויך ווער
עש טוט איין שאדין צו איין צדיק אודר צו איין אלטין מאן :
אודר ער איז אים מצער הט ער מער עונש ווי ער וואלט עש
אנאנדרין גיטאן · אז וויא דיא גמרא זאגט (והכל לפי המבייש
והמתבייש) דער עונש איז אלש נאך דעם וואש פאר
שעהמט אונ ווערט פאר שעהמט אויך דער וואש טוט איין
עבירה אם שבת אודר אם יום טוב אין איין תענית איז זיין
עונש גרעסיר וויא אנאנדרט מאל · אויך זענין פאר האנדין
אטייל זכיות וואש זענין בעסיר פון דיא אנדרי דהיינו דיא
תפלה פון איין צדיק איז בעסיר פון דער תפלה פון
ארשע אונ ווען איין יונגר דינט גאט מיט גאנצין
הארצין · איז בעסיר איידר וויא איין אלטיר טוט דאש אונ
ווען איין ארמיר האנדילט באמונה איז פיל בעסיר איידר וויא
איין רייכר האנדילט באמונה רעכט גליכין פאר קערט קענין
עונש · אונ ווען איין גרושר מאן איז איין עניו איז ער מיטר
גליבט אין גאטש אויגין וויא איין שלעכטר מאן איז איין עניו :
איר ליבי לייט זייט וויסין דאש דיא וועלט איז גיגליכין צו
איין ים וואש שטורמט. דורך איין שטורם ווינד אזו
גיפונין זיך פיל לייט וואש ווילין פארט אריבר גיין אונ ווערין
דער טרינקין אין דיא טיפי וואשיר : דיא אנדרי זעהן אז דיא
זענין דער טרינקין גיווארין אונ גיאין זיא פארט נאך אונ
ווערין אויך דער טרינקין : דער נאך קומן נאך מער לייט אונ
זעהן דאש יעני זענין דער טרינקין : אונ קערין זיך ניט דרינן
אונ גיאין אויך אריין אונ ווערין אויך דער טרינקין אין דעם
קומט צו גיין איין חכם אונ בטראכט זיך מיט כל המצאות
אונ מאכט זיך איין שיף מיט איין זעגיל בוים אונ מיט גראבי
שטריק אונ דונגט זיך דרידער וואש זאלין אים רידלין דיא
שיף אזו פארט ער בשלום איבר דעם ים אזו איז אויך דיא
וועלט דיא לייט לויפין נאך זייער הענדיל אונ דיא לייט וואש
ווערין דרינן דער טרינקין דאש זענין דיא רשעים זייא
טראכטין ניט אויף עולם הבא אונ פאלין אין גיהנם אונ דער
חכם דאש איז דער בעל תשובה דיא שיף איז די תשובה אונ
די רעדר דאש זענין דיא מיט פאסטין אונ צדקה אונ תפלה אזו
וויא דיא רעדר האבין גרויש מיא אזו האט דער בעל תשובה
אויך גרויש מיא מיט זיין תשובה אונ דער זעגיל בוים דאש
זענין דיא מצות בכוונה דען אזו וויא מיקען ניט פארין אן
דעם זעגיל בוים אזו אויך דיא מצות אן כוונה זענין נישט
גירעכינט אונ דיא גראבי שטריק דאש זענין דיא תפלות
דאש דורך זיא ווערט דעם מענטש אן גיקניפט אין הקב"ה
אונ ווערט גיבראכט לעולם הבא :

פינף ציטין איז פאר האנדין וואש דער מענטש האט צייט
תשובה צו טאן : דיא ערשטי צייט איז תיכף דעם
דעם טאג אז ער טוט דיא עבירה : עש איז גלייך אז וויא עש
קומט איין פלעק אויף אמלבוש . אז מען נעמט אים תיכף
ארויש איז גוט : אונ אויב ניט איז ניט גוט : אזו אויך מיט דר

עבירה

עבירה מאכט ער אפלעק אין זיין נשמה : אזו אז ער טוט
פאלד תשובה גייט ארויש דער פלעק אונ אויב ניט גייט ער
ניט ארויש : דאש אנדרי ווער עש פאר זוימט דעם טאג
אבר ער טוט נאך תשובה אין זיין יוגנט דאש דריטי ווער עש
טוט ערשט תשובה אויף דער עלטר: דש פערדי ווער עש טוט
תשובה אז ער ליגט קראנק אויפן טויטן בעט דאש פינפטי
ווער עש שטארבט גאר אן תשובה : אונ בלייבט אין זיין
גוזקייט : דאש איז איין משל צו פינף כיתות וואש פארין אין
איין שיף אויפן ים : דא קומט איין שטורם ווינט אונ ווארפט
זייער די שיף טאג אונ נאכט אונ זיא קענין ניט קומן צו קיין
יבשה אמאל האט זיא דער ווינט פאר טראגין צו איין אינזל
אין מיטן ים דיא לייט גייאן ארויש אויפן אינזל אונ גיפונין
דארטין גוטי פירות אונ גוטה קרייטעכר אונ אלירלייא פייגיל
אונ בהמות אונ קוואלין וואשר אונ אלש וואש זייער האריץ
בגערט דיא ערשטי כיתה זאגט מיר וועלין ניט ארויש גיין פון
דער שיף פון אונזר וואל טאג ווענין דען טאמר וועט קומן
אשטורם ווינד אונ וועט פאר טראגין דיא שיף אזו וועלין מיר
מוזן שטארבין אויף דער אינזל : אונ אונזר האב אונ גיטין
וועט אלש פלארין ווערין : דיא אנדרי כיתה גייאן יוא ארויש
אונ עסין פון דיא מאכלים אונ נעמין מיט זיך אין שיף אריין
אבר זייא קערין זיך אום באלד אין שיף אריין דיא דריטי
כיתה גייאן ארויש אונ בלייבין פון דרויסן : אונ גייאן
נאך וואל טעג : אונ עסין אונ טרינקן אונ באוין זיך שיני
הייזיר אונ טיאן זיך אן גרויש תענוג · אויפן אינזל : ביז עש
קומט איין ווינט אונ דיא רידר הייבין אן צו רידרן דיא שיף ·
אונ מען הייבט אן צו טרומיטירן · אזו לויפן זייא באלד אין
שיף אריין אונ גיפונין דאש דיא אנדרי לייט זיצן אויף זייער
שטעט · אונ זייא מוזן זיך שון זעצין אן איינג שאפט : דיא
פערדי כיתה זאגט מיר וועלין נאך קומן אין שיף אריין דיא
רודיר וועלין ערשט עסין אונ וועלין ערשט אויף שטעלין
דעם זעגיל בוים : אונ זייא זוימן זיך אויפן אינזל אונ גייאן נאך
נאך תענוגים · אונ זייא מיינין זייא וועלין נאך קומן צו דער
שיף : אין דעם הייבט אן דיא שיף צו גיין : אזו דער שרעקין
זייא זיך : אונ דיא שיף איז אבר שון ווייט אוועק פון זייא ·
אזו מוזן זייא שווימן אונ גייאן ביז אין האלז אין וואשר ביז
זייא גרייכין צו דער שיף אבר זייא מוזן נאך פיל הענגיר זיצן
פון דער דריטה כיתה : דיא פינפטי כיתה בלייבין אויפן אינזל
אונ קערין זיך גיט דרינן וואש די שיף פארט אוועק · אונ זייא
מיינן זייא וועלין זייערי טעג אזו פר ברענגין אין תענוג אויף
דעם אינזלער נאך קומט דער ווינטר אונ דיא בהימיר
ווערין פאר דארט אונ עש קומט דיא קעלט אונ שנייא אונ
רעגין : אונ זייא האבן ניט צו עסן אונ טרינקען אונ מוזן זיך
נאך בהאלטין אין זייערי הייזיר פאר דיא חיות רעות : אונ
זייא וויינין אונ שרייאן אונ קיינר קען זיי ניט העלפן : אונ
זייא מוזן דארט שטארבין פאר הונגר · אודר זייא ווערין צו
ריסן פון דיא חיות רעות :

אזו איז אויך דער מענטש · דיא וועלט איז גלייך צו איין
אינזל אונ דיא מעשים טובים זענין גלייך אזו וויא איין
שיף : דען ווען איין מענטש גייט אין גלייכין וועג · אונ דינט
השי״ת אונ לאזט זיך ניט בצווינגן פון דעם יצר הרע אזו גייט
ער ארום אויף דער וועלט בשלום אונ קומט אויך לעולם
הבא בשלום אין גן עדן אריין : דיא ערשטי כיתה דאש זענין
דיא רעכטי צדיקים · זייא ווילן ניט נאך גיין נאך וואול טעג
אונ תענוג : דיא אנדרי כיתה איז דיא וואש טיאן עבירות
אבר זייא טיאן באלד תשובה דרויף : זייא קומן ווידר אויף
זייער אורט אין גן עדן אריין · אונ זיצן גרוים · דיא דריטי
כיתה איז דיא וואש טיאן פיל עבירות אונ טיאן קיין תשובה
גיט ביז אויף דער עלטר חאטשי דש הייסט דאך אויך איין
תשובה אבר עש איז ניט אזו גיט וויא דיא ערשטי כיתה דיא
פערדי כיתה איז דיא וואש טיאן ערשט תשובה פארין טויט
דרום האבן זייא גאר איין ענג אורט אין גן עדן ווייל זייא
האבן פאר זוימט מיט זייער תשובה : אונ זענין פריר נאך
גיגאנגין נאך תענוגים דיא פינפטי כיתה זענין דיא רעכטי
רשעים וואש טיאן גאר קיין תשובה ניט זייא בלייבין אין
גיהנם ווייל זייא האבן ניט גידענקט אין זייער שיף דאש איז
דיא תורה אונ מעשים טובים : אונ דיא חיות רעות צו רייסן
זייא דאש מיינט מען דיא מלאכי חבלה ר״ל זייא ווארפין
אים אין דעם אש גרונד פונם גיהנם אונ איטלכר זאל זיך דעם
משל אין מות אריין נעמין אונ זאל ניט פאר זוימן מיט זיין
תשובה :

פיר כללים זענין פר האנדין אויף דער תשובה איינש איז ער
מוז זיך ברענקין אויף איטלכר עבירה וואש ער האט
גיטאן : דאש אנדרי ער מוז זייא פאר לאזין גאר צו טאן דש
דריטי ער דארף ווידוי זאגין : דש פערדי ער דארף אויף זיך
מקבל זיין מאל קיין עבירה ניט צו טאן אונ דארף אזו זאגן
(רבון כל העולמים) איך האב גיזינדיגט דיא אונ דיא עבירה

זאל זיין :

דער פסוק זאגט (זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד) דיא פסוקים ועגין אזו פר טייטשט איר זאלט זייען דיא צדקה גלייך וויא איינר זייעט קארין : אודר ווייץ דא וועט איר אפ שניידין (חסד) אונ ווען איינר זייעט קארין אודר ווייץ : אזו ווייסט ער ניט אויב עש וועט וואקסין : אודר אויב ער וועט עש אפ שניידין דען עש קען זיין דער האגיל וועט עש אויש שלאגין : אבר דער וואש זייעט צדקה וועט ער בודאי שניידין : אונ אזו וויא פון איין קארין וואקסין אויש פיל קארינש אזו אויך פר איין שילנגר צדקה ווערט מען גיבענטשט מיט אלפי אלפים אונ דאש איז דאך ידוע אז (גמילות חסד) איז פיל בעסיר אונ חשיבר פון צדקה: דען צדקה איז נאר פר עניים: אונ גמילות חסד איז פאר עשירים אויך : צדקה איז נאר פאר איין לעבידיגן : אונ גמילות חסד קאן זיין מיט דעם טויטן אויך : צדקה גיט מען נאר געלט : אבר (גמילות חסד) איז מיט זיין לייב אונ גיטש : דרום זאגט דער נביא זייעט אייך צדקה וועט איר אפ שניידין חסד : אונ דרום אויך זאגט ער דאש לשון זייען ביא צדקה : דען אזו וויא איינר זייעט קארין בהאלט ער עש אין דער ערד : אזו אויך איז צום בעסטין צדקה צו געבין שטילר הייט : אז וויא איך וועל עש דא בעסיר בשיידין : אויך זאגט דער פסוק (נירו לכם ניר) אקירט אייך איין אקיר : דאש מיינט מען אזו וויא אז איינר וויל אקרין איין פעלד קויפט ער זיך אויש אזו איין פעלד וואש זאל דרויף גוט וואקסין אזו אויך זאל מען זעהן צדקה געבין צו פרומי לייט : אונ צו דעם וואש לערינט תורה : אונ ניט צו שלעכטי : אונ אויב דו וועסט וועלין זאגין וויא קען מען וויסן אז דער איז אגוטר אונ דער איז אשלעכטר : דרום זאגט דער נביא (ועת לדרוש את ה) עש איז איין צייט צו פארשטין גאט : כלומר אפילו דוא ווייסט ניט דעם מענטשין גיב אים פארט צדקה אונ האלט אים פאר פרום : ביז אליהו הנביא וועט אונז ווייזין וועמין מ'זאל צדקה געבין : דער נאך זאגט דער נביא (אשריכם זורעי על כל מים) וואול צו אייך דאש איר זייעט אויף אלי וואשרין : דאש מיינט מען גוט אייער צדקה צו דיא וואש לערנין תורה וואש זיא איז גיגליכן צו וואשיר אונ זיא בלייבט נאר ביא דיא נידריגי לייט : אונ ניט ביא דיא בעלי גאוה :

דער פסוק זאגט (בבוקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידך) דאש טייטשין דיא חכמים ווען דוא האשט צדקה גיגעבין צו איין עני זאלשטו צו אים ניט זאגין איך האב שוין היינט גיגעבין קום אנדרט מאל : נייארט דוא זאלסט אים ניט אוועק לאזין לידיג : דען אין דעם זכות פון צדקה איז מען זוכה צום לעבין אויף דער וועלט אונ אויף יענר וועלט : אונ דער וואש גיט צדקה דיא רעכט איז וויא עש וועט דא ווייטר בשיידט ווערין : דער איז זוכה אויף צו שטיין צו (תחיית המתים) : אונ איז זוכה צו קומן צו דער (מחיצה) פון הקב"ה : אונ ער וועט הנאה האבין פון דעם לויטרקייט פון דער שכינה : אונ דיא צדקה גייט פארין מענטשין אויף דער וועלט אונ אויף יענר וועלט : דרויף זאגין פר האנדין פיל פסוקים : נאר איך וויל דריגן ניט מאריך זיין : ווער עש וויל דאש ניט גלייבין זאל זיך נעמין דעם (ספר המוכר) וועט ער עש גיפינין בשיידליך : אויך בהיט אים דיא צדקה פאר מיתה משונה אונ פאר דעם גיהנם : אונ ברענגט אים צו עולם הבא : אונ זיא גייט פאר אים אונ ווייזט אים דעם וועג אין גן עדן אריין : אונ זיא איז זיין מליץ אונ טענית פאר אים ביא דעם גרוסין משפט אויך האבין דיא חכמים ז"ל גיזאגט ווען דוא האסט ביא דיין טיש עניים זאלסטו זיך פרייאין אויף דעם וואש דוא האסט דיא הונגריגי זאט גימאכט : כדי דוא זאלסט לאנג לעבין אויף דער וועלט : אונ וועסט אויך בקומן דאש אייביגי לעבין : אז וויא דער פסוק זאגט (אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה') וואול דעם מענטשין וואש קלוגט צום ארומאן : אין דעם בייזין טאג וועט אים גאט מציל זיין פרעגט דיא גמרא וואש הייסט גיקלוגט צו איין ארומאן : נאר דאש מיינט מען ער בקלערט זיך מיט זיין חכמה צו העלפין דעם ארומאן מיט כל המצאות : מיט לייאן : אודר מיט אנאנדרי זאך : (ביום רעה ימלטהו ה') דער וואש טוט אזו וועט אים קיין בייז ניט צו קומן :

ווען איין ארומאן קומט צו איין עושר אונ בגערט פון אים צדקה אודר ער זאל אים לייאן : דא שיקט גאט איין מלאך אונ שטעלט זיך לעבין דעם ארומאן : אונ זעהט אונ הערט אלש וואש ער רעט מיט דעם עושר : אונ וואש דער עושר ענפערט אים : דען גאט ב"ה פריבט אויב ער איז זיך נוהג מיט זיין צדקה וויא עש קער צו זיין : אויב ער גוט זיא מיט גוטין מוט אונ מיט שמחה : אודר מיט איין טרויאריג פנים : אונ אויב ער גוט זיא בשתיקה : אודר בפרהסיא : אויך פריבט ער דעם ארומאן אויב ער לאזט זיך בנוגין מיט דעם וואש מען גוט אים : אונ אויב ער רעט ניט קיין שלעכטי רייד קעגין דעם עושר : אודר אייב ער איז ניט מתרעם אויף גאט צו זאגין ווארום האט ער יענים גיגעבין פיל געלט אונ עשירות אונ אים ניט : דען מיט דיא רייד טוט ער אגרושי עבירה : דער וואש גוט ניט קיין צדקה וועדליג זיין עשירות ווערט אים זיין עשירות בהאלטין צו בייזין ער ווערט פאלורן פון דער וועלט אונ יענר וועלט : אונ זיין עשירות ווערט אויך פאלוירין : אזו אויך דער ארומאן וואש לאזט זיך בנוגין מיט וואש מען גוט אים אונ ער רעט ניט קיין שלעכטי רייד וואש זעגין דער ווידר גאט אונ לייט ח"ו : אונ נעמט אן זיין ארעמקייט פאר ליב : דאש וויא גאט האט מיט אים גימאכט איז אלש רעכט : דער בקומט זיין שכר כפל כפלים

נפלים אויף יעניר וועלט · אונ זיין שכר איז גרעסיר פון דעם וואש גיט צדקה : דען ער זאגט צו הקב"ה ליבר גאט האסטו מיר אויך גיזאלט געבין געלט וואלט איך אויך צדקה גיגעבין : פון דעסט וועגין זאל דער ארומאן אויך צדקה געבין פון דעם ביסל וואש ער האט :

אויך זאל איטליכר וויסין אז דער ארומאן וואש נעמט צדקה ביא דעם עושר טוט ער מיט אים פיל מער גוטש : איידר דער עושר טוט מיט אים : דען דער עושר גיט אים געלט אודר עסן אונ טרונקן : אודר ער מאכט אים איין מלבוש : אבר ער בקומט דורך אים טוזינט מאל מער : דאש גאט גיט אים מזל אונ ברכה אונ לאנג לעבין : אונ אלש וואש אובן שטייט אויש גירעכינט : אויך זאל איטליכר וויסן אז דער וואש גייט זיין חבר צדקה געבין : האט ער מיין שכר פון דעם וואש גוט צדקה : דען דער טוט גוטש מיט דעם ארומאן : אונ נאך מער גוטש מיט דעם עושר וואש ווערט ניצייט : אונ אויך דער וואש גייט זיין חבר צו צדקה איז ער דאך בוודאי אויך איין בעל צדקה : אזו איז זיין שכר זייער גרויש : עש שטייט אין פרק (יוסי בן יועזר) זאגט דיין טיר זאל תמיד אופין שטיין : אונ עש זאלין זיין ארומי לייט אין דיין הויז בשעת דוא עסט : אודר ווען דיא האסט עפיס צו ארביטן זאלסטו עש געבין צו עניים : כדי זייא זאלין זיך פאר דינן אוף פרנסה : נאך איין פשט איז דיין טיר זאל תמיד אופין זיין דאש דיא אורחים זאלין ארין גיין : דען אז דיא טיר איז צו שעמין זייא זיך אן צו קלאפין : אודר טאמור קומט איין הונגריגר אורח : אונ איידר דוא וועקסט אים עפנן וועט ער פאלין פאר דער טיר ח"ו : אונ דער שכר פון הכנסת אורחים איז גרעסיר פון צדקה אונ זיין גרושר שכר האט גאר קיין שיעור ניט : אזו האט אויך גיטאן אברהם אבינו ע"ה : אונ דער וואש איז איין מכניס אורח איז ער מזרע אברהם אבינו : אונ ווען דער אורח קומט אין דיין שטיב ארייין זאלסטו אים צו נעמין מיט ליבשאפט : אונ זאלסט אים תיכף געבין עסין טאמור איז ער הונגריג אונ זאלסט אים ניט פרעגין אויב ער וויל עסין : דען טאמר שעהמט ער זיך פאר דיר אונ וועט זאגין ניין : אז וויא מיר גיפונין דרויף פיל מעשיות אין דער גמרא דאש אטייל לייט זענין דריבר גישטארבין : דרום זאל מען אים תיכף געבין : אונ זאל מיט אים ניט ריידין קיין שמיעות ביז ער עסט אפ :

אונ אז דוא גיסט אים עסין זאלסטו אים געבין מיט אפריילך פנים אונ זאלסט עש אים פאר גונין : אונ זאלסט זיך שטעלין קיגן אים גלייך וויא דוא האסט גיניג אים מכבד צו זיין : אונ וואלסט אים גינערין מער גיטאן : אונ זאלסט זיך דרויף מצער זיין : אונ זייא אים מכבד מיט דעם בעסטין עסן אונ טרינקן : אונ דאש בעסטי גילעגר : אונ דוא ביסט אים מחויב איין צו ריידין ער זאל זיך ניט שעהמין עסין : אונ בשעת דער אורח איז ביא אים טאר ער ניט ווייזין קיין שום רוגזה אויף זייני (בני בית) : דען ער וועט מיינין דיא רוגזה איז איבר אים : אזו וועט ער דער שראקין ווערין · אונ וועט זיך שעהמין צו עסין : אויך טאר אים דער בעל הבית ניט דער ציילין פון זייני היזיקות : אדרבה ער זאל אים טרייסטין מיט גוטי רייד : ער זאל צו אים זאגין מיין ליב האביר עס אונ טרינק אונ זארג ניט : אצונד ביסטו ביא מיין טיש עש קען נאך וואול זיין איך זאל ביא דיר איין אורח זיין : איך האב גילובט איז גאט גניג צו געבין עסין פאר זעלכי אורחים · איך וואלט גערין רוא זאלסט צו מיר נאך אורחים ארין ברענגין ליבר גאט עס איך פאר גון דיר עש מיט גאנצין הארצין עש ווייסט קיינר ניט וויא גאט קען מיט אים פירן : אונ ער זאל זיך דרויף מצער זיין וואש ער קען אים ניט מער כבוד אן טאן : דש אלש איז מען מחויב צו טאן צו איטליכן אורח אפילו צו איין עם הארץ מכ"ש צו איין תלמיד חכם : אויך איז דער בעל הבית מחויב צו שטיין ביא דעם טיש אונ זאל אוועק נעמין אונ דער לאנגין אלש וואש מען דארף : אז וויא אברהם אבינו ע"ה האט גיטאן אונ משרע"ה פאר זיין שווער :

נון קענט איר וואול פאר שטיאן וויא גרויש דיא מצוה איז דער פון ווען אברהם אבינו האט דאך גיהאט פיל משרתים אונ הט פארט זעלבסט משמש גיוועזן ביא דעם טיש : אונ דער בעל הבית וואש איז ניט מקיים דאש אלש וואש אובן שטייט וויא צו אים : דען ער מאכט זיין מצוה צו איין עבירה אויך טאר דער בעל הבית ניט דער מאנין דעם עני זיין אומגליק דאש ער זאל ניט טרויאריג ווערין : אז וויא שלמה המלך האט גיזאגט (טובה ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה שם) עש איז בעסיר אביסל קרויט מיט ליבשאפט איידר איין פעטיר אוקס מיט פיינט שאפט · דער מדרש שרייבט אויף דעם האט שלמה המלך גיזאגט דעם פסוק : אז דער אשמדאי האט אים אוועק גיגעבין אויף פיר הונדירט מייל איז ער ארום גיגאנגין אין אלי לענדר : אמאל איז ער ארין גיקומין צו איין בעל הבית : אונ ער האט אים דער קענט אז ער איז שלמה המלך : דא האט ער אים זייער מכבד גיוועזן : אונ האט אים גישעכט איין פעטין אוקס : בשעת ער האט גיגעסין הט דער בעל הבית אים אן גיהובין פרעגין : מיין ליבר שלמה וויא איז אצונט איז דאש גיקומן דאש איר זענט אזו פר

שטוכן

שטיקן פון אייער מלוכה : איר געדענקט דאס איר האט געשענקט פיל טויזנט אוקסן אין איין טאג : עס איז דאך ניט געווען אויף דער גאנצער וועלט אזוי איין מלך ווי איר זענט : האט שלמה המלך אן גיהויבן צו וויינען און האט ניט געקענט עסן : אזוי איז ער פון דארט אוועק געגאנגען און איז געקומען צו אנאנדערן בעל הבית : און דער איז געווען ארעם : און האט אים געגעבן צו עסן קרויט אן פלייש : בשעת עסן זאגט ער צו אים מיין ליבר שלמה נעמט אייך אן פאר ליב : און ווערט ניט גטרייסט : דען דעם וואס גאט האט ליב שטראפט ער : אזוי ווי דער פסוק זאגט (את אשר יאהב ה' יוכיח) : דרום מיין ליבר שלמה איר וועט אי"ה ווידר צו אייער גדולה קומען : עסט און טרינקט מיט מיר וואס גאט יתברך האט בשערט : איך פאר גין עס אייך מיט גאנצן הארצן : איר וועט שוין באלד זיין אין דער היים : איר האט שוין ניט פיל ארום צו וואנדרן : אזוי איז שלמה המלך זייער פרייליך געווארן אויף זייני רייד : און איז זייער ברוגז געווען אויף דעם ערשטן בעל הבית : אז ער איז ווידר אהיים געקומען צו זיין מלוכה האט ער געזאגט דעם פסוק (טובה ארוחת ירק וגו') עס איז בעסיר דיא קרויט פון דעם ארעמאן : דאס ער האט מיר בוויזן ליבשאפט דער ביא : פון דעם פעטן אוקס פונם עושר : דאס ער האט מיך דער מאנט מיין אומגליק : אויך זאל דער אורח ניט איין שטיין ביא איין קמצן דען ער פאר שעמט זיך זעלברט און בשעת ער עסט מיט אים פאר גינט ער עס אים ניט : און מען עסט אים זיין בלוט און פלייש : איך דעם זאגט דער פסוק (אל תלחם לחם רע עין) זאלסט ניט עסן קיין ברויט מיט איין קמצן : עס און טרינקט זאגט ער צו דיר : און זיין הארץ איז ניט דער ביא : ער פאר גינט דיר ניט : אפילו דאס טרוקן ברויט מבייש דיא אנדרי שפייז : און אויב דוא ביסט הונגעריג שטעק בעסיר איין מעסיר צווישן דייני ציין איידר דוא זאלסט מיט אים עסן : ער איז איטל ליגן און פאלש : אויך זאגט דער פסוק ווען דוא עסט זיין ברויט ווערסטו עס מוזן אויש שפייאן און עס ווערין פאר דארבן דייני גוטי שפייז וואס דוא האשט מיט אים גגעסן און איין גוטר בעל הבית זאל נאכגיין נאך אורחים און אז ער בקומט זיא זאל עס ביא אים גלייך זיין ווי ער וואלט געפונען איין מציאה און אז דער אורח בלייבט ביא אים איבר נעכטיגן זאל ער אים געבן איין בעט מיט אגוט געלעגיר דען

דאס איז ביא אים ליבר ווי עסן און טרונקן : און אז ער גייט אוועק זאל ער אים מיט גובן אויפן וועג אשטיק ברויט : דען מיר געפונען דאס פיל רציחות און שטרויכלונג איז געשעהן פון איין שטיק ברויט וועגין : איך וויל דרינען ניט מאריך זיין : און ער איז אים מחויב צו בלייטן : און זאל אים נאך זאגין (ברכת כהנים) : און זאל בלייבן שטין אזו לאנג ביז ער זעהט אים שוין ניט : ווער עס איז דיא מצוה רעכט מקיים איז ער בודאי מזרע אברהם אבינו : און זיין שכר האט קיין שיעור ניט : דיא גמרא זאגט מזאל איטלכן אורח מכבד זיין גלייך ווי ער וואלט געוועזן רבן גמליאל אבר דוא זאלשט פאר אים ניט פאר טרויאן קיין שום זאך טאמיר איז ער איין גנב :

דיא צדקה וואס דיא וייבר געבין איז מער בווילגט און אן גינומן פון דער צדקה פון מאנזביל : דען דער מאנזביל גיט אים געלט אזו דארף ער ערשט קויפן וואס ער דארף : אבר דיא וייבר געבן ברויט און שפייז דאס זיא קענין עס באלד עסן אזו ווי מיר געפונען אין דער גמרא (מר עוקבא) מיט זיין וייב פלעגין גיין אלי מארגין פריא אין שול אריין : און עס האט געוואוינט איין ארומאן אין זייער שכונות פלעגין זיא אים אלי אין דער פריא הונטר ווארפן פיר גראשין הונטר דער טיר : און דער ארומאן פלעגט זיא געפונין און האט ניקויפט פאר זיא ברויט זייני קינדר אמאל זאגט דער ארומאן איך וואלט גיגערין גוויסט ווער עס ווארפט מיר אלש הונטר דיא פיר גראשין אזו האט ער זיך געשטעלט הונטר דער טיר : ווי (מר עוקבא) מיט זיין וייב זענין גיקומן און האבין זיך איין גיבוגין אים אונטר צו ווארפין דיא פיר גראשין : אזו האט דער ארומאן אויף געעפינט דיא טיר צו זעהן ווער עס איז אזו זענין זיא אוועק גילאפין און ער איז זיא נאך גילאפין ביז זיא זענין אהיים גקומן אזו איז געוועזן אויש געהייצט דער אויבין צו באקין ברויט און ער איז געוועזן זייער היים אזו האבין זיא אויף זיך גינומן בעסר פאר ברענט צו ווערין איידר מבייש צו זיין דעם ארומאן און זיא זענין אריין גילאפין אין אויבין אריין און האבין זיך דארטין אנידר געזעצט כדי דער ארומאן זאל זיא ניט זעהן ווי זיא זיצן אזו זאגט (מר עוקבא) צו זיין וייב מייני פיס ברענין מיר זאגט זיא צו אים לייג זיא אויף מייני פיס דאס פיאור האט זיך אלי מאל מער דער היצט און עס האט זיא גאר ניט גישאט

דער נאך אז זיא זענן ארויש גיגאנגן דא זאגט (מר עוקבא) צו זיין ווייב דוא ביסט פרומער פון מיר זאגט זיא צו אים דיא גוטס דעם ארומאן געלט האט ער ערשט מיא דער פאר צו קויפן שפייז אבער איך גיב אים גרייטי שפייז דאש ער קען עש באלד עסן :

אויך שטייט אין מעשה (אבא חלקיה) מיט זיין ווייב פלעגן תמיד תפלה טאן אויף רעגן : אונ ער איז גיוועזן אגרויסר צדיק אמאל האבן דיא חכמים ... גישיקט ער זאל תפלה טאן פאר כל ישראל · אזו איז ער ארויף גיגאנגן מיט זיין ווייב אויפן בוידים אונ ער האט זיך גישטעלט אין איין ווינקיל אונ זיא אין אנדרן ווינקיל אונ האבן תפלה גיטאן דא איז גיקומן איין וואלקן צו רעגן אויף איר ווינקיל האבן דיא חכמים גיפרעגט ווארים איז דאש האבן זיא אים גיענטפרט וויל זיא גיט דיא ארומי לייט גרייטי שפייז אויך ער טוט אופט תפלה דיא רשעים זאלן שטארבן אבער זיא האט תפלה גיטאן גאט זאל זיא שטארקן זייער הארץ דער מיט אז זיא אויך פרומער גיוועזן פון אים · דאש איז אויך איינש פון דיא צעהן תקנות וואש עזרא האט מתקן גיוועזן בשעת דיא ישראל זענן אויף גיגאנגן פון בבל קיין ארץ ישראל דאש איטליכי אשה זאל אויף שטיין גאר פריא אונ זאל באקן ברויט : דאש דיא ארמי לייט זאלן גיפינן פריש ברויט צו עסן דער פון זעהן מיר אז דיא צדקה פון דיא ווייבר איז מער אן גינעמן פון דער צדקה פון מאנצבלין דען דיא אשה איז תמיד אין דער היים אויך ווען דיא אשה גיט עפיס דעם ארומאן זאל זיא עש אים געבן מיט גאנצן הארצן אונ מיט גוטי רייד דאש זיא זאל אים ניט מבייש זיין אונ דער וואש דער בארימט זיך איבר איין ארומאן דער בארימט זיך גאט איבר אים אונ דער הערט זיין תפלה אונ ווא מער ער גיט צדקה ווערט ער אלי מאל רייכר : אזו וויא דער פסוק זאגט (יש מפזר ונוסף עוד) עש איז פאר האלדין איינר וואש פאר שפרייט זיין געלט אויף צדקה : אונ ווערט נאך גימערט מיט עשירות :

דער פסוק זאגט (מלוה ה' חונן דל) דער וואש דר בארימט זיך איבר דעם ארומאן אונ גיט אים צדקה אנטלייאט ער עש גאט : אויך זאגט דער פסוק (נותן לרש אין מחסור) דער וואש גיט צדקה צום ארומאן ווערט אים ניט גימינערט פון זיין געלט אבער דער וואש וויל ניט צדקה געבן דר ווערט ארום : אונ דער וואש פאר הוילט זייני אויגן פונם ארומאן גלייך וויא ער זעהט אים ניט קומן אויף אים פיל קללות · אונ זיין געלט ווערט גימינערט איטליכר איז מחויב מעשר צו געבן פון זיין געלט. סיא פון ירושה · סיא פון מתנות · סיא פון מציאות אונ אויך פון זיין פאר ארבייטונג אונ ווען ער האט נאר רווחים וויניגר פון צעהן שילינגר איז קען ער דאך דער פון קיין מעשר ניט געבן זאל ער עש האלטן אונ ניט אן רירן ביז עש ווערט אים נאך רווחים צו קומן אזו ווערט ער געבן מעשר בנאנד אונ ווען ער האט פאר דינט איער פון צעהן שילינגר זאל ער פון צעהן געבן מעשר אונ דאש איבריגי זאל ער האלטן ביז עש ווערט אים צו קומן נאך רווחים : ווער עש וויל זיך רעכט נוהג זיין מיט דעם מעשר געבן זאל ער לייגן זיין געלט אין דרייא כלים אויף איינר זאל ער אויף שרייבן (טבל) דאש איז נאך ניט גימעשרט אויף דער אנדרר (מעשר) דאש איז דאש מעשר געלט זעלבסט אויף דער דריטר זאל ער אויף שרייבן (חולין) דאש הייסט שון גימעשרט אונ מיט דעם מאג ער טואן וואש ער וויל נאר צדקה איז ער מחויב דער פון צו געבן ניט פון דעם אום גימעשרט געלט :

דאש מעשר געלט זאל ער אוועק געבן ארמי לייט תלמידי חכמים אודר אין פראסטן ארומאן איז ער אויך יוצא ער מעג עש געבן זייני ארמי קרובים אפילו זיין ארמן זון · אודר זיין טאכטר אודר זיין ברודר אודר זיין ארמי שוועסטר · אטייל לייט קויפן דער פאר ספרים אודר מצות אונ זענן מכבד לייט אונ זיך אויך מיט דעם מעשר געלט דאש איז איין איסור דען ער האט נאר דרינן דיא (טובת הנאה) צו געבן וועמן ער וויל אבר ניט די הנאה זיך זעלבסט דש איז אויך איין צדקה אבר עש זענן פאר האנדן עטליכי חילוקים צווישן צדקה אונ מעשר איינש צדקה מעג ער געבן וויפל ער וויל: אבר מעשר איז ניט וויניגר אז איינש פון צעהן דאש אנדרי צדקה איז מען מחויב צו געבן אפילו הונדרט מאל אין איין טאג דאש מטאר קיין ארומאן ניט ליידיג אוועק לאזן אבר מעשר דארף מען נאר געבן פון רווח דאש דריטי דער וואש האט נייר ווענליג זיין עסן איז ער פטור פון צדקה : אבר מעשר איז ער חייב דאש פערדי זיין מעשר מעג ער געבן וועמן ער וויל אבר צדקה איז זיין קרוב בילכער אונ מעשר האט אויך איין קצבה וויפל ער זאל געבן איטליכן ארומאן : אז וויא איך וועל עש בשיידן דרום דיא לייט וואש לייגן

בנאגדר

בגאנדר מעשר אונ צדקה געלט זאלין זייא פריה אתנאי אויש נעמין דאש זייא זאגין עש פון רעכט ווענין מנדר עש זאל האבין אין זיך דעם דין פון מעשר געבין וועמינער וויל:

דיא גמרא ברענגט איין מעשה (רבי יוחנן בן זכאי) איז גיפארין פון ירושלים אונ זייני תלמידים זענין אים נאך גיגאנגין האט ער גיזעהן איין יונגי פרויא האט גיקלויבין גערשטין פון אונטער דיא בהמות פון ערבים אז זיא האט דער זעהין רבי יוחנן איז זיא אים אקעגין גילאפין אונ זאגט רבי שפייז מיך גיב מיר עפיס עסין · פרעגט ער זיא ווער ביסטו ווער איז דיין פאטער זאגט זיא מיין פאטער האט גיהייסין (נקדימון בן גריון) פרעגט ער זיא וויא איז אהין גיקומין דיין פאטערש געלט ער האט דאך גיהאט פיל געלט אונ גיטער זאגט זיא רבי האט איר דען ניט גיהערט דעם משל זאגין אין ירושלים ווער עש וויל זיין געלט איין זאלצין עש זאל אקוים האבין זאל ער געבין חד פון מעשר אונ צדקה אונ אויב ניט פאר גיט דאש געלט · דרום איז מיין פאטערש געלט גאר אונ גאנצין אריין גיקומין צו דיא ערבים אין דיא הענט אריין פרעגט זיא רבי יוחנן וויא איז דיין שווערס געלט ענפרט זיא עש איז צום אויף גיקומין בנאנדר איז עש אויך פלארין גיווארין דער נאך זאגט זיא רבי גידענקסט איר ניט אז איר זענט ניחתמית אויף מיין כתובה: זאגט ער אז זייני תלמידים איך גידענק דש איך בין ניחתמית אויף איר כתובה אונ זיא איז גיוועזן גישריבין אויף טויזנט מאל טויזנט גאלד גילדין וואש זיא האט גיהאט פון איר גרין חוץ וואש דער מאן האט איר נאך מער פאר שריבין: דא הייבט אן (רבי יוחנן) צו וויינין אונ זאגט וואל אייך ישראל ווען איר זענט פרום אונ טוט דאש ווילין פון הקב״ה דא האט אייך קיין שום אומה קיין שלעכטין ניט גיקענט טאן אבר וויל זייא זענין ניט פרום גיוועזן זענין זייא גיפאלין אין דיא הענט פון דיא עובדי גילולים · אונ ניט אזו אין זייערי הענט אליין: אפילו אין דיא הענט פון זייערי בהמות דאש זיא האט גיקלויבין גערשטין פון הונטער דיא בהמות:

פרעגט דיא גמרא האט דען דער נקדימון בן גריון קיין צדקה ניט גיגעבין · ער האט דאך פיל צדקה גיגעבין: אונ נאך מער אז ער איז גיגאנגין פון זיין הויז אין בית המדרש אריין: האט מען הונטער גילייגט הונטער זייני פים סאמיט אונ זיידני קליידר: דיר נאך זענין גיקומין דיא ארמי לייט אונ האבין עש גינימן אונ האבין זיך צו טיילט: אזו אויך אז ער איז גיגאנגין פונם בית המדרש: ענפרט דיא גמרא יוא ער האט פיל צדקה גיגעבין אבר ווערליג זיין עשירות איז עש קארג גיוועזן· דרום איז זיין געלט פלארין גיווארין · איין טייל זאגין ער האט יוא גיגעבין גנוג צדקה ווערליג זיין געלט · נאר דרום איז ער גישטראפט גיווארין ווייל ער האט גיגעבין בפרהסיא פר דיא לייט זאלין אים לויבן: ניט פון גאטש וועגין דרום זאל זיך איטליכר פון אים אמשל נעמין דאש זיין כוונה זאל זיין מיט דער צדקה (לשם שמים) אזו וועט זיין עשירות אקיום האבין אונ ער וועט האבין די וועלט אונ יענע וועלט:

נאך איין מעשה ברענגט דיא גמרא עש איז גיוועזן איין פרומר מלך ער האט גיהייסין (מונבז) · אמאל איז גיוועזן אין זייני צייטין אגרויסר הונגר: אונ דיא ארמי לייט האבין ניט גיהאט וואש צו עסין: האט ער אויף גיעפינט זייני אוצרות · אונ דיא אוצרות פון זייני עלטרן אונ האט גינימן גאלד אונ זילבר אונ האט צו טיילט דיא ארמי לייט · זייא זאלין זיך קויפן עסין: זענין גיקומין צו אים זייני ברודר אונ קרובים אונ האבין גיזאגט צו אים וואש טוסטו דייני עלטרן האבין לאנג איין גיזאמילט אונ האבין גימאכט אוצרות אונ האבין עש גיהאלטין טאמיר וועט אמאל זיין · אמלחמה אזו וועלין זייא עש דארפין: אונ דיא פאר ברענגשט דאש אלש אין איין יאר: אונ לא די דוא מערסט ניט דרויף דיא פאר ברענגשט נאך · זאגט ער צו זייא איך וועל אייך זאגין מייני עלטרן האבין גימאכט אוצרות אויף דער ערד אונ איך מאך אוצרות אויפן הימל מייני עלטרן האבין גימאכט אזעלכי אוצרות וואש דער מענטש קען זייא אויש ברענגין: אונ מייני אוצרות קען קיין שום מענטש ניט אויש ברענגין מייני עלטרין האבין גימאכט אזעלכי אוצרות וואש קענין זיך מערין: אבר מייני אוצרות מערין זיך פון זיך זעלברט: זייערי אוצרות זענין פון אייטל גאלד אונ זילבר אובר מייני אוצרות זענין פון אייטיל נפשות: מייני עלטרן האבין גימאכט אוצרות פאר אנדרי לייט · אבר איך מאך אוצרות פר מיר זעלברט אז וויא דער פסוק זאגט: (והלך לפניך צדקך) עש וועט גיין פאר דיר דיין צדקה: אונ וועט זיין דיין מליץ יושר אויף יענר וועלט: אונ דיא צדקה איז איין כלי פון הקב״ה אז וויא דער פסוק זאגט (לך ה הצדקה) · דען קיין מענטש קאן דאך קיין צדקה ניט געבין ביז גאט גיט אים פריר עשירות פון זיין מילדי האנט: אז וויא דער פסוק זאגט (והעושר והכבוד מלפניך) דאש עשירות אונ כבוד איז פון פאר דיר:

אויך זאגט דער פסוק (לי הכסף ולי הזהב אמר ה׳ צבאות) צו מיר איז דאש גאלד אונ זילבר זאגט גאט ב״ה: אויך זאגט דער פסוק דוד המלך ע״ה האט גיזאגט (כי ממך הכל ומידך נתנו לך) פון דיר איז אלש: אונ פון דיינר האנט געבין מיר דיר דאש

מיינט

מיינט ען דאש וואש מיר געבין דיא ארמי לייט : איז גלייך וויא מען גיט עש גאט אז וויא דער פסוק זאגט (מלוה ה' חונן דל) דער וואש דער בארימט זיך איבר דעם ארומאן מיט צדקה אנטלייאט ער עש גאט : אונ כביכול הקב"ה איז אים מחוייב צו בצאלין : אז וויא דער פסוק זאגט (עבד לוה לאיש מלוה) דער וואש אנטלייאט איז איין קנעכט צו דעם וואש האט אים גילויגן : כביכול מיטאר עש ניט ריידין . דאש גאט ב"ה איז איין משועבד אים צו בצאלין דער פון זעהט איר אויך ליבי לייט וויא גרויש דיא צדקה איז : דרום זאל איטליכר זעהן זיין צדקה רעכט צו געבין אין דר רעכטיר צייט ווידליג עש איז ראוי פון זיין עשירות . אזו וועט אים הקב"ה ווידר געבין עושר אונ כבוד אונ לעבין : אונ אויב ער גיט ניט רעכט צדקה ווערט זיין עושר פלארין : אז וויא דער פסוק זאגט (ואבד העושר ההוא) עש וועט פלארין ווערין דר זעלביגר עושר פון דעם וואש גיט ניט לשם שמים : נאר כדי לייט זאלין אים לויבין : אויך זאגט דר פסוק (עושר שמור לבעליו לרעתו) דאש עשירות ווערט אים גיהיט צו בייז : אויך זאגט דער פסוק (העיף בו ואיננו) ער גיט איין בלאז אין עשירות פלידט עש אוועק :

אפר דער וואש גיט צדקה וויא רעכט איז בענטשין אים די לייט : אז וויא דער פסוק זאגט (טוב עין הוא יבורך) דאש גוטי אויג אויף צדקה ווערט גיבענטשט : (כי מלחמו נתן לדל) וייל ער האט פון זיין ברויט גיגעבין צום ארומאן : אויך זאגט דער פסוק (בגלל הדבר הזה יברכך ה') פון וועגין דער צדקה וועט דיך בענטשין גאט דיין גאט : אויף דעם האבין דיא חכמים גיזאגט ווען איינם גייט וואול זאל ער צדקה געבין : כדי זיין עשרות זאל אקיום האבין אזו אויך ווען איינם ווערט אלי מאל גימונרט זיין געלט זאל ער זעהן צדקה געבין איידר ער ווערט ארום : דען דער נאך וועט ער ניט קענין געבין אפילו ער וועט וועלין : עש איז אמאל גיוועזן איין חסיד ווען איין ארומאן פלעגט קומן פאר זיין טיר האט ער גיזאגט צו זיינם חייב מיין ליב ווייב דער בארים דיך איבר די ארמי לייט . כדי דיא לייט זאלין זיך אויך דער בארימן איבר אונזרי קינדר : האט זיא צו אים גיזאגט ווארום עפינסטו דיין מויל צו ריידין אזעלכי שלעכטי רייד . האט ער גיזאגט עש איז דאך גיוויינטליך דיא זאך אפילו איינר איז רייך זענין זייני קינדר ארום : אונ אויב זייני קינדר זענין אויך רייך זענין זייני אייניקליך ארום . אז וויא דער פסוק זאגט (כי לא יחדל אביון מקרב הארץ) דען עש ווערט ניט פאר מיטן קיין ארומאן פונם לאנד : (רבי אליעזר הקפר) זאגט איטליכר זאל תפלה טאן ער זאל ניט ארום ווערין : דען אפילו ער איז רייך זענין זייני קינדר אודר זייני אייניקליך ארום : דען דאש איז איין (גלגל חוזר בעולם) איין ראד וואש דרייט זיך ארום אויף דער וועלט היינט איז דער רייך אין דער ארום אונ מארגין קען זיין פאר קערט :

דיא חכמים האבין גיזאגט אגרושי זאך דער וואש פר הוילט זייני אויגן פון דער צדקה : אודר דער וואש האט ניט צו געבין אונ טרייסט אפילו ניט דעם ארומאן מיט גוטי רייד איז גלייך אז ער וואלט גידינט עבודת גילולים : זייא לערנין דאש אפ פון פסוקים : אבר דער וואש גיט צדקה וויא ראוי איז דער איז מקרב דיא גאולה וויא דער פסוק זאגט (שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא) היט משפט אונ טוט צדקה דען מיין הילף איז נאהענט צו קומין (וצדקתי להגלות) אונ מיין צדקה וועט זיך אנפלעקין : אויך זאגט דיא גמרא ירושלים וועט ניט גיבויאט ווערין אונ דיא ישראל וועלין ניט אויש גלייזט ווערין ביז זייא וועלין האבין אין זיך דעם זכות פון צדקה : אז וויא דער פסוק זאגט (ציון במשפט תפודה וגו') ציון וועט דער לייזט ווערין מיט משפט : אונ דיא ישראל מיט צדקה : אונ דיא צדקה איז אן גינומן בייא גאט בעסיר פון אלי קרבנות : אזו וויא דער פסוק זאגט דער וואש טוט משפט אונ צדקה איז עש חשובר איידר אלי קרבנות אונ דער וואש פאר שעהמט איין ארומאן טוט ער אגרושי עבירה : אז וויא דער פסוק זאגט ווער עש שפעט פון איין ארומאן דער שפעט פון זיין בשעפר : אדרבה איטליכר דארף ערליך האלטין דיא ארמי לייט : אזו איז עש גלייך וויא ער האלט ערליך הקב"ה : אז וויא דער פסוק זאגט ווער עש וויל ערליך האלטין הקב"ה זאל ער די ארמי לייט ערליך האלטין דען דער וואש איז מבזה דעם ארומאן ווייזט ער דאש הקב"ה האט ח"ו ניט בכח אים רייך צו מאכין : דען דער ארומאן מיט דעם עושר זענין דאך ביידי בשאפין פון גאט : נאר דער האט געלט אונ דער האט ניט : נוא ווארום זאל מען אים מבזה זיין פאר זיין ארומקייט : דער ארומיר קאן דאך רייך ווערין : אונ דער רייכיר קאן דאך ארום ווערין :

עש איז איין משל צו איין בן עושר וואש האט דער צערינגט זיין פאטיר : אונ דער פאטיר האט גוזר גיוועזן אויף אים ער טאר פאר אים ניט קומן אין זיין הויז : אמאל מאכט דער עושר אסעודה אונ ער ווייסט דאך וואול דאש זיין זון איז זייער הונגריג : דא זאגט ער ווער עש וועט מיין זון געבין עסין וועל איך אים בצאלין כפל כפלים : האט אים איינר גינומן צו זיך אונ האט אים גיגעבין עסין אונ טרינקן : אזו איז דאך וואול צו דעם זעלבין : דען אלש וואש דער עושר האט איז דאך דעם זונש: אזו איז דאש אויך דער ארומאן איז דער זון פון הקב"ה : אונ ווער עש גוט גיט עסין האט ער בוודאי גרויש שכר לעולם הבא : נון קענט איר וואול פר שטיין דאש גרושקייט פון דער מצוה פון צדקה : ווען דוא ווערסט איין בעל הבית וואש איז גיפאלין פון זיין גוטש : זאלסטו אים ניש

שפל

שפל האלטן : אדרבה האלט אים בכבוד : אזו ואלסטו וידענקן דאש גאט האט אים געשטראפט פון זיין טובה וועגן אז וויא דער פסוק זאגט (את אשר יאהב ה׳ יוכיח) וועמין גאט האט ליב שטראפט ער אויף דער וועלט : אבר וועמין ער האט פיינט דעם גיט ער אפ זיין שכר אויף דער וועלט : דאש ער האט וואול טעג אונ תענוגים : אז וויא דער פסוק זאגט (לא יאחר לשונאו) גאט ב״ה פאר זוימט ניט דעם שכר פונים רשע אויף זייני מצות : (על פניו ישלם לו) ער בצאלט אים זיין שכר אויף דער וועלט : אבר דער שכר פונים צדיק דעם ארומאן בהאלט גאט אויף יענער וועלט : אזו וויא דער פסוק זאגט (וידעת כי ה׳ אלהיך הוא האלהים וגו׳) משה רבינו ע״ה זאגט צו ישראל דוא זאלסט וויסן אז גאט דיין גאט איז איין גאט איבר אלי מלאכים : אונ איבר דער גאנצר וועלט : אונ ער איז בגלייבט מקיים צו זיין אלש וואש ער זאגט צו : אונ ער וועט געבין איין גוטן שכר צו די וואש האלטין זיין תורה אונ מצות צו זייני קינדר ביז טויזנט דורות וועלין גניסן אין זיין זכות : דרום זאלסטו היטן אויף דער וועלט דיא מצות וואש שטייאן אין דער תורה : אזו וועסטו בקומין דיין גוטן שכר לעולם הבא : דרום שטראפט ער דעם צדיק מיט ארומקייט אויף דער וועלט וואש זיא איז נאר איין ווייל כדי ער זאל אים געבין זיין גוטן שכר אויף יענער וועלט וואש געווערט אימר אונ איביג : אונ דעם רשע גיט ער אפ זיין עשירות אויף דער וועלט : כדי ער זאל געשטראפט ווערין אויף יענער וועלט : אונ זיין שטראף האט קיין סוף ניט : דרום זאגט ער דו זאלסט דעם ארומאן ניט שפל האלטין פון וועגין זיין ארומקייט אדרבה זאלסטו אים ערליך האלטין פון וועגין זיין גרוסן שכר אויף עולם הבא :

דרום זאל זיך איטליכר אין זין אריין נעמין אונ זאל זאגין טאמיר האט אים הקב״ה אפ געגעבין זיין שכר אויף דער וועלט מיט דעם עשירות : אונ דאש ער וועט ח״ו אויף יענער וועלט עונש לײדין אונ זאל זיך בטראכטין וואש פאר עבירות ער האט געטאן : אונ זאל דרויף באלד תשובה טאן וויא אובין שטייט אין הלכות תשובה : בפרט דער וואש פאר שעהמט די ארומי לייט אונ ווארפט אים פיר זיין דלות : איז בודאי זיין עונש זייער גרויש : דער ארומאן האט דאך גינג דאש ער לײדט אזעלכי יסורים אויף דער וועלט : אונ דיא גמרא זאגט אויך ווען איינר האט יסורים : אונ זיין חבר ווארפט עש אים אויש : איז ער עובר אויף (לא תונו) דאש איז איין לאו אין דער תורה גלייך מיט איסור עשין : אונ נאך הארבר : אז וויא אויבן איז געשטאנין : איר זאלט ניט מיינין אז דאש ארומקייט איז קלייני יסורים : ניין ווען אפילו מיזאל לייגין אלי יסורים פון דר וועלט אין איין וואג שאל : אונ דיא יסורים פון עניות אין דער אנדרר וואג שאל : וואלטין דיא יסורים פון עניות איבר געוואגין :

דיא גמרא זאגט אויך : גאט האט געזאגט צו איוב וואש ווילסטו בעסיר צו דעם דלות : אודר אנדרי יסורים : האט ער געענפרט (רבונו של עולם) הער פון דער גאנצר וועלט : איך וויל ליבר האבין אלי יסורים פון דער וועלט איידר דעם דלות : נאך דעם אז עש זענין אויף אים געקומן די יסורים האט ער זייער געוויינט אונ געקלאגט : האבן זייני חברים צו אים געזאגט ווארום וויינסטו דוא האסט דאך זעלבסט אויף דיר גינומן די יסורים : דא זעהן מיר דאך אז דש עניות איז ארגיר פון אלי יסורים אין דער וועלט : אונ דאש איז דאך אויך ידוע אז דער וואש לײדט גיהנם אויף דער וועלט : דארף ער שוין ניט לײדין אויף יענער וועלט : אונ עניות איז דאך דער גרעסטר גיהנם : נוא קענט איר וואול פאר שטייאן וויא גאר חשוב איז דער ארומאן לעולם הבא : אויב נאר ער גייט אין רעכטן פארטיגן וועג : אונ איז מקבל אויף זיך גאנץ שטראף פאר ליב וואול דעם זעלבינן מענטשן :

נון וועל איך בשיידין וויא מיזאל צדקה געבין : אונ צדקה נעמין : דרויף זענין אכט פרקים : אונ אין איטליכן פרק ווערט בשיידט אנאנדרר דין :

דער ערשטר פרק רעט ווער זענין דיא לייט וואש זענין מחויב צדקה צו געבין :

איטליכר איז מחויב צדקה צו געבין : אפילו דער ארומאן וואש נעמט צדקה איז אויך מחויב צו געבין צדקה פון דעם וואש ער נעמט איטליכר נאך זיין פאר מעג נאך : אונ ווען איין ארומאן גיט צדקה פון זיין ארומקייט · וועט ער זוכה זיין צו געבין פון עשירות : (רבי זכריה בן רבי יהושע בן לוי) האט צדקה גינומן : אונ ער האט עש ניט בדארפט האבן דיא לייט זייער גירעט אויף אים · אז ער איז גישטארבין איז מען געוואר געווארין אז ער האט עש צו טיילט אנדרי ארמי לייט · אויך זאגט דיא גמרא (רבי חמא) איז גיוועזן איין ארומאן · אונ האט גידארפט צדקה נעמן : אונ אז מיהאט אים געגעבין האט ער עש צו טיילט אנדרי ארמי לייט : אונ האט זיך איבר געלאזט נאר ווייניג דער פון : אונ דער וואש דארף ניט נעמין אונ נעמט יוא שטארבט ער ניט ביז ער דארף יוא דער צו : דען ער בגזלת דיא ארמי לייט : אבר דער וואש בהעלפט זיך מיט זיין דלות אונ לאזט זיך בניגן : אונ וויל קיין צדקה ניט נעמן : אויף אים איז געזאגט געווארין דער פסוק (ברוך הגבר אשר יבטח בה׳ והיה ה׳ מבטחו)

וואל

וואל דעם מענטשן וואש פאר זיכרט זיך אין גאט · אונ וויל קיין צדקה ניט נעמן · אונ גאט וועט זיין זיין פר זיכרונג: אבר דער וואש ליידט גרויש דוחק אונ צרות · אונ וויל קיין צדקה ניט נעמן פון גאוה וועגן · דאש דיא לייט זאלן אים לויבן ער ליידט גרויש דוחק אונ וויל קיין צדקה ניט נעמן · דער איז איין רוצח · גאט האט אים ניט גיהייסן ער זאל זיך זעלברט אום ברענגן :

דער אנדריר פרק רעט וויפל מיזאל צדקה געבן :

איטליכר זאל געבן צדקה נאך זיין פאר מעג נאך : אונ וויא זיין הארץ בווילגט : אונ הקב"ה האט אונז גיבאטן מיר זאלן תמיד דיא האנט אפן האלטן צדקה צו געבן אזו וויא דער פסוק זאגט (פתוח תפתח את ידך) דיא זאלסט עפנן דיין האנט צו געבן צדקה פרי גאט דיין גאט זאל דיך בענטשן: קיין שום מענטש איז קיין מאל ניט ארום גיווארין פון דעם וואש ער האט צו פיל צדקה גיגעבן · אונ עש קומט ניט קיין שלעכטש פון צדקה נאר איטל גוטש · אז וויא דער פסוק זאגט (והיה מעשה צדקה שלום) דייני מעשים וואש קומן פון צדקה זאלן זיין איטל שלום · אונ תמיד ווען ער טוט תפלה פאר הקב"ה זאל ער גידענקן איך בגער מיין שפייז פון הקב"ה : אונ איך וואלט גיגערן דאש הקב"ה · זאל דער הערן מיין תפלה · אזו אויך אז דער ארומאן קומט צו אים אונ בגערט פון אים שפייז זאל ער אים געבן אונ זאל גידענקן איך וועל אים צדקה געבן אידר איך וועל ח"ו אויך ארום ווערן · אונ אויך זאל ער גידענקן דאש ער איז איין שליח פון הקב"ה צו געבן דעם ארומאן : אונ אז ער וועט ניט טין רעכט זיין שליחות וועט הקב"ה ביא אים דאש געלט אוועק נעמן אונ וועט עש געבן אנאנדרין · אונ ביא צדקה געבן איז דער דין אזו · ווער עש איז זייער מולד אונ האט אגוט הארץ זאל ער געבן וויפל דיא ארמי לייט בדארפן · אונ ווער עש פאר מאגט ניט אודר ווער עש וויל ניט געבן צו פיל אודר צו ווייניג נאר וויא עש קומט זאל ער צום ערשטן געבן אין פופט חלק פון זיין קרן דער נאך זאל ער געבן איין פופט חלק פון ריוח · אבר מער פון איין פופט חלק טאר ער ניט געבן · סיידן אז ער ליגט קראנק אונ שרייבט איין צוואה מעג ער פאר שרייבן אויף צדקה מער פון איין פופט חלק ; אבר גיזונדהייט טאר ער ניט געבן מער פון איין פופט חלק · דען טאמיר האט ער אזו איין עבירה גיטאן וואש דריבר מוז ער ארום ווערן אזו וועט ער אן הענגין זיין ארומקייט קומט איבר דער צדקה · אונ דער וואש וויל ניט געבן קיין פופט חלק איז ער עכ"פ מחויב צו געבן איין צעהנטיל פון קרן אונ ריוח ניט ווייניגר · אונ דער גרעסטר ארומאן אין דער וועלט זאל ניט ווייניגר געבן דורך דעם יאר וויא איין שליש פון איין (שקל) דאש בטרעפט אנדר האלבן פולשי גילדן אונ אויב ניט איז ער ניט מקיים דיא מצוה :

דער וואש וויל קיין צדקה ניט געבן ווידליג נאך זיין פאר מעג נאך אזו זאל אים דאש ב"ד גייטן מיט אלים וואש זייא האבן יכולת : יתומים דארפן אויך צדקה געבן · אבר מיקאן זייא ניט גייטן · סיידען טוט עש פון זייער פאטריש כבוד וועגן · אודר דער ארומאן איז זייער קרוב אזו איז עש דאך זייא איין שאנד צו פאר לאזין זייערי קרובים · דא זאלן דיא אפטרופסים געבן פון זייערט וועגן :

דער דריטר פרק רעט וואש דיא צדקה זאל זיין :

דיא צדקה איז דרייא ערלייא זאבן איין צדקה איז וואש מען גייט אלי טאג אויש נעמן אלי ערלייא עסן שפייז דאש הייסט (תמחוי) שיסל צדקה אונ מען צו טיילט עש באלד דיא ארמי לייט : אונ ביא דער צדקה איז דער פרעמדר ארומאן מיטן היימשן גלייך · דאש אנדרי הייסט (קופה של צדקה) דאש מען גייט ארום אלי ערב שבת אונ מען נעמט אויש געלט אונ עסן שפייז : דיא צדקה גיט מען נאר דיא היימשי ארומי לייט : סיידן דער מנהג איז: אין דר דאזיגר שטאט צו געבן דיא פרעמדי אויך דאש דריטי איז וואש דיא גבאים גייאן ארום · דאש הייסט כתם צדקה : דיא גבאים מעגן עש געבן וויא אהין זייא ווילן צום שיל אודר בית החיים וואש מען דארף דער צו מתקן זיין :

דער פירדיר פרק רעט ווער עש מעג נעמן צדקה :

דיא חכמים ז"ל האבן גיזאגט ווער עש האט זיין אייגנש צווייא הונדרט גילדן אפילו ער האנדילט ניט דער מיט אודר ער האט ווייניגר פון צווייא הונדרט גילדן נאר ער האנדילט אונ דער נערט זיך דער פון טאר ער קיין צדקה ניט נעמן · אבר דער וואש האט ווייניגר פון צווייא הונדרט גילדן אונ האנדילט ניט דער מיט מאג ער זיא נעמן : דער סימן איז (צדקה) בטרעפט צווייא הונדרט אן אייניש : אונ אפילו ער האט נאר איין גילדן ווייניגר אונ מען גיט טויזנט גילדן מיט אמאל מעג ער נעמן אין דיא צווייא הונדרט

גילדן

גילדין רעכינט נאך ניט דין גיפעס. וואש ער דארף צו זיין טיש אפילו זיא זענין גילדני אודר זילבריני כלים: אונ אויך זייני קליידר אונ זיין ווייב אונ קינדרש קליידר: וויל ער דארף דאש האבין צו זיין לייב:

דער פופטר פרק רעט וועמין מיזאל געבין צדקה:

צום ערשטין איז ער מחויב זיך זעלברט צו דער נערין:

דער נאך זיין ווייב דער נאך זיין פאטר אונ מוטר: דר נאך זייני קינדר: דער נאך זייני ברודר אונ שוועסטר: דער נאך זייני פעטירס אונ מומים דר נאך זייני גישוועסטר קינדר דער נאך דיא אנדרי קרובים: דער נאך דיא ארמי לייט וואש וואנין אין זיין שטאט: דער נאך דיא פרעמדי אונ זיין רבי איז פריר פון אלי פון זיין פאטיר סיידין זיין פאטר איז אתלמוד חכם: אזו איז אויך דער דין אז זיא זיצן אין דער תפיסה*) זאל ער פריר אלש דעם נאהנטרין קרוב אויש לייזין:

דער זעקסטיר פרק רעט וויא מיזאל גובה זיין דיא צדקה:

עש טאר ניט ארום גיין גובה זיין צדקה איינר אליין: נאר צווייא אונ זיא טארין ניט גיין ווייט איינר פונם אנדרין דאש דיא לייט זאלין אים ניט חושד זיין: אונ ווען איינר גיפונט עפיס אין מציאה בשעת זיא גייאן ארום: טאר ער עש ניט ארין לייגין אין זיין ביטיל ארין דאש מיזאל אים ניט חושד זיין: נאר ער זאל עש ארין לייגין צווישן דער צדקה: אונ אז ער קומט אהיים מעג ער עש ארויש נעמין: דען איטליכר איז זיך מחויב צו היטן פאר אין חשד: דען ער מאכט דיא וועלט זינדיגין: דיא פרומי אונ ערליכי ווייבר פלעגין זיך מאכין (גבאיתות): אונ פלעגין ארום גיין גובה צדקה זיין אונ האבין עש צו טיילט דיא ארמי לייט: אודר ארמי ווייבר אודר קראנקי: אונ פלעגין אכטונג געבין אויף ארמי לייט אונ ווען איין אשה גיט צדקה פון איר ארבט אודר פון איר ריוח דאש איז ארעכטי צדקה דער מיט בשערמט זיא איר מאן אונ קינדר פונם גיהנם אונ פונם טויט אז וויא דער פסוק זאגט (וצדקה תציל ממות) צדקה איז מציל פונם טויט אונ ווען זיא זעהט איר מאן איז פאר טראגן אין האנדיל זאל זיא אים דער מאנין ער זאל צדקה געבין אונ דש ער זאל חאטשי איין שעה אודר צווייא שעה עפיס תורה לערנין אונ ער זאל זיך אלי טאג מאכין איין צייט אויף צו לערנין אויך זאל זיא אים דער מאנין מעשים טובים צו טאן די היבט אין פרומי אשה אונ איין צנועה אונ אין חכמה אז וויא דער פסוק זאגט (פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה) איר מויל טוט זיא עפנין מיט חכמה אונ דיא רייד פון תורה אונ גמילות חסד איז תמיד אויף איר צינג דאש זיא זאל דער מאנין איר מאן אונ קינדר:

דער זיבנטר פרק רעט וויפל מיזאל געבין צדקה פיא דיא פרעמדי פיא דיא היימשי:

קיין גבאי צדקה טאר ניט אליין צו טיילין דאש צדקה געלט דען עש מוזן זיין דער ביא דרייא פרומי אונ העקטליכי לומדים: וואש וויסן אלי דיא דינים פון צדקה אבר ניט עמי הארצים: אונ דרייא דיינים מוזן זיצן אונ מישפט וועמין מזאל געבין פיל אודר ווייניג דש ערשטי דער ארומאן וואש שעמט זיך ניט ארום צו גיין אויף דיא טירן: ניט מען אים נאר אשטיקל ברויט: אודר איין שליגר: דאש אנדרי דער ארום מאן וואש וואנדרט ארום פון שטאט צו שטאט דעם ניט מען זיין צערינג וואש ער דארף איבר נאכט אונ אז ער בלייבט שבת האלטין ניט מען אים געלט אודר שפייז אויף דרייא סעודות דש דריטי איז ווען איין יתומה דארף חתונה האבין ניט מען איר פוצינג גילדין: דש פערדי איין יתום וואש וויל חתונה האבין דארף מען אים געבין איין דירה איבר דיא חתונה אונ א ין בעט אונ גיפעס וואש ער דארף האבין אום טיש: אונ זייני קליידר וואש ער דארף: דאש פינפטי ווען עש קומט איין ארומאן וואש ער איז פון גרושי לייט אודר פון עשירים: זאל מען אים געבין וואש ער דארף צו דעם זעלביגין טאג: אפילו איין פערד דרויף צו רייטין דש זעקסטי איין ארומאן וואש שעמט זיך צדקה צו נעמין זאל מען אים לייאין: דער נאך זאל מען עש אים שענקין: וויל ער אזו אויך ניט לייאין זאל מען צו אים זאגין ברענג מיר איין משכון ווערט מען דיר לייאין אונ מיזאל מיט אים ניט מדקדק זיין: אונ מיזאל אים באלד לייאין: דאש זיבנטי ווען איין ת״ח איז ארום: זאל מען אכטינג געבין אויף זיין כבוד: דאש מיזאל אים געבין דורך אזו אין אופן ער זאל ניט פאר שעמט ווערין אונ אז ער וויל קיין צדקה ניט נעמין זאל מען אים ניט לאזין קיין דוחק ליידין נאר מיזאל מיט אים עסקים האבין: מיזאל אים וואלוויל פאר קויפין: אונ ביא אים טייאר אנ קויפין אונ אז ער ווייסט עפיס אין האנדיל וואש ער קען דר פון גישפייזט ווערין: זאלין אים לייאין געלט אודר סחורה כדי ער זאל בכבוד גישפייזט ווערין אויף דעם האבין דיא חכמים גיזאגט

וושר

*) תפוס , ותפיסה מיינט תפן וואס זיצן פר סובות ,

צווער עס ליאט געלט אין תלמיד חכם אויף האנדיל איז ער
איין בן עולם הבא אונ דער וואס וויל פאר דינין רעכט עולם
הבא : זאל ער זעלבסט האנדלין פאר דעם תלמיד חכם :
אונ זאל אים לאזין תורה לערנין : אזו העלפט ער אים דאך
צו דער תורה : דרום האט ער אויך א חלק דרינן :
אויך די בעלי בתים וואס קענין ניט תורה לערנין ווען זייא
האלטין אויש אונ געבין הצדקה די יונגין אונ בחורים
אונ תלמידים פון דער שטאט : דאס איז ער גירעכינט גליך
ווי זייא זעלברט וואלטין תורה גילערינט : אז ווי דער
פסוק זאגט (שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך) ווען ניט
(זבולון) וואלט גישפייזט זיין ברודר (יששכר) וואלט ער ניט
גיקענט קיין תורה לערנין דען זבולון האט גיהאנדילט מיט
סחורה איבר דעם ים אונ האט זיך גיטיילט דעם ריוח מיט זיין
ברודר יששכר : דאס ער זאל קענין בייא דעם לערנין
בלייבין : דרום זאגט די תורה פרייא דיך (זבולון) ווען דוא
ציהסט נאך סחורה : וייל (יששכר) זיצט אין די גיצעלטין
אונ לערינט תורה : אונ די תורה לויבט מיין (זבולון)
אז (יששכר) והא ראיה ער שטייט דאך פאר (יששכר) אין
פסוק אויך זאגט דער פסוק (עץ חיים היא למחזיקים בה) די
תורה איז איין בוים פון לעבין צו די וואס העלפין צו איר :
דרום זאל איטליכר בעל הבית וואס קען ניט לערנין דרויף
אכטונג געבין : אונ זאל העלפין די בחורים אונ יונגין וואס
לערנין תורה מיט געלט : אונ מיט עסין אונ קליידר : אודר
ליכט צו לערנין אודר ער זאל זייא לאזין בייא זיך אין שטוב
לערנין אזו איז עס גליך ווי ער וואלט זעלברט תורה
גילערנט : דאס אבטי איז די נבאים זאלין אכטונג געבין
אויף די ארמי לייט וואס וואנין אין שטאט : צו געבין
איטליכן נאך זיין מעלה נאך דען די ארמי לייט האבין זיבין
נעמין (דל הלך מך עני רש מסכן אביון) (דל) איז איטליכר
וואס איז רייך גיוועזן אונ איז ארום גיווארין אז ווי דער פסוק
זאגט (ודל מרעהו יפרש) אונ דער דל איז אפ גישיידט פון
זיין חבר : (ואוהבי עשיר רבים) אבר דער עושר האט פיל
פריינד אונ קרובים וואס קומן צו אים דרום איז ראוי מיזאל
דעם (דל) מער העלפין אז אנאנדרין : (הלך) דאס איז איין
מיטל מעסיגר : וואס בהעלפט זיך נעבך מיט זיין דלות וויא
ווייט ער קאן : אבר ווען עס קומט אויף אים איין קרענק
ר״ל אודר עפיס אנאנדר זאך קאן ער זיך שוין ניט בהעלפין :

דעם איז ראוי מיזאל אים העלפין איידר ער ווערט גאר פאר
ארומט ח״ו : דער (רש) איז איטליכר וואס פלעגט זיך דער
נערין מיט גאט אונ מיט כבוד : דעם איז אויך ראוי צו
העלפין דאס ער זאל זיך קענין ווידר דער נערין : דער (מך)
איז איטליכר וואס איז תמיד גיוועזן איין ארומאן דעם מוז
מען פשיטא העלפין : דער (עני) מוט זיך אן ווינד אונ וויא :
אלי זיין טאג טוט ער מיין ניט נאר ער ארבייט אונ קאן ניט
פר דינן אויף פרנסה דער איז תמיד אין איטל צער אונ וויא
טאג : דרום זאל מען אים פשיטא העלפין : דער (מסכן) איז
איטליכר וואס וויל ניט ארבטין · נאר ער קוקט ארויש אויף
לייטיש גאב אונ די לייט שפעטין פון אים אונ טייטין אים נאך
מיט די פינגר : אפילו ער קען לערנין איז זיין תורה פאר גישט
גיאכט : אונ מען האלט אים שפל דעם זאל מען אויך צדקה
געבין : דער (אביון) איז איטליכר וואס גלוסט צו אלי גוטי
שפייז : אונ קאן זייא ניט בקומן אונ ער קאן קיין שום מלאכה
אונ קיין האנדיל ער קאן אפילו קיין צדקה ניט בעטין : אונ
כמעט ער קאן אפילו ניט רעדין דידין מיט לייט : דעם
זאל מען פשיטא אויך געבין :

דרום זאלין די דרייא נבאים השגחה געבין וועלכן ארומאן
עס איז בילכר צו געבין אונ וועמן מיזאל פיל
געבין אונ וועמן ווייניגר איטליכן נאך זיין
כבוד אונ זיין בדערפניש נאך אונ וועמן מיזאל געבין
עסין שפייז אונ וועמן מיזאל געבין געלט וועמן מיזאל געבין
אלי טאג אונ וועמן מיזאל געבין אלי ערב שבת : אונ די
נבאים זענין מחוייב צו קלערין די ארמי לייט אויב עס איז
ניט פאר האנדין קיין פאלשקייט אין זייא ווער עס קומט אונ
בגערט מיזאל אים געבין עסין לאז ער זיין ווער עס איז דארף
מען אים אליש געבין · אין פרעמדער ארומאן וואס קומט
צווישין ארמי לייט : אונ בגערט מיזאל אים געבין עסין :
דארף מען אים אויך געבין : די חכמים האבין גיזאגט עס
זאל זיין מיין חלק אין גן עדן מיט די וואס זענין גובה צדקה
אבר ניט מיט די נבאים וואס טיילין ארום די צדקה : דען
זייא געבין איינם צו ווייניג אונ דעם אנדרין צו פיל אויך ניט
ער זיין קרוב מער וויא עס איז ראוי צו אים : אונ אויך זיין
פריינד ניט ער ווייניגר וויא ער דארף : דאס איז איין הארבי
עבירה ח״ו : דרום זאל מען מאכן נבאים פרומי כשרי לייט
אונ לומדים אבר ניט עמי הארצים אונ אוב איין ארומאן וועלט

דעם

דעם גבאי : זאל עש אים ניט הארן : דען אזו איז זיין שכר גרעסר אונ ער זאל אים געבן זיין צדקה אלי וואך וויא פריר : אונ זאל אויך אים ניט אן שרייאן : ער זאל גידענקן טאמיר רעט ער עש פאר צרות : דרום זאל ער מיט אים ריידן מיט גוטי רייד : אונ זאל אים וואול אויש פארשטין אויב עש איז ניט פאר האנדרן איז אים עפיש רפואות : אין דער צדקה זענן פאר האנדרן אכט מעלות איינ בעסיר פון דער אנדרר דיא ערשטי מעלה איז דער וואש גוט צדקה גיט גערן : אודר ער בארומט זיך מיט זיין צדקה : אזו וואלט בעסיר גיוועזן ער זאל ניט געבן : דען זיין מצוה ווערט צו אין עבירה : דיא אנדרי מעלה איז דער וואש גוט יוא גערן אונ מיט פריילכקייט וויא דער דין איז : אבר ער גיט ניט גנוג וויא מען דארף געבן דעם ארומאן דיא דריטי מעלה איז ווער עש גיט גנוג אוך : אבר ער גיט ניט ביז דער ארומאן מירט אים אן אונ איז מבייש זיין פנים קגן אים : דיא פערדי מעלה איז ווער עש גיט דעם ארומאן אין אזוי אין אופן ער זאל ניט פאר שעמט ווערן : דאש איז זייער וואול : אבר עש איז נאך פאר האנדרן בעסרי מעלות דער פון : דיא פופטי מעלה איז אז ער וויסט וועמן ער גיט : אבר דער ארומאן וויסט ניט ביא וועמן ער נעמט : אזו וויא דיא חסידים אונ אנשי מעשה פלעגן טין (מר עוקבא) האט הונטר גיווארפן געלט דיא ארמי לייט אין זייערי הייזיר : כדי זיא זאלן ניט וויסן ווער עש גיט זיא : דיא זעקסטי מעלה איז אז דער ארומאן וויסט פון וועמן ער נעמט : אבר דער בעל הבית וויסט ניט וועמן ער גיט : אזו וויא פאר צייטן האבן אטייל חסידים אונ צדיקים איין גיקניפט געלט אין זייער מאנטיל : אונ דיא ארמי לייט זענן גיקומן אונ האבן עש גינומן : אזו האט זיך דער ארומאן ניט גישעמט פאר אים : דיא זיבנטי מעלה איז אז זיא וויסן ביידי ניט : דער וויסט ניט וועמן ער גיט : אונ דער וויסט ניט ביא וועמן ער נעמט : דהיינו ער ווארפט אין (מתן בסתר) ארין : אונ דיא גבאים זענן דאך רעכטי נאמנים : אונ וויסן דיא דינים פון דער צדקה : דיא אכטי מעלה איז איבר אלי מעלות דאש איז ווען איינר לייאט זיין חבר : אודר ער העלפט אים צו זיין פרנסה : אודר ער מאכט חברותא מיט אים דאש ער זאל בקומן רייוח אודר ער ווייזט אים אין פרנסה : אודר ער לערנט אים אין מלאכה : דאש ער זאל ניט דארפן צו לייאנש נאב : דאש איז גרעסר צדקה פון דיא פיר ערליא (צדקות) וואש איך וועל דא בשריידן :

דאש ערשטי איז (פדיון שבוים) דאש מען זאל אויש ליזן תפוסים זעלכי בעלי חובות וואש זענן פר אונגליקט גיווארן אונ זיא האבן דראן קיין שולד דאש איז פריר פאר אלי (צדקות) אין דער וועלט : דאש הייסט (מצוה רבה) דיא גרעסטי מצוה פון אלי מצות : דש אנדרי איז ארומי בתולות חתונה צו מאכן : דאש איז נאך בעסיר אונ דער פר בקומט מען גרויש שכר לעולם הבא : דאש דריטי איז ווער עש גיט צו שטייאר אויף אין שיל : אודר אויף אין בית המדרש צו בויאן : אין דעם כלל איז ווער עש דער האלט דיא וואש לערנן תורה : אודר ער לערנט אינם אין מלאכה : ער זאל דער פון פרנסה האבן : דאש איז אין גרושי צדקה וואש האט קיין שיעור ניט דאש פערדי ווער עש גוט צדקה ארומי תלמידים : אודר אלטי לייט וואש קענן זיך ניט דער נערן דש איז דיא גרעסטי צדקה : ווען צווייא ארומי לייט געבן צדקה איינר דעם אנדרן זענן זי יוצא מיט זייער צדקה :

ווען אין בעל הבית קומט אין דער פרעמד אונ האט ניט צו עסן : מעג ער נעמן צדקה : אונ אז ער קומט אהיים דארף ער ניט בצאלן : ווייל דעמאלט איז ער גיוועזן אין ארומאן : אונ ווען מען גיט אים געלט איבר ווענן אונ עש איז פאר האנדרן איבריגש וויא ער דארף קער דאש אוך צו אים :

דיא צדקה וואש מען איז מנדר פאר דיא מתים בפרט אום שבת אודר יום טוב : דאש העלפט זיא אויף יענר וועלט : דרום זאל איטליכר מזכיר נשמות זיין זייני קרובים : אונ זאל געבן צדקה פון זייערט וועגן : איטליכר זאל זיך זעהן בהעלפן וויא ווייט מיגליך איז אונ זאל קיין צדקה ניט נעמן : אפילו אין תלמיד חכם זאל אין מיאוסי מלאכה טין איידר ער זאל דארפן צו לייטן : אונ אין אלטיר מאן אודר אבראנקיר וואש קאן זיך ניט מפרנס זיין אונ וויל קיין צדקה ניט נעמן איז גלייך אז וויא ער טייט זיך זעלברט : אבר אין גיזונדר מאן וואש דארף נעמן צדקה : אונ נעמט ניט : אונ בהעלפט זיך וויא ווייט מיגליך איז : דער שטארבט ניט ביז ער שפייזט אנדרי לייט : אויף אים זאגט דער פסוק (ברוך הגבר אשר יבטח בה') גיבענטשט איז דער מענש וואש פאר זיכרט זיך אין גאט :

סליק הלכות צדקה

בכל

הלכות דרך ארץ

(בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך) מיר האבן גילערינט אין דער מסכת ברכות פרק הרואה • (בר קפרא) האט גידרשת וועלכעס איז אזו איין פסוק וואס (כל התורה מולה) הענגט אין אים • דאש איז איין פסוק אין משלי: (בכל דרכיך דעהו) אין אלי דייני וועגין אונ עסקים זאלסטו וויסין אז גאט יתברך זעהט אלי דייני מעשים אונ האנדיל: אז וויא דער פסוק זאגט (שויתי ה׳ לנגדי תמיד) איך האב גיטאן גאט קעגין מיר תמיד: אונ האב ניט ארויש גיטרעטין פון זייני גיבאט: דער נאך זאגט ווייטיר דר פסוק (והוא יישר אורחותיך) אונ ער וועט גלייך מאכין אלי דייני וועגין • דאש מיינט מען ער וועט דיך לערנין דרך ארץ צו גיין אין רעכט פארטיגן וועג • דער דרך ארץ איז נאך גיוועזן אין אדם הראשון צייטין: אז וויא דער פסוק זאגט (לשמור את דרך עץ החיים) זעקס אונ צוואנציג דורות דער נאך האט גאט גיגעבין די תורה צו משה רבינו • אונ האט אים גיבאטין צו היטין דעם דרך ארץ: די חכמים ז״ל זאגין ווער עש איז גיווארינט אין דרך ארץ וועט ער זוכה זיין צו זעהן אין דער נחמה פון ירושלים: אז וויא דער פסוק זאגט (ושם דרך אראנו בישע אלהים) דער וואש טוט אין זיך דעם דרך ארץ וועט ער זעהן אין דער הילף פון גאט:

די גמרא זאגט אין מסכת ברכות (רבי מאיר) איז גיוויינטליך גיוועזן צו זאגין דוא זאלשט לערנין תורה מיט גאנצין הערצין אונ לייב • אזו וועסטו דער קענין דעם רעכטין וועג פון הקב״ה • דאש איז דער דרך ארץ: אונ זאלסט זיין דער ערשטיר אין דוא טירין פון דער שיל אונ בית המדרש: אונ היט די תורה אין דיין הארצין: דאש דוא זאלסט זיא ניט פאר געסין אונ די פארכט פון הקב״ה: אונ היט דיין מויל פון שלעכטי רייד: אונ רייניג דיך פון אלי דייני זינד: אזו וועט גאט מיט דיר זיין אלי צייט: (אביי) איז גיוויינטליך גיוועזן צו זאגין דוא זאלסט תמיד טראכטין ערמות אין גאטש פארכט אונ זאלסט שלום מאכין צווישין איינם אונ זיין חבר אונ צווישין מאן אונ ווייב אונ זאלסט דיך ניט דער ווייטרין פון דייני קרובים אונ שכינים: אונ זאלסט דיך מיט קיינים ניט קריגין: אונ זאלסט איטליכין אפ געבין שלום אונ אגוט מארגין • אפילו איין אינו יהודי. אין מארק אזו וועסטו זיין גליבט אין גאטש אויגין: אונ אין לייטש אויגין: (רב) איז גיוויינטליך גיוועזן צו זאגין דער תכלית פון דער חכמה איז די תשובה אונ מעשים טובים אבר דער וואש פאר ברענגט זיין חכמה אין וועלטליכי זאכין איז ער קיין חכם ניט: דער וואש לערינט תורה אונ איז בועט אין זיין פאטר אונ מוטר אונ אין זיין רבי: אודר אין דעם וואש איז עלטיר אונ חשובר פון אים: דער איז איין נער אונ ארשע: אויף אים זאגט דער פסוק (ראשית חכמה יראת ה׳ שכל טוב לכל עושיהם) דער אן הייב פון דער חכמה איז די פארכט פון גאט: דאש איז אגוטר שכל צו אלי מעשים • עש שטייט ניט (שכל ללומדיה) עש איז איין שכל צו די וואש לערנין תורה נאר (שכל טוב לכל עושיהם) דאש מיינט מען צו די וואש טואן די מצות אונ מעשים טובים לשם שמים • אבר ניט כדי די לייט זאלין אים לויבן: אבר דער וואש לערינט תורה פון כבוד אודר פון געלט וועגין: אזו איז אים בעסר ער וואלט ניט בשאפין גיווארין:

דרום זאל איטליכר מענש גיווארינט זיין צו האבין אין זיך (יראה) אונ דרך ארץ: אונ ער זאל מאכין די לייט זאלין אים ליב האבן: אזו וועט אים גאט אויך ליב האבן: אבר דער וואש ברענגט אויף זיך ליבשאפט דורך חניפות אודר ווייל ער שטראפט ניט די לייט • דעם האט הקב״ה פיינט: אז וויא די גמרא זאגט ווען דוא זעהסט איין תלמיד חכם וואש די שטאט האט אים ליב איז דאש דרום ווייל ער שטראפט זיא ניט: דען ווען ער וואלט זיא גישטראפט וואלט זיך גיפונין אטייל וואש וואלטין אויף אים בייז גירעט: אונ דאש וואש שטייט ער זאל זעהן די לייט זאלין אים ליב האבן: מיינט מען די פרומי לייט ניט די שפעטיר: ווער עש גינהגט זיך צו חכמים • אונ איז מקבל זייערי שטראף רייד דער איז גוויש אצדיק אונ אויב ניט איז ער בוראי ארשע • אונ האט ניט אין זיך קיין יראת שמים אונ קיין דרך ארץ: אויף אים האט גיזאגט שלמה המלך ע״ה: (אל תוכח לץ פן ישנאך) זאלשט ניט שטראפין קיין שפעטיר טאמיר וועט ער דיך פיינדן: (הוכח לחכם ויאהבך) שטראף צו איין חכם וועט ער דיך ליב האבין: דער פון זעהט מען אויך אז די פרומי לייט האבן ליב דעם פרומין מאן • אונ די שלעכטי לייט דעם שלעכטין מאן: די גמרא זאגט (רבי זכאי) איז אלט גיוועזן העכיר הונדרט יאר האבן אים די תלמידים גיפרעגט רבי מיט וואש

האט איר ווכה גיוועזן צו לאנגי יאר · האט ער צו זייא גיזאגט זעגט איר דען גערן איך זאל שטארבן : האבן זייא גיענטפרט גיין ליבר רבי דאש איז אויך תורה אונ דרך ארץ : דרום ווילן מיר עש לערנן פון איך · זאגט ער איך וועל איך זאגן איך בין ווייל מיין לעבין ניט ברוגז גיוועזן : אונ האב אויך קיין מענטשין ניט אן גישריגן: איך האב תמיד גידאכט ער איז בעסיר פון מיר: איז ער עלטיר גיוועזן האב איך מיר גידאכט ער הט מער מצות גיטאן פון מיר: איז ער יונגר גיוועזן האב איך מיר גידאכט ער האט ווינציגר עבירות גיטאן פון מיר : אונ ווען עש איז איינציין ניט גיט גיגאנגין האב איך מיך אויך מצער גיוועזן : מכל שכן דאש איך האב מיך ניט גיפרייאט אין זיין אום גליק אויך האב איך קיין מאל קיין מענטשין ניט גירופין מיט אזו איין נאמין וואש ער שעהמט זיך · דען ווען איינר פאר שעהמט דעם אנדרין האט ער ניט קיין חלק לעולם הבא : אז וויא מיר גיפונן דאש תמר האט ניט גיוואלט מבייש זיין יהודא: אונ זיא האט גוואלט זיך לאזין ווארפין אין פייאר אריין איידר זיא זאל זאגן פון וועמן זיא טראגט : אויך זאגט דיא גמרא נאך עטליכי לייט האבין לאנג גילעבט האבן זייא אויך גיזאגט עטליכי אירליא זאכין : אז וויא איך וועל דא בשיידין :

איינר האט גיזאגט איך האב דרום לאנג גילעבט ווייל איך האב מיך ניט מתכבד גיוועזן מיט מיין חבריש שאנד: אונ האב קיין מאל ניט גיקוקט קיין רשע אין זיין פנים: איינר האט גיזאגט איך האב דרום לאנג גילעבט ווייל איך בין תמיד גיוועזן דער ערשטיר אין שיל : אונ האב קיין מאל ניט גישלאפין אין שיל : איינר האט גיזאגט איך האב דרום לאנג גילעבט דאש איך האב קיינמאל ניט פאר פעלט קידוש צו מאכין איבר ווייין : אמאל האב איך קיין געלט ניט גיהאט האט מיין מוטר פאר קויפט איר שלייאר פונם קאפ אונ האט מיר גיבראכט ווייין אויף קידוש· בערענגט ווייטר דיא גמרא אז דיא זעלביגי יודני איז גישטארבין האט זיא גילאזט דרייא הונדרט פעסיר ווייין : אונ דער חכם האט גילאזט דרייא טויזנט פעסיר ווייין : איינר האט גיזאגט איך האב דרום לאנג גילעבט ווייל איך האב ניט גיהאט קיין אנדרי מחשבה אין שיל נאר אויף גאטש פארכט : אונ האב ניט גיטרעטין איבר קיין מענטשין דש האט אויך צווי טייטשן איינש דיא פראסטי טייטש : דש אנדרי מיינט מען איך האב קיין שררה ניט גיוואלט האבין איבר קיין מענטשין : כאטשי איך בין דאך גיוועזן איין אב בית דין אודר ראש הקהל האב איך מיך דער מיט ניט איבר גינומן : דאש איז אלש אין כלל פון דרך ארץ אונ איז גיטיילט אויף פיר חלקים : איין חלק רעט וויא דיא תלמידי חכמים זאלין זיך האלטין בדרך ארץ : דער אנדריר חלק רעט וויא דיא אלטי לייט זאלין זיך האלטין בדרך ארץ : דער דריטר חלק רעט וויא בעלי בתים אונ בחורים זאלין זיך האלטין בדרך ארץ : דער פערדיר חלק רעט וויא דיא ווייבר אונ מאגין זאלין זיך האלטין בדרך ארץ :

דער דרך ארץ פון תלמידי חכמים איז אזו ער דארף אין זיך האבין איטל גוטי מדות : אונ דארף לערנין תורה טאג אונ נאכט לשם שמים : ער זאל ניט האבין קיין פיל אנדרי עסקים · אונ וויא באלד ער ווערט לידיג פון זייני עסקים זאל ער זיך זעצין לערנין : אונ ער זאל זעהן ניט פר זוימן קיין מצוה : אונ זאל גיין פריא אין שיל אריין אונ ער זאל זיין איין ירא שמים אין אלי זאכין : אונ זאל זיך ניט אפ שיידין פונם קהל מיט אלי זאכין : סייא מיט תשובה אונ תעניתים אונ זאל תפלה טאן פארין קהל : אונ ער זאל זייא שטראפין : אוף דעם זאגט די גמרא ווער עש האט בכח צו שטראפין די לייט אונ שטראפט זיי ניט ווערט ער גישטראפט דרוף אונ ווי ער זאל שטראפין אונ וועמן ער זאל שטראפין אונ ווען ער זאל שטראפין ווערט אליש שטיין אין חלק פון חניפות : דער תלמיד חכם דארף זיך שיין פירין מיט זיין הענדיל : אונ מיט זייני קליידר · אונ עסין אונ טרינקין · אונ זאל זייני תפלות אונ תחנות זאגין בכונה : אונ זאל ערליך האנדלין : ער זאל קיינם קיין אום רעכט ניט טואן : אפילו אוף איין שילינגר : אונ זאל ניט זאגין קום. אנאנדרט מאל וועל איך דיר בצאלין אונ ער זאל ניט מדקדק זיין מיט דיא לייט : ער זאל קיין פרעמדם ניט בגערין אפילו קיין מתנות: אויך זאל ער מאכין דיא לייט זאלין אויף אים קיין שלעכטש ניט ריידין אונ אויב ניט איז ער מחלל השם ח"ו : אונ ער זאל רעדין במעליך מיט דיא לייט אזו וויא עש שטייט דיא רייד פון דיא חכמים זענין במעליך אונ ווערין גיהערט : אבר דער נער שרייאט איף די לייט אזו ווערין זייני רייד ניט גיהערט : אונ דיא לייט קערין זיך ניט דער צו :

דיא גמרא זאגט איין תלמיד חכם וואס לערנט לשם שמים : אין האנדילט באמונה · אונ רעט מיט דיא לייט באמעליך:

וואש

וואש זאגין דיא לייט וואול דעם תלמיד חכם זעהט וויא ער לערינט תורה : אונ וויא ער האנדילט באמונה : וואול זיין פאטר אונ מוטר : אונ׳ וואול זיין רבי וואש האט אים גילערינט תורה וויא האלט ער זיך בדרך ארץ דאש איז אקידוש השם : דעם האבין ליב גאט אונ לייט : אויף אים זאגט דער פסוק גאט זאגט אויף אים דוא בוסט מיין קנעכט ישראל וואש מיט דיר טוא איך מיך ברומין : אבר דער וואש טוט ניט אזו אונ איז איין משוגינער · אונ איז מדקדק מיט דיא לייט אויף איין פחות משוה פרוטה · אונ בצאלט אויך ניט ערליך : וואש זאגין דיא לייט וויא צו אים אונ וויא צו זיין פאטור אונ מוטר · אונ וויא צו זיין רבי, וואש האט אים גילערינט תורה אונ ניט קיין דרך ארץ : דיא לייט וואש לערנין ניט קיין תורה האבין מיין דרך ארץ פון אים : ער האנדילט ניט ערליך אונ בצאלט ניט ערליך : ער תאט אין זיך שלעכטי מעשים : דאש איז ארעכטיר חילול השם : אויף אים זאגט דער פסוק זיא זענין גאטש פאלק אונ מוזן ארויש גיין פון זייער לאנד איבר זייערי בייזי מעשים : אונ פון וועגין דיא תלמידי חכמים וואש זענין זיך רעכט נוהג מיט דיא לייטין גיט הקב״ה שלום אין דער וועלט : אז וויא דיא גמרא זאגט רבי אליעזר זאגט פון וועגין רבי חנינא (תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה׳ ורב שלום בניך) דיא תלמידי חכמים מערין שלום אויף דער וועלט · אז וויא עש שטייט אין פסוק אלי דייני קינדר זענין דיא לערניר פון גאט : דרום וועט קומן פיל שלום צווישן דיר : אונ דרום שרייבט עש רבי אליעזר צו וויין אז איין תלמיד חכם זאל האבין מער דרך ארץ פון אנאנדרין · אונ

זיין משא ומתן זאל זיין באמונה :

דער תלמיד חכם דארף גיין מיטל מעסיגי קליידר ניט צו גוט אונ ניט צו שלעכטי נאר זייא זאלין ניט זיין צו ריסן אונ בשמירט אונ ניט פאר ברענט · ניט צו לאנג אונ ניט צו קורץ אונ זאל זייא שיין אויש בערשטין : דאש מזאל אויף זייא ניט גיפונין קיין פעדיר אונ קיין אום ריינקייט' דש דיא לייט זאלין ניט רידין פון אים : אונ אז מען גיפונט אויף זייא איין לויז איז ער חייב דען גאט וויל האבין זייני קנעכט זאלין זיך ריין האלטין אונ עש זאל זיך אויף זייא ניט גיפונין קיין שום שפרענקיל אז וויא איין קנעכט גייט פאר איין מלך בשר ודם · דען איין תלמיד חכם איז אייער נאהענט צו גאט · דרום זאל ער זיך ריינג האלטין מיט אלי זייני זאכין : אויך זאל ער ניט גיין אין שמעקינדיגי קליידר וויא דיא מפונקים גייאן · אונ זאל ניט גיין אין קיין צו רוסני שיך : אונ זאל ניט האבין קיין פלעק אויף זיין פוס : דען דאש אלש איז איין שאנד צו אתלמיד חכם · אויך זאל ער זיך רעכט נוהג זיין מיט זיין עסן · ער זאל ניט עסן מיט קיין עמי הארצים : אונ זאל ניט גיין אויף ג׳ ו׳ סעודות נאר אויף איין סעודת מצוה : אויף זאל ער ניט פיל עסין אודר טרונקין נאר ווערליג צו דער האלטין זיין לעבין : אויך זאל ער ניט עסין אזו איין שפייז וואש ער קען עש ניט באלד פאר דייאן · דען עש איז אים מפסיק פון זיין תורה אונ מצות אונ זאל ניט גיין מיט גאוה : נאר ער זאל האלטין זיין קאפ אראפ : דאש ער זאל קינים ניט זעהין אין זייני פיר איילין · אויך ביא זיין טיש זאל ער זיך ריין האלטין מיט ווייסי טישטיכר : אונ זאל ניט אפ בייסין מיט זייני ציין · נאר ער זאל אפ שניידין מיט אמעסיר : אונ זאל קיין גרויסין ביסן ניט איין שלינגין אויך ניט קיין גרוסין טרונק געבין נאר אלש מיט דער מאס אויך טאר ער ניט גיין פיר איילין אן ציצית אונ זיין מחשבה זאל תמיד מהרהר זיין אין דברי תורה : סייא אז ער זיצט סייא ער שטייט סייא אז ער לייגט זיך · סייא אז ער שטייט אויף : נאר אין באד אונ אין בית הכסא אודר אויף אנדרי אום רייני ערטיר דארטין טאר מען ניט

מהרהר זיין אין דברי תורה :

איין תלמיד חכם טאר זיך ניט גיין שפאצירן אויך טאר ער ניט גיין באמעליך : אונ וויא באלד ער ווערט ליידיג פון זיין האנדיל זאל ער אן הייבין צו לערנין : אודר צו טאן מעשים טובים אונ צדקה אונ גמילות חסד : אונ טאר קיין שום שלעכט ווארט ניט ארויש לאזין פון זיין מויל אפילו קעגין איין אינו יהודי : אונ זאל ניט פיל ריידין מיט קיין אשה אפילו מיט זיין אייגן ווייב : אונ אפילו ניט מיט זיין טאכטיר אודר שוועסטר : נאר וואש ער דארף צו ריידין אונ זאל מיט קיין עמי הארצים קיין שום עסק ניט האבין : קורץ פון דער זאך איין תלמיד חכם זאל זיך האלטין בדרך ארץ וויא עש שטייט אים אן · איך וואלט אפילו ניט גידארפט שרייבין דעם דרך ארץ פון תלמידי חכמים · וויל זייא קענין דאך לערנין אין ספר מוכר · נאר איך האב עש דרום גשריבן טאמור וועט זיך איין פראסטיק אויך אזו ווערין נוהג זיין אזו איז וואול אים · דען דאש איז דיא בעסטי מדה פון אלי מדות : דער אנדריר חלק רעט פון דיא אלטי לייט וויא זייא זאלין זיך נוהג זיין בדרך ארץ : וויא באלד דער מענטש ווערט אלט זאל ער זיך רעכטין צו ייעניר וועלט דען ער איז קיין שעה ניט זעכיר : דרום זאל ער ניט פאר זוימן זיין תשובה : אונ זאל זיך גידענקין איך גייא נון אלי מאל איין שטאפיל אראפ : דרום זאל ער זיך בטראכטין אלי שעה וואש פאר שלעכטי מעשים ער האט גיטאן אונ זאל דרויף תשובה טאן : אונ דער אלטיר זאל זיך אפ טאן פון יונגי לייט · ער זאל ניט זיצן מיט זייא אונ זאל ניט זיצן מיט עמי הארצים אויף אכעוידה אויך זאל ער גיוואוינט זיין ניט ארויש צו לאזין קיין שום אום ריין ווארט פון זיין מויל : אונ זאל ניט ריידין קיין דברים בטלים אונ זאל זיך מתקרב זיין צוא

תלמידי

תלמידי חכמים : אונ זאל צו הערן זייערי רייד׃ אונ זאל זיך ניט קריגן מיט לייט אונ זאל זיא שטראפין זאגט אים איינר עפים איין שאנד זאל ער עש אים מוחל זיין · אונ אלי נאכט איידר ער ווערט אנשלאפין זאל ער זאגן איך בין מוחל איטליכן וואש האט מיך מצער גיוועזן אויך זאל ער ניט אויפט עסין · אונ זאל זיך ניט פאר שיכרין דען דש איז ווגגי לייט אשאנד מכ״ש אלטי׃ אויך זאל ער תמיד בקוקין זיין העמד אונ דיא אנדרי קליידר זיא זאלין ריין זיין׃ אונ זאל ניט פיל ריידין מיט ווייבר ׃ אונ זאל גיווארנט זיין דיא שיל ניט צו פאר זויטן · אונ זאל אין זיך האבין מעשים טובים אונ ער זאל ניט ווארטין מיט זיין תשובה אונ תפלה אונ צדקה ׃ אונ זאל אלי טאג צוואה טאן ׃ אונ ווידוי זאגין ׃

קורץ פון דער זאך ער זאל תמיד גידענקין אז אין אשעה ארום וועט ער שטארבין ׃ דרום זאל ער לויבין אונ דאנקין גאט ית׳ דאש ער האט אים מזכה גיוועזן אזו אלט צו ווערין ׃ אונ זאל אלי לייט בכבוד האלטין ׃ אזו וועט ער אויך בכבוד גיהאלטין ווערין ׃ עש איז איין מצוה אין דער תורה מכבד צו זיין דיא אלטי לייט ׃ אז וויא דער פסוק זאגט (והדרת פני זקן) זאלסט בשיינין דאש פנים פון איין אלטין מאן ׃ (מפני שיבה תקום) פאר איין אלטין מאן זאלסטו אוף שטיין · אונ מיר גיפונין אופט אין דער תורה דאש הקב״ה זעלברט האט מכבד גיוועזן דיא אלטי לייט ׃ אונ צו עולם הבא וועט זיא הקב״ה ווידר מכבד זיין ׃ אז וויא דער פסוק זאגט (וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה׳ צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד) זיא ווערין פאר שטערט ווערין דיא וואש גלייבין אין דער לבנה ׃ אונ זיא ווערין פאר שעמט ווערין דיא וואש גלייבין אין דער זון ׃ דען גאט האט גיקיניגט אין בארג ציון אונ אין ירושלים ׃ אונ קעגין דיא אלטי לייט וועט ער זיין מיט כבוד ׃ זיא ווערין אים מכבד זיין אונ ער וועט זיא מכבד זיין ׃ אז וויא עש שטייט (כי מכבדי אכבד) דיא וואש האלטין מיך ערליך וועל איך זיא אויך ערליך האלטין ׃

נון זעהן מיר וואל אז אפילו הקב״ה וועט מכבד זיין דיא אלטי לייט מכל שכן איין מענטש ׃ דער וואש בדארף איין עצה זאל ער פון זיא איין עצה נעמין דען זייערי רייד זענין מיט שכל אונ זייער עצה איז גוט אונ ניט פון יונגי לייט ׃ אפילו ווען דיא אלטי הייסין דיר ברעכין אונ דיא יונגי הייסין דיר באוין ׃ זאלסטו פאלגין דיא אלטי ׃ דען דיא עצה פון אלטי לייט הייסט גיבויט אונ פון יונגי הייסט גיבראכין ׃ אזוויא מיר גיפונין ביא (רחבעם) דער זון פון שלמה המלך אז ער האט גינומן דיא עצה פון דיא יונגי אונ ניט פון דיא אלטי ׃ אזו איז ער גיבראכין גיווארין פון זיין מלוכה ׃

דער דריטר חלק איז דער דרך ארץ פון בעלי בתים ׃ (בן עזאי) זאגט איטליכר בעל הבית זאל גידענקין אונ פאר זיך נעמין תמיד דיא פיר זאכין ׃ אזו וועט ער ניט זינדיגן ׃ איינש פון וואנין דוא קומסט ׃ דאש אנדרי וויא אהין דוא ווערסט גיין ׃ דאש דריטי ווער איז דיין דיין ׃ דאש פערדי פאר וועמין וועסטו דארפין אפ געבין דין אונ חשבון ׃ פון וואנין קומסטו ארויש פון אשטינקדיגין טראפין ׃ נוא ווארום זאלשטו דיך בגאוה האלטין · אונ וויא אהין וועסטו גיין אין דער פינשטרר גרוב צו דיא ווערים ׃ אונ ווער איז דיין דיין הקב״ה דער דיין אמת ׃ פאר אים וועסטו מוזן אפ געבין דין אונ חשבון אויף אלי דייני מעשים אונ רייד ׃ דיא חכמים זאגין איבר פיר ערלייא זאכין ווערין ארום דיא בעלי בתים · דאש ערשטי ווער עש בצאלט ניט דיא פועלים זייער פאר דינסט ׃ דאש אנדרי ווער עש בצאלט ניט אין דעם זעלבין טאג וואש זיא האבין פאר דינט · דש דריטי ווער עש וויל קיין (מס) ניט געבין נאך זיין געלט נאך ׃ דאש פערדי ווער עש האלט זיך בגאוה מיט זיין געלט ׃ עש זענין נאך פאר האנדין פיר זאכין וואש ברענגין ארומקייט אויף דיא בעלי בתים ׃ דאש ערשט ער עש מאכט נאך פאלשי בריב אונ שטרות ׃ דאש אנדרי ווער עש נעמט רווחים ׃ דאש דריטי ווער עש קען שטראפין דיא לייט אונ שטראפט זיא ניט ׃ דאש פערדי ווער עש איז מנדר צדקה אונ גיט ניט אפ ׃ דרום דער וואש וויל זיין געלט זאל אקיום האבין זאל ער נזהר זיין אין דיא פיר זאכין ׃ איטליכר בעל הבית איז מחויב מכבד צו זיין איטליכן וואש קומט אריין צו אים אין שטיב אריין אונ זאל אים שיין אנטפאנגין ׃ אונ זאל אים ברוך הבא אפ געבין מיט פריליכקייט ׃ אונ זאל איטליכן שלום אפ געבין אויך אין איינו יהודי׃ אונ זאל אים ערליך האלטין מיט רייד אונ מיט מעשים ׃

דער דרך ארץ איז אזו ׃ ער זאל איטליכן מכבד זיין גלייך וויא ער וואלט גיוועזן רבן גמליאל׃ אבר אין זייני דיעה זאל ער אים ניט פאר טרויען ׃ איטליכר בעל הבית איז מחוייב איטליכן מכבד זיין ׃ איז ער עלטיר זאל ער גידענקין

עד

ער האט מער מצות גיטאן פון אים: איז ער יונגער זאל ער גידענקן ער האט ווינציגער עבירות גיטאן פון אים : טאמיר קען ער בעסיר לערנין אודר ער האט אין זיך מער מעשים טובים פון אים : אונ אויך איז דער דרך ארץ יענים אפ צו ענפרין שלום אודר אגוט מארגין אודר אגוט אבונט : אונ אויב ניט הייסט ער אגזלן : אז וויא דער פסוק זאגט (גזילות העני בבתיכם) איר גזלת דעם ארומאן אין אייערי הייזיר : דרשת דיא גמרא דאש מיינט מען אז ווען איינר זאגט דעם אנדרין איין גוט מארגין אודר גוט אבונט אונ ער ענפרט אים ניט אפ מיט נוטן מיד הייסט ער אגזלן : אז צוויא מענטשין גייאן זאל דער חשובר גיין אין דער רעכטיר זייט : אונ ווען דרייא גייאן זאל דער חשובר גיין אין מיטין : אונ דער אנדריר אין דער רעכטיר זייט : אונ דער שפל אין דר לינקר זייט : איטליכר מענטש זאל ניט קוקין אויף זיין כבוד : אונ זאל אנדרי לייט מכבד זיין : אונ זאל ניט מקפיד זיין אפילו ער זיצט גאנץ הינטן : דען דער מענטש איז מכבד די שטאט ניט דיא שטאט דעם מענטשין : אויך אז איינר טוט אים עפיס דער ווידר זאל ער ניט מקפיד זיין : אונ זאל זיך ניט קריגן מיט לייטין : אונ זאל ערליך האנדלין דאש עש זאל זיך אויף אים קיינר ניט קלאגין אזו ווערט ער גירופן איין ערליכר בעל הבית : אבר דער וואש האט ניט אין זיך דיא זאכין אונ ווען ער איז שולדיג גיט ער ניט אפ : אונ אז יענר איז אים שולדיג לאזט ער אים ניט רואן : דער איז ניט

קיין ערליכר בעל הבית :

אויך זאל קיין בעל הבית ניט גלוסטן צו יענימש געלט : נאר ער זאל זיך לאזין בנוגין מיט וואש גאט האט אים גינעבין : סייא פיל אונ סייא ווייניג : דען הקב״ה פרובט דעם רייכין אויב ער וועט בייז טון מיט זיין געלט : אויב ער האלט זיך בגאוה דער מיט אונ אויב ער איז אימצין מסיג גבול : אודר איין אום רעבט : אויב ער בצאלט דעם וואש ער איז שולדיג : אויב ער קרינקט זיך ניט איבר זיין געלט אויב ער לאזט זיך בנוגין אונ איז זיך משמח מיט דעם זייגין וואש גאט האט אים בשערט : אויב ער האנדילט ערליך : אונ אויב ער גיט רעכט מעשר אונ צדקה פון זיין געלט : אויב ער טוט דאש אלש וואול אים אונ וואול זייני קינדר : וואול צו אים אויף דער וועלט אונ אויף יענר וועלט : דער איז איין ערליכר בעל הבית : אונ איז זוכה לחיי עולם הבא : אונ דער וואש טוט ניט אזו איז ער איין אום ערליכר בעל הבית אונ גאט אונ לייט האבין אים פיינט : ער פאר דארבט זיין עושר : אונ האט ניט דיא וועלט אונ יעני וועלט :

אויך פרובט גאט דעם ארומאן אויב ער נעמט אן דעם דלות באהבה : אונ אלש וואש פירט זיך מיט אים אויף דער וועלט : אונ אויב ער קוקט ניט אויף פיל געלט : נאר צו דעם וואש ער קען קומן : דיא זעלביגי לייט האט גאט זייער ליב : אונ זייער תפלה ווערט דער הערט : אונ דער וואש פרייאט זיך מיט זייני יסורים איז ער ארעכטיר צדיק : דען דיא צדיקים ווייסין אז דאש איז אכפרה אויף זייערי מעשים : אונ עש איז ביא זיא גירעכינט גליך וויא איין מציאה . עש איז אמשל צו איין מענטשין וואש האט דעם מלך דער ווידר גיטאן: איז זיין משפט ארויש גיגאנגין ער זאל אום קומין פון זיין געלד אונ גוטש : אזו זיכט ער דאך בודאי כל המצאות ער זאל קענין אפ קומין מיט גרינגר זאך נוא אז מיזאל אים נאר איין האנט אפ האקן אודר ער זאל מיט געלט אפ קומן : וואלט ער דאך בודאי זייער פריילך גיוועזן : אזו איז דאש אויך דער מענטש פאר זינדיגט זיין לייב אונ גוטש דורך זייני עבירות : אונ אז ער קומט אפ מיט יסורים דארף ער דאך בודאי זייער פריילך זיין דש גאט האט אים צו גשיקט אזו איין חסד : דאש ער נעמט ביי אים דיא יסורים פון זיין גוף אונ געלט פאר זיין נשמה וואש זיא האט גימוזט ליידין גיהנם : אונ ווער עש איז בוגט אין דיא יסורים : אונ נעמט ניט אן פר ליב דעם חסד פון הקב״ה אזו ווערין אים דיא יסורים צו צייטל עבירות : גליך אזו וויא יענר וואש מיהאט גיפסקית ער זאל אום קומן פון זיין געלט אונ גוטש : אונ דער מלך האט אים איין חסד גיטאן ער זאל גישטראפט ווערין מיט וואש גרינג איז : אז ער זאל טרייבין עזות קעגן דעם מלך אונ זאל זאגין איך בגער ניט דיין חסד : וויא וואלט עש מיט אים גיגאנגין : אזו איז דא אויך : דרום זאל זיך איטליכר משמח זיין מיט יסורים סייא מיט קראנקהייט אודר מיט תפיסות . אודר מיט ארומקייט . אודר דאש דיא קינדר שטארבין אים ר״ל : אודר אנדרי יסורים זאל ער אלש ניט מתרעם זיין קעגן גאט : אונ זאל זיין גוט אונ פרום : דען דורך דעם וועט ער האבין יעני וועלט אבר אז עש גייט אים תמיד גיט זאל ער זיך דרויף שטארק מצער זיין טאמיד איז ער ארשע : אונ גאט גיט אים אפ

זיין

זיין שכר אויף דער וועלט : דיא חכמים האבין אים איין עצה גיגעבין דאש ער זאל געבין צדקה אונ מעשר אונ זאללאזין תורה לערנין פאר זיין געלט : אונ זאל געבין ליכט אויף צו לערנין: אונ זאל זיך גחייען אין דעם דרך ארץ וואש גיהער צו איין בעל הבית : אזו וועט ער זוכה זיין צו דער וועלט אונ צו יענער וועלט אויך :

אויך איז דער דרך ארץ פון איין ערליכן בעל הבית דאש ער זאל ניט ווארפין קיין איבריגי פארכט אין זיין הויז : זונסט געבין אים בודאי זיין הויז גיזונד עסין מריבות : דען זייא פארכטין זיך פר אים : דרום האבין זיך אטייל חכמים בארימט דאש זייא זענין קיין מאל ניט צארונג גיוועזן אין זייער הויז : דרום זאל קיין בעל הבית ניט פלוצלונג ארייין גיין אין זיין שטוב ארייין : דען טאמיד וועט ער זעהן פון זיין הויז גיזונד איין אום רעכט דא וועט ער ברוגז ווערין : דיא חכמים האבין גיזאגט (רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו) דער רגזן בקומט ניט מער נאר זיין צארין : כלומר ער גווינט ניט כיין דרוגן : נאר ער פאלירט זיין שכל אונ נשמה : דען דער רוגז קומט פון גאוה : אונ דיא גיידי מדות האט פיינט הקב"ה : דער דרך ארץ איז פון דיא בעלי בתים אז ווען זייא זעהין אין זייערי הייזר עפים אום רעכט זאלין זייא עש זאגין מיט גוטין : קערין זיך ניט דער צו זיין הויז גיזונד זאלין זייא זיך מאכין גלייך וויא זייא זענין אין רוגז : אז וויא עש וועט שטיין אין חלק רגזן : אויך זאלין זייא לאזין ארומי לייט ארביטן אין זייערי הייזר : כדי זייא זאלין געביך האבין פון וואגין צו לעבין : אויך זאלין זייא זיך ערליך האלטין אין זייערי הייזר : אונ זאלין ניט שרייאן איבר זייער הויז גיזונד מכ"ש איבר אנדרי : דען דער סדר איז פון איין עם הארץ : ער שרייאט אזו הויך ביז דיא שכנים דער הערין : אזו פרעגין זייא ווער שרייאט עש וויא איין אייזיל : אונ זאלין זיך גיוויינין צו ריידין באמעליך אונ שטילר הייד מיט זייער הויז גיזונד אונ מכ"ש מיט אפרעמדין : אזו ווערין זייערי רייד גיהערט : אונ איטליכר איז מחויב צו שטראפין מיט גוטין : קערין זייא זיך ניט דער צו זאל ער זייא שטראפין מיט דער רוט ווייל זייא זענין נאך קליין : אז וויא עש וועט בשיידט ווערין אין פרק (גידול בנים) : אונ ער זאל זייא ניט שלאגין אין זיין רוגז : נאר ער זאל ווארטין ביז דער רוגז גייט אים איבר : אונ וויא ער זאל שטראפין זייני קינדר וועט אלש בשיידט ווערין אין פרק (גידול בנים) :

מעשה אז רבי אלעזר בן עזריה) האט גיזאלט שטארבין זענין צו אים ארייין גיגאנגין זייני תלמידים : אונ זאגין צו אים אונזר ליבר רבי לערינט אונז דעם רעכטין וועג וויא אזו מיר זאלין בקומין דאש אייביגי לעבין : זאגט ער צו זייא איך וועל אייך לערנין דעם דרך ארץ : דער מיט וועט איר זוכה זיין צו עולם הבא : איר זאלט אייער דעם אנדרין בכבוד האלטין : אונ וואש אייך ליב איז זאלט איר טאן אייערי חברים : אונ וואש אייך פיינט איז זאלט איר זייא ניט טואן : אונ אז איר טוט תפלה זאלט איר וויסן פאר וועמין איר שטעט : עש זאל זיך אייך דאכטין איר שטייט פר איין שר בשר ודם : אזו וועט איר זוכה זיין צו חיי עולם הבא : אויך זאל זיך איין בעל הבית מקרב זיין צו זייני שכנים אונ צו פרומי לייט : אונ זאל זיך ניט פרייאן אין יעניקמש עונש : אויך זאל ער ניט טרויארין ווען אנדרי לייט פרייאן זיך : אונ זאל זארגין מיט אנדרי לייט אונ זאל ניט לאכין ווען אנדרי לייט וויינין : אונ זאל טואן אלש וואש אנדרי לייט טואן : אזו וועט ער זוכה זיין צו חיי עולם הבא : אז וויא דער פסוק זאגט (שמע בני וקח אמרי וירבו לך שנות חיים) פאר נעם מיין זון מייני רייד דא וועט זיך מערין דיין לעבין אויף דער וועלט : אונ וועסט זוכה זיין צו עולם הבא אויך דוא זאלסט ניט קוקן אויף דעם געלט פון אנדרי לייט : אונ זאלסט ניט צו הערין קיין דברים בטלים אונ קיין לשון הרע : דייני פים זאלסטו פאר מיידין פון איין עבירה : אונ זאלסט ניט פאר מיידין צדקה צו געבין : דייני אויגן וואש האבין ניט גיקוקט אויף קיין פרעמדר געלט וועלין זוכה זיין צו זעהין דיא שכינה אונ דיא גאולה : דייני אויערין וואש האבין ניט צו גיהערט קיין דברים בטלים אונ לשון הרע : וועלין זייא זוכה זיין צו הערין פיל שלום אונ וועלין זוכה זיין לחיי עולם הבא : דיין מויל וואש האט ניט גירעט קיין לשון הרע אונ דברים בטלים וועט זוכה זיין צו דער ציילין דיא לויב פון הקב"ה : אונ וועט אויף שטיין תחיית המתים דאש מויל וואש האט גילערינט וועט זוכה זיין צו אלי מצות אונ ברכות וואש שטייט אין דער תורה :

רבי אליעזר הקפר) זאגט אזו : דוא זאלסט קיין תרעומות אונ קיין שנאה ניט טראגין אויף קיין פרומין מענטשין : דען דאש איז אזו איין עבירה וואש ברענגט צו נאך עבירות צו לשון הרע אונ רכילות אונ קללות זאלסט ליב האבין דיין שטראפר אונ זאלסט פיינט האבין דעם וואש לויבט דיך : דען דיין שטראפר ברענגט דיך צו מער תורה אונ חכמה אונ פרומקייט : אבר דיין לויבר ברענגט דיך צו פיל זונד : אונ זאלסט ליב האבין דיא שילן אונ בתי מדרשים כדי דוא זאלסט זוכה זיין דייני קינדר זאלין זיין צדיקים אונ לומדים : אונ זאלסט ליב האבין דיא ארומי אונ פרומי לייט אונ צדיקים : אונ האב פיינט דיא רשעים : דען אז דוא וועסט ליב האבין דיא שילן וועלין דייני קינדר זיין צדיקים : אונ אז דוא וועסט ליב האבין דאש בית המדרש וועלין דייני קינדר זיין לומדים : וועסטו ליב האבין דיא ארומי לייט וועלין דייני קינדר ניט זיין קיין ארומי לייט : וועסטו ליב האבין דיא פרומי לייט וועסט

אויש

איש לעבין דייני יארין : וועסטו ליב האבין דיא צדיקים דארפסטו דיך ניט פארכטין פארין מלאך המות : וועסטו פיינט האבין דיא רשעים ; וועט דיך הקב"ה ניט פיינט האבין :

זאלסט גיווארינט זיין אלי טאג צו זאגין קריאת שמע אונ שמונה עשרה בכוונה : כדי דוא זאלסט בשירמט ווערין פונים גיהנם : אונ זאלסט נאך זאגין (אמן יהא שמיה רבא) בכונה אונ אמן אויף איטליכר ברכה : דער מיט בוסטו מבטל איין בייזי גזירה ר"ל : זאלסט זייער גיווארינט זיין אפין האלטין דיין טיר בשעת עסין דאש דיא ארומי לייט זאלין קענין אריין גיין · אזו וועט דיין פרנסה ניט ווערין גימינדרט אונ עש וועט דיר גאר ניט פעלין : אונ דייני קינדר וועלין אויך ניט ארום תערין : זאלסט גיווארינט זיין ערליך צו האלטין דייני עלטרין כדי דוא זאלסט האבין מזל אונ ברכה : זאלסט זיך מטריח זיין פון דעם קהל וועגין · אונ זאלסט ניט זאגין איך בין דאך ניט דאש קהל וואש גייט עש מיך אן : אונ זאלסט גומל חסד זיין מיט איטליכן · אונ זאלסט זיך ניט פאר מיידין דער פון · אויף דעם זאגט דער פסוק (ברוך אתה בבואך ברוך אתה בצאתך) גיבענטשט וועסטו זיין אין דיין אריין גיין אונ גיבענטשט וועסטו זיין אין דיין ארויש גיין : דאש דרשת דיא גמרא אזו וויא דו בוסט גיקומין אויף דער וועלט אן עבירות · אזו וועסטו אויש גיין פון דער וועלט אן עבירות: דער וואש איז איין עזות פנים אונ שייאט זיך ניט פאר דעם וואש איז עלטר אודר ער לערינט בעסיר פון אים דער מענטש ווערט מצורע : אודר יסורים קומן אוף אים איבר זייני בייזי מעשים :

דער וואש לאזט אוועק איין מצוה : אונ גייט נאך נאך איין עבירה: איז זיין עונש דאש זיין ווייב שטארבט דורך איין מגפה ר"ל אונ אויב דוא וועסט גיין פון א תלמיד חכם וועגין אונ וועסט אים פארכטין זייני זאכין : וועסטו האבין פרומי קינדר : אונ אז דוא וועסט גיין פון איין ארומאן וועגין אונ וועסט אים פארכטין זייני זאכין וועסטו האבין קינדר לומדי תורה אונ בעלי מצות · זאלסט מלוה זיין איין מת : אונ זאלסט שלום מאכין צווישן מאן אונ ווייב אודר צווישן אנדרי לייט · אז איינר האט דיר א טובה גיטאן זאלסטו אים אפ טאן א טובה · אונ זאלסט ניט מיינין ער האט מיר דיא טובה גיטאן פון זיין טובה וועגין דען ווייל עש איז דיר אויך א טובה דארפסטו אים אפ טאן א טובה : אז איינר האט דיר איין קליינה טובה גיטאן : זאל עש בייא דיר זיין וויא גרויש · אונ אז ער האט דיר א גרושי רעה גיטאן זאל עש בייא דיר וויא נישט זיין זאלסט דיך לאזין פאר שעמין אונ זאלסט קיינים ניט פאר שעמין: זאלשט זיין איין עניו : אונ עש זאל דיך קיין שום ווארט ניט פאר דרוסן אונ זאלסט ניט מקבל זיין קיין לשון הרע : אונ זאלסט זאגין איך גלייב עש ניט :

אונ אז עש קומט דיר אן איין הרהור פון איין עבירה זאלסטו זיא באלד אוועק לאזין אונ זאלסט גידענקין א מצוה צו טאן · אונ זאלסט קיין ליצנות ניט טרייבין · דייני רייד וואש דוא רעדסט מיט דיא לייטין זאלין זיין באמעליך ·· אונ זאלסט קיינים ניט מבייש זיין · זאלסט זיך בהעפטין צו איין גוטר חברותה אבר ניט צו קיין שלעכטי · אונ זאלסט לויפן נאך איין קליינר מצוה גלייך וויא נאך א גרוסר אונ זאלסט זיך פר מיידין פון א קליינר עבירה גלייך וויא פון א גרושר · אז דוא האסט פיל תורה גילערינט אונ פיל מצות גיטאן זאל זיך דיר דאכטין עש איז נאך קארג · דען דוא בוסט דריוף בשאפין גיווארין : אז דוא האסט ווינציג עבירות גיטאן זאל זיך דיר דאכטין עש איז פול : אונ זאלסט דרויף בצייטין תשובה טאן · אבר ער זאל ניט זאגין איך האב פיל עבירות גיטאן · דען עש טאר קיינר אויף זיך ניט דער וועקין דעם מדת הדין : דער סוף פון דער זאך אלי דייני מעשים זאלין זיין לשם שמים · אונ זאלסט גידענקין דיא וועסט מוזין אפ געבין דין אונ חשבון אויף אלי דייני רייד דרום זאלסטו זיין גאטש פארכטיג אין אלי דייני זאכין :

דא וועל איך שרייבין איין הג"ה וואש דיא גמרא דרשת אוף דעם פסוק (על כל נעלם אם טוב ואם רע) : דער פירש פון דעם פסוק איז אזו : גאט יתברך ברענגט איטליכן צום משפט אויף אלי זייני מעשים סייא אויף גוטש סייא אויף בייז : פרעגט דיא גמרא אויף וואש פאר איין משפט ברענגט מען אים אוף גוטש זאגט איינר א תירוץ · איטליכר ווייסט וואול ווארום דיא חתן כלה גייאין אונטר דער חופה נאר ווער עש רעט ניבול פה · חאטשי ער טוט א גרושי מצוה דאש ער העלפט דיא כלה פורן אונטר דער חופה : מוז ער דאך עונש ליידין פון זייני בייזי ווערטיר וועגין דער אנדרר זאגט איין תירוץ ווען איינר שפייאט אויש פאר זיין חבריש אוגין : אודר ער טוט אנדר מיאוסי זאך פאר זייני אוגין מוז ער דרויף עונש ליידין : אונ ווערט גיבראכט דרויף צום משפט (עד כאן הג"ה פרק דרך ארץ פון בעלי בתים) :

דער דרך ארץ פון בחורים אונ יונגין איז אזו איין בחור זאל זיך בתרבות האלטין מיט זיין לערנין אונ מיט אלי זייני מעשים : ער זאל ניט זיין קיין עזות פנים אפילו אין לערנין כ"ש אין וועלטליכי זאכין : אונ זאל זיך ניט גיין שפאצירן · נאר ער זאל זיצן יום ולילה : אונ זאל לערנין : דער מיט קען ער קומן צו איין גדולה · אבר איין תלמוד טאר ניט לערנין פון גדולה אודר פון הנאה וועגין אבר איין בחור האט נאך קיין פול פאר שטאנד ניט האבין אים דיא חכמים מתיר גיוועזן צו לערנין פון זיין הנאה וועגין

דאש

דאש מיזאל אים געבין פולגדן אזו ער זאל קומן צו איין גדולה אונ אז ער וועט אלט ווערין וועט ער אליין דער לערנין דעם סוד אונ זאל תפלה טאן מיט כוונה · אונ זאל ניט מהרהר זיין אויף איין אשה : ליבר זאל ער מהרהר זיין אין דברי תורה אונ מצות : אונ אל ניט גיין אין חשובי קליידר : אונ זאל ניט טראגין קיין גאלד אונ זילבר : דען דאש איז אים מבטל פון לערנין :

דער דרך ארץ איז פון יונגי אונ אלטי מיידין · אונ ווייבר ניט צו טאן קיין מיאוסי זאך פאר יענים אונ דיא אויגן · אז וויא אויבן איז גישטאנין אין דער הג"ה · אויך ווען ער זעהט ליגן שפייאכץ אפילו ניט זייני זאל ער עש פאר טרעטין מיט דעם פוס : מכ"ש דאש קיינר זאל ניט שפייאן וויא לייט גיין : אז וויא דער פסוק זאגט (ויתד תהיה לך על אזניך ויצאת שמה חוץ וחפרת וכסית את צאתך) איין פלאקין זאל צו זיין אויף דיין שווערד אזו אז דו וועסט ארויש גיין וועסטו אן גראבין ערד · אונ וועסט צו דעקין דיין צואה : נוא זעהין מיר דאש הקב"ה וויל האבין מיזאל ניט לאזין ליגן קיין מיאוסקייט · בפרט ביא דעם טיש טאר מען בגראי קיין מיאוסקייט ניט טאן · אונ מען מוז דרויף גמשפט ווערין אונ גיהנם ליידין : דאש איז דער דרך ארץ פון בחורים: וויא אזו מיזאל דער ציהן אין דרך ארץ דיא קינדר וואש האבין נאך קיין פר שטאנד ניט וועט שטיין אין פרק (גידול בנים) אונ דער דרך ארץ פון דיא קינדר וואש האבין שוין יוא פר שטאנד איז אזו · זיי זאלין בתרבות זיין : אונ זאלין אפ שייא האבין פאר זייערי עלטרין אונ פר אנדרי אלטי לייט : אונ זאלין צו הערין שטראף · אונ זאלין זייערי אוגין אראפ האלטין בשעת מען שטראפט זייא · אונ זאלין זיך קערין צו דער שטראף : דאש מיזאל זייא ניט דארפין נאך אמאל שטראפין אונ זאלין זיך שעמין נאך אמאל אזעלכי זאכין צו טואן · אונ זאלין ניט ריידין פאר אלטי לייט · אונ זאלין צו הערין דיא רייד פון זייערי עלטרין : אונ זאלין פון זייא עפיס חכמה מקבל זיין · מכ"ש זיי זאלין ניט אריין פאלין אין זייערי רייד :

דאש איז דער בעסטיר דרך ארץ פון דיא יונגין מיזאל זייא גיוויינין אבינט אונ מארגין אין שיל אריין גיין אונ זייערי תפלות טאן בכוונה נאך זייער שכל נאך אונ זאלין ניט ריידין קיין דברים בטלים אין שיל : אונ זאלין נאך זאגין אמן אויף איטלכר ברכה : אונ זאלין אגאנצין טאג זיין אין חדר : אונ זייא זאלין ניט ארום לויפן : דען דאש ברענגט עזות קייט : אונ דער וויל פאר געסין זייא וואש זייא האבין גילערינט : זייא זאלין איבר חזרן זייער לערנין בשעת זייא זענין ליידיג אונ דיא יונגין זאלין זיך ניט שעלטין: מכל שכן דאש זייא זאלין זיך ניט שלאגין אונ זאלין ניט שרייאן : אונ איינר זאל לערנין דעם אנדרין דעם וועג פון דרך ארץ דאש זייא זאלין זיך שייאן פאר אלטי לייט מכ"ש פאר תלמידי חכמים : אז וויא דער נביא זאגט (ראוני נערים ונחבאו) דיא יונגין האבין מיך גזעהן האבין זייא זיך בהאלטין : פון דאנין איז גידרונגין דאש דיא יונגי זאלין דרך ארץ האבין פאר דיא עלטרי אונ זאלין ניט טאן פאר זייא זייערי יונגלש זאכין : דאש איז דער דרך ארץ פון יונגי לייט · מכ"ש פון אלטי : מכ"ש פון ווייבר : אונ קיינר זאל ניט עסין אויף דער גאס מכ"ש אופין מארק : אז וויא דיא גמרא זאגט ווער עש עסט אויף דער גאס מכ"ש אופן מארק איז ער גליך צו אהונט :

דער פערדיר חלק איז דער דרך ארץ פון מיידין אונ ווייביר : איטליכי אשה זאל זיין אצנועה אונ פרום : אונ זאל זיך ניט קריגין מיט איר מאן אונ קינדר : אודר מיט דיא דינסט מיידין זיא זאל בווילגט זיין מיט איר הויז גיזינד : אז וויא איך וועל דא בשיידין : דער (ספר המוסר) ברענגט דרויף פיל פסוקים אבר איך וועל נאר ברענגין וואש נוציג איז : איטליכה אשה זאל זיין איין צנועה אין איר הויז : דאש מיינט מע זיא זאל תמיד זיצן אין דער היים : אונ ניט גיין אויף דער גאס מכל שכן זיא זאל זיך ניט גייאן שפאצירן בפרט צווישן מאנזבלין : דען אזו איז זיא מהרהר אויף איין עבירה : אודר זיא ברענגט אנאנדרין אויף איר מהרהר צו זיין : אונ דיא הרהור עבירה איז חרביר פון דער עבירה זעלבסט : דען ווען איינר טוט איין עבירה בשוגג אן הורהור זונדיגט נאר זיין גוף : אזו איז זיין כפרה דאש ער ברענגט איין קרבן חטאת אונ דאש פלייש ווערט גיגעסין : אונ דאש בלוט אונ חלב ווערט גישפרענגט אויפין מזבח : דער מיט האט ער אכפרה : אבר דער וואש טוט איין עבירה מיט הורהור · אודר אפילו ער איז נאר מהרהר אליין : אונ דיא עבירה זעלבסט טוט ער ניט : אזו איז ער מטמא זיין שכל אונ נשמה וויל דער הירהור איז אויך פון דער נשמה : דרום איז זיין עונש פיל הרביר · אונ דרום מוז ער ברענגין אקרבן עולה : דאש איז גאר גיקומין אויפן מזבח : דיא גידערום אונ פאנצין האט מען אויש גיוואשין גאנץ ריין אונ מיהאט עש פאר ברענט מיט דעם פלייש אונ קאפ אונ פים : אונ עש האט קיינר דער פון ניט גיטארט עסין : נוא זעהן מיר וואול אז דער הרהור עבירה איז הרביר פון דער עבירה זעלבסט : איך וועל נאך שרייבין דרויף פיל טעמים אין חלק פון קיום המצות : דרום האבין דיא חכמים פר באטין די ווייבר זאלין זיצן אין דער היים : אונ ברענגין דרויף פיל פסוקים נאר איך וועל עש קורץ בשרייבין :

דער דרך ארץ פון די ווייבער איז זיא זאלין זיצן אינווייניג פון
ייענר זייט מזוזה ; ניט פון דרויסן : דאש זיא זאל קיינם
ניט זעהין ; אונ קיינר זאל זיא ניט זעהין אונ אויב זיא זעצין
זיך יוא פון דרויסן איז עש קיין צניעות ניט : אונ די ווייבר
וואש זעצין זיך פר דער טיר אונ זייגן זייערי קינדר אונ ווייזין
זייערי ברוסטן פאר לייטין דאש איז אגרוש פריצות זי מאכט
דיא לייט זונדיגן : אונ וועט מוזן דרויף עונש ליידין ; אוך
זעגן פאר האנדרין אטייל ווייביר וואש זעצין זיך אוף דר גאס
ארביטן אונ נייאן אונ שפינן : דאש איז אויך אגרויש פריצות
דאש זיא ווייזט איר בלויסי הענט ; אודר אנדרי ערטיר וואש
זיא דארפין ניט ווייזין : אונ אויך אופט זינגט זיא אונ לאזט
מאנזבלין העריך איר קול : אונ זיא מוז דרויף עונש ליידין :
דרום זאל אין אשה זייער נזהר זיין דריגן : האטשי דיא
חכמים פון אינזרי דורות שרייבין אז אצונד קענין דיא ווייבר
ניט נזהר זיין דרונן : וויל זייא זענין אויך בעלי פרנסות : אונ
האנדלין מיט מאנזבלין : אבר דאש וואש איז אין פריצות
קען קיינר ניט מתיר זיין : אז וויא אטייל ווייביר טאן דאש
זייא ווייזין זייערי בריסטן אונ זייערי האר : אונ שרייאן אז
ביז דיא שכנים הערין זייער קול : אונ אויך אויף דער גאס
הערט מען זייא שרייאין : אודר ווען זייא גייאן אין שול ארייין
אודר ווען זייא זיצן אויף דער גאס לאזין זייא הערין זייער
קול : דאש איז איטיל פריצות : דרויף האבין דיא חכמיר
קיין היתר ניט גיפונן :

מיר גיפונן אין דער תורה וואש דער כהן האט גישטעלט די
(סוטה) אין דעם הייליגן אונ גרויסין טויאר פון דעם
(עזרה) פונם בית המקדש : דער זעלביגר טויאר האט
גיהייסין (שער ניקנור) : אונ כמעט כל ישראל זענין דארטין
גישטאנין בשעת ער האט זיא אן גיטרונקן : אונ דער כהן
האט איר ארום גיבונדין איין שטריק ארום איר האלז : אונ
האט איר אפ גירוסן איר שלייאר : אונ זיא איז אזו גישטאנין
מיט דיא האר פאר כל ישראל : אונ אויך האט ער אוף גירוסן
אירי קליידר פון פארינט : דאש זיא זאל אזו שטיאן מיט
אירי בריסטן פאר כל ישראל : דען הקב״ה האט גיהייסין
מ׳ זאל איר אזו טאן (מדה כנגד מדה) ; וויל זיא דאט אויף
פיל פריצות ניטאן : דאש זיא פלעגט זיך שטעלין פאר דער
טיר איטליכר זאל זיא זעהן : אזו האט מען זיא תיינט אויף
גישטעלט אין טויער פון דער עזרה אז כל ישראל זאלין זיא
זעהן : אונ וויל זיא פלעגט ווייזין איר האר פאר מאנזבלין :
דרום האט איר היינט אויך דער כהן אפ גירוסן איר שלייאר
דאש איטליכר זאל זעהן אירי האר : אונ וויל זיא האט גווייזן
איר האלז פאר דיא מאנזבלין : דרום טוט מען אשטריק
ארום איר האלז ; אונ וויל זיא האט גוויזן אירי ברוסטן פאר
מאנזבלין : דרום האט איר דער כהן אויך אנפלעקט אירי
ברוסטן ; אונ וויל זיא האט גיטרונקן ויין מיט איר נואף אויש
זייבערני כלים : דרום טרונקט זיא היינט ביטרי וואשיר אין
איין ערדין קריגל : דיא גמרא רעכינט נאך פיל זאכין וואש
מ׳האט איר גיטאן (מדה כנגד מדה) : האטשי אמאל איז
דאך די סוטה גירעכט גיבליבן : פון דעסט וועגין האט פארי
דיא תורה גיהייסין מיט איר זיך אזו נוהג זיין וויל זיא איז
איין פרוצה גיוועזן :

נון זעהט איר ליבי ווייביר דאש גאט יתברך גיפעלט ניט
זייער דאש פריצות : איך וויל ניט מאריך זיין דריגן : נאר
מיר האפין צו הקב״ה דאש ער וועט אונז באלד שיקן משיח
אונ ער וועט אונז ווידר פירן אין אינזר לאנד ארייין : אונ מיר
וועלין ווידר האבין דיא מתנה פון דער (כוטה) אן טרינקן אונ
פיל אנדרי ווייביר וועלין דאש זעהן אונ וועלין אוועק ווארפין
זייער פריצות : אז וויא דער פסוק זאגט (ונוסרו כל הנשים)
זייא וועלין זיך שטראפין אלי דיא ווייביר : אונ וועלין זיך
פארכטין פריצות צו טאן : אוך זאלין דיא ווייבר האלטין
זייערי טעכטיר דיא מיידין אין דער היים ביא טאג אונ ביא
נאכט : אונ זייא זאלין זיך בצניעות האלטין אז וויא זייער
מוטר : דען דאש ברענגט זייא צו איין גוואונטיקייט : דאש
דער נאך אז זייא וועלין האבין איין מאן וועלין זייא אויך אזו
טואין : אונ דער זעלביגר דרך ארץ וואש גיהער צו די ווייביר
גיהער אויך צו דיא מיידין : ניט מער דער מנהג איז פון פר
צייטין דאש דיא מיידין גייאן [illegible] זייערי האר : אזו קען מען
עש ניט ברעכין אבר באמת דיא תורה האט קיין חילוק ניט
גימאכט צווישן ווייבר אונ מיידין : אבר דיא בתולה וואש
איז גאטש פארכטיג אונ איז דריגן אויך נזהר וועט אויך איר
קומן פיל ברכות : אזו זאלין זיך דיא ווייבר בדרך ארץ
האלטין מיט זייער עסין דאש זייא זאלין ניט עסין קיין גרויסי
ביסן אונ זאל ניט עסין אויף דר גאס מכ״ש אופדעם גמארק
ניט וויא אטייל ווייביר טואין דאש זייא עסין גיאנדיג אויף דר
גאס דאש איז איין מאנזבול פאר באטין דאש אז ער טוט

אזו איז ער געגלעכן צו איין הונט : מכ"ש איין אשה · אונ אז זיא איז מעוברת אודר איין זייגרין זאל זיא ניט עסן אזעלכי שפייז וואש שאדין צום קינד : אודר צו דער מילך אויך זאל זיא ניט טרונקן אזעלכי געטראנק וואש שאדין צום קינד : אונ זאל זיך ניט אן שיכורן אפילו איר מאן איז ניט ביא איר : תאטשי אזו הייסט עש דאך ניט קיין פריצות אבר עש איז ניט קיין דרך ארץ · עש איז פאר אמגזביל ניט שיין מכ"ש פאר איין אשה :

אויך איז דער דרך ארץ פון איין אשה זיא זאל זיך מתקרב זיין מיט אירי שכנים אונ זאל לייאן אזעלכי כלים וואש ווערן ניט אפ גינוצט אבר אזעלכי וואש ווערן יוא אפ גינוצט טאר זיא ניט לייאן אן איר מאנש רשות · אונ זאל זיך ניט קריגן מיט זיא : אונ אויב זיא זאגן איר עפיס איין שאנד זאל זיא ניט אפ ענטפרין : אונ זאל באלד מוחל זיין דען גאט האט קיין שום זאך ניט אזו ליב וויא שלום : דען וויא שלום איז איז איטל מזל אונ ברכה אונ הצלחה : אויך איז גווים דאש הקב"ה האט קיינים ניט אזו פיינד וויא איין ליגנר · ער קען ניט קומן אין דער מחיצה פון הקב"ה אזו וויא דער פסוק זאגט (דובר שקרים לא יכון לנגד עיני) עש ווערט ניט אן גריכט זיין קיין ליגנר פאר מייני אויגן מכ"ש דאש איין אשה טאר קיין ליגן ניט זאגן : אבר אז מען וויל שלום מאכן צווישן מאן אונ ווייב אונ צווישן אנדרי מאג מען יוא איין ליגנט זאגן אזו פיל האט גאט ליב דעם שלום · דרום זאלן דיא ווייבר שלום האבן צווישן זיך אונ זאלן זיך ניט קריגן מכ"ש דאש זיא זאלן קיין קריג ניט שטארקן אונ זאלן ניט טראגן קיין רכילות פון איינם צום אנדרן אזו וויא דיא צדיקת (און בן פלת) ווייב האט גיטאן דאש זיא האט אפ גירעט איר מאן פון צו קריגן מיט משה רבינו ע"ה אונ זיא האט זיך אונ איר מאן אונ קינדר בשירמט פונם טויט אונ פון דעם איביגן גיהנם אבר קרחש ווייב האט אים גישטארקט זיין קריג · אזו האט זיא פאר זינדיגט זיך אונ איר מאן אונ קינדר : דאש דיא זענין איין גיזונקן גיווארין אין דעם אב גרונד פונם גיהנם דען אין פרום ווייב ברענגט איר מאן צו פרומקייט אונ צו גן עדן אונ אזו אויך פאר קערט : דרום לויבט דער נביא (און בן פלת) ווייב אונ שענד קרח ווייב. מיר דארף דרינן ניט פיל מאריך זיין :

אויך זאל זיא דער ציהן אירי קינדר צו תורה אונ מ"ט אבר דיא אשה וואש זיצט ניט אין דער היים זיא קאן דאש אלש ניט טאן דער מיט פאר דארבט זיא איר בעל הבית קייט : דש עש גייט צו אין איר הויז וויא איין שיף זונדר רודער : אונ זיא ברענגט זיך אום פון דער וועלט אונ יענר וועלט · דרום לויבט דער נביא דיא פרומי אשה וואש בלייבט אין דער היים : אונ שענד דיא פרויא וואש איז איין לייפרין : אויך זאל זיא ניט הויך רידין דען דאש איז פון אמגזביל קיין דרך ארץ ניט מכ"ש פון איין אשה · אזו וויא דער פסוק זאגט (וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע) · אונ דיא צדיקת חנה האט גירעט צו איר הארץ · נאר איר לעפצין האבין זיך גירירט : אבר איר קול איז ניט גיהערט גיווארין · דען עש איז איין פריצות אז איין אשה הייבט אויף אהויך קול אזו וויא דער פסוק זאגט ביא דער פרוצה (ויהי כהרימי קולי) עש איז גיוועזן אז איך האב אויף גיהובין מיין קול · אבר ביא דער צנועה שטייט זיא האט גירעט שטילר הייד אונ באמעליך דרום זאל איין פרומי אשה זיך גיוויינן אונ אויך אירי קינדר שטילר הייד צו רידין · דאש זייערי שכנים זאלן ניט הערין זייער קול :

אויך זאגט דיא גמרא (רבי מאיר אומר אף הקולנית) דיא משנה רעכינט אויש אלי פריצות וואש קומט זיא קיין כתובה ניט זאגט רבי מאיר דיא וואש הייבט אהויך קול קומט אויך קיין כתובה ניט אן איין אשה וואש האט יוא איין הויך קול דארף איר מאן פון איר ניט לידין אונ די רידין וואש דיא ווייבר רידין באמעליך מיט זייער הויז גיזונד ווערט עש גיהערט אזו וויא דער פסוק זאגט (דברי חכמים בנחת נשמעים) דיא רייד פון דיא חכמים זענן באמעליך אזו ווערן זייא גיהערט · אויך זאל זיא נזהר זיין רעכט צו דאווינן אונ בענטשין אונ זאל אירי קינדר גיוויינן אין גאטש פארכט אונ זאל זייא פירן צום רבי אונ זאל זיי גיוויינן בהרבות אונ דרך ארץ : אונ זיא זאל אכטונג געבין זייא זאלן זיך ניט שלאגין אודר שעלטין אודר שווערין אונ זאל זייא גיוויינן שטילר הייד צו רידין אונ זאלן מורא אונ אפ שייא האבין פאר זייערי עלטרין : אויף אזעלכי ווייבר וואש טאן דאש אלש זאגט דער נביא (אשה יראת ה' היא תתהלל) דיא גאטש פארכטיגי אשה זיא איז גילויבט אונ איר מאן איז גיבענטשט : אונ מאג זיך וואול מיט איר בארימן דש ער האט בקומן אזו איין פרום ווייב אונ איין צדיקת :

אויך

אויך איז דער דרך ארץ פון איין אשה זיא זאל אכטינג געבן אויף אלי דיא מעשים פון אירי קינדר אויף זייער עסן אונ טרינקן אונ שלאפן · אונ בפרט ווען פרעמדי לייט זיצן ביא איר טיש זאל זיא אכטינג געבן דיא קינדר זאלן זיצן מיט דרך ארץ אונ זאלן ניט טואן וואש אום כתרבות איז אונ אז זיא דער ציהט אזו אירי קינדר זאגט איטליכר וואל דער מוטר וואש האט אזעלכי קינדר גיצויגן אונ דער צויגן אונ אויב ניט זאגט איטליכר וויא דער מוטר וואש האט אירי קינדר אזו דער צויגן · אן תרבות אונ דרך ארץ דרום זאל איטליכר מאן אזו לערנין זיין ווייב זיא זאל בלייבן אין דער היים ביא אירי קינדר אונ זאל זיא גיוויינן אין יראת שמים בפרט דש זייא זאלן ניט עסן אונ טרינקן אן אברכה פריר אונ דער נאך וואש דער צו גיהער · דען דאש איז איין זאך וואש דרינן הענגט יראת שמים · אזו וויא דיא חכמים ז״ל האבין גיזאגט ווער עש וויל זיין איין חסיד אונ ירא שמים זאל ער זייער גיווארינט זיין צו מאכין אברכה אויף איטליכר זאך מיט גרויש כוונה וועואיין אשה טוט דש אלש וואש דא שטייט גישריבן ווערט אויף איר גיזאגט דר גאנצר אלף בי״ת וואש שטייט אין ספר משלי (אשת חיל · תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה) :

נון זעהט איר ליבי ווייבר וויא גיט איז אז די אשה בלייבט אין דער היים אונ דער ציהט אירי קינדר צו תורה אונ מ״ט : וואל איר וואל צו איר · מאן אונ קינדר אויף דער וועלט אונ אויף יענער וועלט זיא הערענגט זיך אונ איר מאן אונ קינדר לחיי ע״ה : אונ זיא ווערט אויף שטיין תחיית המתים מיט די אנדרי צדיקים אונ צדקניות שרה רבקה רחל לאה אמן :

סליק הגה״ה וחלק ראשון

הקדמה לחלק שני

נון וועל איך שרייבן דעם אנדרין חלק (הלכות שבת) אונ (הלכות יום טוב) אונ הלכות (חול המועד) אונ הלכות (ראש חודש) ווען דער רבינו יעקב בעל הטורים שרייבט אזו (אם באתי וכו) איך זאל גאנץ הלכות שבת אויש שרייבן איז צו פול צו שרייבן: דען עש זענין פול הלכות אויף דיא ניין אונ דרייסיג מלאכות אונ זייערי תולדות זענין גאר פול · אן שיעור דרום וויל איך דרונין ניט מאריך זיין : אונ וועל נאר שרייבן וואש נייטיג איז עכ״ל : אזו שרייבט ער אין זיין (אורח חיים סימן ש״א) : אונ איך וועל נאך מער מקצר זיין אונ וועל נאר שרייבן וואש נוצט אין אונזרי לענדר : דאש איטליכר זאל וויסן וואש איז אסור אודר מותר : אונ וואש מען מעג מטלטל זיין : אונ וועל שרייבן מיט סימנים אויף איטליכן דין : כדי עש זאל גרינג זיין צו גיפונין : אונ דיא וואש דארפין דער צו וועלין פר שפארין זוכין :

הלכות שבת סימן א

אין צעהן ערטיר שטייט אין דער תורה איין צווי צו דיא ישראל אז זייא זאלין רעכט האלטין דעם שבת דאש ווייזט אז דיא מצוה פון שבת איז אזו גרויש אז וויא די אלי עשרת הדברות אונ כל התורה כולה: אבר דער יהודי וואש האלט ניט קיין שבת דער לייקנט אין הקב״ה דש ער ח״ו האט ניט בשאפין די וועלט : אונ האט ניט גי ואט אום שבת : אונ עש איז גלייך וויא ער וואלט גילייקנט אין כל התורה כולה : דרום וועל איך שרייבן וויא מיזאל זיך נוהג זיין מיט דעם שבת : דיא גמרא זאגט ווען ישראל וואלטין נאר שבת רעכט גיהאלטין אין דער מדבר וואלט קיין פיינט אויף זייא קיין שום שליטה ניט גיהאט : אבר עש האבין אטייל מחלל שבת גוועי מיט דעם (מן) קלויבין : אונ אויך דער (מקושש) וואש האט גיקליבין אונ גיהאקט האלץ אום שבת : דרום איר ליבי לייט זאלט איר זייער גיווארנט זיין מיט דעם שבת צו האלטין דען מיט דעם שבת קען מען זיך פיל מער פאר זינדיגן וויא אין אנאנדרין טאג : דען עש איז גלייך אז ער טוט דער ווידר איין איש חשוב וגדול : אזו איז דאש אויך אונ דער וואכין זענין מיר וויא פראסטי לייט דאש מיר זענין ניט נאהונט צו דעם מלך מלכי המלכים הקב״ה : אבר אום שבת זענין מיר נאהונט צו אים : אז וויא דער פסוק זאגט (אות היא ביני וביניכם לדעת כי אני ה׳ מקדישכם) הקב״ה זאגט דער שבת איז איין צייכן צווישן מיר אונ צווישן ישראל אז איך בין דער גאט וואש היילגט אייך :

אונ דער וואש האלט רעכט שבת גוט אים הקב״ה איין נשמה אום שבת : דאש איז דיא גרעסטי מעלה פון דער יועלן אז וויא איך וועל דא בשיידין וויא גאט האט גיבענטשט דעם שבת מיט פול זאכין מיט עסן מיט טרונקן מיט ליכט מיט שייני קליידר מיט שטיין מיט זיצין מיט לונן מיט תפלה מיזאל קיין מלאכה ניט טאן : מיזאל תורה לערנין : אונ מיטאר ניט טראגין אויש דעם עירוב : אונ אויך וואש מוקצה איז : דאש וועל איך אלש קורין בשיידין דיא טעמים דער פון : נאר איין זאך וועל איך דא שרייבן : אונ וועל אייך געבן פר שטיין : דער שבת איז גיגליכן צו עולם הבא אונ דיא וועלט ווערט נאר שטיין זעקס טויזינט יאר : אונ דער זיבעט טויזינט ווערט זיין איטל שבת : אונ דיא ישראל וואש האבין רעכט שבת גיהאלטין וועלין דענמאלט אויך שבת האלטין אונ וועלן קיין מלאכה ניט טאן : נאר זייא וועלין תורה לערנין אונ תפלה

טאן: אונ אזו וויא לעולם הבא איז קיין צער אונ קיין זארג ניט פאר האנדין: נאר איטל תענוגים: דיא צדיקים זיצן מיט זייערי קרוינן אויפן קאפ אונ זענין זיך מפנק מיט דער שכינה: אונ אויך איז דארט ניט פאר האנדין קיין גיאות אונ קיין דברים בטלים אונ קיין לשון הרע: אזו זאל אלש זיין אום שבת נאך מין וויא אום דער וואכין: אונ אזו וויא לעולם הבא טואן דיא צדיקים נאר איטל געטליכי זאכין: אונ דער יצר הרע ווערט דערגמאלט ניט זיין אזו זאל אויך זיין אום שבת: מיזאל גוט עסין אונ טרינקן אונ זאל אלש טאן לשם שמים ניט פון זיין הנאה ותענוג: נאר וייל גאט יתברך האט אזו גיבאטין כדי זיין נשמה זאל בלייבן אין גוף: אונ אז וויא דער עולם הבא איז גאנץ הייליג: אזו זאל אויך זיין דער שבת:

אונ אזו וויא לעולם הבא איז קיין קנאה שנאה ניט פאר האנדין דש איטליכר איז זיך משמח מיט זיין חלק: אונ אי"ה אין משיח צייטין וועלין מיר זוכה זיין נאך פול טויזנט מאל מער טעמים גוואר צו ווערין ווארום דער שבת איז גיגליכן צו עולם הבא: אונ אצונד וויסין אויך דיא חסידים אונ חכמים פול טעמים דרויף איינר מער פון דעם אנדרין: אבר אין משיח צייטין וועלין אלי גלייך וויסן אז וויא דער פסוק זאגט (ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים) דיא וועלט וועלין פול זיין גלויט וויסן שאפט אז ווי די וואשיר וואש בדעקן דעם ים: (א) עש איז אגרושי מצוה דאש איטליכן זאל דער שבת גיוואנטליך זיין אין זיין מויל: אונ אז עש קומט אים צו גוטי פירות אודר גוטי שפייז זאל ער זאגין דאש וועל איך האלטין אויף שבת: דען דער מיט וואש ער גידענקט אין שבת גיגענקט ער אויך אין עולם הבא: (ב) עזרא האט מתקן גיוועזן מיזאל וואשין גרעט אום דאנרשטיג ניט אום פרייטאג: (ג) אויך דיא זאכין וואש ווערין ניט קאלי זאל מען דאנרשטיג אן גרייטין אויף שבת דער כלל איז אלש וואש מיקאן טואן אום דאנרשטיג זאל מען ניט לאזין אויף פרייטאג: דען מאמיר ווערט ער זיך פאר שפעטיגן: (ד) אטייל לייט זענין זיך אויך נוהג צו שערין אונ דיא נעגיל שניידין אום דאנרשטיג: עש איז ניט קיין מנהג: אבר על כל פנים אז יום טוב גיפאלט אום פרייטאג זאל ער זיך שערין אונ דיא נעגיל שניידן אום ערב יום טוב:

(ה) איטליכי פרויא איז מחויב חלה צו נעמין לכבוד שבת אונ דר שיעור אין חיפל (חלה) בטרעפט דאש איז אין טייג וואש איז דרייא אונ פערציג אייער גרויש איז מען מחויב אפ צו שיידין חלה דער פון מיט דער ברכה להפריש חלה: אונ אוב עש איז ניטא דער שיעור זאל מען חלה נעמין אן א ברכה: (ו) מיזאל מאכין דרייא קוכן צו דער ברכת המוציא צו דיא דרייא סעודות: אטייל זענין זיך נוהג צו מאכין איין פערדין קוכן אויף דער (מלוה מלכה) עש איז אויך רעכט מיזאל צו שלש סעודות האבין צווייא קוכין אויף המוציא (ז) עש איז אגרושי מצוה דער בעל הבית זאל זיך אליין מתעסק זיין לכבוד שבת אפילו ער האט פיל קנעכט אונ דינסטין: אז וויא מיר גיפונן אטייל חכמים האבין גיהאקט האלץ לכבוד שבת אטייל האבין גימאכט פיש אטייל האבין גיסמאליט איין קאפ אטייל האבין שיין אויף גירוימט לכבוד שבת: אויך זאגט דיא גמרא אטייל חכמים האבין מפסיק גיוועזן פון זייער לערנן אונ האבין זיך אליין מתעסק גיוועזן לכבוד שבת: אונ האבין זיך ברימט דאש זייא האבין זיך מתעסק גיוועזן לכבוד שבת: דרום זאל זיך קיינר ניט חשוב האלטין אונ זאל אוועק לאזין זייני עסקים אונ זאל זיך מתעסק זיין לכבוד שבת: (ח) עש איז אויך איין מנהג צו שערין אונ דיא נעגיל שניידין לכבוד שבת: אונ אויב זייא זענין קליין זאל ער זייא אפ שאבין מיט איין מעסיר: (ט) מיזאל שארפין דש מעסיר אונ אויש צו בערשטלין דיא קליידר אונ אויש שמירן דיא שיך לכבוד שבת גלייך וויא ער וואלט איין כלה אקעגן גיגאנגין:

(י) עש איז אויך איין כבוד שבת איטליכר זאל אויש קערין אלי ווינקלין. גלייך וויא איין חתן כלה וואלטין אין זיין הויז אריין גיקומן: (יא) פרייטאג נאך ווארמס זאל מען גיין אין באד אריין: אונ וויא עש איז ניטא קיין באד זאל ער זיך אפ וואשין זיין קאפ אונ פנים אונ דיא הענט אונ פיס מיט ווארום וואשיר לכבוד שבת: (יב) דער נאך זאל ער אן טואן זייני ווייסי שבת קליידר: אין אטייל מדינות זענין זייא זיך נוהג אן צו טון אקיטול לכבוד שבת: דאש איז אסימן וויא ער ווערט גיין לעולם הבא אין איין ווייסין קיטל אונ איטליכר איז מחויב צו האבין אנדרי קליידר לכבוד שבת נאך זיין פאר מעגין נאך דער נאך זאל ער דעם שבת אקעגין גיין אונ זאל זאגין קום קום ליבה כלה: דיין קומן זאל זיין מיט שלום אויך איין אשה זאל דאש אויך זאגין נאך לעכט בענטשין נון וועל איך שרייבין וויא איטליכר זאל זיך נוהג זיין אום שבת מיט זיין עסין אונ טרינקן מיט לעכט אונ קליידר מיט גיין מיט שטיין מיט זיצין מיט ליגין מיט תפלה טון מיט איין מלאכה ניט צו טון מיט תורה לערנין מיט עירוב אונ מוקצה אונ אנדרי דינים פון שבת (יג) איטליכר זאל דעם שבת מכבד זיין נאך זיין פאר מעגין נאך אלי אונ דער וואכין עסט ער צווייא גיריכט אבר אום שבת זאל ער עסין דרייא: (טו) איטליכר זאל דעם שבת מכבד זיין מיט גיט אונ פעט פלייש אונ אלי גוטי זאכין אונ אגאנצי וואך זאל ער אפ שפארין לכבוד שבת:

ואלי

(טז) אלי זייני זאכין זאל ער פארטיג מאכין פרייטאג פאר נאכט דרום האבין דיא חכמים פאר באטין מיזאל קיין מלאכה ניט טאן פרייטאג נאך ווארמיס : אונ אלי בעלי מלאכות דארפין אוועק ווארפין ארבייטין פרייטאג נאך ווארמיס אונ קיינר טאר זיך ניט לאזין גיין מער פון דריי מייל אום ערב שבת אפילו ער ווייסט ער וועט קומין צו איין הארבריג וואש איז דארטין פאר האנדין גרייטי שפייז : אונ אלי זייני זאכין זאל ער פארכטין פאר שבת דאש איז אלש כדי ער זאל ניט טרואריג זיין אום שבת אז עש וועט אים עפיס אפ גיין נאר ער זאל זיין אין שמחה אונ גרוש תענוג : (יז) מיזאל אן צינדין שייני לעכט אין שייני לייכטיר אין אלי הדרים וואש מען גייט אין זיא דאש ער זאל צו קיין מכשול ניט קומין אין דער פינצטר : (יח) עש איז איין מצוה די ווייבר זאלין לעכט צינדין אונ מאכין דיא ברכה (להדליק נר לכבוד שבת) : אונ אום יום טוב לכבוד (יום טוב) דען (חוה) האט פאר לאשין דיא גרוישי לעכט : דאש בשעת זיא האט גיזינדיגט מיט אדם הראשון וואלטין זייא ח״ו תיכף גיוועזין גישטארבין נאר אדם הראשון האט תפלה גיטאן: אזו הט אים הקב״ה אן גיצונדין זיין לעכט אין האט דר לענגרט זיין לעבין אונ ער איז ניט תיכף גישטארבין דרום דארפין דיא ווייבר ווידר דיא לעכט אן צינדין : (יט) זיין טיש זאל זיין שיין צו גרעכט נאך זיין פאר טעגין נאך : ער זאל ליגין אויף אים איין שיין טישטוך אונ דרויף צווייא חלות : אונ זאל זייא ווידר צו דעקין מיט איין שיין טישטוך דאש איז איין זכר וויא דער (מן) איז גילעגין צווישין דער טויא וויא צווישין צווייא שייני טישטכר אונ אום שבת איז קיין (מן) ניט גיפאלין אזו האבין זייא אים גיהאלטין צווישין צווייא שייני טישטכר דרום דארפין מיר אויך אזו טאן :

(כ) בשעת דער בעל הבית גייט פון דער שיל בלייבין אים צווייא מלאכים ביז צו זיין הויז איינר אגוטר מלאך אונ איינר איין בייזר מלאך דער גוטר. מלאך שרייבט אן דיא מצות וואש ער טוט בשעת ער גייט אהיים פון דער שיל אונ דער בייזר מלאך שרייבט אויף זייני עבירות דהיינו זייני דברים אונ לשון הרע אונ רכילות וואש ער רעט אהיים גייאנדיג דרום האבין דיא חכמים גיזאגט איטלכר זאל איילין אהיים צו דער סעודה פון שבת אונ זאל ניט ריידין ביז ער קומט אהיים אונ אז ער קומט אונ גיפינט זיין טיש צו גרעכט מיט אלים וואש קער צו דער סעודה אונ דיא לעכט ברענין אונ זיין בעט איז שיין גיבעט דא זאגט דער גוטר מלאך עש זאל זיין דער ווילין פון הקב״ה דאש דעם אנדרין שבת זאל אויך זיין אזו שיין אונ יודשליך : אונ דער בייזר מלאך מוז דרויף אמן זאגין איבר דאנק : אונ אויב ח״ו פר קערט דא זאגט דער בייזר מלאך עש זאל זיין דר ווילין פון הקב״ה אז דער אנדרר שבת זאל אויך אזו צו גיין אונ דער גוטר מלאך מוז דרויף אמן זאגין איבר דאנק : (כב) אז ער קומט אהיים זאל ער קומין מיט גוטי ווערטר דאש ער זאל זאגין נאט י״ת זאל איך אלי געבין אגוט שבת אונ אגוט יאר : אויך זאלין דיא פאטיר אונ מוטר בענטשין זייערי קינדר אונ זאלין זאגין (ישימך אלהים וכו׳) דער טעם איז וויל דיא ברכות פון שבת ווערין מער מרוצה וויא אום דער וואכין נאך איין טעם איז וויל אגאנצי וואך האבין זייא גישאלטין דרום זאלין זייא היינט בענטשין אום פרייטאג צו נאכט אז דיא וואך לאזט אויש אונ שבת צו נאכט אז דיא וואך הייבט זיך אן אונ דאש איז זיין תשובה אויף דיא עבירות וואש ער האט גיטאן מיט זיין שעלטין :

(כג) ער זאל אוועק לאזין אלי זארג פונים הארצין אונ זאל ניט גידענקין אין קיין שום ארבייט אונ העגדיל עש זאל זיך אים דאכטין אז אלי זייני זאכין זענין שוין פארטיג נאך זיין בגער נאך אויך זאל ער ניט גידענקין אין זייני חובות אזו וויא לעולם הבא זארגט מען ניט אויף קיין שום זאך אזו זאל אויך זיין אום שבת : (כג) ער זאל ניט זוימין אונ זאל זיך באלד זעצין צום טיש מיט פרייד גליך וויא אנשים חשובים וואלטין גיזעסין ביא זיין טיש אונ זאל ניט ריידין קיין דברים בטלים אבר אז ער האט איין קביעות תורה צו לערנין אין דער צייט איז עש פריר פאר דער סעודה פון שבת : (כד) ער זאל וואשין זייני הענט פאר קידוש אונ זאל קיין שום ווארט ניט ריידין אטייל זענין זיך נוהג צו וואשין נאך קידוש דאש זייא ווילין ניט מפסיק זיין צווישין וואשין אונ צווישין דער ברכת המוציא דאש איז איין עבירה אפילו אום דער וואכין אבר מיר זענין זיך נוהג צו וואשין פאר קידוש אבר ער טאר ניט ריידין ביז נאך דער המוציא אונ אפילו נאך דער המוציא טאר ער ניט ריידין נאר וואש גיהער צו דער סעודה ברענגט עבין אודר טרינקין אויך זאל ער הייסין שווייגין איידר ער מאכט המוציא אלי דיא קינדר וואש זיצין ארום טיש : (כה)

ער זאל נעמין דעם כום ווין אין זיין רעכטי האנט אונ זאל אן הייבין מיט שמחה (יום הששי) : אונ זאל קוקין אויף די לעכט ביז נאך (ויכלו) צו דער ברכה זאל ער אריין קוקין אין כום דער נאך זאל ער טרינקין איין רוב קווארטל זוכט איז ער נית יוצא אונ זאל איטליכין געבין צו טרינקין פון דעם כום :

(כו) דער נאך זאל ער המוציא מאכין איבר צוויא קוכין : אונ זאל זויא בידי האלטין אין זיין האנט : אודר ער זאל זוייא אויף הייבין נאך דער ברכת המוציא זאל ער ארויף לייגין בידי העגט אויף דיא קוכין : אונ זאל נעמין דעם הינטרשטין אונ זאל פון אים אפ שניידין אגרויש שטוק פער וויא ער פלעגט אפ צו שניידין אום דער וואכין : אונ זאל אויך ארום טיילין גרושי שטוקר דער מיט ווייזט ער אז דאש עסין פון שבת דארף זיין מער אונ ווער עש שניידט אפ אזו איין גרושי המוציא וואש ער האט גנוג דער פון צו עסין איבר דער גאנציר סעודה איז זיין מצוה נאך גרעסיר : אונ דרום לייגט מען ארויף דיא העגט אויף דיא קוכין אפילו אום דער וואכין · דרויף איז פאר האנדין פיל טעמים · נאר איך וועל שרייבין אטייל פון זייא איינש מיט דיא צעהין פונגר וואש ער לייגט ארוף אויף דיא קוכין ווייזט ער אז עש זאלין אין אונז מקוים ווערין דיא צעהין ברכות וואש יעקב אבינו איז גיבענטשט גיווארין פון זיין פאטור יצחק · דאש אנדרי צעהין מלאכות זענין פאר האנדין איידר מיקאן דאש ברויט עסין : אקרין : זייאן : שניידין בינדין : ארייין פירין : דרעשין : ווינט שויבלין : מאלין קנעטין באקין : אזו ווייזט ער מיט זייני צעהין פונגר אז ער לויבט צו גאט וואש האט אים דאש ברוט בשערט אן מיא אונ ארבייט דרום זעגין אויך צעהין ווערטיר אין דער ברכה פון (המוציא לחם) : אונ זאל עסין מיט שמחה : (כז) ער זאל מכבד זיין מיט אלירלייא מיבגדים וואש מיגליך איז : אונ איטליכר דארף עסין אום שבת ברויט אונ פיש אונ פלייש : אונ טרונקן ווין : אונ אז ער פאר מאג איז ער מחוייב צו קויפן גרושי פיש אונ גוט פלייש אונ גוטין ווין : אונ אלין רש בעסטי וואש ער בקומט אום דר וואכן זאל ער עש בהאלטן אויף שבת :

(כח) אום ראש השנה ווערט נגזר וויפל די הוצאות אונ גישעכטניש זאל זיין פונים מענטשין דורך דעם גאנצין יאר : אבר דיא הוצאה פון שבת אונ שכר לימוד · דאש האט קיין קצבה ניט · גוט ער פול גוט אים הקב״ה אפ אויך פול : אונ אזו אויך פאר קערט אונ אזו זאגט הקב״ה איר ליבי קונדר גיטרואט מיר אונ גוט אויש פול געלט אויף שבת אונ יום טוב אונ איך וועל אייך אלש ווידר געבין אונ דער וואש האט ניט אויש צו לייגין זאל ער אנטלייאן אויף מיר אונ איך וועל אלש בצאלין : אונ עש זאל אייך גאר ניט פעלין דיא גמרא ברענגט דרויף אמעשה פון (יוסף מוקיר שבת) ער הייסט דרום (מוקיר שבת) ווייל ער האט טייאר גיהאלטין דעם שבת · ער איז תמיד גיוויינטליך גיוועז צו קויפן דיא בעסטי פיש אויף שבת · אונ לעבין אים האט גיוואונט איין שכן רשע : דער אן גאט האט ניט גגלויבט אונ ער האט גיהאט פיל געלט האבין אים גיזאגט די שטערין זעהר וויא זיין שכן דער (יוסף) וועט אלהאש גוטש בקומן : אין דער רשע גיגאנגין אונ האט פאר קויפט זיין הויז אונ אלי זייני גוטר אונ האט אלש גימאכט צו געלט אונ האט גיקויפט פר דעם אגרויסן אונ איין טייארין שטיין אונ לייגט אים ארין אין זיין הוטל אונ גייט אוועק : איז ער גיקומין אויף איין בריק האט איטו דער ווינט אראפ גיווארפן זיין הוטל אין וואשר ארייין : אזו איז גיקומין אגרושר פיש אונ האט עש איין גישלונגין מיט דעם שטיין אונ איין פישר האט אים גיחאפט אונ האט אים גיבראכט וויא דער (יוסף מוקיר) וואונט · האט אים קיינר ניט גיוואלט קופן ווייל ער איז צו טייער גיוועזן : נאר מיהאט דעם פישר גיזאגט דא איז פאר האנדין איין יהודי ער הייסט (יוסף מוקיר) טראג צו אים דעם פיש ער וועט אים בוראי קויפן לכבוד שבת : דען זיין סדר איז אפילו ער האט שוין פיל פיש אז עש טרעפט זיך אים נאך אגרעסרין קויפט ער אים : דער פושר האט צו אים גיבראכט : אונ ער האט אים גקופט : אונ אז ער האט אים אויף גיעפינט האט ער בקומן דעם גוטין שטיין :

נאך איין מעשה ברענגט דיא גמרא עש איז גיוועז איין קצב וואש האט גיהאט פיל גילדני כלים : אונ אגילדנים טיש וואש זעכצין מענטשין האבין אים גימוזט טראגין האט אים איין חכם גיפרעגט מיט וואש האסטו זוכה גיוועזן צו דעם עשירות זאגט ער איך בין איין קצב · אונ ווען איך האב בקומן אגוטי בהמות אודר אנדרר גוטי זאך האב איך גיזאגט דאש גיהער אויף שבת : אונ דער שבת איז מיר תמיד גיוויינטליך גיוועזן אין מיין מזל : אזו זעהן מיר דאש הקב״ה גוט אלש אפ כפל כפלים : דרום זאל קיינר ניט זארגין : דען דער בעל חוב איז בגלייבט צו בצאלין : אונ דעם שכר דער פון לעולם הבא האט קיין שיעור ניט · (כט) נאך דעם עסין זאל מען אפ רייניגן דעם טיש : אונ זאל ברענגין גוטי פירות אונ זאל מאכין אויף איטליכה דיא ברכה וואש גיהער דער צו · דען אום דער וואכין איז אגרושי עבירה צו עסין אן אברכה מכ״ש אום שבת · אבר דיא ברכה אחרונה דארף ער ניט מאכין ווייל ער האט ניט גיבענטשט : (ל) דער נאך זאל ער דעם כום ריין אויש שווענקין : אונ דער בעל הבית זעלברט זאל דעם כום אליין אן גוסין צום בענטשין מיט אזו איין ווין וואש איז ניט פגום אונ זאל הויך בענטשין דש זיין הויז גיזונד זאלין דרויף זאגן אמן אונ

אין אז ער האט איין מזומן בייא זיין טוש זאל ער געבין אנאנדרן צו בענטשין : דאש ער זאל דעם בעל הבית איין ברכה געבין : אונ דער וואש מען גוט אים צו בענטשין זאל דעם כוס ליבליך אנטפאנגין מיט ביידי הענט · דער נאך זאל ער אים נעמין אין דער רעכטיר האנט : אונ איבר דעם גאנצין בענטשין זאל ער קוקין אין דעם כוס אריין ניט ערגיץ אנדירש : אונ זאל מכוין זיין וואש ער רעט אונ פאר וועמין ער רעט · אונ ער זאל דעם כוס האלטין איין (טפח) העכיר פונם טושי אונ ער טאר אים ניט אנידר שטעלין אויך ניט אונטר העלפין מיט דער לינקר האנט · סיידין דער כוס איז צו שווער מאג ער אונטר האלטין מיט זיין לינקר האנט דיא רעכטי האנט : אבר אז ער בענטשט אליין אן מזומן איז בעסיר ער זאל דעם כוס שטעלין אויפין טוש : אבר ער מוז אויך קוקין אין כוס אריין ניט ערגיץ אנדירש · אונ אויך דיא אלי וואש זיצין ארום טוש זאלין זייערי אוגין געבין איפן כוס אונ זאלין צו הערין איטליכש ווארט · אונ זאלין נאך זאגין אמן אויף איטליכר ברכה · אונ עש טאר אים קיינער ניט נאך זאגין נאר שטולר הייד :

אונ אויך דיא אלי וואש זיצין אין דעם חדר טארין קיינר קיין שום ווארט ניט רידין : דען זייא זענין מבטל פונם בענטשין : אונ דער וואש פאר הערט איין ווארט איז ער ניט יוצא מיט דעם צו הערין בענטשין : נאר ער מוז נאך אמאל בענטשין: דרום איז איטליכר בעל הבית מחוייב שטיל צו האלטין זיין הויז גיזונד בשעת בענטשין גלייך אז וויא אין שיל דען ער רעט דאך מיט גאט : ווען ער זאל רידין אין זיין שטוב מיט איין שר אזו וואלטין דאך זיין הויז גיזונד גישטאנין אין גרויש מורא אונ מיט שטילקייט : בפרט פאר דעם (מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא) : דריבן זאל איטליכר בעל הבית נזהר זיין גיט צו לאזין רידין פרעמדי לייט בשעת ער בענטשט מכ"ש זיין הויז גיזונד : זייא קאן ער דאך מער שטראפין וויא אנדרי לייט: (לא) עש איז רעכט צו זינגן זמירות אום שבת איטליכר נאך זיין מנהג נאך : דען איר ווייסט דאך וואול אז דער שבת איז גיגליכן צו עולם הבא : אזו וויא לעולם הבא איז איטל לויב פון גאט אונ זמירות אונ תשבחות : אזו דארף אויך זיין אום שבת : ניט מער אום ווינטר איז דיא נאכט גרויש זאל מען זמירות זאגין בייא נאכט : אונ אום זומר בייא טאג וויל דער טאג איז גרויש : (לב) (עונה של תלמידי חכמים) פרייטאג צו נאכט איז דיא צייט וואש דיא תלמידי חכמים זאלין זיך בהעפטין צו זייערי ווייבר : אבר אנאנצי וואך לערנין זייא תורה : אונ אז איין פראכטיר בעל הבית איז זיך אויך אזו נוהג איז וואול צו אים : ער וועט בודאי האבין גוטי קינדר אונ תלמידי חכמים: אונ ער דארף ניט צו זארגין זיין קינדר זאל ניט ארויש גיין לתרבות רעה ח"ו : אונ זיין הויז איז גיבענטשט מיט אלדינג :

(לג) שבת פריא זאל מען אביסל שפעטיר אויף שטיין וויא אנאנצי וואך : אז וויא דער פסוק זאגט (וביום השבת) בייא טאג פון שבת : אונ בייא איין אנדרן טאג שטייט (בוקר) אין דער פריא זאל מען ברענגין דעם קרבן תמיד אונ דיא ברכות וואש ער זאגט אום שבת דארף ער דרוף מער כוונה האבן : אפילו דיא ברכות וואש ער זאגט זייא אין דער וואכין אויך : אונ איטליכר דארף גידענקין אז וויא לעולם הבא וועט ער גיט אנדירש מאן נאר גאט לויבן מיט גרויש כוונה : אזו זאל ער זיך אויך נוהג זיין אום שבת :

(לד) אום דער וואכין איבר צוויא זאכין וואש זייער ברכה איז גלייך דארף מען נאר איבר איינם א ברכה מאכין : אזו פטרת מען דאש אנדרי : אבר אום שבת דארף ער אויף איטליכן בזונדר א ברכה מאכין : וויל אום שבת דארף מען מערין ברכות : דרום אום דער וואכין מאכט מען א ברכה אויפן טלית איז מען שון יוצא אויפן ארבע כנפות אויך אבר אום שבת דארף מען אויף דעם ארבע כנפות אבזונדר ברכה מאכין : אפילו ער טוט אן דעם טלית אין דער היים : (לה) איטליכר איז מחוייב דיא סדרה מעביר זיין צוויא מאל דעם פסוק אונ איין מאל תרגום : אונ איין מאל אין (פירוש רש"י) דרום איז דער מנהג מיזאל פרייטאג מעביר זיין איין מאל דעם פסוק אונ תרגום אונ (רש"י) · אונ אום שבת איז ער נאך אמאל משלים דעם פסוק מיטן חזן : אז וויא איך וועל עש בעסיר בשיידין : אבר אז ער האט ניט מעביר גיוועזן ערב שבת האט ער צייט אגאנץ שבת: אטייל זאגין: עש איז איין אונס גיוועזן האט ער נאך צייט ביז מיטוואך נאך שבת :

לו הנהגת בית הכנסת בשבת

שבת פריא איז דער מנהג מאריך צו זיין דיא ברכות מיט ניגונים : אונ בפרט (ברוך שאמר) : דאש איז אגרושי מצוה גאט צו לויבן מיט שייני ניגונים בפרט אום שבת : נאר זיין כוונה זאל זיין לכבוד הקב"ה : אונ ניט כדי דיא לייט זאלין אים לויבן : אונ אוב ניט איז בעסיר ער זאל

נאר

גאר ניט זינגען : דען הקב"ה ווייסט דאך דיא כוונה פון אלי הערצער : אזו איז אך אונ וויא צו דעם זעלבען מענטשן : דיא לייט וואש זינגען ברוך שאמר מיט ניגונים זאלין גיווארינט זיין ניט מפסיק צו זיין פון ברוך שאמר ביז נאך ישתבח : דען דש איז אגרושי עבירה מכ"ש ניט צו ריידין קיין דברים בטלים : דען זייא מאכין זייער מצוה צו איין עבירה : די לייט וואש פלעגין זינגען תמיד ברוך שאמר מיט שייני ניגונים לכבוד השי"ת : אונ אצוגר קומן זייא אן אז דאש קהל האלט ברוך שאמר : גאר זייא ווילן נאך אהיים גיין אונ ווילן נאך ניט דאווינען טיאן זייא אזו זייא זינגן ברוך שאמר ביז (ברוך אתה ה') דער נאך אז זייא שטעלין זיך דאווינען הייבין זיי אן איבר נייאס ברוך שאמר אונ דאווינען כסדר : זייער כוונה איז דער מיט כדי זייא זאלין ניט מפסיק זיין צווישן ברוך שאמר אונ ישתבח : אזוי דיא לייט וואש בלייבין אין שול זאלין דאווינען כסדר אן הפסק ביז (נשמת) אונ (ישתבח) אונ (קריאת שמע) אונ (שמונה עשרה) : אונ כל זמן דער חזן האט נאך ניט גיזאגט דעם קדיש נאך שמונה עשרה טאר קיינער ניט ריידין קיין דברים בטלים : דען דאש איז איין עבירה אום דער וואבין : בפרט אום שבת אין שול בשעת דאווינן דאש איז איין עבירה אין דער אנדריר :

(לז) דער מנהג איז אז שבת אין דער פריא זאגט מען (וביום השבת) אונ אום ראש חודש (ובראשי חדשיכם): שבת אונ יום טוב זאגט מען ניט קיין (מזמור לתודה) : אויך ניט פון ערב פסח ביז נאך אסרו חג : אויך ניט אום ערב יום כיפור (לח) עש איז אגוטר מנהג דאש איין למדן זאל דאווינן פארין עמוד פון ברוך שאמר ביז (שוכן עד) וויל דיא ברכות דארפין האבין גרויש כוונה : אונ איין עם הארץ ווייסט ניט מבין צו זיין : אויך איז דער מנהג צו זינגן דיא שבת ברכות אונ הללויה : (לט) עש איז איין גוטי תקנה אז דער חזן וואש דאווינט דיא שמונה עשרה זאל ער זינגן אלי דיא שבחות אונ הללוית : כדי ער זאל מכוין זיין פון ברוך שאמר ביז נאך שמונה עשרה : אונ אויב ניט אז ער וועט ח"ו ריידין נאך ברוך שאמר אידר אז ער שטעלט זיך פארין עמוד ש"ע דש איז אגרושי עבירה ח"ו · אונ עש איז ניט גוט אז הקב"ה זאל אונזר מלין זעלבסט פיינט האבין : דרום זאל דער חזן דריגן זייער גיווארינט זיין אז ער דאווינט פון ברוך שאמר פארין עמוד דאש ער זאל קיין שום ווארט ניט ריידין פון ברוך שאמר ביז נאך זיין תפלה : (מ) אום שבת מוז איטליכר מער כוונה האבין אין ק"ש אונ שמונה עשרה וויא אגאנצי וואך : אונ אום שבת זענין מיר גאהינט צו דעם (מלך מלכי המלכים) הקב"ה : אז וויא אויבן שטייט :

(מא) אויך זאל איטליכר גיווארינט זיין ניט נאך צו זינגן מיט דעם חזן : דאש איז אום דער וואבין איין איסור בפרט אום שבת : בפרט דיא ברכות טאר ער בודאי ניט נאך זאגין מיטן חזן : דען עש הייסט איין ברכה לבטלה ח"ו: אונ עש איז גליך אז (שבועת חנם) : וואש דאש שטייט פאר באטין אין דיא עשרת הדברות : (מב) אום שבת זאל מען זיך נאך מער היטן פון עבירות וויא אום דער וואבין אום שבת ווייל דיא ישראל גאר נאהינט צו הקב"ה בפרט דער שבת איז גיגליבין צו הקב"ה : אונ מיט דעם שבת האט ער גימאכט איין צייכין ער איז אונזר גאט · אז וויא דער פסוק זאגט (אות היא ביני וביניכם) דער שבת איז איין צייכין צווישן מיר אונ איך : דרום זאל מען זיך זייער היטן פאר עבירות אונ צו טיאן מצות מער וויא אום דער וואבין: בפרט אין שול בשעת דאווינין : דען דיא תפילות פון שבת זענין איין זכר צו עולם הבא : אונ ווען איינר טיט יוא איין עבירה שבת אין שול בשעת דאווינן : קענט איר דאך וואול פארשטיין וויא הארב דאש איז : דרום זאל איטליכר גיזהר זיין דריגן : אונ זאל גידענקין דעם גרוסן שכר : אונ פאר קערט דעם גרוסן עונש וואש ער וועט האבין לעולם הבא אויף דעם וואש ער האט ניט גיאכט דיא ליבליכי מתנה וואש גאט האט אונז גיגעבן דרום זאל זיך איטליכר וואול פלייסין זיין תפלה אונ זאל קיין אנדרי מחשבה ניט האבין : אונ זאל וויסן מיט וועמין ער רעט אונ פאר וועמין ער שטייט : אונ זאל וויסן וואש ער רעט : ניט דאש מויל זאל ריידין אונ דש הארץ זאל ניט וויסן דער פון :

(מג) אין דעם שבת אונ יום טוב וואש מיזאגט מעאיר איז פאר האנדרין דעות אויב מען מעג מפסיק זיין צווישן דיא ברכות פון קריאת שמע מחזור צו זאגין · אין אטייל לענדיר זאגט מען ניט · אונ אין אונזרי לענדר איז דער מנהג יוא צו זאגין · דרום דארף איטליכר וויסן וואש מיזאל זאגין אונ ווער עש זאל זאגין · איך האב שוין אויבין גישריבן אין הלכות בית הכנסת אז דער וואש פאר שטייט ניט דיא טייטש פון דיא ווערטיר טאר קיין מחזור

ניט

בט זאגן : דען עש איז איין ווינדרליכי זאך דאש אזעלכי ליבי תפלות וואש מיר האבין · זאלין מיר זיא אוועק חאפין און כוונה אונ פאר שטאנר · דאש מיר זאלין שרייאן אונ ניט הערין קיין ווארט פונים חזן : עש איז בעסיר מען זאל צו הערין איטליכש ווארט פונים חזן אזו איז מען יוצא דען דר חזן זייכט בודאי דיא כוונה אונ (פירוש המלות) דער פון אבר דער וואש פאר שטייט ניט אונ זאגט יוא הייסט עש בודאי איין הפסק צווישין דיא ברכות קריאת שמע : אונ עש איז בודאי אגרושי עבירה · דרום איין ידא שמים וואש פאר שטייט ניט זאל אזו טאן בשעת מיזאגט יוצרות צווישין דיא ברכות פון שמונה עשרה זאל ער אריין קוקין אונ זאל צו הערין ווי דער חזן זאגט : דען דער חזן פאר שטייט דאך יוא דיא טייטש פון דיא ווערטיר : אונ דער וואש דצט ווייט פונם חזן אודר עש איז אגרויש גישרייא דאש ער קען ניט צו הערין פונם חזן · זאל ער נאר אריין קוקין אין מחזור אזו איז ער שוין יוצא : דען דער חזן איז דרויף גישטעלט גיווארן פון די לייטין וועגין וואש פר שטייאין ניט דש זיא זאלין אים צו הערין : אונ זאלין נאך זאגין אמן אויף איטליכר ברכה : דער וואש טוט אזו איז גלייך וויא ער וואלט זעלברט גיזאגט אבר דער וואש זאגט אונ וייסט ניט וואש ער זאגט דער מיט פיל ביז איינש ער לויבט גאט אונ ווייסט ניט מיט וואש דאש אנדרי טאמיר וועט ער נאך זאגין פר איין לוב ווארט איין (חילול השם) דאש דריטי ער איז ניט יוצא · דאש פערדי ער איז מפסיק צווישין דיא ברכות קריאת שמע מיט אום ניצליכי זאכין : דרום זאל זיך קיינר ניט פאר דארבין דר מיט : אונ נון קענט איר וואול פאר שטיין וואש בעסיר איז : (מד) דעם מחזיר וואש מיזאגט אז דאש קהל האלטין נאך נאך שמונה עשרה דאש הייסט קיין הפסק ניט אבר עש איז אויך פיל בעסיר מיזאל צו הערין דעם חזן : דען טאמיר וועט ער ח״ו מחרף זיין דאש ער ווערט זאגין איין (ה) פאר איין (ח) אודר איין (ב) פאר איין (כ) : אודר פאר קערט : אונ אופט קומט דורך דעם אות איין חירוף אונ גידוף : דרום איז בעסיר מיזאל צו הערין דעם חזן : אודר מיזאל זיך לערנין דיא טייטש אונ כוונה דער פון : (מה) בשעת מלייאנט אין דעם ספר תורה זאל איטליכר שטיין : אז דיא יידא ישראל זענין גישטאנין בשעת מתן תורה : אויך טאר מען ניט לייאנין מיט איין ברכה נאר במנין : דען צו איין דבר קדושה דארף מען האבין אמנין אז וויא אויבן שטיט : (מו) איטליכר זאל אום קערין זיין פנים צו דער ספר תורה פון כבוד דער ספר תורה וועגין אונ זאל צו הערין איטליכש ווארט וואש מען לייאנט : אונ עש טאר קיינר ניט הויך נאך לייאנין מיטן חזן : דען מיזעט דעם חזן ניט הערין אבר שטילר הייד מעג ער יוא אויך טאר מען קיין שום ווארט ניט ריידין אפילו דברי תורה פון זינט מען עפינט אויף דיא ספר תורה ביז מען מאכט זיא צו : דרום מאכט מען צו דיא ספר תורה אז מיהאט שוין אייניס אפ גילייאנט : (מז) בשעת דער חזן רופט אויף מאג מען יוא לערנין דברי תורה : אבר מיטאר ניט ריידין אין שיל קיין דברים בטלים ח״ו : אונ ווער עש דארף עפיס ריידין מיט זיין חבר זאל ער ארויש גיין פון דער שיל · אונ ווער עש רעט יוא אין שיל איז ער מחלל השם אונ זיין הייליגי שכינה אונ דיא הייליגי ספר תורה וואש אין דארטין בפרט אום שבת איז זיין עונש נרעסיר : דרום זאל איטליכר נזהר זיין דר מיט : אונ זאל דרויף שטראפין זיין חבר :

(מח) דיא דינים פון שמונה עשרה פון מוסף איז גלייך צו שחרית : (מט) שבת אין דער פריא אז ער גייט פונים שיל זאל זיין טיש צו גריכט זיין אז וויא אויף דער נאכט · אבר דיא ליכט דארפין ניט צו זיין אונ איטליכר זאל באלד אהיים גיין דאש ער זאל ניט מחלל שבת זיין מיט דברים בטלים דרום זאל ער אילין פון איין מצוה צו דער אנדרי דאש איז דיא סעודה פון שבת אויך דארף ער משנה זיין פון אום דער וואכין : פלעגט ער תמיד פריא עסין דארף ער שבת שפעטיר עסין פלעגט ער תמיד שפעט עסין דארף ער שבת פריא עסין אונ זאל אלש טאן לכבוד שבת · (נ) איטליכר בעל הבית זאל זיך זעצין צום טיש מיט איין פרייליך הארץ · מיט אלים וויא ער האט גיטאן פרייטאג צו נאכט : (קדוש היום) דער קידוש פון אין דער פריא ווערט גירופין אין דער גמרא (קידושא רבה) אונ מיט דעם כוס זאל ער זיך אויך נוהג זיין וויא פרייטאג צו נאכט נאר · פרייטאג צו נאכט מאכט מען המוציא איבר דעם הונטרשטין קיכן · אונ אין דער פריא איבר דעם אייברשטין נאר ער זאל אלש טאין לכבוד שבת : (נא) עש איז איין מצוה מיזאל אום שבת ברכה מאכין אבר פיל פירות כדי משלים צו זיין דיא הונדרט ברכות וואש מען איז מחויב

צו מאכין אלי טאג · אבער דער וואש עסט פירות אום שבת אן אברכה פריר אונ דער נאך דער טוט צוויא עבירות דרום טאר מען ניט געבין קיין פרי צו אזעלכין וואש מאכט קיין ברכה ניט דען מען ברענגט אים צו עבירות :

(נב) עש איז איין עונג שבת מזאל שלאפין (שבת) איז די ר״ת (שינה בשבת תענוג) שלאף אום שבת איז איין תענוג אונ מען דארף פריר עפים לערנין פארין שלאף: אבער מזאל געוואוינט זיין ניט צו פאר שלאפין די דרשה אודר מנחה : (נג) איטליכר איז מחויב תורה צו לערנין בפרט אום שבת : דען דער שבת איז נאר געגעבין געווארן צו תורה · אז הקב״ה האט געגעבין די תורה צו ישראל אויפין בארג סיני · האט זיא געזאגט צו הקב״ה עש איז ניט דאש גיסט מיך צו ישראל ווייל זיא זענין אין דער מדבר : דא האבן זיא ניט צו טאן · דא לערנין זיא תורה טאג אונ נאכט : דען זיא בדארפין קיין שום מלאכה ניט טאן · ניט אקערין אונ זייאן ניט צו פלאנצין : דען זיא האבן דעם (מן) אבער אז זיא וועלין קומין אין זייער לאנד אריין אזו וועט איטליכר לויפין צו זייני עסקים אונ מלאכות אונ וועלין מיך פאר שליקן אין איין אלמיר ווער וועט מיך לערנין : ליבר גאט גיב מיך ניט צו ישראל · דען זיא וועלין מיך מבטל זיין דא וועל איך בלייבין אום געלערנט · זאגט גאט צו דער תורה איך האב געבאטין אין דער תורה איר זאלט לערנין תורה טאג אונ נאכט : טייטשין דיא חכמים אטייל פון דעם טאג אונ אטייל פון דער נאכט : דאש ער זאל זייני עסקים אויך טואין כדי זיין תורה זאל אקוים האבין · איך האב זיא געגעבין דעם שבת אונ יום טוב · דעמאלט טארין זיא ניט האנדלין אונ קיין מלאכה ניט טאן · אזו וועלין זיא תורה לערנין : נון זעהן מיר וואול אז דער שבת איז נאר געגעבין געווארין אויף תורה צו לערנין · בפרט דער וואש לערנט ניט אגאנצי וואך אונ גייט נאך נאך זייני עסקים : דר זעלביגר זאל פיל לערנין אום שבת אונ יום טוב אבער דער וואש לערנט יוא אגאנצי וואך מעג ער אום שבת אונ יום טוב אביסל ווייניגר לערנין פון עונג וועגין · אונ דער וואש קען ניט לערנין זאל ער לערנין דיא טייטש פון דער סדרה : אונ זאל גיין צו דער דרשה : דאש הייסט אויך געלערנט :

(נד) אין אלי קהילות דארף זיין איין חכם וואש זאל דרשנין פון די עמי הארצים וועגין : אונ איטליכר זאל געוואורנט זיין ניט צו שלאפין ביא דער דרשה : אונ אויב ניט איז בעסיר ער זאל בלייבין אין דער היים : דיא תלמידי חכמים וואש האבין געקענט בעסיר לערנין פון דעם בעל דרשר פלעגין אויך גיין צו דער דרשה פון וועגין צוויא טעמים : איינש אז זיא וועלין ניט גייאן וועלין די עמי הארצים אויך ניט גיין : מחמת זיא וועלין זיך שעמין : אודר זיא וועלין ניט הערין דיא דרשה : דער אנדיר טעם איז דיא תלמידי חכמים זענין נהנה מכבדי תורה : אפילו זיא ווייסין שוין לאנג דער פון : אויך געפונין מיר אין דער גמרא דאש פול קעסטליכי חכמים וואש האבין פול בעסיר געלערנט אונ בעסיר געוויסט דיא פשטים פונים בעל דרשר זענין אויך געגאנגין צו דער דרשה : דען זיא האבין געזאגט (אין מדרש בלא חדוש) עש איז ניט פאר האנדין קיין שום דרשה עש זאל ניט זיין דרונין קיין חידוש אונ קיין גוטר פשט אודר איין גוטי כוונה : אין אטייל ערטיר מאכט מען שלש סעודות פאר מנחה : אונ אין אטייל ערטיר מאכט מען נאך מנחה : איטליכי מדינה האט איר טעם לשם שמים אבער אין אונזרי לענדר מאכט מען שלש סעודות נאך מנחה :

(נו) דיני מנחה של שבת

תפלת מנחה דאווינט מען גיין שעה אויפן טאג ווייל דיא זון שטייט נאך · אונ דער נאך איז שוין פאר ווארט דיא צייט דען דער נאך הייסט שוין (בין השמשות) : אונ אטייל זאגין מען מעג דאווינין מנחה ביז שטערין שטייאן: אבער מיר זענין ניט אזו נוהג ווייל מיר מאכין שלש סעודות נאך מנחה : אונ דיא צייט פון שלש סעודות איז ווייל דיא זון שטייט נאך: (נז) אום דער וואכין זאגט מען (אשרי ובא לציון) צו שחרית : אונ אום שבת צו מנחה : דען ישראל ווייסין דאש משיח וועט קומין אום שבת נאך יום טוב : דרום טאן מיר תפלה בוף טאג אז משיח זאל קומין : אונ מען לייאנט אין דער כ״ת אין פרשה צעהן פסוקים ניט ווייניגר פון דער סדרה פון דער וואך וואש וועט קומין: דער נאך דאווינט מען שמונה עשרה : (אתה אחד) אונ (וצדקתך) : אונ אויב עש איז אזו איין טאג וואש מזאגט ניט קיין תחנון : אודר מיוועט זינטאג ניט זאגין קיין תחנון זאגט מען אויך ניט קיין (צדקתך) אונ אין אטייל ערטיר זאגט מען נאך קדיש (ברכי נפשי) אונ אלי דיא (שיר המעלות) : אונ אום ווינטר זאגט מען איין פרק פון דיא זעקס פרקים : (נח) נאך מנחה זאל ער באלד אהיים גיין צו (שלש סעודות) : דאש זיא זאלין דער ווייל ניט הערין קיין דברים בטלים : גיוארנט מזאל קומין

פון

פון איין מצוה צו דער אנדריר: מיטאר זיך אפילו ניט קובע זיין קיין צייט אויף תורה לערנין צווישן מנחה אונ מעריב מכ״ש אז מיטאר ניט ריידין קיין שלעכטי רייד: דרום דארף איטליכר מקיים זיין דיא מצוה פון שלש סעודות:

(נט) דיני שלש סעודות

איטליכר ישראל זאל גיווארנט זיין צו מאכין שלש סעודות איידר די זון גייט הונטר: אונ דער נאך האט ער שון פאר זוימט דיא צייט: (ס) מען איז מחויב צו עסין שלש סעודות ברויט אונ פיש אונ פלייש אונ וויין טרינקן: אז וויא ביא ייעני סעודות אונ דער וואש איז ניט הונגריג מעג ער יוצא זיין שלש סעודות מיט פירות: אבר איין חכם היט זיך ניט פיל צו עסין אין דער פריא: כדי ער זאל קענין עסין שלש סעודות: (סא) דיא לייט וואש מאכין זיך בנאנדר איין חברותה צו עסין שלש סעודות לשם שמים איז עש אגרוס מצוה: נאר זיא טארין זיך ניט אן שיכורן: אונ זאלין ריידין דברי תורה איברן טיש: דאש הייסט לשם שמים: איך וועל אייך שרייבין איין מעשה: עש האבן גיוואונט פיר בעלי בתים אין איין ישוב: דרייא פון זיא פלעגין זיך תמיד בנאנדר שלש סעודות מאכין: אונ איינר איז גיוועזן איין קארגיר אונ האט גיט גיוואלט האלטין קיין שלש סעודות: נאך שבת פלעגט ער פון איינם פון זיא פרעגין וויפל געלט האסטו פאר צערט אויף שלש סעודות: אונ פלעגט אזו פיל געלט ארין ליגין בזונדר אין איין זאק ארין: עש האט אזו גיוועהרט עטליכי יאר: אמאל זענין זיא אלי גיפארין אויף איין יאריד צו האנדלין: הונטר וועגין זענין אן גיפאלין גזלנים אונ האבן גישלאגין דעם קארגין מכת אכזריות אונ האבן ביא אים אוועק גינומען דעם זאק געלט וואש ער האט אפ גישפארט פון שלש סעודות: אונ ייעני דרייא זענין בשלום אהיים גיקומען: פון דענמלט אן האט דער קארגיר אויף זיך גינומן מיט זייא חברותה צו מאכין שלש סעודות:

(סב) דא וועל איך שרייבין אטייל פון דעם שכר פון שלש סעודות דער וואש פאר פעלט נישט צו מאכין שלש סעודות צו דער ירעכטיר צייט ווערט ער בשערמט פאר דרייא פורעניות פון ווייא טאג פון חבלי משיח אונ מלחמת (גוג ומגוג): פון חיבוט הקבר אטייל זאגין אז ער ווערט אויך בשירמט פונם גיהנם: אונ איטלכר אל זייער גיווארינט זיין אין דער סעודה פון שלש סעודות מער וויא אין ייעני צווייא סעודות: דען ביא ייעני צווייא סעודות עסט ער פאר הינגר: אבר צו שלש סעודות איז ער דאך ניט הונגריג: אז עסט ער נאר לשם מצוה: דרום איז זיין שכר גרעסיר: (סג) אום ווינטר אין דיא קורצי טעג: אודר ווער עש פאר זוימט זיך אין שול ביז זיין סעודה פון דער פריא ציהט זיך ביז מנחה צייט: איז בעסיר ער זאל תיכף מאכין שלש סעודות ווייל ער קאן נאך עסין אין זיין מאגין איז נאך אפין דאש ער זאל בענטשין: אונ זאל זיך נאכאמאל וואשין אונ זאל המוציא מאכין איבר צווייא קיכן: אונ זאל גומר זיין דיא סעודה: אבר אז ער וועט ווארטין ביז נאך מנחה וועט ער שוין ניט קענין עסין: אבר דער וואש פילט אין זיך אז ער וועט נאך קענין עסין שלש סעודות מיט לוסט: זאל ער ווארטין ביז נאך מנחה: אויב דער שלש סעודות פאר ציהט זיך אין דער נאכט דארף ער דאך זאגין (רצה) אין בענטשין ווייל ער האט נאך ניט גיזאגט קיין (ואתה חוננתנו) דען מיר רעכנין דאש אן היבין פון דר סעודה אונ דענמלט איז נאך גיוועזן שבת:

סדר מוצאי שבת

דער מנהג איז שבת צו נאכט שפעט צו דאווינין מעריב: ווייל דיא רשעים קומען ניט אין גיהנם ביז דיא הונטרשטי קדושה זאגין אפ (ויהי נועם ואתה קדוש) (סה) שבת צו נאכט זינגט מען (אליהו הנביא): דרויף זענין צווייא טעמים: איינש אום שבת קומט ניט משיח אונ (אליהו הנביא) דרום אז דער שבת איז אויש זינגין מיר דאש (אליהו הנביא) זאל קומען אונ זאל אונז אבשורה זאגין אויף דער גאולה: דען יעקב אבינו ע״ה האט אמשכון גינומען ביא (אליהו) דאש ער זאל קומען אונז אבשורה זאגין אויף דער גאולה דער אנדרער טעם איז (אליהו הנביא) זיצט מיט פיל טויזנט מלאכים אום מוצאי שבת אונ שרייבט אויף אלי דיא וואש האבין רעכט שבת גיהאלטין אונ פאר קערט דיא וואש האבין ח״ו מחלל שבת גיוועזן, אודר זייא האבין זיך ניט גיהאלטין וויא רעכט איז אום שבת אונ זיא ברענגין דעם זעלבינן בוך פאר הקב״ה: אונ ער שרייבט אן דער ביא וואש פאר איין שכר זאלין האבין דיא צדיקים וואש האבין שבת גיהאלטין אונ אויך דעם עונש פון דיא רשעים וואש האבין מחלל שבת גיוועזן: דרום בעטין מיר הקב״ה זאל אונז שיקן אליהו הנביא ער זאל אונז אבשורה זאגין אויף דער גאולה: אונ זאל אונז אן שרייבין אין בוך פון צדיקים וואש האבין רעכט שבת גיהאלטין:

סו הלכות הבדלה

עש איז דער דין הבדלה צו מאכן איבר וויין אוב אז מען קען קיין וויין ניט בקומן מעג מען מאכן איבר ביר אודר מעד אונ מ׳זאל דעם כוס ניט ריין מאכן אונ זאל אריין גיסן מער פון אשיעור אז עש זאל איבר גיין אונ זאל זיך שטעלין מיט זיין פנים קיין מזרח דיא לייט זעגין זיך נוהג פאר הבדלה צו זאגין גוטי פסוקים (הנה אל ישועתי) דאש איז אגוטר סימן צו דער פילר וואך. אונ זאל דעם כוס נעמן אין זיין רעכטי האנט׃ אונ דיא הבדלה זאל מען האלטין ביא דעם כוס. אונ דיא לייט וואש ווילן יוצא זיין מיט יענימש הבדלה דארפן זיא צו הערין איטליכש ווארט אונ זאלין אריין קוקין אין כוס אידר ער מאכט (בורא פרי הגפן) זאל ער אביסל אפ גיסן פונם כוס אויף דער ערד דש איז אגוטר סימן אויף דער פילר וואך צו מזל אונ צו ברכה אבר נאך דער ברכה טאר ער ניט אויש גיסן ביז נאך הבדלה דער נאך זאל ער מאכן דיא ברכה (בורא פרי הגפן) דער נאך (בורא מיני בשמים) דאש איז פון דעסט וועגין דש מיר זאלין גלויבן אז איטליכר פון ישראל בקומט אום שבת נאך אין נשמה פון לוטר פרייד׃ דרום פרייאן מיר זיך דיא גאנצי וואך אויף דעם ליבן שבת׃ אבר ווען דער ליבר שבת גייט אוועק דא גייט. אויך אוועק דיא (נשמה) פון איטליכן בזונדר ביז דעם אנדרין שבת. אזו זענין מיר טרויאריג אונ דש איז גליך אז וויא איינר פאלט חלשות דרום מאכן מיר הבדלה אונ שמעקן בשמים׃

דער נאך זאל ער זייני הענט האלטין קעגין דער ליכט צו גימאכט דער נאך זאל ער זיא עפנין אונ זאל אין זיא אריין קוקין אונ מאכן (בורא מאורי האש) דען מיטאר ניט קיין ברכה מאכן ביז מען מוז הנאה האבין פון דער זאך׃ אונ מיט דעם וואש ער עפינט זייני הענט אונ זעהט אויף זייני הענט הייסט אין הנאה׃ אויך איז אין סימן דש ער נעמט אויף דער פילר וואך זיין האנט אויפן האלטין צדקה צו געבן. אזו טוט ער פיל מצות דורך אנאנדר (הבדלה בשמים מאורי האש צדקה בורא פרי הגפן)׃

נאך הבדלה זאל ער זיך אנידר זעצין אונ זאל טרינקן פון דעם כוס אז וויא דער שיעור פון קידוש׃ דער נאך זאל ער אביסל אויש גיסן פון דעם כוס אויפן טיש אונ זאל דרינן אויש לעשין דיא הבדלה דאש איז אויך אגוטר סימן אז ער וועט האבין. אזו פיל וויין ביז ער וועט מיט אים גינוג

(מז) אוועלכי זאכין וואש קענין גיטאן ווערין דורך וואשיר דער נאך ווייל דער טיש איז נאך צו גידעקט זאל ער געסין דעם פעררין קובין׃ אונ זאל זיך וואשין אונ זאל המוציא מאכין אונ זאל עסין אפילו נאר אכזית איז ער אויך יוצא דר נאך זאל ער בענטשין. דיא סעודה האבין דיא חכמים גירופן (מלוה מלכה) ער בליאט דיא מלכה דש איז שבת׃ דיא חכמים ז״ל האבין גיזאגט עש איז פאר האנדין אין גליד אין דעם מענטשין דאש האט קיין הנאה ניט פון קיין שום שפייז נאר פון דער סעודה (מלוה מלכה)׃

(סח) מיטאר קיין מלאכה ניט טאן ביז ער זאגט אתה חוננתנו אין שמונה עשרה. דרום אויך דיא ווייבר אודר יונגין אודר מיידין טארין קיין ליכט ניט אן צינדן ביז זיא זאגין פריר דיא ברכה (ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעובדי גלולים בין יום השביעי לששת ימי המעשה ברוך אתה ה׳ המבדיל בין קודש לחול׃

נן וועל איך אן הייבן צו שרייבין דיא דינים וואש עש איז אסור אודר מותר צו טאן אום שבת אונ וואש עש איז אסור אום ערב שבת דאש וועל איך אלש בקיצור שרייבין נאר וואש עש ניצט אין אונזרי קהלות אונ אין אונזרי דורות׃

(ע) עש איז אסור צו פאר דינגן אין בהמה צו ארבטין מיט איר אום שבת׃ אונ ווער עש פאר דינגט יוא זאל זיך ניט ראבטין אז עש איז גנוג ער זאל אויש נעמין מיט איר ניט צו ארבטין אום שבת׃ נאר ער זאל אויש נעמין דאש פאר שבת זאל מען דיא בהמה אפ געבין׃ אונ אויב ער ברענגט איס ניט אפ פאר שבת דא וויא זאל ער טון׃ דא זאל ער זאגין פרייטאג פאר נאכט פאר דרייא לייט איך בין מפקיר מיין בהמה׃ זיא איז שוין ניט מיין׃ אבר דאש האט ניט דעם דין אין זיך וויא אנדר הפקר דאש קיינר טאר ניט זוכה זיין אין דער בהמה ווייל זיין כוונה איז נאר גיוועזן ער זאל ניט קומן צו קיין חילול שבת חלילה׃

קכב דיני ניקוי וקיפול בגדים

מען טאר ניט אויש טרעסלין אום שבת קיין שום מלבוש פון דער טויא אודר רעגין אודר שטויב וואש איז דרויף גיפאלין׃ אבר מען מעג אפ קלויבן דער פון דיא פעדרין אויך ווער עש נעמט אראפ פון אין טוך דיא פעדים אונ שפענדליך

שפענדליך וואש ליגין דרויפ פונם דר וואכין און איז ער מחלל שבת ח"ו : עס איז אסור צום אויף צו ליגין אום שבת איין טלית אודר אנאנדר מלבוש אבר איין נייא העמד וואש איז נאך ניט גיוואשין גיווארין און דער זעלבינר מענטש האט ניט קיין אנדערש אן צו טון אז ער וויל עש אן טאן דעם זעלבגין שבת איז אים מותר צום הויף צו לייגין · אבר עש טאר אים קיינר ניט העלפין · אונ וויא באלד עש פעלט איינש פון דעם אלים וואש איז דא אויש גירעכינט איז אסור אבר ניט אין די ערשטי פאלבין איז מותר : איין מלבוש אודר ווים גרעט וואש ליגט אין פרעס טאר מען עש ניט ארויש נעמין אום שבת דען דאש הייסט איין מלאכה; ווייס גרעט וואש איז הארט מאג מען עש צו רייבין מיט די הינר ביז עש ווערט וויך : אבר מיט איין האלץ איז אסור · דאש איז דווקא ביא איין העמר סיא פון איין מאנזביל · סיא פון איין אשה : אבר אנאנדר גרעט איז אסור :

(קכה) ווען איינם האט זיך אן גיקלעפט ליים אודר ערד אין זיין שיך · טאר ער אים ניט אפ רייבין אויף אום גיפלאכטורט ערד : אבר ער מעג אים אפ רייבין מיט אזו איין שערביל וואש מען מעג מטלטל זיין · אז וויא עש וועט ווייטיר שטיין אונ ווען זיין שיך איז איין גישמורט גיווארין סיא איין נייאר סיא איין אלטיר · טאר ער אים ניט אפ רייבין מיט די נעגיל מכ"ש ניט מיט איין מעסיר : ווען זייני קליידר זענין איין גישמורט גיווארין מיט ערד · אז עש איז דאר טאר ער עש ניט אפ רייבין · אונ אז עש איז נאך נאס מאג ער עש אפ ווישען מיט די פינגר : ווען זייני שיך זענין דאר גיווארין דאש ער קאן זיא ניט אן טואין אודר זיא טואין אים וויא מאג ער אויף זיא גיסן וואשיר : אבר ער טאר זיא ניט רייבין מיט די הענט אודר איין שיך אין אנדרין אבר מיטאר ניט גוסן קיין וואשיר אויף איין קלייד אפילו ווייך צו מאכין · וויא דען זאל ער טואין : ער זאל עש אפ וואשין באמעגליך מיט איין טיכל דאש ער זאל עש ניט אויש קוועטשין :

(קכו) ווען איינר האט זיך גיוואשין זייני הענט זאל ער זיא ניט אפ ווישען אן איין האנטיך דען ער וועט אים נאס מאבין נאר ער זאל צום אויף נעמין די הענט אונ זאל לאזין די וואשיר אראב לויפין פון זייא : דער נאך מאג ער זיך אפ ווישען : אויך איין מלבוש וואש איז נאס גיווארין מיט השתנה טאר ער ניט גיסן דרויף קיין וואשר מבטל צו זיין די השתנה ווען איינם איז בשמירט גיווארין זייני הענט מיט אום ריינקייט טאר ער זיא ניט אפ ווישען אין איין ווייך טיכל נאר אין איין הארטס אודר אין איין וויידיל פון איין בהמה : איין כלי אודר איין פרי וואש זיא איז נאס טאר מען זיא ניט אויש ווישען מיט איין טיכל ·

(קמג) דאש איז ידוע אז איין שטיין איז מוקצה אונ איין קינד איז ניט מוקצה מטלטל צו זיין : אז דאש קינד האלט איין שטיין אין דער האנט : טאר מען עש ניט מטלטל זיין דער מיט · סיידין דאש קינד וועט ח"ו קראנק ווערין אז ער וועט ניט האלטין דעם שטיין אין זיין האנט : אבר אז ער האלט איין מטבע אין זיין האנט טאר מען אים ניט מטלטל זיין אבר מען מעג אים פירן ביא דער האנט : איין קארב מיט איין לאך וואש די לאך איז פאר שטאפט גיווארין מיט איין שטיין · מאג מען דעם קארב מטלטל זיין אין עמיר פון איין ברונן וואש איז צו גרינג אונ מיהאט צו אים צו גיבונדין איין שטיין ער זאל שווערער זיין מאג מען מיט אים וואשיר שעפין אום שבת : אויב נאר דער שטיין איז צו גיבונדין גיווארין פאר שבת : איין קארב מיט אופס וואש ליגט דרינן איין שטיין : איז עש אזו איין אופס וואש ווערט ניט מיאוס אז מען שיט עש אויש : זאל ער דעם קארב איבר קערין עש זאל אלש ארויש פאלין : דער נאך מאג ער ארין לייגין דאש אופס אבר אז עש איז אזו איין אופס וואש ווערט מיאוס אז מען שיט עש אויש מאג מען עש מטלטל זיין מיטן שטיין : ווען איינר האט פאר געסין געלט אודר אשטיין אויף איין טיש אודר אויף איין בעט אודר אויף איין קישען · אודר אויף איין כלי · אודר אויף איין מלבוש : מאג ער עש אראפ שאקלין : אבר אז ער האט אין מוסגע גילייגט דרויף טאר ער עש ניט אראפ שאקלין : דען די זאך וואש מוקצה ליגט דרויף · איז אזוי דאש מוקצה זעלברט :

ווען איינר ליגט ארויף איין דבר מוקצה אפילו במזיד אויף אזו איין זאך וואש איז ניט זיין · מאג עש וואול יענר אראפ שאקלין : דען קיינר קען ניט אסרין וואש ניט זיינש איז · אונ אויך אפילו דער וואש האט ארויף גילייגט די מוקצה אז ער דארף צו דעם אורט מאג ער וואול צו נעמין די זאך וואש דאש מוקצה ליגט דרויף · קיין שום עסן

שפיין איז ניט מוקצה אפילו אייער האנדילט מיט עסין שפיין
מאג ער דער פון גענעמין צו עסין אום שבת · אויך אפילו ווען
אייער האט גילעגט ווייץ אודער קארין אונ עס איז נאך ניט
איין גיוואָרצילט אין דער ערד מעג ער גענעמין דער פון צו
עסין · אויך מעג מען ארויש נעמין דיא אייער פון הונער דיא
היינר אום שבת צו עסין אויך אזו איין אויפס וואש ווערט
צייטיג ביז עס ווערט צו גילעגרט מאג מען עסין דער פון אום
שבת · אבער אז מיהאט עס גילייגט טרוקנן · טאר מען עס
אפילו ניט מטלטל זיין :

קמז דיני צידה בשבת

דער וואש יאגט נאך איין בהמה אודער איין חיה אודער איין
עוף אום שבת · אודער ער טרייבט זיא אריין אין איין
חדר אריין עס זאל גיפאנגין ווערין · דאש איז ארעבטי
מלאכה : אונ אז ער טוט עס במזיד איז ער חייב אונ
אפילו ער רייצט נאר אן אהונט אויף זיא ער זאל זיא חאפין
דאש טאר מען אפילו אום דער וואכין אויך ניט טאן בפרט
אום שבת איז גליך וויא ער זעלברט וואלט עס גיטאן : איין
פליג טאר מען אויך ניט חאפין אום שבת : דרום טאר מען
ניט צו מאכין קיין אלמיר אונ קיין קאכטין ביז מען טרייבט
ארויש דיא פליגן דאש קיין שום פליג זאל דרינן ניט פאר
שלאסין ווערין אונ אפילו איין חיה אודער איין עוף לויפט
זעלברט אריין אין זיין הויז אריין אונ ער מאכט צו דיא טיר
עס זאל גיפאנגין ווערין איז ער אויך חייב במזיד: אונ אפילו
ער זעצט זיך פאר דער טיר אודער פארין פענצטיר עס זאל ניט
קענין ארויש איז ער אויך חייב : אונ אז אייניר האט זיך
גיזעצט פאר דער טיר זיא צו פאר שטעלין · מאג זיך שוין
אנאנדריר זעצין לעבין אים אונ נאר דער ערשטיר איז חייב
אונ אפילו ווען דער ערשטיר גייט אוועק מאג דער אנדריר
בלייבין זיצין : ווען אייניר חאפט איין שלאנג פון איין רפואה
וועגין איז אסור : אבער כדי אז ער זאל ניט מזיק זיין דיא
לייט איז מותר: מיטאר ניט חאפין קיין פלויא אום שבת
אבער אז זיא איז אים מצער מאג ער זיא אראפ ווארפין פון
זיין לייב · אבער ער טאר זיא ניט הרגנין · אויך טאר ער זיא
ניט רייבין מיט זיין האנט אודער אין דער וואנט · דען טאמיר
ווערט ער זיא הרגנין : איין לויז פונם קאפ מאג מען הרגנין ·
אבער פון דיא קליידר טאר מען ניט הרגנין אבער ער מאג זיא
רייבין מיט זיין האנט :
בייזי חיות אודער שרצים וואש מען ווייסט גווים אז זיא ועגין
ממית דיא לייט · איז איין מצוה זיא צו הרגנין אפילו
אום שבת אבער אז מען ווייסט ניט גוויש אויב זיא ועגין ממית
דיא לייט טאר מען זיא ניט הרגנין · סיידין זיא לויפן נאך
אימיצן · אויך מאג מען אויף זיא טרעטין אן כוונה : אבער
שפינין אודער בייזי ווערים אונ פליגן דיער וואש הרגית זיא אום
שבת איז חייב : אויך דעסט גליכין מאג מען טרעטין מיטען
שיך אן כוונה אויף שפייאכץ וואש ליגט אויף דער ערד :
אבער פאר שטרייכין איז עס אסור סיידין עס ליגט אויף
גיפלאסטירטער ערד : מיטאר ניט פאנגין אום שבת קיין הויז
היינר אודער גענז · אודער איין קאץ אודער איין הונט : אונ
מיטאר ניט מטלטל זיין קיין שום בעל חי בפרט אזעלכים
וואש האט פעדרין איז דיא עבירה נאך גרעסיר : דען טאמיר
וועט ער אויש רייסין איין פעדיר :

קמח דיני קשר בשבת

ווען אייניר מאכט אום שבת איין קניפ ער זאל אזו בלייבין
אויף אייביג אודער ער קניפט אויף אזו איין קניפ איז ער
חייב : צווייא קניפן איבר אנאנדר הייסט איין רעכטיר קניפ
אפילו עס איז ניט גימאכט גיווארין אזו צו בלייבין : אונ דר
וואש מאכט איין קניפ ער זאל אזו בלייבין איבר שבת אודער
ער מאכט אפילו נאר איין קניפ אן איין שטריק אודער אן איין
שנירל איז ער אויך חייב : אזו אויך איז ער חייב אויפן אויף
קניפן אזו וויא צו קניפין : איין קניפ מיט איין שליף אין
צווייא שנירליך איז מותר : אבער אין איין שנירל איז אסור:
ווען איינם האט זיך פר קניפט דיא העמד מאג ער זיא
אויף קניפן : דען דאש הייסט איין צער אז ער זאלט עש
ניט אויף קניפן · אזו אויך ווען איינם האט זיך ארויש
גיצויגן איין שנירל פון איין שיך מאג ער עס אריין ציהן
אוב ער דארף קיין פיל טירחא ניט האבין דער צו אבער
אז ער דארף זיא האבין פיל טירחא דער צו איז אסור :
דען טאמיר וועט ער עש פאר קניפן : אז דיא וועשרין האט
צום הויף גיקניפט ווייס גרעט מאג מען עש אויף קניפן :
אבער אז עש איז נאך פון דער גייא אזו צום הויף גיקניפט
פון דער גיטארין אודער איין שיסטר וואש האט צום הויף
גיקניפט איין פאר שיך טאר מען זיא ניט אויף קניפן : עש
איז

איז מותר אן צו קגיסן אין עמיר מיט אין שניל דער מיט וואשר צו שעפן : אבר ניט מיט אין גארטיל אודר מיט אין שטריק : דען איך האב מורא טאמיר וועט עש אזו בלייבן : אבר מיט אין שליף איז דער מיט אויך מותר :

קמט דיני המבשל בשבת

דער וואש קאכט אום שבת טאר ער דער פון קיין הנאה ניט האבן : אז וויא איך וועל דא בשיידן דער וואש קאכט אודר ער טוט אנאנדרי מלאכה אום שבת (במזיד) מיט ווילג גערין טאר ער דער פון קיין מאל קיין הנאה האבן אבר אנדרי לייט מעגן דער פון הנאה האבן נאך שבת : אבר זיא דארפן ווארטין אזו לאנג ביז דיא זאך וואלט שוין גיקענט גיטאן ווערין נאך שבת : טיט ער עש (בשוגג) דאש ער האט פאר געסין אז עש איז שבת : אודר ער האט גימיינט דאש איז קיין מלאכה ניט טאר קיינר דער פון קיין הנאה ניט האבן אום שבת · אבר נאך שבת מאג ער זעלבסט אויך הנאה האבן דער פון : נאר מען דארף ווארטין וויא אויבן שטייט : אונ אפילו איינר היסט אייאינו יהודי אין מלאכה טאן טאר מען אויך דער פון קיין הנאה ניט האבן ביז נאך שבת : ווען איינר האט גיקוליט אין הן פון אקראנקן ווענן מאג איין גיזונטר אויך עסן דער פון · אבר אז אפילו איין אינו יהודי האט גיקאכט אודר ער האט אפ גריסן פירות פון אקראנקן ווענן טאר קיין גיזונטר דער פון קיין הנאה ניט האבן : דען איך האב מורא טאמיר וועט ער מער קאכן אודר אפ רייסן פון זיינט וועגן : אונ אזו וויא מיטאר ניט קאכן ביא דעם פייאר : אזו אויך טאר מען ניט קאכן ביא דעם וואש איז דער היצט גיווארין פון פייאר : מיטאר ניט אריין לייגן בראטין אין איי אין אהייסין טאפ אודר אן אין הייסן טיך אפילו עש איז דער היצט גיווארין פון דער זון : אבר אויף דער זון זעלבסט מעג מען עש יוא בראטין אודר וואשיר צו ווארמין :

אין גיקעכץ וואש איז קאלט גיווארין · איז עש אסור צו שטעלין לעבן פייאר : ווייל עש וועט זיך בעסיר איין פרעגלין : סיידין אז עש איז שוין פריר רעכט גיקאכט גיוועזן אונ עש איז נאך אביסל ווארים אונ עש איז קיין יאך אויך ניטא דרינן : אזו וועט זיך דאש פרעגלין אריגיר מאכן · דא איז עש מותר צו שטעלין פון ווייטין ביא דעם פייאר אויף אזו אין אורט וואש זאל ניט קענין זידן אבר עש מעג אזו הייס ווערין ביז מיזאל קיין פינגר ניט קענין איין האלטין דרינן : אבר וויא באלד עש פעלט אין זאך פון דעם אלים איז אסור : אויך טאר מען קיין הייס וואשיר ניט גיסן אויף אין האריט עסין ווארג אודר אויף גיזאלצני הערינג : אויך ווען מען האט צו שניטן ברויט דרויף ארויף צו גיסן יאך : טאר די יאך ניט זיין אזו הייס אז מיזאל קיין פינגר דרינן ניט קענין איין האלטין · אין טאפ וואש שטייט אויפן פייאר טאר מען אויף אים ניט ארויף שטעלין אנאנדר טאפ מיט גיקעכץ צו ווארמין : אבר אז ער שטייט נאר לעבן פייאר מאג מען אויף אים יוא ארויף שטעלין אזו אין טאפ מיט גיקעכץ וואש איז נאך ניט גאר קאלט גיווארין : אזו אין גיקעכץ וואש איז נאך הייס אז מיקען קיין פינגר ניט האלטין דרינן טאר מען דרינן קיין בשמים אונ קיין זאלץ ניט אריין שיטן אויך טאר מען ניט אריין לייגן קיין בשמים אודר זאלץ אין אין שיסל אריין אונ דרויף ארויף צו גיסן דש הייסי גיקעכץ : אויך טאר מען ניט אריין גיסן קיין קאלטי וואשיר אין ווארימי עש זאל ווארים ווערין : אבר ווארימי אין קאלטי איז מותר : אין קעסיל וואש הענגט ניט איבר דעם פייאר אונ ער איז נאך הייס מאג מען אין אים אריין גיסן פיל קאלט וואשיר מיט אמאל : אבר אז ער הענגט איבר דעם פייאר איז אסור : ווען עש שטייט ווארים וואשיר אין אין כלי אונ עש איז ניט דרינן גיווארימט גיווארין : מאג מען דרינן אריין שטעלין ווין אודר ביר אודר וואשיר עש זאל ווארים ווערין : אויך מעג מען שטעלין אין קאלט גיטראנק אודר עסין שפייז ביא דעם פייאר : אבר ער טאר עש ניט שטעלין אויף אזו אין אורט וואש קען דארט הייס ווערין ביז מיוועט קיין פינגר דרינן ניט קענין אין האלטין : אפילו ער וויל עש באלד אוועק נעמין אודר ער וויל אכטינג געבין עש זאל ניט הייס ווערין איז דאך אסור : דען איך האב מורא טאמיר וועט ער פאר געסין : אודר ער וועט מחלל שבת זיין ח"ו : דרום מאג מען אריין שטעלין דעם טשאלינט אין אויבן אריין צו דער האלטין זיין היץ : אבר ניט אויף אזו אין אורט וואש וועט הייסר ווערין : אין פלאדין אפילו ער איז שוין קאלט מאג מען אים שטעלין ביא דעם פייאר ער זאל אביסל דער ווארימט ווערין : אבר ניט אזו נאהנט

פאהינט ער זאל זיך קענין באקן : איין גיקעכץ וואש איז דרינן פאר האנדין יאך שטייט דאך אויבן אז עש איז אסור עש צו שטעלין לעבין פייאר : אבר אז ער האט אורחים בייא זיך אודר אנאנדר דבר צורך מאג ער שטעלין לעבין פייאר ביז עש זאל אזו הייס ווערין אז מ׳זאל קיין פינגר ניט קענין איין האלטין דרינן : איין טאפ וואש שטייט בייא דעם פייאר טאר מען אויף אים ניט אדויף שטעלין קיין אנדר טאפ מיט גיקעכץ : אויב עש קען אויף דעם אורט אזו הייס ווערין אז מ׳זאל קיין פינגר ניט קענין איין האלטין דרינן : אונ אויב ניט איז מותר : דער וואש מ׳שיט אונטר דאש גיקעכין אין טאפ מיט איין לעפיל : אונ דער טאפ איז נאך הייס : איז גלייך וויא ער קאכט : אונ דער וואש טוט דאש איז חייב : דרום טאר מען ניט ארויש נעמין פון איין טאפ אודר פון איין פאן מיט א לעפיל : נאר ער מוז עש אין גאנצין אויש גיסין אין שיסל ארוין : סיידין עש איז קאלט אודר רעכט גיקאכט דאש מען דארף עש ניט אונטר מישין : איין גיבראטינש אודר איין פלאדין וואש שטייט בייא דעם פייאר טאר מען אים ניט שמירין מיט שמאלץ אפילו עש איז שוין גוט איין גיבראטין :

קמט דיני הבורר בשבת

דער וואש קלויבט אויש דיא גוטי עסין שפייז פון דיא שלעכטי אום שבת איז ער חייב : דרום דער וואש האט פאר זיך צוויא ארלייא עסין שפייז טאר ער ניט אויש קלויבין איינש פון דעם אנדרין : סיידין ער וויל נאר עסין איינש דער פון אויף דער זעלביגר סעודה : אבר עש איז אסור אויש צו קלויבין אוף אנאנדרי סעודה : ווען איינר האט פאר זיך צווייא ארלייא מינים גים אונ מאנדלין אודר קערשין אודר בארין אודר אנדרי צווייא מינים : אונ ער וואלט גערין נאר איין מין פון זיא גיגעסין : מאג ער וואל איינש ארויש נעמין מיט זיין האנט אונ זאל עש באלד עסין צווייא ארלייא פיש האט אויך דעם דין אין זיך פון צווייא מינים אפילו זייא וועגין איינטל גרושי שטיקר טאר מען אלש ניט אויש קלויבין סיידין מיט דער האנט דיא שטיקר פיש איז אלש איין מין דרום מעג מען וואול אויש קלויבין דיא גרושי אודר דיא קליני שטיקר דער וואש קלויבט אויש איין מין פון דעם אנדרין אונ ער וויל עש האלטין אויף דער אנדרר סעודה : דהיינו פון פרישטאג צו נאכט אויף שבת פריא אודר פון שבת פריא אויף שלש סעודות איז ער חייב : דער וואש קלויבט אויש דיא שלעכטי פון דיא גוטי אפילו מיט דר האנט אונ אפילו דאש גוטי איז פיל אונ דאש שלעכטי איז ווינציג נוא איז דאך אגרושי טירחא דאש גוטי ארויש צו קלויבין איז ער דאך חייב :

עש איז פאר האנדין איין מין ארבים וואש הייסט (תורמוסין) : קאכין דעם מין ארבים צפיגט זיך שלעכטי וואש מאכין גוט אונ ווים דיא גוטי : פון דעם מין טאר מען ניט אויש קלויבין דיא גוטי דען ווייל דיא שלעכטי מאכין זייא גוט הייסט דאש דיא שלעכטי דיא זאנגין פון קארין טאר מען ניט צו רייבין מיט דער גאנצין האנט וויא ער פלעגט מין אום דער ווֹאכין נאר מיט צווייא פינגר : אויך איז אסור אראפ צו נעמין דאש גריני פון דיא ניס : ווייל מ׳קאן זייא אזא עסין אום גישיילט : זאכין וואש זענין צו ריבן גיווארין פאר שבת טאר מען ניט ארויש וויאן דיא פלאווי אום שבת מיט איין כלי : נאר מיט דער האנט : עש איז אסור איין צו ווייקין ארבים אום שבת אז דיא שאליכן זאל ארא׳פ : איין טיך מיט הייבין וואש ווייט זיך נאך פון פאר שבת טאר מען דרויף ניט ארויף גיסן נאך הייבין אום שבת : אבר מען מעג ארויף גיסן וואשיר דאש זייא זאלין לויטר ווערין : ווען עש גיפונט זיך פליגליך אודר אנאנדר זאך אין עפיש איין משקה מאג מען עש איבר זייאן דורך איין זיפ אודר דורך איין טיך אום שבת : אבר וואשיר טאר מען ניט זייאן דורך איין טיך : דען ער וואשט זיא אויש : אויך אזו איין משקה וואש מ׳קאן זיא ניט טרונקין איבר דיא הייבין טאר מען זיא ניט איבר זייאין : אונ ווען ער זאייט עפיש איין משקה דורך איין טיך זאל ער גיווארינט זיין קיין גרוב ניט צו מאכין אין דער טיך : נאר ער זאל זייאן וועט זיך דיא גרוב ממילא מאכין : אונ אז ער זאייט דורך איין זיפ זאל ער גיווארינט זיין זיא צו האלטין איין (טפח) הויך פון דער כלי וואש ער זאייט דרינן :

וויין אודר ביר וואש עש איז דרינן פאר האנדין הייבין טאר מען עש ניט אפ גיסן פון דער הייבין אום שבת דען עש הייסט גיקליבן נאר ער זאל עש אפ גיסן באמעליך אונ זאל אביסל איבר לאזין אין דיא הייבין : וואשיר וואש עש איז דרינן פאר האנדין ווערים מאג מען זיא טרינקען דורך איין טיך : דען דאש הייסט ניט וויאייט ניט מער דיא טיך האלט אויף דיא ווערים פון צו קומן אין זיין מויל אריין דער וואש שלאגט אויש פוטר אום שבת איז ער חייב דען ער קלויבט אויש דאש שלעכין פונם גיטש : אונ טאר ער ניט אפ הייבין דיא סמעטני דאש ער וויל עסין דיא זאויר מילעך : נאר ער זאל אזו אראפ עסין דיא סמעטני פון אויבן : אויך טאר מען ניט אראפ נעמין דאש פעטש פון דער יאך מיט איין לעפיל אודר אפ צו גיסן אין אנאנדר כלי סיידין עש בלייבט איבר אביסל אין דער יאך : עש איז אסור צו שפייאן אויף איין ווינט : דען דער ווינט פאר טראגט דאש שפייאכץ אזו איז גלייך וויא מען ווינט שויבכט :

קנ דיני סחיטה בשבת

עש איז אסור אויש צו קוועטשין איין ביר אודר וויין טרויבן אום שבת : אונ אפילו דער וויין גייט פון זיך זעלברט טאר מען דער פון ניט טרינקען דעם זעלביגן שבת : אפילו ער האט דיא פירות

אן גיגרייט צו עסין טאר ער אויך ניט טרינקן דעם ויין וואש איז אויש גילאפין דער פון : וויל עש איז דער סדר ויין טרויבן אויש צו קוועטשין : אבר אזעלכי פירות וואש איז ניט דער סדר זייא אויש צו קוועטשין דהיינו מילגרו מן אויך אנדרי פירות איז מותר טרינקן דיא זאפט וואש גייט ארויש דער פון אום שבת : אבר מיטאר זייא ניט אויש קוועטשין נאר הוויזר ווי ליכש : אונ אזעלכי ויין טרויבן וואש רינן נאך פון פאר שבת אפילו זייא רינן אויך אצונד אום שבת מאג מען דער פון טרינקין : וויל איטליכר טראפין וואש רינט ווערט בטל אין דעם פריגן : דיא אויש גיקוועטשטי ויין טרויבן וויאש מען ווייגט זייא אין צו מאכן עפים איין משקה דער פון : אונ עש גיפונט זיך דרינן גאנצי קערנדליך אונ זייא רינן אויש אום שבת מאג מען טרינקן דער פון : אויך איז מותר אויש צו קוועטשין ויין טרויבן אין איין גיקעכן ארייין אום שבת עש גוט צו מאכן : עש איז מותר אויש צו קוועטשין עפים אין שפייז : אויב ער דארף ניט די וואשיר וואש גייט ארויש דער פון : אבר אז ער דארף דיא וואשיר דער פון טאר ער עש ניט אויש קוועטשין סיידין אין אין גיקעכן ארייין שנייא אודר אייז טאר מען ניט מאכן צו גיין מיט דער האנט : אויך ניט צו ברעכין אויף קליינע שטיקליך עש זאל צו גיין אבר מיט איין כלי איז מותר צו ברעכין :

אויך טאר מען עש ניט ליגין אויף דער זון אודר לעבן פייאר עש זאל צו גיין אונ בדיעבד אז מיהאט עש יוא גלייגט איז מותר צו טרונקן דיא וואשיר דער פון : דער וואש וואשט זיך אום שבת אום ווינטר זאל ער גיווארנט זיין ניט צו מאכן צו גיין אייז אודר שנייא מיט זייני הענט : אויך טאר ניט זיין קיין זאלץ אויף זייני הענט בשעת וואשין זיך : דען דיא וואשיר ווערט עש מאכן צו גיין : אויך טאר מען קיין כלי ניט אויש וואשין אום שבת מיט קיין שום זאך : אונ דער וואש וואשט זיא אויש מיט זאלץ האט ער צווייא עבירות : אויך איז אסור משתין צו זיין אין שנייא אום שבת דען ער מאכט צו גיין : עש איז אסור צו פאר שטעקן איין פלעשיל מיט איין נאס טיכל : דען מען מאכט עש אויש קוועטשין : עש איז מותר ארייין צו טאן זאפרין אין איין עסין עש זאל אשיני פארב בקומן : דער וואש עסט רוטי אודר שווארצי קערשין אום שבת אונ זייני הענט ווערין גיפארבט דער פון : טאר ער מיט זייא קיין טוך ניט אן רירין דען ער מאכט עש פארבין : אבר ברויט מאג ער אן רירין אונ מאג עש אפילו איין טינקן אין דיא קארשין האטשי עש ווערט גיפארבט :

כמה דינים משבת תולש טוחן תיקוני מאכל מעבר אופה ולש

ווען איינר האט גיפונדין ע... זיא אויף צו פאר ברענגן איז עש מוקצה : אונ מיטאר עש ניט מטלטל זיין אום שבת אבר אז ער האט עש אן גיגרייט פון פאר שבת צו געבן עסין זיין בהמה · איז עש ניט מוקצה · מיטאר ניט מאכין קיין זאלין וואשיר אום שבת : אויך איז אסור צו בזאלצין עטליכי שטיקליך רעטיך בנאנדר סיידין איינש רירט ניט אן דאש אנדרי אונ ער וויל עש עסין צו דער זעלביגר סעודה : אויך איז אסור צו בזאלצין גיקאכט פלייש אודר אייער סיידין ער וויל עש עסין צו דער זעלביגר סעודה : גיזאמנים ארבים מאג מען יוא בזאלצין אום שבת : עש איז אסור צו קלאפין זאלץ אודר פעפיר אין איין שטייסיל אום שבת : אבר אין איין שיסל מיט איין שטיל פון איין מעסר אודר מיט אלעפיל איז מותר · עש איז מותר צו שניידין גיקאכט אודר גיבראטין פלייש אפילו אויף קליינע שטיקליך מיט איין מעסיר : אבר ניט מי · איין הק מעסיר · אויך איז אסור צו רייבן קעז אודר ברויט אויף איין ריב אייזן · אבר מיט דער האנט איז מותר צו ברעקלין : ווען איינר האלט שמעקנדיגי קריטיכצר אין וואשיר מאג ער וואול הונטר גיבן פרושי וואשיר אבר ניט נאר אנדרי וואשיר אויך טאר מען ניט שניידין אום שבת קיין קרייטיכצר אודר פירות אודר רעטיך אויף קליינע שטיקליך סיידין ער וויל עש עסין צו דער זעלביגר סעודה : אויך איז אסור צו נעמין דעם האניק פון דעם בין שטאק : אויך איז אסור צו קנעטין אום שבת : אויך איז אסור ארייין צו גיבן ויין אודר עסיק אודר ביר אין צו ריבנער קערנדליך דען עש הייסט גיקנעטין · אבר אז מיהאט פאר שבת דריינן ארייין גיגאסין · מאג מען אום שבת נאך ארייין גיסן · אויך מאג מען ארייין גיסן ויין אודר עסיק אין איין שיסל אונ זיער נאך ארייין צו ווארפין דריינן דאש קערנדיל אונ מאג עש הונטר מישן מיטען פינגר · אבר ניט מיט איין מעסיר אודר מיט אלעפיל · אויך איז מותר איין עסין שפייז צו מאכן אין איין שיסל : אבר ניט פון קיין פרי · אויך איז אסור צו שיילין קנאביל אודר ציבלים : סיידין ער וויל עש עסין צו דער זעלביגר סעודה :

קנב דיני נולד בשבת

איין איי וואש ווערט גיבאהרין אום שבת אודר יום טוב איז עש מוקצה: אונ מטאר עש ניט מטלטל זיין: אונ אז דאש איי איז פאר כי שם גיוואהרין אפילו צווישן טוויגט איער זעגין אלי מוקצה: אבר מען מעג עש צו דעקין מיט איין כלי עש זאל ניט צו בראכין ווערין נאר ער זאל גיווארינט זיין עש ניט צו רירין פונם אורט: אונ אז יום טוב גיפאלט ערב שבת אודר זונטאג איז עש ביידי טעג אסור אונ אז מען מיט עש ארין אין איין גיקעכין איז עש אסור צו עסין ביידי טעג: דאש אופס וואש פאלט אראב פונם בוים אום שבת איז אויך אזו דער דין: קיין האלץ טאר מען ניט מטלטל זיין אפילו אקליין שפענדיל דיא ציין אויש צו מאכין: אבר איין שטרויא איז מותר אויך שמעקנדיגי האלץ מכל שכן שמעקנדיגי קרייטיכער מאג מען וואל מטלטל זיין אונ מען מעג אויך דער פון אפ ברעכין אודר אפ שניידין צו שמעקין דער פון אודר דר מיט אויעק צו טרייבין דיא פליגן עש איז אסור גורל צו ווארפין אום שבת: אונ מטאר אפילו קיין אינו יהודי אויך ניט לאזין גורל ווארפין פון איין יהודי וועגין:

קנג דין השאלה וקנין צרכי שבת והרחת כלי ותיקונן וטבילתן בשבת:

עש איז אסור צו קויפין אונ צו פאר קויפין אים שבת דרום אז איער קויפט וויין אודר ביר ביא איין שענקר טאר איר דער שענקר ניט דער מאנין קיין געלט: אונ ער טאר אים ניט דער מאנין קיין מאס: וויא דען זאל ער טאן ער זאל זאגין צום שענקר גיב מיר דיא קאן פיל אודר האלב אזו ווערט ער זיך שטוסין אויך טאר ער ניט זאגין צו אים איך בין שולדיג איין גילדין גיב מיר נאך פאר איין גילדן: אזו וועל איך דיר שולדיג זיין צוויא גילדן: אפילו לייא וועגין מתיר צו דער מאנין איין מאס צום שענקיר: אבר ווער עש איז דריגן נזהר (תבא עליו ברכה):

עש איז מותר צו זאגין איין קרעמיר גיב מיר אזו פיל אייער אודר עפיל אודר ניס: אבר מטאר ניט זאגין גיב מיר פאר אזו פיל גראשין: דיא טרעגיר וואש טראגין פעסיר מיט ביר אודר וויין: זאלין זיא גיווארינט זיין זיא צו טראגין אום שבת דורך איין שינוי ניט וויא אים דר וואכין: עש איז מותר אפ צו וואשין דש גיפעס צום עסין מיט וואריס וואשיר וואש זענין ניט גיווארימט גיוואהרין אום שבת אויך מעג מען עש וואשין אפילו פון איין סעודה אויף דער אנדירר: שענק כלים מאג מען אנאנצין טאג אפ ווישן אונ אויש שווענקן:

עש איז אסור צו טובלין כלים אום שבת: אבר מען מעג זיא טובלין דורך איין ערמה דאש ער זאל גיין מיט דר כלי אין מקוה ארין: אונ זאל דיא כלי אראפ שטעפן אין דעם וואשיר אונ זאל זיא אן פילן מיט וואשיר אונ זאל מיט דעם וואשיר עפיס גיצן חאטשי דיא הענט וואשין אודר ער זאל דיא כלי אוועק שענקין לאינו יהודי איבר שבת: אזו דארף עש קיין טבילה ניט האבין ביז נאך שבת עש איז אויך אסור איין כלי אויש צו רייבין מיט זאלץ אודר מיט זאמד אויך ניט מיט איין טיך ווען ער מאכט זיא אויש קוועטשין: אבר מיט שטרויא אונ מיט הייא איז מותר אויש צו רייבין:

קנד דיני הבנת מאכל בהמה

עש איז מותר צו טראגין פאלווי צו זיין בהמה אין איין זיפ אום שבת: חאטשי עש זיפט זיך אויש דאש מיסט דר פון ווייל ער איז זיך ניט מכוין דער צו אבר בכוונה איז אסור אויך איז אסור צו לייגין דיא פאלווי פאר זיין בהמה אין דער הייך כדי דער ווינד זאל זיא אויש ווייאין עש איז אסור צו מעסטין דעם גערשטין אודר דעם האביר וואש ער שיט פר זיין בהמה עש איז אסור צו שניידין גראז פאר זיין בהמה: פיידין זיא קען עפיש אנדירש ניט עסין אויך איז אסור צו שטאפין עופות אודר בהמות אום שבת עש איז מותר איין בהמה צו שטעלין אויף גראז אונ איך האב קיין מורא ניט ער וועט עש ארויש רייסין מיט זיין האנט פון הונגער איר אונ וועט עש איר געבין צו עסין אויך איז אסור צו נעמין עסין פון איין בהמה אונ צו שיטן פאר דער אנדירר בהמה אום שבת דען עש איז מיאוס פאר איר: אויך איז אסור איין זאליב ריין צו מאכין אום שבת:

קנה אינו יהודי שעשה מלאכה בעד ישראל

עש איז אסור צו געבין עפים איין זאך צו איין אינו יהודי צו טראגין אויש דעם עירוב אפילו עש איז זיינש דען דיא לייט וועלין מיינין עש איז דעם יהודיש אבר אז עש קען קומן

איין

אין שנאה דער פון מאג מען אים וואולגעבין : אויך איז מותר צו געבין עסין שפייז צו איין אינו יהודי אויף דעם תנאי ער זאל עש עסין אין זיין הויז אפילו ער טראגט עש אויש דעם עירוב : איין קליד פון איין אינו יהודי וואש ליגט במשכון ביא איין ישראל מאג מען עש אים אויש ביטין אויף אנדר משכון אום שבת אויב ער טוט עש אן דרש ברויט וואש איין אינו יהודי האט גיבאקין אום שבת אסרין עש אטייל לייט אונ אטייל זעגין עש מתיר דרום אז מיקען קיין אנדר ברויט ניט קריגן אויף איין סעודת מצוה איז עש מותר צו עסין: דאש אופס וואש איין אינו יהודי האט אפ גירוסין אום שבת איז עש אסור אפילו מטלטל צו זיין ביז נאך שבת אבר מיבדארף ניט ווארטין נאך שבת ביז מיוואלט עש גיקענט אפ רייסן אונ אויב עש איז נאר אפילו איין ספק אויב ער האט אפ גירוסין פון איין יהודי וועגין אונ אפילו עש איז נאר איין ספק אויב ער האט עש ניט אפ גירוסין נאך פאר שבת דארף מען ווארטין ביז נאך שבת :

איין אינו יהודי וואש האט גיבראכט צו איין יהודי אום שבת אזו איין זאך וואש איך האב קיין מורא ניט דאש ער האט עש היינט אפ גירוסין אודר גיפאנגין נאר איך האב מורא טאמיר האט ער גיבראכט אויש דעם תחום : איז דער דין אזו האט ער עש גיבראכט פון זיינט וועגין · אודר פון אנאנדרן אינו יהודי וועגין איז עש מותר צו עסין אונ אויב ער האט עש גיבראכט פון איין יהודי וועגין טאר עש דער זעלביגר יהודי ניט עסין ביז נאך שבת אזו לאנג אז מע וואלט עש גיקענט ברענגן אויש דעם תחום אונ אנאנדרר יהודי מעג עש עסין אפילו אום שבת אונ אויב עש איז איין ספק אויב ער האט עש גיבראכט אויש דעם תחום איז אויך אסור · דאש איז אלש גירעט גיווארין פון אזו איין אינו יהודי וואש וואנט ניט מיט אים אין איין שטאט אונ דיא זאך איז אויך ניט צו קריגן אין דער שטאט : אבר אז ער וואנט יא מיט אים אין איין שטאט · אונ דיא זאך איז אויך צו קריגן אין דער שטאט אונ ער ווייסט אויך אז ער האט דיא זאך ניט אפ גירוסין אודר גיפאנגין אום שבת · איז עש מותר צו עסין: ווען איין אינו יהודי ברענגט אויש דעם עירוב ברויט אודר ביר אי אטייל מדינות האלט מען עש פאר איין איסור אבר אין אנדרי מדינות האלט מען פאר איין היתר אפילו אים עש צו הייסן ברענגין פון אורחים וועגין · אודר אויף א סעודה : איין אינו יהודי וואש טוט א מלאכה אודר ער צינדט אן א לעכט אום שבת פון איין יהודי וועגין טאר ער דער פון קיין הנאה ניט האבין אבר פון איין סעודת מצוה וועגין איז מותר · אונ מיר האלטין דיא סעודה פון שבת אויך פאר איין סעודת מצוה :

קנו דיני רחיצה בשבת

עש איז אסור אום שבת זיך בּאדין אודר צו גיסין אויף זיך ווארים וואשר וואש זענין אפילו גיווארימט גיווארין פאר שבת אבר זיין פנים אונ הענט אונ פיס מאג מען יוא אפ וואשין אין דעם וואשיר אונ אין קאלט וואשיר מאג מען זיך יוא באדין אונ ווער עש באד זיך אין טייך זאל ער גיווארינט זיין ניט צו גיין פיר איילן פונם טייך ביז דיא וואשיר ווערט אפ גיטרוקנט פון אים : אין איין ווארים באד וואש לויפט אויף דער ערד איז זיך מותר צו באדין אבר אין אביטיל איז אסור מכ״ש אז עש שטייט אין איין חדר אודר אין הויז אויך איז אסור אפילו אריין צו גיין אין איין שוויץ באד אום שבת · דער וואש האט זיך בגאסין מיט קאלט וואשיר אודר ער האט זיך גיוואשין טאר ער זיך ניט ווארמין לעבון פייער אז דיא וואשיר זאלין ווארים ווערין אויף אים · אויך דער וואש האט זייני הענט דער ווארימט ביא דעם פייער טאר ער אויף זיא ניט גיסן קיין קאלט וואשיר עש איז אסור צו וואשין דיא הענט אום שבת מיט זייף אודר זאלץ אודר חלב אודר מיט פעטי זאכין אבר מיט קלייאן איז מותר איין באד וואש מיהאט זיא גיהייצט אום שבת פון איין אינו יהודי וועגין מאג איין יהודי אריין גיין דרינן תיכף נאך שבת · אבר אז מיהאט זיא אויך גיהייצט פון איין יהודי וועגין מוז מען ווארטין נאך שבת ביז מיוואלט זיא גיקענט אויש הייצין ·

קנה דיני סיכה בשבת

עש איז אסור זיך צו שמירין מיט אייל אודר מיט אלש וואש גיהער צו איין רפואה : דען עש איז אסור איין רפואה צו טאן אום שבת סיידין צו איין מסוכן אזו וויא איך וועל דא בשיידין ווען איינם טוט עפיש וויא אונ ווייטר איז ער פריש אונ גיזונד אין גאנצין גוף טאר מען אפילו קיין אינו יהודי ניט הייסן אים א רפואה צו טאן : אבר צו איין קראנקין וואש איז מסוכן דאש אז מיוועט אים דיא רפואה ניט טאן וועט ער שטארבין אודר ער וועט ארגיר קראנק ווערין : איז אגרושי מצוה אפילו מחלל שבת זיין אים רפואות צו טאן : אונ ווער עש איז דרינן גיווארינט אונ טוט אים א רפואה אום גיפרעגט איז ער גילויבט · אונ ווער עש טוט עש ניט אום גיפרעגט איז ער איין (מין) · דאש ער גלויבט ניט אין דעם וואש דיא חכמים האבן גישריבן · אונ ער טוט איין עבירה הונטר ווייליכש אונ דיא גמרא זאגט אז דער זעלביגר מענטש איז גלייך וויא ער וואלט איין רציחה גיטאן · אונ דער רב וואש לאזט זיך פרעגין אזו איין זאך איז ער מגונה : דען ער דארף עש אופט דרשנן אין אלי שולן דאש איטליכר זאל וויסן אז ווען עש איז איין נוט אונ מאן קען קיין אינו יהודי ניט קריגן אודר מען קען אים ניט באלד קריגן דארף מען ניט ווארטין נאר איין יהודי זאל עש תיכף טאן · אויך זאל מען

עס ניט לאזין טאן קיין עמי הארצים אודר ווייבער אודר קינדר דען זיא וועלין עס פאר לאזין · אונ זועלין ניט גלייבן אין (אמונת חכמים) נאר עס זאלין עס טאן קעסטליכי לייט לומדים אונ תלמידי חכמים אונ איטליכר מאג זיך האלטין פאר איין תלמיד חכם אין דער זאך · אבר אז אין דער ווייל וואש מען וועט ריפן דעם אינו יהודי וועט ער ניט קראנקיר ווערין · דארף מען וואול ווארטין אונ אז דר יהודי האט אן גיהויבן אונ עס איז גיקומן איין אינו יהודי זאל ער אים לאזין גומר זיין :

אלי דיא חילאות וואש איין מענטש האט אינווייניג אין זיין לייב אפילו צין ווייטיג אויב ער ליגט נאר צו בעט דארף מען ניט ווארטין אויף איין אינו יהודי · אונ מען דארף ניט פרעגין קיין דאקטיר אודר בקי נאר מען מעג אים אלש טאן וויא אום דר וואכין אבר אז מען ווייסט דאש ער וועט ח"ו ניט קראנקיר ווערין ביז מיוועט ריפן איין אינו יהודי : אודר ביז נאך שבת · טאר מען ניט מחלל שבת זיין · אונ ווען ער האט איין אוישן ווייניגשטי קרענק דארף מען פרעגין איין דאקטיר · אודר אויב ער זעלבסט זאגט איך באדרף תיכף צו רפואות מעג מען מחלל שבת זיין פון זיינט וועגין · ווען צווייא דאקטורים זאגין ער דארף תיכף · אונ אנדרי הונדרט דאקטורים זאגין ער דארף ניט איז מען דאך מחלל שבת : פון ווינט וועגין דען דיא דעה פון צווייא איז גלייך וויא פון הונדרט · אונ אז ער זעלבסט זאגט ער דארף תיכף · אפילו איין דאקטיר זאגט ער דארף ניט · אודר אז ער מיט איין דאקטיר זאגין ער דארף תיכף · אונ אפילו אנדרי הונדרט דאקטורים זאגין ער דארף ניט : איז מען דאך מחלל שבת פון זיינט וועגין · אבר אז ער זעלברט זאגט ער דארף תיכף : אונ צווייא דאקטורים זאגין ער דארף ניט · גייט מען נאך דעם רוב נאך :

דאש ווילד פלייש פון דיא פינגר טאר מען ניט אפ רייסין אודר אפ שניידין אום שבת : דעם וואש טוען וויא דיא ציין מאג ער זיא שווייגקין מיט עסיג : אבר ער דארף אים אראפ שלינגין דעם וואש זיין האלז טוט וויא מאג ער וואול אראפ שלינגין גוים אייל : אבר ניט ווידר אויש שפייאן : דער וואש קרעכצט מאג ער וואול זויגן מילך פון איין בהמה אום שבת : אבר ער טאר זיא ניט מעלקין אונ דיא מילך טרינקין : איין אשה טאר ניט אפ מעלקין מילעך אין איין כלי אריין פון איר קינד גיזונד וועגין : אבר זיא מאג וואול אפ מעלקין אויף דער ערד כדי דאש קינד זאל קענין דיא ברישט אנגעמין אויך טאר זיא ניט מעלקין אויף אנאנדרן פון רפואה וועגין מען מאג וואול איין נעמין לאקריץ וואפט אודר אנדרי זיסי זאכין כדי ער זאל אגוט קול האבין : עס איז אסור זיך צו מאכין שפייאן דורך קרייטיכצר אפילו אום דער וואכין פיידין דאש עסין טוט אים ווייא : אבר אום שבת איז אנו אויך אסור אבר ער מעג זיך צו האלטין ביא דעם האלז ביז ער שפייאט אויש : ווען איינם טוט וויא דער בויך מאג מען אים וואול שטעלין אויף זיין בויך איין כלי מיט לעבליך וואסיר ווען איינר האט זיך איבר גיטרונקן מאג מען אים שמירין זייני הענט אונ פיס מיט אייל אודר מיט זאלץ אום שבת : אזו איין כלי וואש מען מעג מקטל זיין אום שבת מאג מען זיא שטעלין אויף איין אויג צו קילן : ווען איינם איז איין ביין ארויש גירוקט גיווארין מאג מען אים פאריכטן אום שבת · ווען איינר האט זיך איין שניט גיטאן ביז דאש בלוט גייט טאר ער דרויף ניט לייגן קיין טיכול : דען עס ווערט גיפארבט : וויא דען זאל ער טאן ער זאל פריר דאש בלוט גיט אפ וואשין אודר שפין וועב לייגן דרויף : אונ אויף דעם דאש טיכל*) :

קנה על מי מחללין השבת

אלי זאכין וואש הענגט דריגן כסכנות נפשות מאג מען דרויף מחלל שבת זיין : ווען עס איז איין שריפה ח"ו אפילו ניט אין זיין הויז מאג ער וואול לעשין אום שבת אז דאש פייאר זאל ניט ווייטר גיין : אונ דער וואש העלפט דער צו איז ער גילויבט אין דיא אויגן פון דיא חכמים · איין הויז וואש איז איין גיפאלין אונ עס איז אספק טאמיר איז אימנצר גיוועזן אינווייניג : דארף מען מחלל שבת זיין עש אויש צו רוימן : אונ אז מען גיפונט גיהרגיתי לייט דארף מען ווייטר רוימן טאמיר זענין דיא הונטרשטי נאך ניט טויט : אונ אפילו מען גיפונט דיא הונטרשטי אויך טויט : דארף מען רוימן ביז זייערי נאז לעביר : טאמיר איז נאך פאר האנדין עפיס אטום אין זיא אונ אז זיא האבן שוין קיין אטום ניט טאר מען שוין ווייטר ניט ארבטין : דעסט גלייכן ווען איינר איז אין אנאנדרי סכנה איז מען אים מחויב מציל צו זיין : אונ אפילו עס קענין אים מציל זיין עטליכי לייט אונ עיש זענין זיך מתעסיק דר צו הונדרט לייט איז דאך די מצוה פון אלי זייער גרויש :

קנט דיני יולדת בשבת

איין קינד בעטרן איז גלייך וויא איין קראנקיר וואש איז מסוכן : אונ מען איז מחוייב מחלל שבת זיין פון אירט וועגין צו אלי זאכין וואש זיא באדארף · מען מעג איר ריפן איין באבי אפילו אויש דעם תחום : מען מעג איר אן צינדן איין ליכט : אפילו זיא איז אבלינדי דען עס איז איר איין נחת רוח אז אנדרי וועלין זעהן זיך מתעסק צו זיין מיט איר : אבר אלי זאכין דארף מען טין דורך איין שינוי : עס זענין דרייא אידלייא קינד בעטרינש : דאש ערשטי אז זיא גייט צו קינד : דאש אנדרי אז דאש דם נדה הייבט אן פון איר צו רינן דאש דריטי אז זיא קען ניט ארום גיין ביז מען מוז זיא טראגין הונטר דער ארים : אויף איינש פון דיא אלי איז מען מחלל שבת : דיא ערשטי

*) דיא אלי ענינים דארף מען פרעגין איין דאקטר

דרייא טאג פון איר גילעגין ווערין איז מען מחלל שבת. פון אירנט וועגין אפילו זיא זאגט איך דארף עש ניט. סונם דריטן ביז דעם זיבטן טאג אז זיא זאגט איך דארף ניט. איז מען ניט מחלל שבת: אבר אז זיא שווייגט איז מען יוא מחלל שבת אבר פונם זיבנטן ביז דעם דרייסיגסטן טאג איז זיא אז זיא איין חולה וואש איז ניט מסוכן אונ מען מעג הייסין איין אינו יהודי טין אלי אירי בדערפניש: איין קינד וואש איז גיבארין גיווארין צו ניין אודר צו זיבן חדשים מאג מען מחלל שבת זיין פון זיינט וועגין:

קס דיני מילה בשבת

מען מאג מחלל שבת זיין פון וועגין דעם ברית מילה מיט אלי זאכין: אבר אז עש איז איין ספק אויב ער איז גיבארין גיווארין אום פרייטאג דהיינו ער איז גיבארין גיווארין פרייטאג פאר נאכט: אודר עש איז איין ספק אויב עש איז איין צייטיג קינד איז מען עש ערשט מל אום זונטאג: אונ מיטאר ניט מחלל שבת זיין פון אספק וועגין: פאר דער מילה מעג מען באדין דש קינד מיט ווארים וואשיר וואש זענין גיווארימט גיווארין אום שבת: אבר דאש באדין וואש נאך דער מילה דארף מען ווארטין ביז נאך שבת: אויב עש דארף ניט דער צו: ווען איין בהמה איז חולי מאג מען הייסין איין אינו יהודי איר בלוט צו שלאגין: (קסא) ווען מען ברענגט איינם איין פאס מיט וויין אודר ביר טאר ער עש ניט אראפ נעמין פונם וואגין אום שבת: סיידין ער דארף עש צו איין סעודת מצוה: אודר פון אורחים וועגין:

(קסב) ווען איינר האט אויש גישיט איין קארב מיט אופס אין זיין הויז איז דאש אופס גיפאלין אויף איין אורט מאג ער עש ווידר ארין לייגין אין קארב ארין: אבר אז עש איז פאר שפרייט גיווארין: אודר עש איז גיפאלין אויף איין דבר מיקצה: טאר מען עש ניט צום אויף קלויבין אין קארב ארין: נאר ער זאל עש אויף קלויבין איינציג ווייס אונ תיכף אויף עסין:

קסר עש איז אסור ארויף צו קריכן אויף איין בוים אום שבת: אונ מיטאר ניט ניצן מיט קיין שום זאך וואש איז בהעפט אין דער ערד ווען איטר האט עפיס גיליגט אויף איין בוים ערב שבת טאר מען עש ניט אראפ נעמין אום שבת: אפילו ער דארף דרויף ניט קריכן: עש איז מותר צו גיין אום שבת אויף גראז אודר אויף קרייטיכציר: וויל ער איז זיך דאך ניט מכוין עש אויש צו רייסין: דיא לייט וואש עסין אין גערטניר אום שבת: זאלין זייא גיווארינט זיין ניט צו גיסן קיין וואשיר אויף דעם גראז אודר קרייטיכצר אבר מען מאג וואול משתין זיין אויף דיא קרייטיכצר דען עש מאכט עש בריה: מיזאל גיווארינט זיין ניט צו ווארפין תבואה פאר דיא עופות אויף איין פייכט אורט אום שבת דען עש וועט ח״ו וואקסין: אונ זאל זייא מיין ניט ווארפין נאר וואש זייא קענין אוף עסין דעם זעלבין טאג: קרייטיכציר וגאש וואקסין אין איין כלי טאר מען זייא אויך ניט אפ רייסין אום שבת: איין צווייג מיט אופס וואש מיהאט זיא אפ גירוסן פאר שבת מאג מען וואול אפ רייסין דאש אופס דער פון אום שבת: איין רינע וואש איז פאר שטאפט גיווארין: אונ עש גייט איין רעגין: אונ דיא וואשיר גייט איבר אונ טוט אים שאדין אין זיין הויז: מאג ער זיא אויש מאכין מיטען פיס אים שבת אבר ניט מיט איין האלץ עש איז אסור צו שמעקין דאש אופס וואש הענגט נאך אויפן בוים טאמיר וועט ער עש ח״ו אפ רייסין: עש איז אסור צו גיסן וואשיר אויף איין זאמין: וואול שמעקנדיגי קרייטיכן וואש ליגן אין וואשיר: מאג מען זייא ארויש נעמין צו שמעקין אונ ווידר ארין לייגין: אוין: מעג מען הינטר גיסן נאך וואשיר אבר ניט גאר אנדרי וואשיר: דער וואש רייסט אפ אופס פון איין בוים וואש שטייט נאך אין דער ערד אפילו עש איז שוין דאר וואש עש וואלט שוין ניט גיקענט בלייבין אפילו איין שעה אויפן בוים איז ער דאך חייב: עש איז מיתר איין בוים אן צו רירין: אבר ער זאל זייער אונ זייער גיווארינט זיין אים ניט צו שאקלין: איין ברונן וואש איז זייער טיף מאג מען ארין קלעטרן וואשיר אן צו שעפין: אונ איך האב קיין מורא ניט טאמיר וועט זיך דיא ערד אפ שיטן:

קסה דין כיבוד הבית ודבר שאינו מתכוין

אלי זאכין וואש דער מענטש איז זיך ניט מכוין דער צו איז מותר צו טאן אום שבת: דרום מאג מען וואול שלעפין אויף דער ערד איין טיש אודר אנאנדר זאך אפילו מען מאכט דער מיט איין גריב אין דער ערד דען מען איז זיך ניט מכוין דער צו: עש איז מותר צו גיסן וואשיר אויף דער ערד כדי דער שטויב זאל בלייבין ליגן: עש איז אסור אויש צו קערין איין הויז אודר איין שטיב מיט איין בעזם אום שבת: אפילו עש איז גיפלאסטירט: אבר איין אינו יהודי מאג מען וואול הייסין אויש קערין מיט איין פלעדיר וויש מאג איין יהודי אויך אויש קערין: עש איז אסור צו וואשין אודר אויש צו גלייכין דיא ערד: אויך איז אסור צו קאטשין אויף דער ערד אשווער פאס דען זיא פאר גלייכט דיא ערד חאטשי ער איז זיך דאך ניט מכוין דרויף דען עש וועט בוודאי פאר גלייכין דרום איז אסור:

קסו השמעת קול בשבת

עש איז אסור צו לאזין הערין איין קול אום שבת מיט איין כלי זמר אודר מיט אלש וואש איז גימאכט גיווארין אויף איין קול וועגין דרום טאר מען ניט קלאפין אין איין טיר מיט אזו איין אייזין וואש איז דער צו גימאכט גיווארין אויך איז אסור צו קלינגן מיט איין גלאק אוך דר שמש טאר

ניט קלאפין אין שיל אריין אום שבת מיט זיין האמיר אבר עש איז מותר צו בשטעלין איין אינו יהודי פאר שבת ער זאל שפילין אויף איין חתונה נאך שבת ווען עש ליגט ביא איינם אין הויז אופס אודר אפילו וואש מוקצה איז דהיינו ציגל אונ עש ווערט בליה מאג מען עש וואול צו דעקין מיט אזו איין זאך וואש מען מעג מטלטל זיין ווען איינם רינט אריין אין זיין הויז רעגין אודר שנייא מאג ער הונטר שטעלין כלים : אונ אז זיא ווערין פיל מאג ער זיא אויש גיסין אונ ווידר הונטר שטעלין : (קטז) עש איז אסור צו רייטין אויף איין פערד אודר צו פארין אין איין וואגין אום שבת · אויך איז אסור צו שווימן אונ אריין צו גיין אין איין שיף אבר אז ער איז שוין אין דער שיף פון פאר שבת מאג ער אין איר בלייבין אפילו זיא פארט אום שבת : אז עש איז איין חופה אום פרייטאג פר נאכט זאל מען גיווארינט זיין ניט מחלל שבת צו זיין פאר גרויש שמחה · דער וואש נעמט איין (אלמנה) אודר איין (גרושה) טאר ער ניט ליגן ביא איר דיא ערשטי מאל אום שבת אבר איין בתולה איז מותר · דיא שפענדליך וואש שווימן אויפין וואשיר טאר מען זיא ניט וואדפין אהין אונ אהער דיא וואשיר לויטר צו מאכין אין שיף וואש שטייט אויף דער ערד אודר אפילו זיא שווימט אויפין וואשיר נאר זיא איז אן גיהעפט ביא דעם בארג מאג מען אריין גיין אין איר אום שבת :

קטז דיני עירוב בשבת

ווען צווייא יהודים וואונין אין איין הויף : אודר אין איין גאס אסרת איינר אויפין אנדרין צו טראגין אן איין עירוב ווען איין יהודי וואונט אין אזו איין שטאט וואש זיא האט איין עירוב איין מויאר אודר איין צאם אודר איין גראבין צעהין טפחים טיף ארום אונ ארום אזו איז גליך אז וויא דיא גאנצי שטאט איז איין זיין רשות אבר אז צווייא יהודים וואונין העלפט דער עירוב ניט ביז זיא מוזן אפ קויפין דאש וואוניג פון דיא אינו יהודים זייער רשות אפילו פאר איין שילינגיר דאש זיא זאלין רשות געבין צו טראגין אפילו אז מען קויפט דעם רשות פון דעם שר אודר שופט איז גליך וויא די הייזר זענין אין דיא יהודיש רשות אויך ווען דיא יהודים דינגן דעם רשות פונם אינו יהודי אודר אפילו פון זיין קנעכט אודר דינסט · אונ דער עירוב העלפט ניט אנדרש סיידין זיא וואוינין אין איין גאס אודר אין איין הויף אונ מיגען דעם טויאר צו מאכין ביא נאכט אפילו מען מאכט אים ניט צו העלפט אויך אבר אז זיא וואונין אין איין אופני גאס העלפט דער עירוב אויך ניט ביז מען מוז ליגן איין באלקין איבר דער גאס פון איין וואנט צו דער אנדרר אויף ביידי זייטין : אודר מען שטעלט צווייא העלצר ביא דיא ווענט פון דיא הייזר : אונ מען קניפט צו דרויף איין שניר פון איין וואנט צו דער אנדרר · אז ווייזט זיך עש וויא איין טיר אפילו עש איז זייער הויך*) :

אונ דער עירוב מוז אזו גימאכט ווערין מען נעמט אויש אביסל מעל פון איטליכן בעל הבית אונ מען באקט דער פון איין ברויט : אונ מען מאכט איין ברכה (ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב) אונ אז מיהאט פאר געסין צו מאכין דיא ברכה שאט עש אויך ניט דער מנהג איז מען ליגט דעם עירוב אין שיל אריין דער (עירוב) מוז זיין איין גאנץ ברויט אונ אז עש ווערט צו בראכין אודר פאר שימלט איז עש שוין פסול דרום איז דער מנהג דאש מען מאכט איין מצה אום ערב פסח אונ מען הענגט זיא אויף אין שיל ווען איינר האט ניט גיגעבין צו דעם עירוב דא אסרת ער אויף דיא אנדרי ביז ער מוז מבטל זיין זיין רשות דאש ער זאל אזו זאגין דא בין איך מבטל מיין רשות אונ שענק איך מיין הויז אויף איבר שבת דרום איז דער מנהג אין דיא גרושי שטעט וויל עש קומן צו אלי וואך נייאי חדרים מאכט מען אלי פרייטאג איין עירוב אונ דער וואש וויל אגרושי מצוה טאן זאל ער אלי פרייטאג נעמן איין גאנץ ברויט : אונ זאל זאגין צו זיין חבר דיא (ראובן) אודר שמעון) דא גיב איך דיר דאש ברויט זיא עש זוכה פאר כל הקהל : דען מיט דעם ברויט בין איך מזכה כל הקהל זיא זאלין אלי דרינן איין חלק האבין אונ דאש זאל זיין דער עירוב פאר זיא אלי אונ וויא באלד ער גיט עש אים אין דער האנט אריין זאל ער מאכין די ברכה אורחים וואש קומן צו פארין אונ דינגן זיך איין ארבריג אסרין זיא ניט אויף דיא בעלי בתים · סיידין זיא האבין בריעה דארטין צו בלייבין דרייסיג טאג אבר דיא יהודים וואש פארין אויף איין יארד אונ דינגן זיך ארברגין אויף אזעלכי ערטר וואש וואנין ניט קיין יהודים אסרין זיא איינר אויפין אנדרין : אונ אז מען מאכט אלי שבת איין נייאם עירוב איז איין מצוה מיזאל שבת פריא דריבר אברכה מאכין · איין

*) ליבר הויסט אוז אונז זענען ערלויבט צו האבין פון דער לובוקייט

קראים אודר איין אנדערער אכרת אויך אפילו זיא געבין צום עירוב העלפט אויך ניט ביז מען מוז ביא זיא אפ קויפין אודר דינגן אונ אפילו זיא זענין נאר מבטל זייער רשות העלפט אויך : אויך ניט דווקא דער בעל הבית זעלבסט דארף געבין צום עירוב נאר אפילו אז עס ניט איינר פון בני בית איז אויך גינוג מיזאל זייער גיוואריגט זיין אין דיא מצות וואס סדרבנן בפרט אין דער מצוה פון עירוב דיא גמרא זאגט אז שלמה המלך מיט דיא סנהדרין האבין מתקן גיוועזן דיא מצוה פון דיא הענט וואשין אין פון עירוב איז אויש גיגאנגין איין בת קול פונם הימל (אם חכם בני ישמח לבי גם אני) דאס מיינט מען הקב"ה האט מסכים גיוועזן אויף זייערי קעסטליכי תקנות אונ דיא רבנן ז"ל האבין גיזאגט ווער עס איז עובר אויף דיא תקנות איז ער חייב דרום זאל מען זייער גיוואריגט זיין דריגן אונ ניט גרינג האלטין :

הלכות יום טוב

אלש וואס איז אסור אום שבת איז אויך אסור אום יום טוב נאר אום יום טוב איז מותר צו קאכין וואס מען דארף אויף דעם זעלבינן טאג : אונ אויך איז מותר ארויש צו טראגין פונם עירוב וואס מיבדארף עס איז אסור ניפעס צו וואשין אונ אפ צו קאכין פון איין טאג יום טוב אויפין אנדרין אבר מען מעג פיל אן קאכין וואס עס בלייבט איבר מאג מען וואול עסין דעם אנדרין טאג איין ליכט טאג מען וואול אן צינדן ביא טאג אויף ביא נאכט אויב מען האט דער פון ביא טאג אויך הנאה · דיא לייט וואס זאגין מיר זועלין פיל אן קאכין אודר אן באקין כדי עס זאל איבר בלייבין אויפין אנדרין טאג יום טוב · איז עס ניט רעכט : אויך איז אסור צו קאכין איין שום זאך פון יום טוב אויף שבת בידין מען מאכט אין (עירוב תבשילין) : ווען איינר וויל עפיס קולין אום יום טוב איז ער מחויב אן צו גרייטין פון פאר יום טוב אש צו קולין דריגן : אונ צו צו דעקין דאס בלוט אונ אויך איין (חליף בודק זיין) אבר אז ער האט פר געסין מאג ער אים בודק זיין אום יום טוב אבר אז ער גיפונט אין אים איין טשעדב טאר ער אים ניט אויש שלייפין אום יום טוב : אויך אז ער האט פאר געסין אש אן צו גרייטין זאל ער נעמין ווארים אש : אזו אז ער האט ניט מאג ער נעמין קאלט אש : ווען איינר קוליט איין עוף אום יום טוב טאר ער ניט אויש רייסין דיא פעדרין ארום האלז : דען עס איז איין מלאכה נאר ער זאל צו נעמין דיא פעדרין איינש פונם אנדרין כדי ער זאל קענין קולין · דיא מילך וואש איז גימאלקין גיווארין אום יום טוב טאר מען זיא ניט ניצן דעם זעלבינן טאג : אבר מען מאג זיא וואול ניצן דעם אנדרין טאג : אבר אז יום טוב גיפאלט אום פרייטאג אודר אום זונטאג טאר מען אפילו ניט ניצן דיא מילך פון יום טוב אויף שבת · אודר פון שבת אויף יום טוב איין איי וואש איז גילייגט גיווארין אום שבת אודר אום יום טוב האט עס אויך דעם דין אין זיך : ניט מער דאס איי טאר מען ניש מטלטל זיין : אונ דיא מילך מאג מען יוא מטלטל זיין : אונ אז דאס איי איז פאר מישט גיווארין צווישין אנדרי אייער אפילו צווישין טויזנט זענין אלי אסור מטלטל צו זיין אונ אז מען מיט ארייין איינש פון די אייער אין איין גיקעכין ארייין איז עס אסור דעם זעלבינן טאג ווען מען קוליט איין הין אום יום טוב אונ מען גיפונט אין איר אפילו איין פארטיג איי מאג מען עס וואול ניצן אפילו אום יום טוב נאך שבת : עס איז אסור צו בעטין איין קראים צו זיך עסין אום יום טוב דען ער ווערט בודאי מער קאכין פון זיינט וועגין : אבר אז ער קומט אז דאס עסין איז שון פארטיג מאג מען אים וואול לאזין עסין · עס איז אויך מותר אים צו שוקן דורך אן אנדר קראים :

דיני האש ביום טוב

עס איז אסור איין פייאר אויף צו שלאגין אודר צו פאר לעשין אום יום טוב · אבר מען מאג וואול נעמין איין ברענדיגי שטיק האלץ פון איין אורט אויפן אנדרין : אויך אזו איין האלץ וואש האט נאך ניט אן גיהויבן צו פלאמין מאג מען עס אוועק נעמין פונם פייאר : אויך איז אסור ארוש צו גיסן אייל פון איין ברענדיגן טיגל אין אנדרין דען ער מאכט דעם ערשטין אויש לעשין : איין באק אויבן וואש מען דארף אים אביסל צו צו לעשין מאג מען וואול איין נעצין איין בעזים אונ אים צו לעשין אפילו עס ווערין אויך צו גלאשין קילן אבר ניט מיט איין טיך דען עס איז אסור איין טיך איין צו נעצין אום יום טוב טאמיר ווערט ער זיא אויש קוועטשין : אויך איז מותר דעם אויבן אויש צו קלעבין מיט ליים וואש איז נאך איין גיווייקט גיווארין פאר יום טוב : אבר אום יום טוב איז אסור איין צו ווייקן איין נייאר אויבן אודר נייאי טעפ וואש זענין נאך ניט אויש גיזאטין גיווארין פאר יום טוב טאר מען דרינן ניט קאכין אודר באקין אום יום טוב : מעל איז אסור צו זיפן אום יום טוב : אבר אז זיא איז שון גיזיפט פון פאר יום טוב : מאג מען זיא נאך אמאל זיפן אום

ום טוב שענדר צו מאכן · אבר דורך איין שינוי ניט ווייא אום דער
וואכן עש איז אסור מעל צו מעסטן אום יום טוב ׃

ווען איין אשה קנעט איין טייג אום יום טוב. זאל זיא חלה נעמן
אונ זאל זיא האלטן ביז נאך יום טוב דען אום יום טוב. טאר מען
קיין חלה ניט פאר ברענין׃ איין אן גיפולטי הון וואש איז צו גינייט
גיווארין מיט איין פאדים ׃ טאר מען אים ניט אפ שניידין אודר אפ
ציהן אום יום טוב ׃ אבר אפ צו ברענין איז מותר ׃ אויך איז אסור
צו כשרן אודר אויש צו גליהן איין טריפה כלי אום יום טוב ׃ אבר
אז מיהאט גיבראטין טריפה פלייש אויף איין שפיז ׃ מאג מען דיא
שפיז אויש גליהן דרויף תיכף ווידר צו בראטין ווייל ער איז נאך הייס
אז עש איז קאלט מאג מען איין הייצין אום יום טוב ׃ עש איז אסור
צו וואשן דאש גיפעס מיט איין טוך אום יום טוב ׃ דען איך האב
מורא מאמיר ווענט ער זיא אויש קוועטשין · נאר מיט שטרויא אודר
מיט הייא איז מותר ׃ ווען דאש פייאר מאכט אים כליה ויינעסין דש
דריבר שטינקט עש מיט רויך אונ עש איז דער צו קיין אנדר תקנה
ניט פאר האנדין סיידין צו פאר לעשין ׃ מאג ער עש אויש לעשין
אין אויבן איין לאמפ פון אייל טאר מען ניט אוועק ביגין דעמאייל
אנט קנייטיל ׃ אויך טאר מען דאש קנייטיל ניט ארויש נעמין פון
דעם לאמפ׃ אפילו צו לייגין אין אנאנדר לאמפ׃ אבר עש איז מותר
נאך קנייטליך אריין צו לייגין אין דעם אייל כדי עש זאל גיך אויש
ברענין׃ ווען איינר האט אן גיצונדן איין וועקסין ליכט אונ ער האט
(חס) זיא זאל ניט אין גאנצין אויש ברענין׃ מאג ער וואול זיא ארום
ביגין מיט אזו איין זאך אז עש וועט קומן דער צו וועט זיא פאר
לאשן ווערין ׃ אויך מאג ער דיא שטעלין אויף אזו איין אורט וואש
דער ווינט איז גיוועינטליך צו וויאן אבר אז דער ווינד וויאט אצונד
אויך טאר מען עש דארטין ניט שטעלין ׃

אום יום טוב צו מכבה מאג מען וואול אן צינדן ליכט אפילו אידער
הייס ׃ חאטשי דאש ליכט גיהער אויף ביא נאכט ׃ ווייל מען
האט דאך אצונד אויך הנאה דער פון ׃ דיא דינים פון יום טוב וענין
זייער פיל׃ נאר איך האב גישריבן צים קערצטין וואש ניציג איז אין
אונזרי הייזיר ׃ אזו ועל איך אויך שרייבן אטייל דינים פון הלכות
חול המועד וואש ניציג איז אין אונזרי קהילות אונ הייזיר ׃ (קנב)
אום יום טוב גייט מען שפעט אין שול אריין אונ מען זיצט דארטין
ביז האלבין טאג ׃ דען עש איז א מצוה צו טיילין דעם טאג פון יום
טוב׃ איין הלבין טאג תורה צו לערנין אונ תפלה צו טאן ׃ אונ דעם
אנדרין האלבן טאג צו עסין אונ טרינקן אונ משמח צו זיין מיט שמחת
יום טוב׃ עש זאל קיינר ניט קארגין אויף יום טוב אונ זאל אים מכבד
זיין וועליג זיין פאר מעג דען עש ווערט אים אלש בצאלט ׃ עש
איז אסור צו עסין פאר (אשר בחר בנו) ׃ כדי מיזאל פריילך זיין
אום יום טוב ׃ אז שבת גיפאלט אום ערב יום טוב ׃ מאג מען
מקיים זיין שלש סעודות מיט אשטיקל ברויט׃ אבר ניט פיר איטלכר
איז מחוייב צו האבין ויין אויף קידוש אונ צווייא קיכן אויף (המוציא)
אזו ווייא אום שבת ׃ דיא קליידר פון יום טוב זאלין אביסל בעסיר
זיין פון דיא קליידר פון שבת׃ עש איז קיין חיוב ניט שלש סעודות
צו מאכין אום יום טוב ׃ איטליכר מענטש איז מחויב משמח צו זיין
אום יום טוב. זיך אונ זיין ווייב אונ קינדר אונ אלי די וואש גיהערין
צו זיין טיש · אונ ער זאל עסין גוט פלייש אונ גוטן וויין זיין ווייב
זאל ער משמח זיין מיט שיני קליידר אונ צירונג ׃ אונ זייני קינדר
מיט זיסי פירות ׃ אונ זאל אויך משמח זיין דעם גר דאש איז איין
אויש לענדר דר איז עלינט ׃ אונ דעם יתום אונ אלמנה ׃
אויך איז אגרויסי מצוה משמח צו זיין דיא ארמי לייט ׃ דרויף זאגט
דער פסוק ווען דוא ביסט משמח דייני פיר דאש איז דיין ווייב
אונ קינדר אונ קנעכט אונ דינסט מויד׃ דענמאלט ביסטו אויך מחויב
משמח צו זיין אנדרי פיר ׃ דאש איז דער (גר) אונ (יתום) אונ
(אלמנה) אונ (עניים) אויך זאל ער ח״ו ניט פריליך זיין מיט
נארישקייט נאר מיט גאטש פארכט׃ דאש מיר זענין מחוייב פריליך
צו זיין ווייל גאט האט אונז גיגעבין על הר סיני איין תורה · אונ
דאש מיר זאלין האלטין זייני מצות מיט פרייד אונ ניט פון אונזר
הנאה וועגין ׃ אונ זאלין זיין גאטש פארכטיג אונ אויך איטליכר בעל
תפלת דארף אכטונג גובין אויף זיין הויז גיזונד זייא זאלין ח״ו קיין
עבירה ניט טאן ׃ כדי אז כל ישראל זאלין זיין גאטש פארכטיג
אמן ׃

קנג הלכות חול המועד

אום חול המועד זענין אטייל מלאכות אסור צו טאן אונ אטייל
זענין מותר׃ דאש שטייט ניט בפירוש אין דער תורה ׃ נאר דיא
חכמים האבן עש בקבלה איינר פונם אנדרן ביז משה רבינו ע״ה
האט עש מקבל גיוועזן פון הקב״ה אויפן בארג סיני ׃ דער כלל דר
פון איז אלי דיא מלאכות וואש קערין צו שמחת יום טוב איז מותר
צו טאן אום חול המועד ׃ מען מאג וואול חאפין פיש אודר חיות
אודר עופות אויף יום טוב אבר איין נעץ מאכין דער צו איז אסור
אויך איז מותר ויין צו קעלטרין ׃ אבר איין קעלטיר מאכין דרויף
איז אסור ׃ אויך איז מותר צו קאכין אבר ניט קיין טעפ צו מאכין ׃
מיטאר ניט בויאן אום חול המועד ׃ אבר אזו איין וואנט וואש ווערט
איין פאלין איבר יום טוב מאג מען זיא פאריכטן ׃ אויך זיך ניט צו
שערין ׃ אויך ניט דיא נעגיל שניידין ניט פון דיא הענט אודר פון
דיא פיס ׃ סייא מיט איין מעסיר סייא מיט איין שער ׃ אבר איין
יונג קינד וואש האט זיך נאך קיין מאל ניט גישוארין מאג מען וואול
שערין ׃ איין אשה וואש דארף טבילה האבין מאג זיך שניידין
אירי נעגיל אום חל המועד ׃ עש איז זיך מותר צו באדין אונ צווא
קעמין

קעמין האטשי מען רייסט אויש האר : אלי רפואות זענין מותר צו טאן אום חול המועד אפילו צו איין בהמה : אזו איין עסין שפייז וואש וועט טייאריר ווערין נאך יום טוב : מאג מען וואול קויפן אום חול המועד : אונ עש מותר איין צו זאלצין אפילו אויף נאך יום טוב אזו איין זאך וואש וועט כליה ווערין אז עש וועט אזו שטיין איבר יום טוב מאג מען עש פארעכטן אום חול המועד : האנדלין איז אסור אום חול המועד : אבר אזו איין סחורה וואש ער וועט מוזן אן ווערין פונם (קרן) נאך יום טוב מאג ער וואל פאר קויפן אום חול המועד אבר פון רייוח וועגין איז אסור סיידין ער וויל דעם רייוח אויש געבין אויף שמחת יום טוב : אונ ער האט קיין אנדר געלט ניט :

אויך איין סחורה וואש וועט נאך יום טוב טייאריר ווערין מאג מען זיא קויפן אום חול המועד : אז איין יאריד געפאלט אום חול המועד מאג מען וואול קויפן אונ פאר קויפן : אבר אין איין מארק טאג איז אסור : דיא קרעמיר וואש פאר קויפן בשמים אודר אופס אונ אלירלייא עסין שפייז מאגין זיא וואול פאר קויפן אום חול המועד : דען איטליכר ווייסט אז דאש איז פון יום טוב וועגין : עש איז אויך מותר הובות איין צו מאגין אום חול המועד : עש איז אויך מותר געלט צו לייאין אויף איין וועקסיל אום חול המועד אויך איז אסור צו שרייבין אום חול המועד אפילו איין בריב וואש מיקען זיא שרייבין נאך יום טוב : ווארט סיידין אז ער וועט פאר געסין איבר יום טוב אויך אזו איין בעל מלאכה טאר מען זיא ניט שרייבין אום חול המועד איין בעל מלאכה טאר ניט ארביטן אום חול המועד סיידין אז ער האט ניט אויף יום טוב מאג ער ארביטן שטילר היר ווען איינר טוט זוא איין מלאכה זאל מען הפקר מאכין זיין ארביט ער זאל דער פון קיין הנאה ניט האבין : אונ אז ער ארביט אנאנדרן מענטשין דא קאן מען דאך דיא ארביט ניט הפקר מאכין :

סליק הלכות שבת

הלכות ענוה פרק שביעי

דער פרק רעט פון (ענוה) אונ (אהבה)

עקב ענוה יראת ה' עושר וכבוד וחיים) רבי יהושע בן לוי זאגט דיא בעסטי מדה אין דער וועלט איז דאש דער מענטש זאל זיך ניט האלטין בגאוה : נאר ער זאל זיין איין עניו : אז וויא דער פסוק זאגט (רוח אלהים עלי וכו') דיא נבואה פון גאט יתברך איז אויף מיר דרום

זאט מיך גאט גיזאלבט איך זאל אבשורה זאגין אויף דער גאולה צו דיא לייט וואש האלטין זיך בעניוות : נוא זעהן מיר אז הקב"ה האט קיין שום זאך ניט אזו ליב וויא דיא מדה פון (עניוות) : אונ האט קיין שום זאך ניט אזו פיינט וויא דיא מדה פון גאוה : אויך זאגט דער פסוק (עקב ענוה יראת ה') דער פון לערנין אונזרי חכמים אז דאש עניוות איז דיא גרעסטי אונ העכסטי מעלה פון אלי מעלות : דען דער פון קומן אלי דיא גוטי מדות : אונ פון גאוה קומן אלי דיא שלעכטי מדות : (ששה דברים) זעקס זאכין זענין גיזאגט גיווארין אויף דעם מענטשין וואש איז איין עניו : דרייא אויף דער וועלט : אונ דרייא לעולם הבא : דאש ערשטי ער האט תמיד מנוחה : ווארום ער איז זיך משבח מיט דעם וואש גאט בשערט אים : אונ איז קיינים ניט מקנא אויף קיין שום זאך : דען דער וואש איז מקנא אויף געלט אודר גדולה : אז ער בקומט זיין בגער : אזו בגערט ער אלי מאל נאך מער : אזו האט ער קיין מאל קיין רוא ניט ער שלאפט ניט אונ זיין הארץ איז טרויאריג ווייל דאש ער טראכט תמיד אויף רייכקייט : אבר דער עניו גלוסט ניט צו קיין וואול עסין אונ גוטי וויינין : דען ער האלט זיך אויף דער וועלט פר איין גר : אונ ער עסט דרום זיין לעבין אונ גיזונד זאל דיר-האלטין ווערין : אז וויא דער פסוק זאגט (צדיק אוכל לשובע נפשו) דער צדיק עסט זיך אן זאט ווייל זיין כוונה איז דער מיט זיין לעבין צו דער האלטין : דאש אנדרי דער עניו איז אויף זיך אלש מקבל באהבה פון גאט אונ איז אויף זיך מצדיק הדין אונ איז זיך משמח מיט גאטש שטראף דען ער גידענקט איך וועל ליידן שטראף אויף דער וועלט איידר אויף יענר וועלט דרום איז זיין לעבין אגוט לעבין : דאש דריטי ער איז גילובט אי גאטש אויגין אונ אין לייטנש אויגין : אונ דיא לייט האבין הנאה פון זיין עניוות : ער פרייאט זיך אז עש גייט וואול די לייטן : אונ ווידר פאר קערט איז ער זיך מצער עש איז אמאל גיוועזן איין חכם האט ער גיפרעגט איין עניו וויא קומט עש דאש דוא ביסט אזו גילובט ביי דיא לייטין האב ער גיענפרט ווייל איך האב קיין מאל קיין שום מענטשין קיי שלעכטץ ניט גיטאן : אונ האב איטליכן מענטשין חשובר גיהאלטין פון זיך זעלבסט דער מענטש וואש איז גיוועזן אחכם האב איך גיטראכט ער האט מער חלק עולם הבא פון

מיר אונ ער לערינט בעסיר פון מיר : אונ דער וואש איז גיוועזן איין נאר האב איך גיראכט ער טוט אלי עבירות בשוגג : דען ער ווייסט ניט וואש ער טוט : אבר איך טוא במזיד : דער מענטש וואש איז עלטר גיוועזן פון מיר האב איך גיטראכט ער האט פיל מער מצות גיטאן פון מיר : אויך טוט ער אגרויש זכות האבין דאש ער איז אזו אלט גיווארין : דער וואש איז יונגר גיוועזן פון מיר האב איך גיראכט ער האט ווינציגר עבירות גיטאן פון מיר : דער מענטש וואש איז גלייך גיוועזן מיט מיר האב איך גיראכט מייני עבירות ווייס איך אבר ניט זייני : אזו האב איך אלי לייט מכבד גיוועזן :

אויך דעם זאגין דיא חכמים (הוי דן את כל אדם לכף זכות) דוא זאלשט איטליכן מענטשין אויש לייגין צו גוטין · איבר דער מדה איז דער עניו גילובט אין דיא לייטיגש אויגין : ער אנטפאנגט איטליכן ליבליך אונ גאר שיין · ער גיט איטליכן שלום אונ איין גוט מארגין · אונ גיט אבינט אויף דעם האט זיך בארימט · איין חכם עש האט מיר קיין שום מענטש ניט גיפאדרט קיין שלום : דען אפילו איין אינו יהודי אין מארק האב איך אים פריר שלום גיגעבין דאש זעגין דיא דרייא זאכין וואש דער עניו האט אויף דער וועלט אונ ווידר האט ער דרייא זאכין אויף יענר וועלט דאש ערשטי ער איז נאהינט צו הקב״ה : דען ער טוט זיין רצון : אונ ער בהעפט זיך צו תלמידי חכמים : אזו לערינט ער פון זיא תורה אונ גוטי מעשים : אז וויא דער פסוק זאגט (הולך את חכמים יחכם) דער וואש גייט מיט תלמידי חכמים ווערט קליג אויך גזאגט דער פסוק (ידרך ענוים במשפט) ער פירט דיא ענוים מיט משפט אונ לערינט זיא זייני וועג · נוא דריבר איז דר עניו זוכה לחיי עולם הבא : אבר דער גוותן איז זיך פאר קערט נוהג : אז וויא דער פסוק זאגט (רשע כגובה אפו בל ידרוש) דער רשע איבר זיין גרושקייט פארשט ער ניט אין געטליכי זאכין · דאש אנדרי ער איז זוכה לחיי עולם הבא דען ער איז תמיד משתדל ניט צו פאר זוימין קיין מצוה אונ זיין מחשבה איז אליש אויף מצות · אבר דער גוותן לאזט אוועק אפיל מצות וואש זעגין אים דער ווידר זיין כבוד : דאש דריטי הקב״ה האט אים ליב אונ דער הערט זיין תפלה : אז וויא דער פסוק זאגט (לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה) אין צו בראכין אונ צו שטוסין הארץ טוט גאט ניט פאר שעמן אונ ער איז זוכה צו עולם הזה : אונ עולם הבא : אז וויא דער פסוק זאגט (וענוים ירשו ארץ) די ענוים ווערין ירשנין דיא וועלט (והתענגו על רוב שלום) אונ ווערין זיך זעניפטיגן אויף פיל שלום אויף יענר וועלט :

סליק פרק הענוה

הלכות כיבוד אב ואם פרק שמיני

עש שטייט אין דיא עשרת הדברות (כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך) זאלסט ערליך האלטין דיין פאטר אונ מוטר : פון וועגין דיא זאלסט לאנג לעבין : דר ישת דיא גמרא דאש מיינט מען עולם הבא דאש איז דאש לאנגי לעבין · דען עש האט גאר קיין סוף ניט אבר דאש לעבין פון עו״הז האט יוא איין סוף : אונ ווידר וויא קען עש זיין אז עש גייט אויף עוה״ז · מיר זעהן דאך אופט איינר איז מקיים כיבוד אב ואם אונ שטארבט יונגר הייד : אונ ווידר דער וואש איז ניט מקיים לעבט לאנג : דרום האבן דיא חכמים ז״ל בקבלה פון משה רבינו אז דאש גייט אויף עולם הבא (רבי שמעון בן יוחאי) זאגט גאט האט גיבאטין צו היטין כיבוד אב ואם מער פון גאטש כבוד : אז וויא דער פסוק זאגט (כבד את ה׳ מהונך) זאלסט ערליכן דיין גאט פון דיין געלט מיט צדקה אונ מעשר : אבר דער וואש האט ניט דער קען גאט ניט ערליכן פון זיין גוטין : אבר כיבוד אב ואם אפילו דוא האסט ניט ביסטו מחויב צו גיין אויף דיא טירן : אונ זיא מכבד צו זיין אויך האט הקב״ה גיגלעכין דיא מורא פון פאטר אונ מוטר צו זיין מורא דען עש שטייט אין דער תורה (את ה׳ אלהיך תירא) פאר גאט זיין זאלסטו זיך פארכטין : אונ שטייט (איש אמו ואביו תיראו) איטליכר מענטש זאל זיך פארכטין פאר זיין פאטיר אונ מוטר : אויך אז איינר שעלט דעם שם ח״ו : אודר ער שעלט פאטר אונ מוטר : האט מען ערום פר ציטין אין ארץ ישראל פר שטיינט איך וועל דא בשיידין וואדום דאש איז אזו : דען דרייא שותפים זעגין אין מענטשין הקב״ה אונ דער פאטר אונ מוטר : דער פאטר גיט פינף זאכין : דאש פון זיין זרע וואש זיא איז ווייס ווערט בשאפין די ביינר : אונ אדרין אונ דיא נהירן : אונ דיא נעגיל פונדי הענט אונ פים אונ דאש ווייסי פונם אויג דיא מוטר גיט אויך פינף זאכין : דאש איז דאש פלייש אונ הויט : אונ דאש שווארצי פונם אויג אונ דיא האר אונ דאש בלוט אונ הקב״ה גיט צעהן זאכין : דעם קראפט אונ דעם אטום אונ די נשמה

נשמה · אונ דאש לושרי גישטאלט אין פנים אונ דאש אן ניבט : אונ דאש הערן אונ דיא הייד : אונ ליבט : אונ מחשבות אונ דוא חכמה אונ אז דיא צייט קומט דר מענטש זאל שטארבין דא נעמט הקב״ה אוועק זיין חלק אונ פאטר אונ מוטרש חלק בלייבט ליגן :

דרום אז דער מענטש איז מכבד זיין פאטר אונ מוטר אונ האט מורא פאר זיא : זאגט הקב״ה עש איז גלייך וויא ער איז מכבד מיין שכינה אונ האט מורא פאר איר אונ אויב ער האט ניט מורא פאר זיא זאגט הקב״ה איך האב רעכט גיטאן דאש מיין שכינה וואלט ניט מיט זיא הויזן : דען זיא ווארטין פאר איר אויך קיין מורא ניט גיהאט עש איז קשה פאר וואש ביא כיבוד שטייט (כבד את אביך ואת אמך) פריר דער פאטר אונ ביא מורא שטייט (איש אמו ואביו תיראו) פריר דיא מוטר נאר הקב״ה האט גיוויסט דאש איטליכש קינד איז זיין מוטר מער מכבד אז דעם פאטיר דען זיא איז אים מפייס מיט נוטי הייד דרום האט דיא תורה אן גישריבן דעם פאטר פריר אויך האט ער גיוויסט דש איטליכש קינד האט מיין מורא פארין פאטיר וויא פאר דער מוטר דרום האט ער אן גישריבן דיא מוטר פריר · דאש מיט אלים זאלין זיא גלייך זיין (חמשה דברים) פינף זאכין זיינין דער עיקר כיבוד אב ואם: ער איז זיא מחוייב אן צו טאן זייערי קליידיר אונ אויז צו פירן : אונ אריש צו פירן אונ עסין אונ טרינקן צו געבין :

מיט עסין איז דער דין אזו : האבן זיין פאטר אונ מוטר זייער אייגן געלט זאל ער זיי שפייזן דער פון · אונ אויב ניט איז ער מחוייב צו שפייזן פון זיין געלט : אונ אויב ער האט אויך ניט : איז ער מחוייב צו גיין אויף דיא טירן אונ זיא צו שפייזן נאך זייער כבוד נאך אויך איז ער זיא מחוייב צו געבין קליידר אונ בעט גיוואנט נאך זייער כבוד נאך · אויך איין טאכטיר וואש זיא האט איין מאן · אבר אז איר מאן וויל ניט לידין איז זיא פטור : אונ איר מאן וועט דער פאר מוזן גרוש עונש לידין דיא קינדר זענין מחוייב תמיד צו טראכטין וויא אזו צו טין דאש ווילן פון זייער פאטר אונ מוטר : אונ זאלין זיא ניט דער צערנין אויך זאלין זיא מאכין דש זייער פאטיר אונ מוטר זאלין מיט זיא שאפין · אז וויא דער פסוק זאגט (שמע בני מוסר אביך) הער צו מיין זון דיא שטראף רייד פון דיין פאטר אונ דאש זאל איטליכר גידענקן דאש

קיין שום פאטר אונ מוטר הייסן בודאי ניט זייערי קינדר אום רעכט טאן נייארט מחמת זייער גרוש ליבשאפט פירן זיא אין רעכט פארטיגן · אונ דרום זאל איטליכר פאלגין זיין פאטיר אונ מוטר אונ זיא חשוב האלטין אונ ניט פר שעמן זייערי רייד אונ זייער עצות אונ זאל ניט דאבטין דיא עצות פון דיא אלטי גלייכן שיין ניט : דען אז ער וועט זיך בטראכטין וועט ער זעהן בשייכות דאש זייער עצה איז זייער גוט

מיר האבין גילערינט אין (מסכת סנהדרין) (רבי יהודה) זאגט פון (שמואל) ווען דיא בני ישיבה האבן גיפרעגט צו (רבי אליעזר) וויא גרויש אונ וויט גייט דער כיבוד אב ואם כלומר וויפל דארף דער שארין זיין דאש מען מוז דרויף שפייזין אונ מטאר זיא נאר ניט זאגן האט ער גיזאגט איך וועל אייך דער ציילין וואש דער איינו יהודי (דמה בן נתינה) האט גיטאן אין דער שטאט אשקלון אמאל האבין די ישראל בדארפט אבנים טובות צום חושן אונ ביא אים זענין גיוועזן : אונ ער האט דערפן גיקענט מרויח זיין זעכציג מאל צעהן טויזנט גילדין : (רב כהנא) זאגט אכציג מאל צעהן טויזנט גילדין · אז דיא חכמים זענין צו אים גיקומן האט זיין פאטר גישלאפין : אונ דער שליסל פון דעם גיוועלב איז גילעגן הונטר זיין קאפ : אזו האט ער ניט גיוואלט אויף וועקן זיין פאטיר האבין דיא חכמים גיקויפט ביא אנאנדרן כוחר : דש אנדרי יאר איז ביא דעם (דמה בן נתינה) גיבארין גיווארין איין פרה אדומה : ווען דיא חכמים צו אים גיקומן דאש אנדרי מאל צו קויפין דיא פרה אדומה · זאגט ער איך וויים וואול דאש איר וועט מיר פאר איר געבין וויפל איך וועל וועלין · אבר איך בגער ניט מער נאר איך זאלט מיר געבין דעם שאדין וואש איך האב גיהאט פאר יארין : אז דיא חכמים האבין דער הערט זייני רייד : האבין זיא גיזאגט מה דאך דער איינו יהודי וואש איז ניט גיבאטין איז ער אזו מקיים דיא מצוה פון כיבוד אב · נוא מכל שכן איין יהודי :

אז (רב דימי) איז גיקומן קיין ארץ ישראל האט ער דער ציילט וואש איין איינו יהודי האט גיטאן אין (רום) · ער איז גיזעסין מיט שרים דא איז זיין מוטר גיקומן אונ האט אים גישלאגין אויף זיין קאפ : אונ גישפיגן אין זיין פנים אונ ער האט איר קיין ווארט ניט גירעט · אויך זאגט

דיא גמרא אמאל גיפונט מיט איינר איז מטריח זיין פאטיר מיט שווערי ארביט : אונ דורך דעם בקומט ער עולם הבא : אונ אמאל גיפונט זיך איינר וואש גיט זיין פאטער עסין (מעדני עולים) אונ פאר זינדיגט זיך אן אים אונ קומט דריבר אין גיהנם אריין · אז וויא עש איז אמאל גיוועזן איין ארומאן ער פלעגט זיך פאר דינגן צו ארבטיי · אונ זיין פאטיר האט גיגערין עפיס צו עסין אונ ער האט אים ניט גיהאט צו געבין : אמאל האט ער גיזאגט צו זיין פאטיר ער זאל ארביטן אויף זיין ארט אונ ער האט אים גיזעהן צו געבין עסין אז ער האט דער זעהן זיין פאטיר ארביטן האט ער גיוויינט אונ זאגט מיין ליבר פאטיר וויא איז מיר דאש איך לאז דיך אזו ארביטן : מיין ליבר פאטיר זייא מיר עש מוחל · דען הקב״ה ווייסט דעם אמת אז איך וואלט גערין דיך מכבד גיוועזן מיט וואש מיגליך איז : אזו האט ער מיט דיא רייד תענוג אן גיטאן זיין פאטיר : אזו האט ער זוכה גיוועזן צו עולם הבא :

אונ אמאל גיפונן מיר איינר האלט בייא זיך איין אלטין פאטיר · אז ער זעהט אים פריא עסין : אז וויא דער סדר איז פון אלטי לייט זאגט ער צו אים וויא קענסטו עסין אזו פריא דוא ביסט דאך ערשט אויף גישטאנין איהר עש איז ערשט טאג גיווארין : אונ אז ער זעהט אים פיל עסין זאגט ער וויא עסט מיין פאטיר אזו אין אכילה : אונ אז ער בגערט עפיס זאגט ער וויא גלוסט מיין פאטיר צו אלים : אודר ער זאגט מיין פאטיר בגערט מיין ניט נאר אויף זיין עסין : אונ אז ער איז זאט מיינט ער איטליכר איז זאט אוך אז דער פאטיר פרעגט אים ווען וועלין מיר עסין : זאגט ער צו אים עס פר דיר וואש פרעגסטו אויף אונזר עסין איך מוז דיר דאך אליש אהיים ברענגן : אונ אז ער מאכט אים אמאל איין מלבוש : אונ ער פרעגט אים מיין זון וויפל האסט עש : זאגט ער וואש פרעגסטו איך מוז דאך פאר דיר אלש זארגן : אודר ער זאגט אים מער וויפל עש האסט : דאש דער פאטיר זאל מיינן ער האט פיל אויש גיגעבין פון זיינט וועגין · אודר ער טראכט ווען וועל איך פטור ווערין פונים אלטין : דאש ער זאל שטארבין וועל איך רוא האבין אודר ער טראכט זיך וויא גרויש איז דיא לייד וואש ער מאכט מיר קענין מיין ווייב : אודר ער טראכט זיך הלואי וואלט איך הנאה גיהאט פון מיין פאטיר וויא אנדרי האבין הנאה פון דיער פאטיר : איבר איינש פון דיא אלי זאכין פאר לירט ער עולם הבא · און קומט אין גיהנם אריין : אויך דעסט גלייבין ווען איינר שפעט נאך אויף דיא רייד פון זיין אלטין פאטיר דאש ער זאגט ער רעט שוין וויא ער וואלט גיוועזן (עובר ובטל) אודר ער הייסט אים שווייגין : אודר ער זאגט מיין פאטיר מוז זיך אין אלי זאכין מישן : אודר ער ווארפט איין רוגז אויף איינים פון זייני בני בית : נאר זיין כוונה איז אויף זיין פאטיר אונ מוטר : אודר ער הייבט אויף אהויך קול : אונ שיאט זיך ניט פאר אים : אודר ער טיט אים אנאנדר צער פאר לירט ער עולם הבא אפילו ער זאל אים געבין דיא בעסטי שפייז אונ קליידר :

(רבי טרפון) האט גיהאט איין אלטי מוטר אז זיא פלעגט וועלין ארויף גיין אויפין בעט האט ער זיך איין גיבוגין אונ זיא פלעגט זיך שטעלין אויף אים אונ ארויף גיין אויפין בעט : אמאל האט ער זיך בארימט אין בית המדרש וויא ער איז מקיים כיבוד אם האבין אים דיא חכמים גיזאגט דו האשט נאך ניט האלב מקיים גיוועזן וויא מען דארף ווען די מוטר זאל דיר אריין ווארפין איין בייטיל מיט געלט אין ים אריין אודר זיא וואלט דיר אנאנדר גרויש שארין גיטאן אונ דוא וואלסט גישוויגין דאש איז דער רעכטיר כיבוד : אמאל איז זיין מוטר גיגאנגין אין הויז האט זיך איבר גירוקין איר שיך האט ער איר הונטר גיליינט זיין האנט אונ זיא איז אזו גיגאנגין ביז אין איר בעט :

אויך זאגט דיא גמרא דיא מוטר פון (רבי ישמעאל כהן גדול) איז אמאל גיקומן אין בית המדרש אריין אונ האט אים צו גיקלאגט פאר דיא חכמים דאש ער איז זיא ניט רעכט מכבד האבין זיך דיא חכמים זייער פאר וואונדרט : אונ האבן זיא גיפרעגט וואש איז דש זאגט זיא אז ער איז אהיים גיקומן פונם בית המדרש האב איך גינומן אונ האב אים גיוואלט אפ וואשין זייני פים האט ער מיך ניט גיוואלט לאזין האבן די חכמים גיזאגט צו אים דוא דארפסט צו טאן איר ווילן : אז וויא דער פסוק זאגט (כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך) : (ולמען ייטב לך) לעולם שכולו ארוך וטוב

אמן כלה :

סליק הלכות כיבוד אב ואם

הלכות גידול בנים פרק תשיעי

דער נייניטיר פרק רעט וויא מיזאל דיא קינדר דער ציהן אונ דיא שטראפין :

בן חכם מוסר אב ולץ לא שמע גערה) איין קליגר זון קומט זיין חכמה פון דעם ווייל ער האט צו גיהערט דיא שטראף פון זיין פאטיר אונ דער זון וואש איז איין שפעטיר: קומט עש ווייל ער האט ניט צו גיהערט קיין גישרייא אונ שטראף · דיא חכמים זאגין ווענדוא זעהסט איינר איז א תלמוד חכם זאלסטו וויסן דאש זיין פאטיר האט אים גישטראפט אין זיין יוגנט אונ האט אים גוויזן דעם רעכט פארטיגן וועג: אז וויא דער פסוק זאגט (בן חכם מוסר אב): אונ ווען דוא זעהסט איין רשע אין שפעטיר: זאלסטו וויסן דאש זיין פאטיר האט אים ניט גישטראפט אודר ער האט זיך ניט גיקערט צו זיין שטראף: אז וויא דער פסוק זאגט (ולץ לא שמע גערה): אונ ווייל דר פאטיר האט אים פיינט גיהאט דרום האט ער אים גילאזט גיין: אז וויא דער פסוק זאגט (חושך שבטו שונא בנו ואהבו שחרו מוסר) ווער עש פאר מיידט דיא רוט פון זיין זון האט ער אים פייגד: אונ ווער עש האט ליב זיין קינד שטראפט ער אים דער מדרש זאגט דאש ווארט (חושך) האט אין זיך צוויא טייטשן: מיט דעם שמאל (חושך) איז טייטש ער פאר מיידט: אונ מיט דעם ימין (חשך) איז טייטש דאש ער שלאגט זיין זון אין דער פינצטר: אונ זעהט ניט וויא אהין ער טרעפט אויף דעם האבן דיא חכמים גיזאגט עש איז אסור איין קינד צו שלאגן אין רוגז: דען עש איז גליך וויא ער שלאגט אים אין דער פינצטר: דאש ער פרעגט ניט וויא ער טרעפט: גליך וויא איינר שלאגט זיין פיינט: אז וויא איך וועל דא בעסיר בשיידין דיא טעמים דער פון: אונ דאש ווארט (שחרו) טייטשן דיא חכמים: שטראף דיין קינד אין זיין יוגנט: דען דער נאך וועט אים קיין שטראף ניט העלפין: אז וויא דער פסוק זאגט (חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה) זאלסט גיוויינן דעם יונג אין זיין יוגנט נאך זיין שכל נאך: אזו אז ער וועט אלט ווערין וועט ער ניט אפ קערין דער פון:

נון זעהן מיר וואל דאש איטליכר פאטר אונ מוטר זענין מחויב צו שטראפין זייערי קינדר אין דער יוגנט מיט גוטי רייד ניט מיט רוגז: דער אנדרר טעם איז דער סדר איז דאך אז איינר שטראפט זיין קינד זאגט ער צו אים דאש טוא אין דאש ניט: ווארום האסטו דאש גיטאן: אבר אז ער וועט אים שטראפין מיט רוגז: וועט ער אים ניט קענין פיר זאגין דיא רייד: אונ אפילו ער וועט אים שוין יוא פיר זאגין וועט ער עש ניט וועלין מקבל זיין: דער דריטר טעם איז ווען דש איז דאך ידוע אז עש איז אגרושי אונ הארבי עבירה צו זיין אין רוגז דען אין רוגז קאן מען ניט גאט דינן אז וויא עש וועט בשיידט ווערין אין פרק (לעזוב חמה): אונ צו שטראפין זיין קינד איז דאך אגרושי מצוה: נוא וויא קען דיא מצוה אן גינעמין זיין אז זיא קומט פון איין עבירה: דער פערדר טעם איז דער וואש שלאגט זיין קינד אין רוגז קאן ער אים ח״ו איין טוט מאכין: דרום זאגט דער פסוק (חושך שבטו וגו׳) אבר דער וואש שטראפט זיין קינד אין דער יוגנט האט ער זיך ניט צו פארכטין דאש ער וועט אויש גיין לתרבות רעה וח״ו: אז וויא מיר גיפונן אברהם אבינו ע״ה האט גישטראפט זיין זון יצחק איז ער גיווארין איין תלמוד חכם אונ איין נביא: אונ זיין זון ישמעאל האט ער ניט גישטראפט איז ער אויש גיגאנגין לתרבות רעה:

אזו אויך יצחק אבינו ע״ה האט גישטראפט זיין זון יעקב איז ער גיווארין איין תלמיד חכם אונ נביא אבר זיין זון עשו האט אים גינארט מיטן מויל · דאש ער האט גימיינט ער איז פרום אזו האט ער אים ניט גישטראפט איז ער אויש גיגאנגין לתרבות רעה · אויך יעקב האט גישטראפט זייני צוועלף שבטים זענין זיא אויך גיווארין תלמידי חכמים: אויך דוד המלך ע״ה האט ניט גישטראפט זיין זון אבשלום פאר גרויש ליבשאפט איז ער אויך אויש גיגאנגין צו תרבות רעה: אבר זיין זון שלמה האט ער יוא גישטראפט: אונ אויך זיין מוטר בת שבע האט אים גישטראפט נאך זיין פאטירש טויט: איז ער אויך גיווארין אגרושר תלמיד חכם: אבר די אלי וואש זענין ניט גישטראפט גיווארין זענין אויש גיגאנגין צו תרבות רעה: דרום זאגט דער פסוק (ואוהבו שחרו מוסר) אויך זאגט דער פסוק (יסר בנך יש תקוה ואל המיתו אל תשא נפשך) שטראף דיין זון אפילו ער איז אצוגר ניט ניט רעדעש איז פאר האנדין איין האפנונג: אונ זאלסט ניט זארגין ער איז איין שלאפיר יונג ער וועט שטארבין פון דיין שלאגין: אויך זאגט דער פסוק (אל תמנע מנער מוסר כי תכנו בשבט לא ימות) דוא זאלסט ניט פאר מיידין פון דיין יונג קיין שטראף ער וועט ניט שטארבין אז דוא וועסט אים שלאגין מיט דער רוט אונ אז דוא וועסט אים שטראפין אין זיין יוגנט האסטו ניט זארג צו האבין דאש ער וועט דער הריגה ווערין דורך דעם ניות דין איבר זייני עבירות: אונ אז ער וועט אלט ווערין וועט

ער בלייבן ביא זיין געוואונהייט : אבר אויף דער עלטיר איז אים שווער צו שטראפין אויך זאגט דער פסוק (אתה בשבט תכנו ונפשו משאול תציל) דוא זאלסט שלאגין דיין קינד מיט דער רוט אזו וועסטו אים מציל זיין פונם גיהנם:

דרום זאל איטליכר תמיד געוויינן זיין זון צו תורה אונ מצות אונ צו מעשים טובים אין זיין יוגנט : אונ זאל אים לערנין וועדליג זיין פאר שטאנד . אונ זייני יארין וויא וויט ער קען דער לייזין : איידר ער הייבט אן צו ריידין זאל ער אים לערנין ספרים קושין : אזו וועט ער געוואונט ווערין ספרים עהליך צו האלטין . דער נאך אז ער הייבט אן צו ריידין זאל ער אים לערנין צו זאגין (תורה צוה לנו משה) . אונ דעם ערשטין פסוק פון קריאת שמע. אונ אז ער ווערט עלטיר זאל ער אים לערנין. (א״ב) . דער נאך זאל ער אים דינגן איין רבי צו לערנין תורה אונ תמיד זאל ער אים לערנין מיט הגיפות : צום ערשטין זאל ער אים געבין זוסי שפייז אודר איין גראשין : דער נאך זאל ער אים מאכין קליידר וועדליג זיין פאר שטאנד אונ יארין דער נאך זאל ער אים זאגין לערין ערינצט וועט מען דיר געבין פיל נדן דער נאך זאל ער אים זאגין לערין ערינצט וועסטו ווערין איין רב : אונ זאל אים אזו לאנג לובין ביז ער וועט געוואר ווערין צו דינן לשם שמים . אונ זאל אים געוויינן אבונט אונ מארגין צו גיין אין שול ארין דאוונין . אונ ניט צו ריידין קיין דברים בטלים בפרט אין שול : אונ זאל אים געוויינן צו ציצית אונ תפילין . אונ זאל ניט עסין אונ טרונקן אן אברכה פריר אונ דער נאך . אונ זאל בענטשין נאך דעם עסין : אזו אז ער וועט אלט ווערין וועט ער בלייבן דער ביא אונ זאל אויף אים גרויש השגחה געבין ער זאל גיין אלי טאג צום רבי אין חדר ארייך אונ אז זיין פאטיר דארף טראכטין אויף פרנסה איז דיא מוטר מחויב צו געוויינן צו דעם אלים :

דרום זעגין איטלכי קהילה מחויב צו האלטין מלמדים וויפל זייא דארפין אונ דיא קהילה וואש טואן ניט אזו דארף מען זייא מבזה זיין דען דיא וועלט שטייט נאר אויף דעם אטום פון דיא קינדר וואש לערנין תורה . אונ אויב ניט וואלט דיא שטאט וויסט געווארין אזו וויא מיר געפונן אויך דאש ירושלים איז דריבר חרוב געווארין. מחמת ביטול תורה . רבי יהושע בן לוי זאגט פון רבי יהודה הנשיא וועגין : אונ ער האט עש געזאגט פון זייני עלטרין וועגין : אונ זייני עלטרין פון זייערי עלטרין וועגין דאש מטאר ניט מבטל זיין דיא קינדר פוגים לערנין אפילו צו דער גרעסטר מצוה אין דער וועלט : אונ דיא ווייבר זעגין מחויב מדריך צו זיין זייערי קינדר אין רעכטין וועג אפילו זייא דארפין דרויף גרויש מיא האבין דען זייער שכר איז אויך זייער גרויש . אזו וויא דיא גמרא זאגט אין ברכות . דיא רבנן האבין געזאגט עש איז גרעסיר דער בטחון פון גאט צו דיא ווייבר וויא צו דיא מאנין . אזו וויא דער פסוק זאגט (נשים שאננות שמענה קולי וגו׳) איז פרומי ווייבר הערט צו מיין שטים דער ציהט אייערי קינדר צו תורה אונ מעשים טובים : אונ דיא ווייבר וואש פירן זייערי קינדר צום רבי אונ ווארטין מיטן עסין ביז זייערי מאנין קומן אהיים פונים בית המדרש וואל צו דיא ווייבר . אונ צו זייערי מאנין אונ קינדר :

דער וואש לערינט אפילו מיט זיין חברש זון האט ער אגרושן שכר גליך . וויא ער וואלט געלערינט מיט זיין אייגנים זון איז ער זוכה צו זיצן אין דער ישיבה של מעלה . אזו וויא דער פסוק זאגט (אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד) אז דוא וועסט אנדרי אום קערין צו מיר וועל איך דיך אויך אום קערין זיו שטיין פאר מיר אונ אז איינר לערינט מיט איין עם הארץ איז ער מבטל דיא גזירה וואש הקב״ה האט גוזר געוועזן אפילו אויף דער גאנצין וועלט : אזו וויא דער פסוק זאגט . (אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה) דרום איז דער פאטיר מחויב צו זאוין לערנין אז דאש קינד ווערט פינף יאר אלט דעמאלט איז צייט אים איין רבי צו דינגן : אונ אים צו פירן אין בית המדרש ארין : אבר נאך פינף יאר איז שוין ניט גיט דען אז ער וועט הערין אשלעכט ווארט פונם רבי וועט ער אנטלויפין : אויך פאר פינף יאר איז ער נאך שוואך : איטליכי פאטיר אונ מוטר זאלין ליב האבין זייערי קינדר וויא זייער האריץ אונ לייב : אבר זייא זאלין פר זייא ניט ווייזין דאש ליבשאפט . דען זייא וועלין קיין מורא ניט האבין פאר זייא : אונ איטליכר איז מחויב צו דער ציהן זייני קינדר זייא זאלין מורא האבין פאר אים . אונ פאר זייער מוטר . אונ זאל זייא ניט לאזין טאן זייער רצון . אזו וויא אויבין שטייט אין הלכות (דרך ארץ) אויך איז אסור צו מאכין איין צארין איבר זייני קינדר : דער סוף פון דער זאך איטליכר פאטר אונ מוטר זעגין מחויב זייערי קינדר אפ געוויינן פון בייזי מעשים אונ רייד : אונ זייא צו געוויינן צו תורה אונ מצות : דאש זייא זאלין אבינט אונ מארגין אין שול ארין גיין . אונ זאלין תפלה טאן בכוונה אונ זאלין קיין דברים בטלים ניט ריידין : אונ ווען דער פאטר איז זיך מתעסק אין עפים איין מצוה : זאל ער זיין קינד אויך געוויינן דער צו : דהיינו צו (ביקור חולים) אודר צו (הלוית המת) : אודר צו איין. חופה אונ סוכה אונ אתרוג : אונ דיא איבריגי מצות. דען אז ער וועט אים געוויינן אין דר יוגנט וועט עש ביא אים ווערין איין טבע : אויך איז דער פאטיר מחויב צו לערנין זייני קינדר אלי חכמות : אונ אז זייא זעגין שוין דר וואקסין טאר ער זייא ניט שענדין : אודר שעלטין פאר לייטין

ויען

דען עס איז דאך בלויז אויף איין איסור ארויס צו לאזין אקללה פונם מויל: אבער ביא דר וואקסני קינדר איז נאך פיל ארבייר דיא עבירה דען זיא וועלין אים אפ ענטפרין אודר זיא וועלין הרויף אמן זאגין אזו מאכט ער זיא זינדיגן: גאר ער זאל זיי שטראפין מיט גוטי רייד:

דרום האט שלמה המלך גיווארינט דיא לייט מיט זיין חכמה דאס איטליכר זאל זיין קינד שטראפין אין זיין יוגנט אזו וועט איר ניט דארפין שטראפין אין זיין עלטיר: אויך זאלין דיא פטור אונ מוטר גיווארינט זיין אז זיא האבן עפיס אקרוג מיט אימיצין זאלין זיא ניט לאזין זייערי קינדר אן צו נעמין זיך אויף זייער קרוג: כדי זיא זאלין אויך ניט צו קרוג קומן: אונ דער מענטש וואס דער ציהט זייני קינדר צו תורה אונ מצות אונ דער גערט זיך פון זיין (יגיע כפיו) אונ זיין ווייב איז איין צנועה אויך היים: דער זעלביגר מענטש ווערט גיבענטשט פון גאט: אזו וויא דער פסוק זאגט (אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא שלום על ישראל):

סליק פרק גידול בנים:

הלכות נשואי אשה פרק עשירי

דער צעהנטיר פרק רעט וויא מיזאל איין ווייב נעמין אונ ווען מיזאל איין ווייב נעמין:

מצא אשה מצא טוב) דער פסוק איז אזו טייטש ווער עס גיפונט איין פרום ווייב: דער ציהט אויס איין רצון אונ חסד פון גאט: דאס ער האט אים אזעלכים בשערט: דען דאס איז ידוע אז גאט ב"ה בשערט איטליכן איין ווייב נאך זייני מעשים נאך: אז וויא מיר האבן גילערנט אין דר (מסכת סוטה) (אין מזווגין לאדם אלא לפי מעשיו) גאט גיט ניט זיין זיווג דעם מענטשין נאר ווערליג זייני מעשים: אז וויא דער פסוק זאגט (לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים) דער רשע זאל ניט רוען ביא דעם גורל פון דיא צדיקים: אויך זאגט דער פסוק (מה: אשה משכלת) איין קלוג אונ פרום ווייב איז פון גאט: נוא זעהט מען וואול אז איין פרומר בקומט אפרום ווייב: אונ איין רשע בקומט אשלעכט ווייב: דיא גמרא פרעגט דרויף פיל קשיות אונ פאר ענטפרט זיא דיא ערשטי קשיא איז דיא גמרא זאגט דאך פערציג טאג איידר דאס קינד ווערט בשאפין גיט אויס איין בת קול דער (פלוני) זאל נעמין דיא (פלונית): נוא וויא קאן דאס זיין אז עס איז נאך זייני מעשים נאך ווען יוא עס איז אויס גיזאגין פון גאט ער זאל זיין איין צדיק אודר איין רשע: ווארום דען קומט אים שכר אודר עונש: נאך מער איז קשה דיא גמרא זאגט איין מענטש זאל פר קויפן גאר זיין פאר מעג אונ זאל נעמין איין בת תלמיד חכם: אז זיא איז ניט זיין וואס וועט אים העלפין זיין פאר קויפן אויך זאגט דיא גמרא דער וואס נעמט איין ווייב זאל ער נאך פרעגין אויף אירי ברודר: דען אופט זענין דיא קינדר גיראטין אין אירי ברודר: אויך זאגט דיא גמרא איין מענטש זאל זיך תמיד בהעפטין צו גוטי לייט אונ צו איין בת תלמיד חכם: דען אז ער וועט ח"ו שטארבין אודר ער וועט אוועק פארין וועלין זייני קינדר טוין מעשים טובים פון זיך זעלבסט: נאך מער איז קשה דיא גמרא זאגט מען מעג וואול איין אשה מקדש זיין אפילו אום חול המועד: דען טאמיר וועט זיא אנאנדריר פערדין מיט תפילה ווען יוא זיא איז אים בשערט נאך אין זיין מוטרש בויך וויא קען זיא אנאנדריר פערדין: נאך מער איז קשה מיר זעהן דאך צדיקים וואס האבן שלעכטי ווייביר: אונ רשעים וואס האבן גוטי ווייביר: אז וויא דער רשע (נבל) האט גיהאט זיי צדיקת (אביגיל) פאר אווייב:

נאר דער תירוץ איז אזו דער בת קול איז בודאי אמת: נאר בתנאי אז דער מענטש בלייבט אזו וויא ער איז בשאפין גיווארין: אבער אז ער ווערט איין צדיק: אונ זיא איין מרשעת אזו אויך להיפוך ווערט דיא ערשטי גזירה בטל אונ גאט נעמט זיא אוועק פון אים: אונ גיט זיא אנאנדרין נאך זייני מעשים נאך: אויך איז איין סוד פון גאט דאס אופט האט איין צדיק איין שלעכט ווייב: אונ איין פרומי צנועה האט אשלעכטין מאן: דאס איז דרום כדי דער רשע אודר דיא רשעת זאל אפ נעמין דער צדיקת אודר דעם צדיקש עבירות כדי זיא זאלין קומן ריין אויף עולם הבא: אז וויא דיא גמרא זאגט דרייא זענין וואס קומן ניט אין גיהנם: אונ איינס דר פון איז ווער עס האט איין בייז ווייב: אויך אמאל וויל גאט וויל האבן פון איין רשע זאל ארויס קומן אגוטי זרע: אזו גיט ער אים אפרום ווייב אונ אזו אויך פאר קערט אויך אמאל וויל גאט האבן פון איין צדיק זאל ארויס קומן איין שלעכטי זרע בשערט ער אים איין שלעכט ווייב: אונ אזו אויך פאר קערט:

איטליכר יהודי זאל גיווארינט זיין ניט צו שעלטין זיין ווייב מיט קיין שום קללה : דען עש איז גלייך וויא ער שעלט זיך זעלברט אונ עש איז דאך איין לאו אין דער תורה זיך זעלבסט ניט צו שעלטין : אונ דער וואש שעלט זיין ווייב איז ער עובר אויף דעם לאו אונ אויף דעם לאו וואש עש איז אסור צו שעלטין זיין חבר דרום זאל מען דרינן זייער נזהר זיין · אויך ווער עש איז מבזה זיין ווייב פאר לייטין איז זיין עונש פיל גרעסיר וויא ער וואלט אנאנדרין מבייש גיוועזן : אויך זאל ער איר ניט רידין קיין בייזי רייד : דען דער סדר איז פון דיא ווייבר באלד צו וויינין · אזו איז עש ניט גוט מכ״ש דאש קיין שום יהודי טאר ניט שלאגין זיין ווייב ח״ו דען דאש איז איין ארבדי עבירה וויא ער וואלט אנאנדרין יהודי גישלאגין · אונ אויף איטליכן שלאק בזונדר איז ער חייב איין לאו : אונ אפילו ער הייבט נאר אויף זיין האנט צו שלאגין הייסט ער אויך ארשע : אונ מטאר אים ניט אויף הייבן צו דער ספר תורה : ביז ער טוט רעכט תשובה · אונ עש זאל זיך איטליכר יהודי האלטין אונ דער צייט בקדושה ובטהרה אונ זאל מיט איר ניט רידין קיין שום ווארט אין דער זעלביגר צייט : ער זאל זייני זאכין מיט איר פריר אויש רידין · כדי זיא זאל אויך איר דעה אונ כוונה האבין דרויף · דען כמעט צום מייניסטין ווענט זיך אין איר מחשבה אונ זיא זאלין זיך היטן פאר בייזי רייד אונ בייזי מחשבות ומכ״ש פאר בייזי מעשים אין דער זעלביגר צייט : אונ ער איז זיא מחייב צו לערנין דרויף · כדי אז פון זייער זרע זאל ארויש קומן איין גוט פריכט :

ער זאל זיך אמשל נעמין ווען ער וויל זייאן זוייץ אודר קארין דא זעהט ער אונ אכט אונ טראכט צו זייאן אויף איין גוט אונ ריין פעלד : עש זאל דרינן ניט זיין קיין שטיינר · אונ קיין דערנר : אונ זעהט אויך דיא זאמין זאלין אויך ריין זיין : כדי זיין תבואה זאל וואול גיראטין : דאש זיין מיא אונ ארבייט זאל אן גיליגט זיין אונ זאל ניט זיין אום זוסט : נון מכ״ש דאש ער דארף זעהן אז פון דעם זאמין וואש גייט ארויש פון זיין לייב אונ מוח : אז עש זאל דער פון ארויש קומן א גוט קינד : אונ זייא זאלין עש טאן לשם שמים : ניט פון זייער הנאה וועגין : אזו וועלין זייא זוכה זיין דאש פון זייער זרע וועט ארויש קומן גוטי קינדר דאש זייא וועלין דינן הקב״ה : אונ וועלין זיין גילערינט אין תורה אונ מצות אונ אין דרך ארץ אמן (וכן יהי רצון) אמן ואמן :

סילוק הלכות נשואי אשה

הלכות תלמוד תורה פרק אחד עשר

דער עליפטר פרק רעט דאש מזאל תורה לערנין :

ואשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב כי־אם בתורת ה׳ חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה : והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועליהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח) : דוד המלך האט אן גיהובין זיין ספר תהלים מיט דיא פסוקים ברוח הקודש דער מיט דוזט ער אונז גווייזין וויא גרויש דיא זאך איז פון תורה לערנין : אונ אז איז דיא טייטש פון זייא וואול דעם מענטשין וואש איז ניט גיגאנגין אין דער עצה פון דיא רשעים : אונ אין דעם וועג פון דיא זונדיגי איז ער ניט גישטאנין : אונ אין דעם זיצונג פון שפעטירם איז ער ניט גיזעסין : נאר גאר זיין לושט זאל זיין אין דער תורה פון גאט : אונ ער זאל אין איר עוסק זיין טאג אונ נאכט : אבייל פונים טאג : אונ אבייל פון דער נאכט : אונ אז ער ווערט לייריג פון זייני עסקים זאל ער זיך זעצין תורה לערנין אונ קיין מענטש זאל זיך ניט טראכטין אייהדר איך זאל איין עבירה טאן : בעסיר וועל איך מיך לייגין שלאפן : אודר איך וועל מיך אביסל גיין שפאצירן דרום זאגט ער דוא זאלשט לערנין תורה טאג אונ נאכט אפילו אז דוא גייסט נאך דייני עסקים : אונ זאלשט ניט טאן קיין עבירות : אונ זאלשט מקיים זיין דיא מצות וואש זענין גיבאטין אין דער תורה : (והיה כעץ שתול) אזוויא איין בוים וואש איז גיפלאנצט אויף בעך וואשיר : דאש זייני בלעטיר ווערין קיין מאל ניט פאר דארט : אונ זענין תמיד גרין · אזו וועט אויך זיין דער תלמיד חכם וואש לערינט תמיד תורה מיט תלמידים אונ די תלמידים מיט זייערי תלמידים : אונ קיין לער ווארט גייט ניט ארויש פון זיין מויל · אונ אפילו זייני דברים בטלים אז מען בקלערט זייא זענין זייא אויך אייטיל תורה אונ שטראף אונ ער רעט ניט ח״ו קיין אום גיצלניי רייד : דרום טאר קיין תלמיד חכם ניט זיצן אודר שפאצירן מיט איין עם הארץ : דען ער איז דאך ניט מקבל תוכחה אזו וועט ער אים אויש לייגין צו אלי דאש בייז : דרום זאגט דיא גמרא ווען איין תלמיד חכם רעט עפיס : גייג דייני אויערין דער צו : אונ זייא זאלין בייא דיר זיין אזוויא קאלט וואשיר צו דעם וואש איז זייער דארשטיג : דען אלי זייני רייד זענין אייטיל תורה אונ חכמה : אונ אז דוא פאר שטייסט ניט עפיס איין זאך פון זייני רייד : זאלסטו ניט אן הענגין דאש ער האט ח״ו אום רעכט גיזאגט : נאר זאלסט עש אן הענגין אין דיין שפלות : אונ זאלסט דיך מצער

זיינ׳

זיין דרדן : דען אז דוא וועשט זיינע רייד ניט בטראכטן וועסטו זעהן דאש זיא זענן אײטיל תורה און מצות : און זענן ניצג און גוטליכע און ווילטליכע זאכן : (וכל אשר יעשה יצליח) און אלש וואש ער טוט איז בגליקט : דען זיין כוונה איז מיט אלים לשם שמים : (אמר רבא) רבא זאגט אלי צייט זאל איטליכר תורה לערנן : אז וויא דער פסוק זאגט (ובתורתו יהגה יומם ולילה) אויך זאגט רבא תמיד זאל אמענטש תורה לערנן אפילו ער פאר שטייט ניט האטשי מיטאר דאך ניט תפלה טאן אז מען פאר שטייט ניט אבר ביא תורה איז ניט אזו : אז וויא דער פסוק זאגט (גרסה נפשי לתאבה) טייטשט דיא גמרא דוא זאלשט תורה לערנן אפילו דוא פאר שטייסט ניט : וועסטו דאך האבן שכר דער פאר : אזו גאר ליב איז דיא תורה דען דיא תורה האט איין סגולה אין זיך ווער עש לערנט זיא : איז עש אים איין רפואה אויף דער וועלט: און אויף יענער וועלט וואש איז דיא רפואה פון דער וועלט : זאגט דיא גמרא אז דיין קאפ אודר דיא אנדרי גלידר טאן דיר וויא : אודר אפילו דיין גאנציר גוף איז דיא רפואה תורה צו לערנן : אז וויא דר פסוק זאגט (ולכל בשרו מרפא) דיא תורה איז איין רפואה צו אלי זייני גלידר : און זיין לייב :

רבי יודא בר רבי חייא זאגט עש איז גרעסר דיא רפואה פון דער תורה פון דער רפואה פון אנדרי רפואות דען איין קרייטכן אודר גיטראנק דאש זעלביגי איז גוט צו איין אבר : אבר צו דיא איבריגי איז עש שלעכט אבר דיא תורה איז ארפואה צום גאנצן גוף :

דרום שטייט דאש ווארט (יהגה) · דאש האט אין זיך צוויא טייטשן : (יהגה) ער טוט ריידן אין דער תורה (יהגה) ער טוט טראכטן אין דער תורה : אבר דער וואש לערנט תורה פון זיין הנאה וועגן : דאש ער וויל געלט אודר קעסטליכקייט בקומן אודר ער וואלט גערן איין רב גיווארן אודר פון שכר עולם הבא וועגן איז עש ניט לשם שמים אבר דאך איז עש אויך ניט אזו אויך זאגט דיא גמרא תמיד זאל איין מענטש תורה לערנן אפילו ניט לשם שמים דען דער נאך וועט ער דעם רעכטן סוד גיוואר ווערן און וועט שוין יוא לערנן לשם שמים אבר דער וואש בגערט גאר ניט צו וויסן דעם רעכטן סוד זאגט אויך אים דיא גמרא עש וואלט בעסיר גיוועזן ער זאל ניט בשאפן ווערן און דער שכר פון

דעם וואש לערנט לשם שמים האט גאר קיין שיעור גוט אבר עש זאל קיינר ניט לערנן פון שכר וועגן גאר ער זאל זיין כוונה האבן אפילו איך זאל גאר קיין שכר ניט האבן · וויל איך אויך גאט דינן פון זיין אהבה און גדולה וועגן (בריך הוא וברוך שמו) דיא גמרא זאגט דיא וועלט שטייט אויף די וואש לערנן תורה לשם שמים אזו אויך שטייט אין פרק אויפדרייא זאכן שטייט דיא וועלט (על התורה וכו׳) :

נדרינו מיר האבן גילערנט אין (מסכת כתובות) ווער וואש לערנט תורה לשם שמים ווער זוכה זיין אויף צו שטיין תחית המתים אבר דער וואש לערנט תורה גאר פון זיין הנאה וועגן וועט ער ניט אויף שטיין צו תחית המתים · דען דער טויא וואש קומט פון דער תורה איז מחיה מתים · דער נאך זאגט ווייטיר דיא גמרא דער וואש העלפט תלמידי חכמים צו תורה לערנן · און איז זיא מהנה פון זיין געלט און גיטיש אודר ער מאכט חברותה מיט איין תלמוד חכם : און גיט אים ריוח ער זאל ערליך גישפייזט ווערן און דער וואש דינגט אן יונגן צו לערנן תורה פון זיין געלט אודר ער האלט תלמידי חכמים איבר זיין טיש און לאזן תורה לערנן אין זיין הויז : דאש איז בעסיר וויא דער וואש לערנט תורה אז וויא דער פסוק זאגט (שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך) זבולון האט גיהאנדלט בחורה און האט זיך גיטיילט דעם ריוח מיט זיין ברודר יששכר : דרום שרייבט אים זיא תורה פאר יששכר : דאש ער האט מער שכר פון יששכר : איבינג זאל איטליכר תורה לערנן און ארבייטן און איר דען עש איז זייער גרויש איר שכר דאש אפילו איין תלמיד חכם שטארבט יונגיר הייר : און האט אפילו גאר ווייניג תורה גילערנט · אויב ער האט גאר גילערנט לשם שמים · האט ער אזו פיל שכר וויא דער וואש הט גילעבט הונדרט יאר : דען דער וואש שטארבט צו צוואנציג יאר קאן ער זאגן צו הקב״ה דוא זאלסט מיר גיוועזן דער לענגרזמייני יארן וואלט איך תמיד תורה גילערנט אצונד אז דוא האסט מיך אוועק גינומן יונגר הייר פון דער וועלט ווילסטו מיר ווייניגר שכר געבן דרום האט ער אזו פיל שכר גלייך וויא ער וואלט לאנג גילעבט און וואלט תמיר תורה גילערנט :

אויף דעם האט שלמה המלך ע״ה גיזאגט (והשובע לעשיר איננו מניח לו לישן) דאש זעטיקייט פון עושר לאזט אים ניט שלאפן האבן דיא חכמים גיזאגט זו אים וואש

מיך פֿיזו דער מיט אדרבה דער זאמד שלאפֿט זייער וואול אונ דער היננגער קאן ניט שלאפֿין האט ער ווידר גיענטפֿערט אזו מיין איך דער וואש איז זאט פֿון דער תורה: דער קאן ניט שלאפֿין אין קבר דען זייני תלמידים זאגין נאך דברי תורה פֿון זיינט וועגין: אזו רירין זיך זייני לעפֿצין אין קבר · אז וויא עש שטייט (דובב שפתי ישנים) זיא טיאורירין דיא לעפֿצין פֿון דיא וואש שלאפֿין אין קבר: גלייך וויא זיא וואלטין גילעבט אז מיזאגט נאך פֿון זייערט וועגין אין הלכה · אודר אגוטין פשט · דען זיא האבין הנאה דער פֿון · אונ דער וואש זוכט נאך צו זאגין אין נוטין פשט פֿון אימצינש וועגין · אונ זאגט אים ניט נאך איז ער מעכב דיא גאולה אבר דער וואש זאגט יוא נאך איז ער מקרב דיא גאולה · אז וויא עש שטייט (ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי) אסתר האט גיזאגט צום מלך פֿון מרדכיש וועגין · אונ דער פֿון איז גיקומן דיא גאולה:

הלכות ספר תורה

עש איז אגרושי מצוה איטליכר יהודי זאל זיך שרייבין אספר תורה דרויש צו לערנין טאג אונ נאכט אז וויא דר פסוק זאגט (כתבו לכם את השירה הזאת) שרייבט אייך אויף די תורה אונ דער וואש קאן ניט שרייבין זאל ער זיך לאזין שרייבין אודר ער זאל קויפֿן איין ספר תורה מיטאר ניט פֿאר קויפֿין קיין ספר תורה · נאר פֿון צוויא זאכין וועגין שכר לימוד צו צאלין אונ איין ווייב צו נעמין אבר אז ער האט עפיס אנדירש צו פֿר קויפֿן טאר ער דיא ספר תורה ניט פֿאר קויפֿן איין ספר תורה תפֿילין אונ מזוזות אודר אנדרי הייליגי ספרים וואש זיינין פֿאר פֿוילט גיווארין זאל מען זיא אריין לייגין אין איין ערדיני כלי · אונ מיזאל זיא בגראבין אין דער ערד ביא איין תלמיד חכם ראש עש זאל ניט קומן הונטר דיא פֿיס אבר מיטאר זיא ניט פֿר ברענין ח״ו דען עש איז איין לאו אין דער תורה ניט אויש צו מעקין אודר צו פֿאר ברענין איין (שם) ח״ו אויך טאר מען קיין (כתבי קודש) ניט אוועק ווארפֿין: אונ מען איז זיא מחוייב בכבוד צו האלטין עש איז אסור צו לייגין איין (עשרים וארבע) אויף איין חומש · דען דער חומש איז העכיר דער פֿון אזו אויך ניט קיין (כתובים) אויף (עשרים וארבע) אונ ניט קיין גמרא אויף כתובים:

אויך טאר מען ניט גיין מיט איין ספר תורה אין בית הכסא אודר אין באד אריין: אויך ניט אויפֿן בית החיים פֿירין זיא איז ווייט פֿיר איילין פֿון איין קבר · אויך טאר מען ניט אז דירין קיין ספר תורה נאקיטר הייר אויך טאר מען ניט זיצן אויף איין באנק אודר איין טיש אודר איין בעט וואש ליגט דרויף איין ספר תורה: אויך טאר מען ניט וואונין משמש זייב אין דעם חדר וואש איז דרינין דא איין ספר תורה אונ דיא אנדרי ספרים מוז מען אויך צו דעקין אונ זיא זאלין ניט זיין נאהיגט [illegible] בעט: אויך ניט צו פֿיסן · קורץ פֿון דער זאך מען איז מחוייב נוהג כבוד זיין צו דיא הייליגי ספרים · אז וויא עש שטייט אין פרק (כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות · וכל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות) דער וואש האלט ערליך דיא תורה האלטין אים דיא לייט אויך ערליך: אונ דער וואש פֿר שוועכט דיא תורה פֿאר שוועכין אים דיא לייט אויך: אונ דער וואש איז טמא גיווארין פֿון איין (מת): אודר ער האט (רואה קרי) גיוועזן · אזו אויך איין נדה · דיא אלי מעגין וואול אן רירין איין ספר תורה מיט ריינע הענט: דען זיא איז ניט מקבל טומאה דער וואש זעהט טראגין איין ספר תורה זאל ער אויף שטיין פֿאר איר אונ זאל בלייבין שטיין ביז מען שטעלט זיא אריין אויף איר אורט · אודר ראש ער זעהט זיא שוין ניט מיטען אונ · אויך איז אגרושי מצוה מיזאל מאכין צו דער ס״ת איין שיין אונ ריין אורט · אונ מיטאר ניט ריידין קיין שום ווארט מכ״ש קיין אום בתרבות ווארט אונ אויך ניט שפייאן פֿאר דער ס״ת גלייך וויא אין שיל: אויך טאר מען ניט אויש שטרעקין דיא פֿיס: אודר ווענדין דעם רוקין צו דעם ס״ת · אויך איז מען מחוייב צו שטיין פֿאר איר אפילו אין זיין הויז מיט פֿארבט אונ אנגסטין אונ ניט קיין קלות ראש צו טרייבין אונ אויך ניט קיין גילעכטיר: דען זיא איז איין עדות צו דער גאנציר וועלט וויא דער פסוק זאגט אונ דיא תורה זאל זיין צו אייך איין עדות · דרום איז איטליכר מחוייב דיא ספר תורה מכבד צו זיין מען איז מחוייב צו לייאנין דיא סדרה אלי וואך צוויא מאל דעם פסוק אונ איין מאל תרגום אונ איין מאל אין רש״י אונ אז ער לייאנט איין מאל דעם פסוק אין דער היים אונ דאש אנדרי מאל מיטען חזן אין שיל איז ער אויך יוצא אבר עש איז פֿיל בעסיר ער זאל צו הערין איטליכש ווארט פֿונם חזן: אונ זאל ניט פֿאר פֿעלין אפילו אייניש פֿון זייא:

דער וואש לערינט תורה איז גלייך וויא ער וואלט מקריב גיוועזן

גיוועו אלי תרי״ג מצות וואש אין איר שטייאן דען אין (עשרת הדברות) פון (אנכי) ביז (לרעך) זענין תרי״ג אותיות : קעגן דיא תרי״ג מצות : אונ דיא תורה איז אטייל שלום אז וויא דער פסוק זאגט (שלום רב לאוהבי תורתיך ואין למו מכשול) פיל שלום איז צו דיא וואש האבן ליב דיין תורה אונ עש איז צו זייא קיין שטרויכלינג ניט :

סליק פרק תלמוד תורה

הלכות משא ומתן פרק שנים עשר

דער צוועלפטיר פרק רעט וויא מיזאל האנדלין באמונה : אונ קיינר טאר זיין חבר קיין אום רעכט ניט טאן :

אשרי כל ירא ה׳ ההולך בדרכיו) וואול דעם וואש פארכט זיך פאר גאט דאש ער גייט אין זייני וועגן אונ עש שטייט דאך שוין אויבן וואש עש זענין דיא וועגין פון גאט וויא ער איז איין (רחום וחנון) אום זוסט אזו זאלסטו אויך זיין איין (רחום וחנון) אפילו אויף בהמות מכ״ש אויף מענטשין וויא ער איז (נושא עון ופשע וחטאה) מוחל דיא עבירות דורך תשובה אזו זאלסטו אויך מוחל זיין דיין חבר אז ער בעט פון דיר מחילה : וויא ער איז איין (גומל חסר) אזו זאלסטו אויך גומל חסד זיין (יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך) אז דיא מענטש זיך מפרנס זיין פון דער מלאכה מיט דייני הענט וואול דיר אויף דער וועלט אונ עש וועט דיר גיט זיין לעולם הבא : דען דוא וועסט מיט קיינים ניט קריגין אונ אלי וועלן דיך ליב האבין אונ שלום האבין מיט דיר :

דער פסוק זאגט אין משלי (איש אמונת רב ברכות) דער מענטש וואש האנדילט באמונה דער בקומט פיל ברכות : דען דיא לייט ווילין מיט אים האנדלין : אונ פאר זוכרין זיך אין אים : אונ לייאין אונ גיטראין אים : אונ לאזין זייער געלט בייא אים : אונ ער האט חן אונ ליבשאפט אין גאטש אויגין : אונ אין לייטינש אויגין : אונ ער הייסט אפילו גירופין איין צדיק : אז וויא דער פסוק זאגט (וצדיק באמונתו יחיה) דער צדיק וואש האנדילט באמונה דער וועט לעבין לעולם הבא . אבר דער וואש האנדילט ניט באמונה דער האט פיל פיינד : אונ פרייאט זיך ניט מיט דעם וואש גאט האט אים בשערט : אונ ער בגערט צום חברש געלט : אונ וויל קיינים ניט גליך טאן : זיין חוב וויל ער ניט בצאלין : אונ אפילו ער בצאלט שוין יוא : מוז ייעניר גרויש מיא אונ נאך לויפניש האבין דרויף אונ ער רייסט אים אפ דער פון : ער מיינט ער וועט דער פון רייך ווערין : אבר אדרבה ער ווערט דירביר ארום : אז וויא דער פסוק זאגט ווייטיר (ואץ להעשיר לא ינקה רע) דער וואש איילט זייך צו ווערין פון אום ריין געלט : דער ווערט קיין מאל ניט ריין פון קיין בייז : דאש עש קומן אויף אים בלבולים : דאש געלט פאר גייט : אונ דיא עבירות דער פון בלייבין בייא אים : אז וויא דער פסוק זאגט (עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ואחריתו יהיה נבל) דער וואש מאכט זיך עשירות מיט אום רעכט געלט : אין זייני האלבי יארין וועט ער עש אן ווערין אונ זיין סוף וועט זיין שלקאפטיקט : אונ לכוף וועט ער דארפין צו די לייטין אונ זייא ווערין אים פיינד האבין איבר זיין רשעות אונ וועלין אים ניט וועלין קיין צדקה געבין :

דרום איז צום בעסטין דר מענטש זאל האנדלין באמונה : אונ זאל ערליך בצאלין זייני חובות מיט גוטין מיד אונ מיט גיט געלט דאש יעניר זאל ניט דארפין אן ווערין דריגן : אונ יעניר זאל אים ניט דארפין נאך לויפין . אז וויא דער פסוק זאגט (אל תאמר לך ושוב ומחר אתן לך) זאלשט ניט זאגין גייא אוועק אצונד קים מארגין וועל איך דיר בצאלין נייארט דוא זאלשט תיכף ומיד בצאלין אז אז אימנצר איז דיר שולדיג זאלשטו אים ניט צוויגן : טאמיר האט ער ניט תיכף : אזו ביסטו דאך עובר אויף איין לאו אין דער תורה (לא תהיה לו כנושה) זאלסט צו אים ניט זיין ווי א איין מאניר (רב לוי) זאגט אז דוא וועסט האנדלין באמונה וועכטו רייך ווערין : אונ אויב ניט וועסטו ארום ווערין : דאש איז גידרונגין פון דער תורה : עש שטייט (לא יהיה וגו׳) זאלסט ניט דאבין קיין צווייא ערלייא גוויכט אודר מאסין : דאש אז דוא קויפסט קויפסטו מיט דער גרוישיר מאס : אונ פאר קויפין פאר קויפכטו מיט דער קליינר מאס (לא יהיה לך) דרש׳ת דוא גמרא אז דוא וועכט אזו טאן וועסטו ניט האבין : אונ אז דוא וועכט ניט אזו טאן (יהיה לך) וועסטו פיל האבין :

תנו רבנן דיא רבנן האבין גילערינט זיבן ערלייא גנבים זענין פאר האנדין : דאש ערשטי ווער עש גנבת גאלד אונ זיכבר דאש אנדרי ווער עש גנבת דיא דעה פון לייטין : דאש ער זאגט איינים אז ער האט אים אטובה גיטאן : אונ באמת איז עש ליגן : דאש דריטי ווער עש בעט צו זיך איין אורח : אונ זיין דיירך איז ניט דער בייא : דאש פערדי ווער עש שענקט איין מתנה צו אזו איין מענטשין וואש ער ווייכט ער וועט זיא ניט נעמין : דאש פינפטי ווער עש איז איין שענקיר אונ עפינט אויף איין פול פאס מיט משקה : אונ זאגט צו איינים איך עפין עש פון דיינעט וועגין : אונ באמת וואלט ער זיא בלויז גיעפינט : אודר נאך זעלכי גלייכין דער הייסט אויך איין גנב : דאש זעקכטי ווער עש האט פאלש גוויכט אודר פאלשי מאסין : אודר פאלשי איילין . דאש זיבטי ווער עש מישט עפיק אין בוימיל : אונ פאר קויפט עש פאר בוימיל : דאש

איש

אלש איז פאר באטין אין דער תורה : אין דער ערנסטיר פון וויא איז דער וואש גנבת דיא דעה פון לייטין : דען עש איז גלייך וויא ער גנבת דיא דעה פון הקב״ה אויך אנדרי גניבות קאן ער אום קערין : אונ דאש קען ער גיט אום קערין : דער פסוק זאגט (לא תעשה עול במשפט) ביא גוויכט אודר ביא מאסין : פרעגט דיא גמרא וויא קומט דער צו דאש ווארט פון (משפט) ענטפירט דיא גמרא דער וואש וועגט אודר ער מעסט הייסט ער איין (דיין) : אזו חיא דער (דיין) מוז רעכט פסקנן : אזו מוז מען אויך רעכט וועגין אונ אזו וויא דער וואש משפט ניט רעכט ברענגט ער פינף פורענית חס ושלום : אויך האט ער פינף בייזי נעמין (עול שנוי משוקץ חרם תועבה) : אזו איז אויך דער וואש וועגט אודר מעסט פאלש : אונ ער מאכט דאש ישראל פאלין חס ושלום אין דאש שווערד : אונ מאכט גלות אונ גירושים ר״ל :

דרום זאגין דאש ב״ד דרויף מחוייב השגחה צו געבין אונ לייט דרויף צו זעצין : אונ זענין מחוייב צו שטראפין דיא לייט דרויף : דרום איז איטליכר קרעמיר מחוייב זיינע וואג אונ גוויכט ריין צו האלטין אונ איז זיא מחוייב אפט אויש צו ווישן אונ צו פארייבן : זיא זאלין גירעכט זיין דער וואש פאר קויפט משקאות האט פאר איין משקה עש איז זאל ער ניט פאר קויפן מיט דער שום נאר ער זאל דיא שום אראפ נעמין אין אבלי ארין : כדי זיין מאס זאל גירעכט זיין : אונ זאל אויך אביסל צו געבין : דען עש איז דאך ניט מיגליך עש זאל ניט בלייבין אביסל אין דער מאס אויך דער וואש וועגט זאל ער אביסל איבר וועגין אויך קענין איינאיגו יהודי אדרבא עש איז נאך מער עבירה ווען מען איז מרמה איין אינו יהודי ווארין מען איז מחלל השם כידוע מספרי מוסר :

הלכות אהבת חברים וגמילות חסדים פרק שלשה עשר :

דער דרייצאיר פרק רעט וויא איינר זאל זיין חבר ליב האבין וויא זיך זעלבסט : אונ וואש אים איז ניט ליב זאל ער זיין חבר אויך ניט טאן : בפרט ניט צו ריידין אויף אים קיין לשון הרע : אונ זאל איטליכן גמילות חסד טאן :

לא תשנא את אחיך בלבבך (וכו׳) זאלשט ניט פיינט האבין דיין נעבסטין *) אין הארצין : אונ מיטען מויל ווערסטו מיט אים ריידין מיט גוטי רייד : ניארט האט ער דיר עפיס דער ווידר גיטאן : טארסטו אויף אים קיין שנאה ניט טראגין : נאר שטראף דיין נעבסטין : אונ מאגסט אים פיר האלטין ווארום ער האט דיר דער ווידר גיטאן : אבר טארסט אים ניט מבייש זיין פאר לייטין : אויך זאגט ווייטר דער פסוק זאלשט דיך ניט נוקם זיין אין דיין נעבסטין דאש דוא טארסט אים ניט קיין בייז בצאלין : אויך טארסטו ניט היטן קיין שנאה אין דיין הארצין דאש אז ער וויל ביא אים עפיס לייאן טאר ער צו אים ניט זאגין דוא האסט מיר ניט גיוואלט לייאן : אצונד וויל איך דיר אויך ניט לייאן : דאש איז איין לאו : דער אנדריר לאו מיטאר אים אפילו ניט זאגין דוא האסט מיר ניט גיוואלט לייאן : אבר איך בין ניט אזו וויא דוא איך וועל דיר יא לייאן : דען מיטאר גאר קיין שנאה ניט טראגין אין הארצין :

דער נאך זאגט ווייטיר דער פסוק (ואהבת לרעך כמוך) זאלשט ליב האבין דיין נעבסטין וויא זיך זעלברט : וואש דוא האשט גערין מיזאל עש דיר טאן : זאלשטו איין נעבסטין אויך טאן : אונ אזו אויך פאר קערט : דרום האט אונז הקב״ה פאר באטין דאש איינר זאל דעם אנדרין ניט שטראפין פר לייטין דען ער איז אים מבייש דער מיט : אונ דאש איז אגרויסי עבירה : אז וויא דיא גמרא ברענגט אין גיטין (קמצא בר קמצא) דאש גאט האט אים גיהאלפין דער צו אז זיין בית המקדש זאל חרוב ווערין : ווייל מיהאט אים אזו מבייש גיוועזין : דרום האט גאט פאר באטין מיזאל קיין שנאה ניט טראגין אין הארצין דען דאש הייסט וויא (שנאת חנם) : אונ דאש איז דאך ידוע אז פון (שנאת חנם) איז חרוב גיווארין דאש בית המקדש : אונ כל זמן דיא גרושי עבירה איז נאך דא ביא אונז : אונ מיר האבין זיא נאך ניט אפ גיטאן פון צווישן אונז : איז אום מיגליך דאש דיא גאולה זאל קענין קומן : דרום זאל איטליכר יהודי ניט ברוגז ווערין פון איין ווארט וועגין : אונ זאל קיין שנאה ניט טראגין אויפין חבר פון איין נארישקייט וועגין : אונ זאל אים שטראפין בשתיקה : נכ״ש דאש זיא זאלין זיך ניט קריגן אונ מבזה זיין איינש דאש אנדרי : בפרט אין ישיבים וויא צווייא בעלי בתים וואוגין מיט אנאנדר קריגן זיא זיך איינש מיטן אנדרין : בפרט אין גרושי שטעט ריידין זיא זלזולים איינר דעם אנדרין : דאש ברענגט זיא צו (שנאת חנם) : אונ צום מיינסטין גיפונט מען עש ביא דיא ווייביר : ווייל דיא נאגין ריידין זיא נאך אן דער צו : אונ דאש אלש קומט פון גאוה :

דרום זאל איטליכר זיין איין ירא שמים אונ איין עניו אזו וועט ער בוודאי ניט האבין אין זיך דיא בייזי מדה פון שנאות חנם אבר ווען איינר שטעלט זיך קעגין חבר : אונ זאגט צו אים ווארים האסטו מיר דאש גיטאן אודר ווארום האסטו דאש אזו פון מיר גירעט : אז ער זאל עש אים זאגין בשתיקה אזו וואלט ער זיך פאר ענפרט : אונ זיא וואלטין זיך איינש דאש אנדרי מוחל גיוועזן אבר פון (שנאת חנם) וועגין קומט קיין גישט ניט דען זיא ווערט אלי מאל גרעסיר : אונ דער היצט דיא הערציר דער נאך קומט עש דאך משפחות ליגין זיך ארין דרינן אונ עש ווערט דער פון ח״ו אגרושי קריג : דרום זאל מען אפ טאן פון זיך דיא גאוה אזו

היעט

*) דאס ווארט נעבסטיר מיינט חבר אייגנס מען זאל ליב האבן מענטשן וואס גלויבט אן גאט סייא איין יהודי סייא איין ניט יהודי

וועט מען ניט קומען צו שנאת חנם: דען דעם עניו פאר דריסט ניט קיין שום זאך· און ער פאר הערט: און פאר שווייגט: אבער דעם גאוותן פאר דריסט איטלכש ווארט: דען ער מיינט מען רעט אלש לגנאי· דען דיא גאוה איז דער מקור און יסוד צו אלי הארבי עבירות וואש אין דער תורה זענין: פון גאוה קומט שנאת חנם· און רוגז· און קריג· און גישלעג· און רציחה· און זנות: אז וויא דער פסוק זאגט (תועבת ה' כל גבה לב) עש איז אום ווערדיג צו גאט דאש הויכי הארץ· און דיא עבודת גלולים הייסט אויך (תועבה): פון גאוה קומט לשון הרע· קורץ פון דער זאך אל דאש בייז קומט פון גאוה· און אל דאש גוטץ קומט פון ענוות:

דא וועל איך אייך לערנין וויא אזו איר זאלט אפ טואן פון זיך דיא בייזי מדה פון גאוה למשל אז איינר טוט אים עפיס וואש אים דוכט זיך עש איז אום רעכט· זאל ער גידענקין אין דעם (יום המיתה): און וויא מיוועט אים אריין ליגין אין קבר אריין: דען אלי מוזן דאך שטארבין און עש פעלט קיינים ניט: אזו וועט אים בוודאי פאר גיין זיין גאוה און דאש איז דאך אויך ידוע אז דאש וואש מוז זיין· און עש קען אנדירש ניט זיין· איז גלייך וויא עש איז שוין גיוועזן: אזו אויך קען דאך אנדירש ניט זיין דאש איטליכר מוז שטארבין· דרום זאל זיך אים דוכטן גלייך וויא ער איז שוין גישטארבין און אז מען טוט עפיס איין טויטן מענטשין· אודר מירעט אים עפיס דא קאן ער דאך ניט ענטפרין· אזו וועט ער בוודאי זיין איין עניו:

נון וויא זאל דער זינדיגר מענטש ניט גידענקין אין דעם טויט דאש ער איז קיין שעה ניט זיכר: און קאן פאר גיין אין איין רגע און דער מענטש וואש גידענקט דרינן פאר גייט אים בוודאי זיין גאוה דער נאך קאן ער קומען צו פיל גוטי מדות: און ווערט בהיט פאר פיל הרבי עבירות: בפרט פון דיא עבירות וואש צווישן אים און זיין חבר דהיינו (לא תקום) און (לא תטור) און (לא תשנא את אחיך בלבבך): אויך אנדרי עבירות: דהיינו שעלטין און קריגן דען דאש אלש קומט פון גאוה אז וויא דער פסוק זאגט (הוכח תוכח את עמיתך ולא תשא עליו חטא) אז דיין חבר האט דיר עפיס דער ווידר גיטאן זאלסטו אים שטראפין און זאגין צו אים ווארום האסטו מיר דאש גיטאן אודר גירעט: אזו וועט ער זיך פאר ענטפרין פאר דיר· און איר וועט שלום ווערין: אבער עש איז צום בעסטין דאש עש זאל אים ניט ארין קיין שום זאך און קיין רייד און זאל עש מוחל זיין: אז וויא דיא צדיקים און חסידים פאר צייטין פלעגין טואן:

אלי צייט זאל איטליכר יהודי זעהן און אכטונג געבין זיך ניט צו קריגן מיט זייני חברים און זאל איטליכן גיטיש טאן אז וויא זיך זעלברט אז וויא דער פסוק זאגט (ואהבת לרעך כמוך) זאלסט ליב האבן דיין חבר וויא זיך זעלברט (מה דעליך סני לחבריך לא תעביד) וואש עש איז אויף דיר גיפיינט זאלסטו דיין חבר אויך ניט טאן· (רבי עקיבא) זאגט עש איז איין קלייני פרשה (ואהבת לרעך כמוך) און דרינן דיענט כל התורה כולה און אז ער שאפט מיט דיר עפיס זאלסטו עש טאן גלייך וויא עש וואלט גיוועזן פאר קערט דאש דו וואלסט מיט אים גשאפט מכל שכן דאש דוא זאלסט ליב האבין דיין בשעפר· און זאלסט טאן אלש וואש ער גיביט און שאפט מיט דיר:

דרום איז איטליכר מחוייב צו גידענקין אין זיין חבריש טובה גלייך וויא אין זיין טובה: און אז זיין חבר איז עפיס אין אסכנה און ער קאן אים מציל זיין און איז אים ניט מציל איז גלייך וויא ער וואלט אים אום גיבראכט מיט זיין האנט: אז וויא דער פסוק זאגט (לא תעמוד על דם רעך) זאלסט ניט שטיין ביא דיין חבריש בלוט דאש דוא זאלסט אים ניט פאר לאזין אין איין צרה נייארט דוא ביסט אים מחוייב צו העלפין מיט דיין לייב און גיטש און אויב דוא ווילסט זאגין איך קאן אים ניט העלפין: דרום שטייט דער ביא (ויראת מאלהיך) זאלסט זיך פארכטין פאר דיין גאט דען ער ווייסט אויב דוא קענסט אים העלפין· און אויב ניט און אזו אויך ביא אלי זאכין וואש דער מענטש קאן זיך פאר ענטפרין פאר לייטין שטייט דער ביא (ויראת מאלהיך) דען ער ווייסט דעם אמת: אבער דער וואש איז איין ירא שמים: און בדענקט זיך איך האב דאך גאט אופט דער ווידר גיטאן: נוא וויא זאל ער עש מיר מוחל זיין אז איך וויל יענים ניט מוחל זיין: אזו וועט ער פון זיך בוודאי אראפ ווארפין דיא גאוה: אויך דער גאוותן לייגט איטליכן אויש צו בייזין: אבער דער עניו איז איטליכן דן (לכף זכות) דרום אויך ווען ישראל זענין· איינש און זענין מוחל איינש דעש אנדרי און עש איז צווישן זיא קיין קריג ניט פאר האנדין זאגט אויך. וויא דער פסוק (למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך) פון וועגין מייני ברודר און גיזעלין וועל איך רידין שלום צווישן דיר און גאט וועט אונז טאן אלי טובות און נחמות וואש די נביאים האבין גיזאגט און ער וועט

אונז

אונז שיקן משיח במהרה בימינו אמן:

סליק פרק אהבת חברים וגמילות חסדים

ענין הכעס והחמה שלא לכעוס פרק ארבעה עשר

דער פערצעטר פרק רעט דער מענטש זאל ניט זיין אין כעס דען פון קיין כעס קומט קיין גוטש ניט:

(שכל אדם האריך אפו ותפארתו עובר על פשע) דער שכל פונם מענטשין איז ער זאל דער לענגרין זיין צארין אונ זיין שיינקייט איז ער זאל איבר פארין אויף דיא זינד עש איז אויך אמאל גיוועזן איין חסיד אלי נאכט איידר ער האט זיך גילייגט שלאפין האט ער אזו גיזאגט דא בין איך מוחל איטליכן מענטשין וואש האט מיר דער ווידר גיטאן דאש ער זאל קיין עונש ניט לידין דורך מיר אויך זאגט דיא גמרא דריא ווענין וואש גאט האט ליב דער וואש ווערט ניט ברוגז אונ דר וואש שיכורת זיך ניט אונוג דער וואש איז מוחל איטליכן מענטשין (רב ארא) האט גילעבט עטליכי הונדרט יאר האבן אים זייני תלמידים גיפרעגט ליבר רבי דורך וואש פאר איין זכות האט איר זוכה גיוועזן אזו אלט צו ווערין זאגט ער איך האב קיין מאל ניט גיצעריגט אין מיין הויז אויך בין איך ניט גיגאנגין פריר פאר דעם וואש איז עלטיר אודר קעסטליכר גיוועזן פון מיר: אויך האב איך ניט מהרהר גיוועזן אין דער תורה אויף איינאום ריין אורט אויך בין איך ניט גיגאנגין פיר איילין אן תורה אונ תפילין: אונ איך האב ניט גישלאפין אין שיל אונ אין בית המדרש · איך האב מיך ניט גיפרייט אין דער צרה פון מיין חבר אויך האב איך קיינים ניט גירופן מיט קיין צו נאמין: דרום זאל איטליכר מענטש גיווארינט זיין ניט צו זיין אין כעס דען אין דעסבעל כעס גיוועלטיקן אלי מיני גיהנם אויף קומן אויף אים פיל קרענק נוא פאר זינדיגט ער דיא וועלט אונ יענע וועלט רבי יונתן זאגט עש קומן פיל קרענק אויף איין רגזן: אז וויא דער פסוק זאגט (ונתן לך ה׳ לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש) גאט וועט דיר געבין איין צארנדיג הארץ אונ פאר בלענדטי אויגן אונ וויטאג צו דיין לייב (אבא בר הונא) זאגט דער וואש איז אופט אין כעס איז אפילו דיא שכינה ניט גיאכט אין זייני אויגן אז וויא דער פסוק זאגט (רשע בגובה אפו בל ידרוש אין אלהים בל מזמותיו) דער רשע איבר זיין הויך צארין פארשט ער ניט אין גאט מיט אלי זייני מחשבות: (רבי ירמיהו) זאגט ער פאר געסט אויף זיין תורה: אונ ווערט נאריש אז וויא דער פסוק זאגט (כי כעס בלב כסילים ינוח) דען דער כעס רואט אין הארץ פון דיא נארין אונ רשעים:

רבי נחמן זאגט ווער עש איז איין כעסן זאלסטו וויסן דאש זייני עבירות זענין פיל מער פון זייני מצות אז וויא דר פסוק זאגט (ובעל חמה רב פשע) דער צארנדגר מענטש האט פיל זינד:

דער (ראשית חכמה) שרייבט ווער עש וויל תשובה טאן זאל ער אשבועה טאן ניט צו זיין אין כעס: אונ אויב ער וועט פאר געסין דיא שבועה: זאל ער זיך איין קנס מאכין צו געבין אין צדקה אריין: אז ער וועט זיין אין כעס: אבר אז ער ווערט איינים איין עבירה טאן: אזו וואלט ער דאך גימעגט ברוגז ווערין: ווייל עש איז פון גאטש ווענין נאר ער טאר דאך ניט עובר זיין זיין שבועה: דרום זאל ער זיך שטעלין גלייך וויא ער איז ברוגז: אזו זאל ער זיך נוהג זיין עטליכי יאר: ביז ער וועט בקומן אין זיך דיא מדה פון ענוה:

אין איין תענית איז דער מענטש גרינג ברוגז צו ווערין דרום זאל ער זייער גיווארינט זיין: דען ווענפלט איז ארגיר וויא אין אנאנדרין טאג: דען עש וואלט פיל בעסיר גיוועזן ער זאל ניט פאסטין: אזו איז אויך דער דין אום שבת אונ יום טוב: אזו אויך אז איינר האט ביי זיך אורחים דענמלט איז אויך פיל גרעסיר דיא עבירה פון כעס איידר אנאנדרט מאל: דען דיא אורחים מיינין ער מאכט דרום איין קריג מיט זיין הויז גיזונד: כדי ער זאל אונז פטרין: דרום איטליכר מענטש וואש וויל האבין אין זיך יראת שמים: זאל ער פון זיך אפ טואין דיא בייזי מדה: אזו וועט אים גאט מציל זיין פאר אלי בייזי פורעניות אונ יסורים אונ פאר איין מיתה משונה: אונ פאר דעם גיהנם: אונ ער האט שלום אויף דער וועלט: אונ אויף יענער וועלט: אונ קומט מיט שלום אין גן עדן אריין: אז וויא דער פסוק זאגט (או יחזק במעוזי יעשה שלום לי)

סליק פרק הכעס והחמה

(הלכות שלא לספר לשון הרע וניבול פה פרק חמשה עשר)

דער פופצעטר פרק רעט מ׳זאל ניט רידין קיין לשון הרע אונ (ניבול פה)

(לכו בנים שמעו לי יראת ה׳ אלמדכם מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר

מדבר מרמה) גייט קינדר הערט מיך צו : איך וועל אייך לערנין דיא יראה פון גאט ווער איז דער מענטש וואש וויל לעבין בעוה״ז ובעוה״ב : אונ ער האט ליב צו זעהן גיטש אין זיני טעג : היט דיין צינג פון לשון הרע : אונ דייני לעפצין פון צו ריידין לוסטיקייט : נון זעהן מיר וואול אז דאש לעבין

העננט אין דער צינג אונ אין מויל פונים מענטשין :

אזו איך זאגט דער פסוק (מות וחיים ביד הלשון) דער טוט

אונ דאש לעבין הענגט אין דער צינג : ווען דר מענטש

רעט נוטי זאכין האט ער דאש לעבין : אונ פאר קערט האט ער דעם טויט : אז וויא דער פסוק זאגט (שומר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו) ווער עש היט זיין מויל אונ צינג היט ער פון צרות זיין לייב דען דיא צינג איז גלייך וויא איין האנט : דרום זאגט דער פסוק (מות וחיים ביד הלשון) : אזו וויא דיא האנט קען אום ברענגין איין מענטשין : אזו איז אויך דיא צינג : אונ דיא צינג איז נאך פיל ערגיר : דען דיא האנט קען ניט טייטן איין מענטשין : פיידין זיא איז נאהונט צו אים אונ בגרייפט אים : אבר דיא צינג קען טייטן פאר הונדערט מייל : דרום זאגט דער פסוק (חץ שחוט לשונם מרמה דבר) אז וויא איין פייל אזו טיט קוילין דיא צינג וואש רעט שאלקאפטיקייט : אונ לשון הרע קען טייטן איין מענטשין אפילו ער איז פאר הונדערט מייל : אז וויא דער פסוק זאגט (שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ) זייא טואין אין הימל זייער מויל : אונ זייער צינג גייט ארום אויף דער ערד כלומר לשון הרע גייט אזו וייט וויא פון הימל צו דער

ערד :

נאך איין פשט איז זייא טואין זייער מויל אין הימל : כלומר

זייא ריידין פון פרומי לייט : אונ זייער צינג גייט ארום אויף דער ערד : כלומר זייא ריידין אפילו פון שאפלי לייט : דען דער וואש גיוויינט זיך צו ריידין לשון הרע . רעט ער פון אלי לייט גלייך : אויף גוטי אונ שלעכטי אויף נאהינטי אונ וייטי אונ מאנזבלין אונ ווייבר : אויף יונגי אונ אלטי : (כמה) וויא זייער גרויש איז דער עונש פון דיא וואש ריידין לשון הרע : לא די זייא פאר זינדיגן זייערי טעג : אונ עולם הבא אויך : נאר זייא פאר זינדיגן נאך זייערי ווייב אונ קינדר אונ אז איין אשה רעט לשון הרע : פאר זינדיגט זיא איר מאן אונ קינדר : אונ קומין פון זייער גוטש : אפילו דער וואש הערט נאר צו לשון הרע מוז אויך גרויש עונש לידין :

דרום האט גאט בשאפין דיא לעפליך צום אויער : דאש אז איינר וועט הערין רעדין בייזי רייד זאל ער דער מיט פאר שטעקין דיא אויערין : אונ דרום זענין דיא פינגר שפיציג כדי מזאל זייא קענין אין אויער אריין טאן ניט צו הערין קיין

בייזי רייד :

דרום גיהער זיך איטליכר היטן דער פאר דא וועל איך

בשיידין וועלכים הייסט לשון הרע : ווער עש רעט פון דיא לייטין : אין דעם הויז לעבט מען וואול : אין דעם הויז קאכט מען וואול : אין דעם הויז עסט מען וואול : אודר מען גייט אין שיינה קליידר וויא נעמין דאש אליש דיא לייטין : אודר ער זאגט יעניר האט שלעכטש גיטאן : אודר ער זאגט דוא קענסט דעם ניט : זאלסטו אים אזו קענין וויא איך וואלסטו דיך פאר וואונדרט . אודר דעסט גלייכין נאך זעלכי רייד דאש איז אייטל לשון הרע : קורץ פון דער זאך וואש איינר רעט פונם חבר אז ער הערט ניט הייסט

לשון הרע :

רכילות הייסט אז איינר קומט צו זיין חבר : אונ זאגט דאש

אונ דאש האט דיר יעניר גיטאן : אודר גירעט

אויף דיר : דער פון קומט רציחות ר״ל : בפרט אז מיט זיין לשון הרע אונ רכילות איז ער מזיק זיין חבר . האט ער בודאי קיין חלק לעולם הבא ניט : דיא עבירה פון לשון הרע איז הארביר פון אלי עבידות וואש שטייאן פאר באטין אין דער תורה : אונ דער וואש רעט (ניבול פה) פאלירט ער עולם הבא : אונ אפילו עש איז אויף אים נגזר גיוואורין פיל גוטש פאר זיבציג יאר : ווערט עש פאר קערט צו בייזין . (רבה בר שילא) זאגט פון וועגין (רב חסדא) מען מאכט אים אויך איין טיף גיהנם . אז וויא דער פסוק זאגט (שוחה עמוקה פי זרות זעום ה׳ יפול שם) איין טיף גיהנם מאכט מען דעם וואש רעט פרעמדי רייד אונ (ניבול פה) דער וואש דער צערינט הקב״ה וועט אהין אריין פאלין : דיא גמרא זאגט אין (שבת) פון וועגין דער עבירה ניבול פה קומין אויף ישראל פיל צרות אונ בייזי גזירות אונ דיא קינדר שטארבין ר״ל : אונ דיא יתומים אונ אלמנות שרייאן אונ קיינר ענטפערט זייא ניט . אז וויא דער פסוק זאגט (על כן בחוריו לא ישמחו וגו׳) זעה דאך דיא גרושי עבירה וואש

דער מענטש טוט מיט זיין מויל אונ צינג :

דרום איז ראוי דער מענטש זאל זיך וואול בדענקין איידר

ער לאזט ארויס אין ווארט פונם מויל · ער זאל בעסיר אויס געבין פיל געלט אויף אום גיצליבי זאכין : איידר ער זאל ריידין אום גיצליבי לייד : דען געלט קאן מען ווייטר גווינן אבר קיין ווארט קאן מען ניט צריק האפין סיירין דורך גרויסי תשובה · דען איטליכש ווארט וואש דער מענטש רעט ווערט איין גישריבין אין איין בוך : אונ אויך רעט ער אגוט ווארט ווערט דרויש אגוטיר מלאך : אונ פון איין שלעכט ווארט ווערט אשלעכטיר מלאך : אונ זייא בצאלין אים זיין שכר אונ עונש : דיא חכמים ז״ל שרייבין דאש מויל איז נאר בשאפין גיווארין נאט צו לויבין : אונ תורה צו לערנין אונ מצות צו טאן :

אויך זאגט דיא גמרא פון ר׳ אירלייא זאבין וועגין ווענין ישראל אויש גילייזט גיווארין פון מצרים אונ איינש דר פון דאש קיין לשון הרע איז ניט גיווען צווישן זייא (והא ראיה) נאט האט גיזאגט צו משה רבינו ע״ה זייא זאלין אנטלייאן איין מענטש פון זיין חבר אונ איין אשה פון איר גזעלין · זילבר אונ גאלד אונ אבנים טובות אונ קליידיר אונ דאש איז בייא זייא בסוד גיווען אגאנץ יאר : אונ קיינר האט ניט אויס גיזאגט : דרום דארפין מיר אויך זיך אפ גיוויינן פון דיזי לייד ווער עש אין דרינן גיוואוינט ווערט בהיט פאר צרות אונ בייזי בגעגניש אז וויא דער פסוק זאגט (שומר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו) אונ אויך האט ער לאנג לעבין אונ אטיל גוטי טעג : אז וויא דר פסוק זאגט (מי האיש החפץ חיים וגו׳) אז ווי אויבן שטייט :

(סליק פרק לשון הרע ורכילות וניבול פה)

ענין חניפות לצנות שקרים ונרגן פרק ששה עשר

גם הוא לי לישועה כי לא לפניו חנף יבא) גאט יתברך וועט מיר אויך זיין אין מיין הילף דען פאר אים קומט ניט דער בעל חניפה (רב חסדא) זאגט פון (רבי ירמיהו) וועגין פיר כיתות קומן ניט אין דער מחיצה פון גאט כלומר פאר דער שכינה : דיא בעלי חניפה אונ בעלי שקר אונ בעלי לשון הרע אונ ליצנים דער סימן דרויף איז (חשמל) (חנפנים : שקרנים : מספרי לשון הרע : ליצנים) (רבה) האט גיזאגט צו זייני תלמידים איר זאלט ניט טרייבין קיין ליצנות אזו וועט אויף אייך קיין יסורים ניט קומן :

רב קטינא) זאגט דער וואש טרייבט ליצנות ווערט גימונערט זיין שפייז אונ פרנסה · אז וויא דער פסוק זאגט (משך ידו את לוצצים) נאט ציהט אוועק דיא פרנסה פון דער האנט פון דיא שפעטירס : לסוף קומט ער אין גיהנם ארייין : אז וויא דר פסוק זאגט (יום עברה היום ההוא) : אונ (עברה) מיינט מען דעם גיהנם (רבי יהושע) זאגט איין בעל גאוה פאלט ארייין אין גיהנם (רבי תנחום) זאגט דער וואש טרייבט ליצנות דער פאר לענגט דיא גאנצי וועלט אז וויא דער פסוק זאגט (ואל תלוצצו כי כלה ונחרצה) איר זאלט ניט טרייבין קיין ליצנות דען איר פאר לענגט דיא גאנצי וועלט (רבי אלעזר) זאגט דר וואש טרייבט חניפות פאלט ארייין אין גיהנם אז וויא דער פסוק זאגט (הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע ולכן באכל קש לשון אש) ווייא צו דיא לייט וואש זאגין צום שלעכטין מאן גיטש אונ צום גיטן שלעכטץ פון חניפות וועגין דרום וועלין זייא פאר ברענט ווערין וויא שטרויא אין דעם פייאר פונם גיהנם :

רכילות ווערט אויך גיטיילט אויף פיר חלקים דאש ערשטי ווער עש זאגט ליגן אויף זיין חבר : דאש אנדרי ווער עש זאגט אביסל ליגן אונ אביסל אמת דאש דריטי ווער עש זאגט גאר אמת נאר ער זעצט צו עטליכי ווערטר אודר ער מאכט מיט אנאנדר ניגון דאש פירדי ווער עש זאגט אויף דער טויט פאר שטייט עש איז רכילות דאש פערדי ווער עש זאגט איטל אמת : נאר ער מאכט קריג דער מיט : אז וויא (דואג) האט פאר מסרת (דוד המלך) פאר (שאול) : אזו זענין פיל כהנים נהרג גיווארין איבר זיין רכילות : חאטשי ער האט דאך גאר אמת גיזאגט דרום ווער עש וויל בהיט ווערין פון (רכילות) אונ (לשון הרע) זאל ער תמיד תורה לערנין אונ אין וועלטליכי זאכין זאל ער ווייניג ריידין אז וויא דוד המלך ע״ה זאגט (ישבו שרים בי נדברו עבדיך ישיח בחוקיך) אז דיא שרים זעצין זיך בנאנדר ריידין זייא פון מיר · אבר איך בין דיין קנעכט אונ טוא ריידין אין דער תורה אונ דער מענטש וואש היט זיין צינג פון ליגן אונ פון חניפות אונ פאר לשון הרע : אונ רכילות אונ פון (ניבול פה) אונ פון שבועות אונ קללות אונ פון אלי דיא בייזי לייד : דער זעלביגר מענטש איז איין בן עולם הבא :

סליק פירקא :

סור חבירך לא תגלה פרק שבעה עשר

דער זיבצטר פרק, רעט מיזאל דעם חברש סוד ניט מגלה זיין :

לא תעמוד על דם רעך) זאלסט ניט שטין אויף דיין חברש בלוט דער פסוק זאגט אונז דאש קיינר זאל זיין חבר צו

קיין

קיין שאדן ניט ברענגן פיא מיט רייד אודר מיט מעשים אונ דוא ביסט אויך מחויב צו העלפן איטליכן מענטשן מיט דיין לייב אונ גוטש אז עש קומט אים צו איין שאדן אונ ביסט אים אויך מחויב צו היטן עש זאל אים קיין שאדן ניט צו קומן אז וויא דא ווערט בשיידט ווערן איין משל ווין דוא זעהסט איין מענטש ווערט הם ושלום דער טרינקן אין וואשיר אודר גזלנים לויפן נאך איין מענטשן אים צו הרגין אודר צו בגזלן ביסטו אים מחויב צו העלפן וויא וייט דוא קענסט מכ״ש דאש דוא טארסט אים ניט מזיק זיין אין זיין לייב אודר אין זיין גוטש: אין דעם כלל איז אויך דאש מיזאר ניט עפנן דעם חברש בריב טאמיר האט ער דרינן גישריבן איין סוד וואש קיינר טאר פון אים ניט וויסן דען אמאל קען זיין אז עש איז אים אסכנה אין זיין לייב אודר געלט אז אימצד וועט וויסן פון דעם סוד: מכ״ש אז זיא איז פאר חתמית טאר מען זיא בודאי ניט עפנן אויך דער (מאור הגולה) דער (רבינו גרשון) האט דרויף איין (חרם) גיגעבן: אונ דער וואש איז מגלה סוד אויף אים גייט דער פסוק (הולך רכיל וגו׳) אונ דאש איז אזו איין הרבי עבירה וואש דרינן הענגן פיל עבירות דאש ערשטי ער איז (מגלה סוד) דאש אנדרי ער איז אים מבייש דש דריטי ער איז עובר אויף (לא תשנא אחיך) זאלסט ניט פיינט האבן דיין ברודר. דאש פערדי ער איז עובר אויף (לא תלך רכיל) דאש פופטי ער רעט לשון הרע דאש זעקסטי ער איז עובר אויף (לא תעמוד על דם רעך) דאש זיבטי ער איז עובר אויף (ואהבת לרעך כמוך) זאלסט ליב האבן דיין חבר וויא זיך זעלבסט דאש אכטי ער איז עובר אויף (לא תגזול) דען אז ער וועט ניט קענין דערבט טענין דא בקומט ער זיין געלט צו אום דערבט דש ניינטי ער איז עובר אויף (לא תחמוד) זאלסט ניט גלוסטן דיין חברש געלט: דאש צעהנטי ער איז עובר אויף (הולך רכיל מגלה סוד):

אויף אים זאגט דער פסוק (ריב את ריבך וסוד אחר אל תגלה) קריג דיין קריג אונ קיין אנדרינש סוד זאלסטו ניט מגלה זיין: נמצא אז ער איז עובר אויף צעהן הארבי עבירות גליך וויא ער וואלט עובר גיוועזן אויף דיא (עשרה הדברות) דרום זאל איטליכר גיווארינט זיין זיין חבר צו קיין שאדן ניט ברענגן מיט קיין שום זאך בפרט זיין סוד ניט מגלה צו זיין אפילו ער האט דער פון קיין שאדן ניט: אז וויא דער פסוק זאגט (ונאמן רוח מכסה דבר) דער בגלייבטער פו הילט דיא זאכן דער וואש האט איין אופן מויל דער קען ביא זיך קיין סוד ניט איין האלטין אונ ער הייסט איין (רכיל) און דער וואש האט איין צו גישלאסן מויל דער קאן יוא איין האלטן ביא זיך איין סוד אונ ער הייסט איין (נאמן):

סליק פרק הולך רכיל ומגלה סוד:

ענין לשמח בחלקו פרק שמו״ה יושר

דער אכצעטיר פרק רעט וויא איטליכר זאל זיך בגינגן אונ זאל זיך משמח זיין מיט וואש גאט שיקט אים צו פייא ניטש פייא בזין.

(צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר) דער נביא זאגט דער צדיק עסט צו זעטין זיין לייב: דאש ער זאל גיזונד זיין צו גאטש דינסט: אבר דער בויך פונם רשע איז תמיד גימונערט כלומר דער צדיק לאזט זיך בגינגן מיט וואש גאט בשערט אים: ער בגערט ניט קיין איבריג עסין אונ טרונקן נאר צו דער האלטין זיין לייב: אויך בגערט ער ניט קיין איבריגי קליידר: נאר ווערליג ער זאל ניט מבויש ווערין פאר לייטין: אונ בגערט אויך ניט קיין שייני הייזיר: דען זיין כוונה איז אלש לשם שמים: דרום קוקט ער ניט אויף גאלד אונ זילבר: אבר דר וואש בגערט נאר איבריג עסין אונ טרונקן האט ער שייני קליידר בגערט ער נאך שענרי האט ער אשיין הויז וויל ער אשענרס האט ער פיל גאלד אונ זילבר וויל ער נאך מער: דאש ברענגט אים אלש זיין גאוה אבר דער צדיק גידענקט תמיד אלש וואש גאט גיט דאש גיט ער מיט חסד אונ רחמים דען ער איז דעם מענטשן ניט מחויב צו געבן: אונ אלש וואש ער גיט אים איז איבריג: דען הקב״ה האט דרויף בשאפן דעם מענטשן דאש ער זאל אים דינן אונ זיין תורה לערנין. אונ זייני מצות טאן אונ זאל בעסיר זיין פון אמלאך: דען דער מלאך האט קיין עולם הבא ניט: אזו גידענקט זיך דער צדיק דרום לאזט ער זיך בגינגן: נאר ער זאל קענין זיין נשמה דער האלטין אין גוף: כדי ער זאל קענין גאט דינן: אונ אפילו עש גייט אים איבל איז ער עש אויך מקבל באהבה. דען ער רעכינט זיך פאר איין נאכט אויף דער וועלט: אונ גידענקט זיך אז איך וועל אהיים קומן וועט מיר בעסיר זיין: אבר דער רשע איז אלש פאר קערט. ער מיינט ער איז דרויף בשאפן גיווארין געלט אונ גוטש איין צו זאמלין: אונ זיך שייני קליידר מאכן אונ שייני הייזיר בויאן. אונ זאלין פרעסין אונ זויפן: ער מיינט דיא וועלט איז דיא רעכטי וועלט: אונ ער גידענקט ניט דאש דער טויט שטייט הונטר אים. דאש ער וועט אלש מוזן איבר לאזין דרום הייסט ער איין רשע. ווייל ער טוט ניט זיין שלידות וואש ער איז דער צו גישיקט גיווארין: נמצא אז דער וואש איז קיינים ניט מקנא. אונ איז זיך (משמח בחלקו) דער האט איין גוט לעבין אונ לעבט

מיט שלום אונ פרייד אז ווי דוד המלך ע"ה האט גיזאגט (נתתה שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו) עש גיט מיר איין שמחה אין הארצין ווען דאש קארין אונ וויין פון די רשעים מיט זיך מערין כלומר איך בין מיך מיין משמח מיט מיין ביסל: ווי די עשירים זענין זיך משמח מיט זייער פיל קארין אונ וויין דען זיי זענין זיך ניט משמח אונ גלובין תמיד צו מער אבער איך לאז מיך בגנגן מיט מיין ביסל איך לייג מיך מיט שלום אונ שטייא אויף מיט שלום אונ שלאף במנוחה אונ שטייא אויף במנוחה: ווי דער פסוק זאגט (בשלום יחדיו אשכבה ואישן כי אתה ה' לבדד לבטח תושיבני אמן:

הלכות לקיים המצות פרק תשעה עשר

דער ניינצינטר פרק רעט ווי מזאל די מצות טאן: אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו׳) דאש איז דאך ידוע אז די מצות פון דער תורה זענין גיטיילט אויף דריי חלקים: אטייל הייסין (חוקים) אונ אטייל הייסין (מצות) אונ אטייל הייסין (משפטים) (חוקים) זענין די מצות וואש מיר ווייסין אויף זיי קיין טעם ניט דהיינו (ציצית) אונ (תפילין) שעטנז זעלבי מצות וואש דער יצר הרע שפעט דער פון די הייסין (חוקים (מצות) זענין אזעלכי מצות וואש מיר ווייסין יוא דעם טעם דער פון דהיינו (שבת) אונ (יום טוב) (סוכה): (משפטים) דש זענין די דינים: ווען איינר דעם אנדרין איז שולדיג געלט: אודר ער טוט אים איין שאדין אודר גניבה (גזילה) דש הייסט (משפטים) דאש זאגט די תורה (אם בחוקתי תלכו) אויב איר וועט גיין אין מייני חוקים חאטשי איר ווייסט ניט דעם טעם דער פון אונ מייני מצות וועט איר היטן כלומר אז ווי איינר וואש היט אונ ווארט עש זאל אים צו קומן איין מצוה. דאש ער וויל זיא טאן אום גיזוימט:

די גמרא זאגט אין (עבודת גלולים) אם בחוקותי תלכו) דש מיינט מען איר זאלט זיך מיען אין דער תורה: אונ אלי אייערי עסקים זאלין זיין אין איר (ואת מצותי תשמרו) דאש מיינט מען איר זאלט די מצות טאן: דען ווען איינר לערנט תורה אונ טוט קיין מצות ניט: איז זיין תורה פאר גישט גירעכנט אונ אז ער טוט מצות אונ לערנט קיין תורה ניט: זענין זייני מצות פאר נישט גירעכנט: דען ער ווייסט דאך ניט ווי אזו די מצוה צו טאן אז ווי איך וועל דא בעסיר בשיידין: ווי דער פסוק זאגט (ואם לא תשמעו לי ולא תעשו) אויב איר וועט מידגיט צו הערין צו לערנין תורה וועט איר ניט קענין די מצות טאן: די גמרא זאגט ווייטיר אויף דעם פסוק דער וואש לערנט ניט קיין תורה: דער טוט פיל עבירות דאש ערשטי ער לערנט קיין תורה ניט דאש אנדרי ער טוט די מצות ניט דאש דריטי ער האט פיינט די וואש לערנין תורה: דאש פערדי די תורה אונ מאכט זענין אים מיאוס: דאש פופטי ער וויל ניט לידין אז אנדרי זאל תורה לערנין אודר די מצות טאן דאש זעקסטי ער ווערט אנדרי תורה צו לערנין: אודר די מצות צו טאן דאש זיבטי ער איז (כופר בעיקר):

אבר דער וואש לערנט יוא תורה: אודר ער העלפט צו תורה לערנין אונ ער לערנט זיא דרום ברי ער זאל וויסן ווי אזו די מצות צו טאן אונ ער לערנט אויך מיט תלמידים אונ מאכט די לייט תורה לערנין אונ מצות טאן דער בקומט לאנג לעבין אויף דער וועלט אונ איז אויך זוכה לחיי עולם הבא אונ דער וואש הייבט אן איין מצוה צו טאן זאל ער זיא גומר זיין אונ אויב ער איז זיא ניט גומר איז זיין עונש וואש ער בגראבט זיין וייב אונ קינדר: אלי צייט זאל איין מענטש נאך קלערין ווי עש איז ערגיץ דא אמצוה צו טאן: זאל ער זיא טאנאום גיזוימט אונ מיט שמחה גלייך ווי ער וואלט אמציאה גיפונן עש איז אין משל אין שר זאגט צו איינם גייא אונ ברענג מיר איין רויז דאש איך זאל פון איר הנאה האבין דא וועל איך דיך רייך מאכין אונ וועסט בייא מיר גוישא חן זיין: דער וואש איז קלוג דער גייט מיט שמחה אונ זוכט אויש די שענסטי רויז אונ לייגט זיא אריין אין איידין טיכל אונ ברענגט זיא פארין שר מיט שמחה אזו גיט אים דער שר נאך מער ווי ער האט אים צו גיזאגט:

דרום זאל איטליכר די מצוה טאן מיט שמחה אונ מיט כבוד אזו ווי אז איינר קויפט איין עוף טאר ער דאך דאש בלוט ניט צו דעקן מיט איין פוס אודר מיט איין שטעקין נאר מיט דער האנט אודר מיטן חליף אזו זאלין זיין אלי מצות: עש שטייט אין פרק (הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה) זייא גיווארינט אין איינר מצוה גלייך ווי אין אנדערה מצוה דען די ווייסט ניט דעם שכר נון קיין שום מצוה אפט איז דר שכר פון איינגר מצוה אונ נון אהרביר גלייך (והא ראיה) בייא כיבוד אב שטייט: (למען יארכון ימיך): דאש איז דאך די הארבסטי מצוה אין דער וועלט ווי אזו מען דארף זיך מיט אים נוהג זיין ווי עש שטייט אין הלכות כיבוד אב ואם דא שטייט דער שכר דער בייא דאש לאנגי לעבין אונ בייא דער גרינגר מצוה פון (שלוח הקן) אז ער גיפונט אן כוונה איין נעסט מיט פייגיל זאל ער די מוטר אפ לאזין אין די קינדר זאל ער נעמן דאש גיווערט דאך נאר איין רגע שטייט אויך דער שכר דער בייא: (והארכת ימים) דאש לאנגי לעבין:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם